НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (31) 7
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. IV. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Пабльо Ковжун

(Нарис на весело).

За генезою Ковжунового імені треба шукати в історії французького мистецтва. Там находимо прізвище Пікасса охрещеного з якихось глибших причин так само як і Ковжун. Основна ріжниця між обидвома іменами та, що коли кажемо „Пабльо“ про Пікассо, то слово це має звучати зовсім звичайно. Коли ж вимовляємо Пабльо при Ковжуні, то склад „па“ треба наголосити напружуючи голосовий орґан дуже сильно. У „б“ треба вкласти багато мелянхолії, навіть резиґнації, а вже „льо“ має звучати як струни арфи торкнені крилом чайки. Сюди треба вкласти ніжної чуттєвости кілько влізе.

Вже вижчі сили поробили так, що Ковжунове імя (виголошене як сказано) криє в собі всі характерні риси його мистецької творчости, орґанізаційної діяльности, приватного життя й усіх тих маленьких подробиць, що складаються на життя великої людини в малім середовищі.

Павло Ковжун родився на Волині в овруцькому повіті року Божого 1896. Ніякі атмосферичні чи таємні космічні знаки не сповіщали, ані не супроводили його прихід на світ. Саме в цьому можна добачати таємну незвичайність.

Вже від ранніх літ не чув нахилу до стисліших наук, тому опинився в київській академії мистецтв. Студентські роки провів бігаючи з головою розпаленою балачками, нездійсненими проєктами, ну й мистецькими концепціями. Отак заскочила його війна.

Мало хто знає силу ріжних фактів, що склалися на воєнну одисею нашого незрівняного Пабльо. З дива не можу вийти, що людина така тиха й смирна змогла доконати таку силу геройських подвигів. Хай вільно буде мені, його біографові, відхилити краєць завіски, що закриває цей невисвітлений у ніякій публікації період його життя. Пабльо першокласний їздець. Їздить він (сам каже) верхи го-го! Набив-же він клятих денікінців та іншої мерзоти! В одній руці наган, у другій шаблюка—за одним помахом 3-ох ворогів лиш „фють“! — Один гинув зі серцем прошитим кулею, другий розрубаний від голови до ніг, третій лягав поруч трупом знівечений Пабльовим чоботом...

Пабльо Ковжун танцює каріоку на БУП. Різьба Ємця. Фото-жарт В. Ласовського.

Правду кажучи Ковжун зі скромности не хоче признатися до свого військового ступня, але

Павло Ковжун

з його деяких оповідань прорічисто виходить, що міг бути і за полковника. У громадянській війні — відомо...

Частенько в тих часах доводилося йому міняти шаблю на перо. Страх як треба було тоді людей з гострим пером. Професійні гризопери присідали маком, як склав він яку ґазету або відозву...

А далі — кінець війни: Львів, Гурток Діячів Мистецтва, вистави, образи, обгортки... І знову оті балачки, що від них мусиш бігати з розпаленою головою...

Не буду заглядати до історії мистецтва (геть із датами!), але маю враження, що Пабльо Ковжун був уже тоді футуристом, коли Марінетті ще малював реалістично свою Жанну д'Арк на тлі Бульонського Ліску.

Імпресіонізм вивчив він у двох днях. Кубізм махнув за тиждень. Найдовше спинився на дадаїзмі і простудіював його в каварні на коліні за три тижні. Сюрреалізму вивчати не треба. Там відомо що зробиш, то й добре. Таким чином перейшов Ковжун усі сучасні напрямки (38 штук — каже) без ніяких труднощів. Збирався мені навіть показати деякі зразки своїх експериментів, але не міг найти. — Затратилися — каже — знаєте оті дітиська, хай їм усячина!..

Еволюційно - творчий процес у Ковжуна незвичайно складний. У першій половині його творчости сплітаються впливи Нарбута з ремінісценціями західно европейських напрямків (футуризм). З того часу маємо багато праць в яких чергуються бароково-орнаментальні мотиви зі своєрідно засвоєним футуризмом. В дальшому орнаментальна пасія у нього послаблюється на користь декоративної спекуляції в абстрактних формах або кубістичного геометризування. В останніх часах Ковжун увів у свою ґрафіку т. зв. амебну пляму — елемент сюрреалістичного походження. Найліпшим зразком останнього періоду вважаю окладинку до Самчукової повісти „Волинь“. На ній мистець хитро повязав розкраяну амебу зі звичайним собі волинським дєдьом, що шкандибає кудись зі своїм малим хлопчаком. Поминаю композиційно-мистецькі вальори цього твору, але подумайте лишень яка цікава сполука: волинський дядько й амеба. Волинський дядько й сюрреалізм. От, хитрун Пабльо!

Думаю, що не треба багато балакати про значіння Ковжуна-ґрафіка в Галичині. З його приїздом до Львова рівень мистецького оформлення книжки непомітно підвищився. Десятки окладинок, що їх кинув Ковжун на книгарський ринок основно змінили вигляд нашої книгарської вітрини . Тай вимоги видавця й консумента значно підвищилися. Загал привчився ставляти вже питання оформлення книжки. Одночасно заговорили про нашу книжку закордоном.

Чому завдячує цей вплив і значіння в книжковій ґрафіці Ковжун? — Певно не лиш тій обставині, що під цим оглядом у нас до того часу взагалі нічого майже не робили. Ковжун найшов передовсім цікавий індивідуальний підхід до ґрафіки, що дозволив йому майже ідеально розвязувати мистецько-композиційні проблєми не переступаючи обовязкової у ґрафіці межі: строго двовимірна пляма на двовимірній площі.

Далі (тут я основно відкидаю твердження В. Січинського про

П. Ковжун. Окладинка.

домінанту ритмічного елєменту в ґрафіці Ковжуна) за композиційний принцип приняв акцент колірової (або чорно-білої) плями оживленої (не розбитої) білою лінією з контуром затертим зернистим півтоном. Вона теж визначує форму дрібніших предметів на тлі більших або дрібніших детайлів. Ясно, що не можна говорити про відсутність своєрідної ритміки в будьякому пластичному творі, але у Ковжуна вона має характер випадковий і ввесь її чар саме у тому, що вона неусвідомлена й незумисна.

Усе його мистецьке надбання позначає величезна інвенція зосереджена головно на точному сконкретизуванні мистецької візії, а далі технічна досконаліть з якою він її переводить.

Про Ковжуна-маляра взагалі трудно мені говорити. Я навіть не важуся щонебудь сказати, бо чого доброго хляпну якусь нісенітницю. Звичайно, боюся, щоб навіть несвідомо не заговорив з мене конкурент (я по професії дещо маляр). Відомо — малярі нарід страшно заздрий і самозакоханий. Тому цей бік творчости незрівняного Пабльо, хай вже краще опрацює хтось інший.

Зате можу рішуче ствердити ось що:

Пабльо Ковжун — людина невелика ростом, літ під сорок. Має жінку, двох хлопчиків і тік у лівому оці. Вміє, як штукар, рухати швиденько шкурою на голові, одним ухом управо, другим уліво.

А добряга, то й не питайте! Хтонебудь попрохає його екслібріс зробити чи окладинку, а Па-

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Теслів син

Дубова скриня, в скрині пісня і сокира.
Сокирою хвалив щодня твій батько Бога.
Твій дід теж тесля був. Стоять церкви чотири,
що ними завершив своє життя убоге.

На жаль твоя долоня вже не до сокири,
не мрії з дерева тесатимеш крилаті.
Так відлітають птахи наших гір у вирій
долин квітчастих, на дівчата й льон багатих.

Село

Застрягло сонце між два клени,
димить обвіяна рілля
і піль коловорот зелений
довкола сонця закружляв.

Ріка, мов пояс; лісу смуга;
мов повінь, трави піднялись.
І знову йде молебень плуга,
де війни віяли колись.

Весільна

Для Олечки.

Послухай: бе весільний бубон
і клени клоняться, мов пави.
В твоє волосся, моя люба,
заплівся місяць кучерявий.

Чому пригасла скрипка трохи,
чому тремтить твоя долоня?
Ніч срібним сяйвом, наче мохом,
обмотує підкови коням.

Весільна ніч

Палає ніч пташиним співом.
Хто ж, люба, ложе нам постелить?
Дивись, як сяє мерехтливо
у вікна місяць — чару келих.

Хрещатим мохом і коханням
нас оплете нестямне щастя.
Сто місяців тремтить зарання
у снах гарячих і квітчастих.

Калина

Калина похилилась вниз,
мов ягода, росте червоне слово.
Весні окриленій молись,
карбуй на камні пісню калинову!

Та промінь сонця, мов стріла,
проколе слово і проріже камінь
і лиш калина, як цвіла,
цвіте щороку листям і піснями.

Корчмарські чари

Кіптява свічка й ніж щербатий,
червінна королева з карт.
Змішалась ява з сном крилатим
і все недійсне — ніч і чар.

Тремтять уста на чарки вінцях
і горло здавлює відчай.
Корчмарю, сто даю червінців,
лиш місяця мені продай!

бльо навипередки: „— Зроблю, ей-богу зроблю! Якто, не вірите? А ось прийдіть завтра вполудне до мене, екслібріс чекатиме готовий".

І посміхнеться при цьому солодко й мило, що хай там уже екслібрісу на завтра точно і не зробить, лиш би бачити оту янгольську посмішку. Заходите завтра в полудне. Пабльо начеб згадав, що вам подобається його посмішка — сміється. Далі гітару візьме, бренькне раз, другий і сміється. Балакає й сміється. Просидите у нього зо дві години, чайку попєте, далі збираєтеся до відхо-

П. Ковжун. Окладинка (1929).

ду, а він усе ще сміється. На обличчі румянчики, очі лиснять, на устах медова посмішка. Прийдете отак до нього післязавтра, в пятницю, на другу суботу, а він заєдно всміхнений, шовковий і починає вам оповідати про буденні клопоти та мистецтво. З екслібрісом то тяжча справа. Але за місяць, два-три зовсім забуваєте про екслібріс і тямите лиш медову посмішку на Пабльовому обличчі.

В балачці він незвичайно легкий. Сидите наприклад у нього й питаєте „чи чули, Пабльо, що в Римі коло Цецилії Метеллі відкрили тому тиждень нові катакомби, а там незнані досі фрески?" — „Як не чув? — відповідає — чув. Ба, не лиш чув, але й був у них за останнього побуту в Римі. На власні очі бачив. Ось я вам знимки відтіль покажу. Власноручно поробив". — Дещо дивуєтесь. Пабльо йде до своєї шафи запханої по сам верх книжками і паперами, понишпорить там, а далі підстрибує і з таємною посмішкою питає: — а Махнову любку ви бачили? А ось у мене знимочка з неї... Власноручно робив".

Пабльо багато знає, багато бачив. На все це має докази по шафах. Лиш в одному біда — трудно там щонебудь віднайти, бо ті діти... ті діти...

Побіч власних чисто особистих турбот має Пабльо ще турботи громадського характеру. Не обійдеться і тут і там без колючого терня, що в рівній мірі вистелює життя великих і малих людей. Ніхто не знає кілько глибокої мелянхолії скривається в його грудях з того приводу, що й досі від року не вийшло останнє число „Мистецтва". Часом як хочете зіпсувати йому добрий гумор, запитайте лишень: — Пабльо, як там „Мистецтво"?! — Як „Мистецтво"? Ну, звичайно — виходить. — А коли? — За тиждень. Тиктор саме друкує календар. Вийде календар — „Мистецтво" під машину піде... — З тим календарем то вже справді справа неясна. Подумати, Тиктор друкує його цілий рік! Безперечно я стою по стороні Ковжуна. З боку Тиктора дуже негарно держати як на злість календар цілий рік в друку. Так начеб хотів Пабльові пакість зробити.

..Обєм грудної клітки Пабльо зовсім малий. Це тому, що він мистець. Мистець завжди мусить мати чогось за мало, а чогось забагато. Комірець носить на три числа за великий. Відношення до політичних партій ніяке. Ревматизм у лівій руці. Залюбки вирізує рецензії про мистців. Грає на гітарі. Любить маринати. Від балю української преси гуляє каріоку. Курить щодня. Пє коли є нагода.

Резюме. Життя й творчість Ковжуна складається з двох родів явищ: безплодних і продуктивних. На безплодні припадають розмови про мистецтво з ляіками і на продуктивні все те, що дало йому славу видатного графіка.

Письменник, що кохав квіти

Є. П. ЯКОБСЕН.

ХТО ВІН?

Коли берете з позичальні книжки і деякі нинішні часом томлять вас своїм бажанням надмірної енергії, — коли часом око ваше зупиниться на прізвищі „Якобсен" — позичте собі дві його повісті „Марія Ґруббе" та „Нільс Ліне". Це одні з кращих із XIX-го віку, а XIX-ий вік натрощив повістей, як малпи горіхів.

Представити вам Якобсена? Один із найбільших данських письменників. Данська література непропорціонально сильна до скількости населення Данії. Недурно видала такого критика як Брандес.

Кажуть вам дещо такі імена як Гольберґ, Елєншлеґер, Андерсен, Кіркеґорд? Ні? Шкода.

Якобсен щось якби данський Фльобер. Тільки фізичної сили не мав такої. Жив усього 38 літ (1847—85) і залишив крім двох повістей том новель, трохи поезій і листів і проєкти нових творів.

Почав від природознавства. Писав про Дарвіна, переклав два головні його твори, дав наукову працю про квіти. Від квітів помер. Пішов раз на багна босоніж студіювати якесь зілля — простудився, — сухоти. Їздив до Італії та Франції, південне сонце не помогло; батьки його вже нездужали на легені.

НЕІМОВІРНА ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ

У стилі його почуваєте ввесь час запах квітів. Він захоплений їх соковитими, опянливими кольорами. А мова! Для цієї мови Марія Райне Рільке вивчився по данськи, щоб Єнса Петра Якобсена читати в оригіналі.

Чули ви може колись, як Кобилянська захоплювалась Якобсеном. Неодна її новеля надихана ним, але Якобсен нагадує більше нашого Коцюбинського, що так само привязував незвичайну вагу до мови, стилю, сюжету та пішов за доброю школою французьких реалістів.

ПОДЯКА.

Оцим почуваюся до обовязку зложити подяку Товариству взаїмних обезпечень на життя „Карпатія" у Львові за скоре й без зайвих труднощів виплачення повної обезпеченої суми по мойому бл. п. братові Миколі Сітницьким проф. в Перемишлі.

Скоре й акуратне виплачення обезпеченої суми уповажнює мене поручити це одиноке українське Товариство обезпечень на життя „Карпатія" у Львові найширшим кругам української суспільности.

Іван Сітницький.

„Марія Ґруббе" може навести сон на ваші повіки, коли не будете знати, що це справжня, історична подія. Якобсен старався йти за історією, наче совісний хронікар, що хоче тільки давнім героям перелити кров свого схвильованого серця, коли читає про них здивований. Оця Марія Ґруббе — споріднена з королівським двором, жінка молодого князя, потім жінка інтеліґентного джентельмена, потім старого багатія, а врешті жінка звичайного сільського візника і перевізника — неімовірна постать своєю безпосередньою щирістю. Не віримо, що ті самі данці — нинішні маслороби, мали людей з такими пристрастями, таким розмахом. Не віримо, бо кого з нас коли цікавила історія Данії?

Марія Ґруббе — предивна історія кохання. Нині повторяють її часописні хроніки.

МАЛИЙ ДАНСЬКИЙ ГАМЛЄТ

„Нільс Ліне"? Ще один малий данський Гамлет. Близький усім, що мучились у молодості від кохання та світогляду. Чуємо часто, що в добі романтизму молодь була така-то, а нині... Можливе, що ті, що копають мяча і вправляють на стрільниці, не мають часу кохати і передумувати ідеї — все рішають енергійно, наче на команду.

Але і не для них письменники пишуть такі книжки.

Якобсен вложив у Нільса Ліне неодну частинку своєї душі. Слова тут горять, мрії печуть, але читач не думає про автора. Автор — вірив Якобсен — повинен відтворювати переживання своїх героїв так, щоб ми не знали, чи він боронить їх чи трохи кепкує з них... Такий був суворий принцип Фльоберівського мистецтва: — вибирай, читачу, свої симпатії та ідеї сам, начеб ти стояв перед живими людьми і дивився на них. Ми занадто шануємо мистецтво, щоб бути звичайними педагогами!

КОХАННЯ І СМЕРТЬ

Можна довго думати над тим, звідки найшов Якобсен у своїх надірваних грудях так багато сили, щоб стримуватись від того, що було найближче його мріям. Куди не линув він за своїми сюжетами, з яким спокоєм різьбив фразу, щоб тремтіла вона, як музика, що пливе з віддалі!

А проте нічого не вигадував. Люди говорять у нього, рухаються, люблять і вмирають, начеб щойно бачив їх, тільки на хвилину приплющив очі з надмірного вражіння. Люблять і вмирають дуже часто. Мав він за собою кохання, якого не міг забути і перед собою смерть іще виразнішу у невідступнім образі. Недурно „Нільс Ліне" кінчиться таким страшним акордом: „І небавком після цього сконав — тяжким, тяженним сконом". А лист Пані Фенс перед смертю до її дітей!

ЖИТТЯ БЕЗ ОМАН

Мав Якобсен у собі зрілість і сміливість, що їх можна заздрити як людині та письменникові. Бачив свій шлях у простих, незакарлючених лініях і не мав оман. При цьому вмів стежити за воруханнями власного серця та оманами, що осолоджують життя і передавав їх, як умів, щоб тільки якнайточніше, без самоошуки.

Єнс Петер Якобсен

Може неодно із тих почувань, в які вкладав він усю свою душу, нині для нас незрозуміле. Може ніколи ми не всилі зрозуміти якслід Марію Ґруббе, Нільса Ліне і Моґенса тільки тому, що вони данці. Але є між сторінками книжок Якобсена подих леготу, що зривае занадто скоро дозрілі квіти і приневолює нас думати над їх красою та нетривкістю. **М. Рудницький.**

МЕЛЯНІЯ НИЖАНКІВСЬКА

БОРИС

I.

Борис, 12-літній хлопчина все будь спішився. Сходи брав по три на раз. Кожний камінь перестрибував весело. У кожну калабаню влітав обовязково. В його бистрих і ясних очах блистіло багато невиповіджених питань. Чуприна його задиркувато розкуйовдана надавала йому вираз збиточности. Вчитись він не конче любив. У школі вважав тільки тоді, коли предмет цікавив його особисто. Зате в кишенях Бориса скривались правдиві скарби: камінчики, цвяшки, шрубки, дроти, шнурки, капзлі. Борис радо ремісничив і це було найлюбіше його заняття окрім читання книжок. Приємно було дивитися як зпід зручних пальчиків хлопчини виростали кораблі, літаки і самоходи. Хоч Ганка, служниця, скаржилась на непорядки і мусіла безупинно замітати. „Це-ж школа життя для малого" — твердив батько і залюбки придивлявся синкові.

Але найкращі хвилини для Бориса були ті, коли тато оповідав про війну і про власні воєнні переживання. Особливо цікавили хлопця стрільці і про них питав він невтомно.

Борис сидить при вікні. Перед ним розгорнена книжка про стрільців. Совість Бориса не зовсім чиста. Він знав, що треба вчитись і вправляти на скрипці, знав теж, що мама лаяла б його за те, що читає в півсутінках. Що-правда докорів мами він надто не боявся (о, якби це тато, то що інше!), але в глибині душі признавав, що її правда. Старався не думати про те. Читав далі. Але дедалі сутінки стелились сірими килимами по кімнаті і стало неможливо читати. Почав мріяти. Звичайні хлопячі мрії. Бути дорослим і бути таким як батько. Нікого не слухати. Ніколи не вчитись. Бути стрільцем. „Але це не так легко" — розважував Борис. — При війську треба теж учитись і... слухати не на жарти. Нераз і поголодувати. Зрештою обіцяв мамусі, що не піде скоро на війну. Ця постанова вспокоїла його. Зате непокоїло його щось інше — він був голодний. Борис був вічно голодний. Нараз увійшла його мама. Борис відгадував її настрій. Після суперечки з татом бажала самоти. Вона хотіла втулитись саме в той куток, де сидів тихесенько її синок.

— Ти що тут робиш напотемки?! — почув.

Пані Олені Малиновській було прикро, що не має місця для себе, що не має права на самоту, що ніде їй виплакати свої жалі.

— Засвіти світло! — звеліла різким голосом, та горло давили їй сльози. Борис намацав наомацьки улюблену книжку, всунув її під паху і пішов світити. Він знав відразу, що це щось поважніше і хотів чкурнути. Такі поважні історії нераз погано відбивались на його невинній особі. По дорозі до контакту зачепив за крісло і перевернув його. Мама гостро виганьбила його. Але слова мами не зворушували хлопця. Якнайскорше втекти до кухні — було його єдине бажання. Борис станув і чекав. Цей спокій дитини дратував Олену наче глумлива насмішка. Опанувала себе і сказала дещо лагідніше:

— Іди до кухні.

Цього тільки чекав Борис. Перше, що був скажено голодний, подруге, що не любив таких невиразних настроїв, де мама чомусь сердиться і плаче. Хоч розумів, що треба вийти непомітно, все-ж здоровенно тріснув дверима. Олена вся здрігнулась. Але якась дивна усмішка промайнула по її обличчі. Не сердилась. „Правдивий хлопчисько" — подумала. На хвилину забула про всі свої турботи і тішилась, що має такого сина та була горда з нього.

II.

Борис сидів у кухні, їв і читав про стрільців.

За той час Олена стояла при дзеркалі і затирала пудром сліди сліз. Брови її насупились, в її темних очах блистіли злі вогники. Вона сердилась на Богдана, свого чоловіка. Властиво не мала цим разом ясної причини. У тім випадку він мав рацію. Але саме це дратувало її найбільше. „Жінка — це нижче створіння" — твердив Богдан. Цього не можна йому подарувати. Нині не мала охоти заключувати відразу перемиря. Якби мала свій власний кут, де могла б виплакати свої жалі і поборотись сама з собою, може все відчула б інакше. Але так — годі. Нестерпно стало їй думати. Треба було щось зробити. Йому на злість. А може собі на злість. Хто знає.

Олена принесла плащ і капелюх й одягнулась. Хотіла конче якоїсь помсти. Пригадався їй їх спільний приятель — піде до доктора. Рішено. Доктор у ній залюблений. Вона це віддавна запримітила. Добре, вона дозволить йому нині, щоб доказав їй, як її кохає.

Коли стояла перед дверима, її запал зовсім проминув. Властиво хотіла завернути. Неясно бачила образ Бориса і Богдана. Їй хотілось плакати. Але покоївка отворила і вона мусіла ввійти. В почекальні було багато людей. Це дратувало Олену. Вона ледви стримувала сльози.

— Прошу ввійти! — почула голос доктора і здрігнулась. Але ввійшла. Доктор був круглолиций, присадкуватий і мав велику лисину. Був незвичайно погідної вдачі. Він почувався трохи безпорадний супроти життя, а ще більше супроти жінок.

„Чому я властиво прийшла?" — думала Олена.

— Ви хорі, пані? — перервав мовчанку доктор і вдивлявся в її неспокійно оживлене обличчя. Рівний носик Олени нервово тремтів; це була *ознака неабиякого* схвилювання у неї. Доктор панічно боявся нервових жінок.

— Ні, я не хора — відповіла спокійно Олена, в якій запанував знову бунт, — я просто прийшла до вас. Ви любитесь у мені, докторе, — чи це правда? „Який він негарний" — подумала. — „Як я не люблю лисих мужчин".

Доктор почервонів і збентежився. Не знав, що сказати. Торкнула його в найболючіше місце. З такою злобою й іронією. Він не хотів, щоб Олена була „така". Бажав, щоб вона зійшла зі свого педесталу. Олена для нього мрія, недосяжний ідеал. А тут от тобі й на!

Олена наче відчула його думку. Вона засоромилась самої себе. Нараз почала велику ніжність почування доктора до неї і зрозуміла, що є речі, яких не можна торкатись словами. Їй стало шкода доброго друга.

— Докторе, — сказала і було багато щирости в її словах — вибачте мені, мої нерви дійсно розїхались, забудьте про те, що я говорила, чи може бути все по старому межи нами? Докторе? Будьмо добрими приятелями.

Від тону Олени доктор нараз змінився. Розніжився. Узяв її за руку, немов би хотів перевірити підвищену її температуру. Але торкнувся її не так, як лікар. Вона не противилась. Сіла спокійно на канапу і нараз відчула, що забула про те, що він лисий. Ні, він ніжний. Він напевне її розуміє. Він був би ідеальним чоловіком. Навіть приятелем.

Мимохіть нахилилась до нього. Він стиснув її за руку сильніше. Так, тепер може дати себе оглянути.

— Огляньте мене... я справді почуваю себе недобре...

Доктор нахилився над нею.

— Тепер... — подумала вона про помсту.

У цій хвилині двері нараз відчинились і ввійшов Борис.

— Ти що тут робиш?! — майже скрикнула пані Олена. Покоївка знала його і впустила його свобідно.

— Мамо, ти прийшла запросити доктора на обід? Правда?

— Так, — відповіла Олена і почервоніла — Ви прийдете, докторе?

— Прийду — відповів так енергійно, що Олена аж здивувалась.

Він сказав це з радости, що його мрія про Олену вратована.

III.

Поворот додому був веселий. Борис з мамою брали по три сходи нараз. Не знати, хто був молодший. Борис шепнув мамі, що тато вже не гнівається.

Коли мама пішла йому стало в кухні сумно. За хвилину вернувся до кімнати. Там було пусто. Світло засвічене. Мамині річи порозкидувані. Це не подобалось Борисові. Звичайно мама все дбайливо за собою сприятала і всім наказувала, щоби гасили світло, коли нікого в кімнаті не має. Безладдя вказувало на щось незвичайне. Він пішов до батька. Входити підчас праці в батькову кімнату було заборонене. Але цим разом батько погладив його по голівці, спитав, де мама і не чекаючи відповіди велів не перешкоджати йому більше. „Вже не гнівається на маму", подумав Борис і хотів мерщій поділитись з нею приємною для неї вісткою, що тато вже не сердиться. Але пригадав, що мами нема. Рішив піти до вуйка доктора; він певно буде знати, де мама.

Дома Богдан сидів за роботою. Олена казала подавати вечеру. Опісля ввійшла до кімнати Богдана. Зі зворушенням сказала:

— Знаєш, я запросила доктора завтра на обід!

— Дуже добра думка, — відповів Богдан.

— Це думка Бориса, — відповіла Олена.

І думала про те, що було б *сталося, якби Борис не був* увійшов до кабінету доктора у відповідній хвилині.

Чеська ґрафіка у Львові

У 85-ті роковини уродин президента Т. Г. Масарика.

На виставу чеської ґрафіки у салях „Промислового Музею" я вибрався згори дещо упереджений кількома моїми товаришами, мовляв „нецікава вистава академічної ґрафіки", тхне від неї минулим століттям. Але вже перші експонати переконали мене в тому, що суд моїх інформаторів був дещо неправильний. Вистава „Голляра", хоч і не пробоєва своїм формальним характером, все ж цікава не лиш як показ духових потенцій братнього славянського народу, але й своєю безоглядною мистецькою вартістю.

Формально - ідеольогічний діяпазон цілости рівно, без надмірних перескоків, розложений між творчістю двох талановитих мистців: сеніора чеських ґрафіків академіста М. Швабінського і мабуть молодшого, типового експресіоніста К. Соколя. Діяпазон доволі неширокий, коли хочемо його розцінювати мірою здобутків, що їх нам принесла на своєму хребті повінь сучасних стилів і напрямків або популярно „ізмів". Навіть дещо неприємно вражає на ній відсутність бодай легкого відгуку на події як-не-як немалої ваги для долі мистецтва наших днів як ось звершення кубізму, тріюмфальний похід надреалізму того психольогічного реалізму XX-го століття, смерк багатьох ще животворних учора напрямків... Адже ж кожний зі сучасних напрямків навіть найбільше чудернацький торкає якоїсь мистецької проблеми і все ж розвязує її якось, байдуже чи з позитивними чи негативними вислідами. Не прислухуватися ритмові наших днів значить втрачати багато з того, чого вчить людство кожна хвилина вистукана маятником поступу.

А проте треба підкреслити високий мистецький рівень експонатів на цій виставі і підкреслити деякі прізвища, що ними підписані найбільше видатні твори.

На першому місці слід поставити Макса Швабінського. Це тому, що деяка частина зпоміж експонентів—його учні. На їх творчості слідні чималі впливи вчителя. Та ще й тому, що для нас українців, є він близький тим, що під його мистецькою орудою зріс талант нашого визначного ґрафіка Касіяна. Нам добре відоме батьківське відношення цього мистця до українського видатного ґрафіка й тому мило нам повитати його твори в нашому городі.

Праці Швабінського, байдуже, чи це будуть дереворити, чи суха голка, є знаменитими зразками у своїй техніці. Побіч майстерного опанування матеріялу мистець виказує велике знання своїх спроможностей та ніколи поза їх межу не переступає. У висліді відмічуємо в його працях клясичну

Макс Швабінський: Золотий вечір (дереворит)

гармонію між задумом і його формальним виведенням.

Йдучи поазбучно вичисляємо Адольфа Алекса. У його творах стільки ріжних елементів, що викликають враження переборщення. Не знаю, чи можна досягнути виразу монументальности перевантажуючи образ безлічю подробиць, навіть коли за сюжет підбереться ґіґантну будівлю або височенну ґать. Попри повне переконання про справжню талановитість автора залишається від його праць враження неопанованого хаосу.

У Боуди знати між іншим впливи Домє.

П. Діллінґер відбігає від загального тону вистави своїм формально лівим спрямуванням. Його праці нагадують дещо сюрреаліста Сувербі, хоча замало в них свободи у відформленні предмету. Немило вражає у нього механічно суха невідчута лінія та примітивне підпорядкування пластичних елементів композиційній схемі.

А. Маєр стоїть під виразним впливом раннього Пікассо (в найліпшій праці „Прачки"), хоч часом залюбки примітивізує під Руссо (ч. 77). Мистець рухливий і тим цікавий.

А. Моравец найліпший у дерево- і ліноритах. З особливим хистом розміщує чорно-білі плями і так оживлює площу своєрідним, майже музичним ритмом. З успіхом стилізує свій рисунок.

В. Седлячек рисує добре, хоч твердо. В найліпшій своїй праці „При криниці" виказав багато малярських вальорів. Лиш іноді свій рисунок неприємно викаліграфовує.

В. Сільовський найліпше запрезентував себе „Електричним трамваєм", до речі, одним з найліпших експонатів вистави. Мистець приневолює глядача глибоко відчувати свої твори. В дечому нагадує нашого Сорохтея.

Приємний у колірі Стріті-Цампоні. Його колірові квасорити мають інтімний тон і багато мелянхолії. Знаменитим портретистом є Т. Ф. Сімон організатор цієї вистави. У нього подивляємо щирий талант і основне знання ґрафічної техніки.

Прізвище Соколя Кольомана зумисне залишили ми на сам кінець, щоби присвятити йому більше уваги. Цей мистець найглибше промовив до мене своїми творами, що блистять усіма мистецькими принадами. Не можна відорвати погляду від сугестивних візій деколи несамовитих своєю незугарною кошмарністю, що їх мистець екстатично вичаровує на твердій дошці. Хтось, хто не відчуває стихійної експресійности Сокольових творів, міг би їм закинути зайву літературність або й несутню для пластики патетику тематичної дії. Але для того треба бути нечулим на їх емановану силу.

Тематичний патос і літературність сюжету для Соколя є лиш вихідною поставою, котру він лишає далеко позад себе прямуючи до своєї цілі. А ціль його скромна. Він лиш хоче скинути зі себе вантаж настирливої візії, що штовхає його до карбування у дивний, своєрідний спосіб, кусня дерева... І дерево вбірає у себе все, чим обважніла душа мистця.

Соколь Кольоман уміє як мало хто заграти на дошці не лиш тремкими світлотінями, але й глибокими людськими почуваннями.

Вже для самого Соколя Кольомана варт оглянути виставу чеської ґрафіки.

(ВП. кустосові Пром. Музею Цєсьлі щира дяка за ілюстраційний матеріял до цієї оцінки).

В. Лас.

Кольоман Соколь: Праця (дереворит)

Г. Ґ. ВЕЛС

Війна у XX-ому столітті

Попробуймо описати епізод такої боротьби, якої безсильним свідком буде захований у своїх казаматах стрілець з 1950-го року.*)

Двох людей зі свого сховища глядить на небо. Вони готові кожної хвилини протиставитися всякій небезпеці. Вітер сприяє противникові. Цілий духотний ранок видно було, як його бальони на линвах заєдно підіймалися то опускалися вниз. Раптом загреміли великі гармати. Створюється метушня й гамір в закритих позиціях і закопах. Поза нашими стрільцями підіймається повітряний рекін. Ворожі бальони маневрують, знижуються на землю під градом наших стрілен. Потім пливе до нашого повітреплава літальна машина противника. Вітер несе її понад наші голови. На її кінцях бачимо щось у роді двох сталевих острог з гострими краями — то її найстрашніша зброя. Вжие вона її проти наших бальонів піднявшися з можливо найбільшою швидкістю понад них у повітрі, а потім раптом стискаючи свої ґазові резервуари кинеться як меч на бальон противника і спритно перетне острогою покриву бальона. Почуємо крісові постріли, тріскіт линв, крики, шматування, може вибухи й полумінь пожежі. У передбаченні таких катастроф. літальні машини будуть мабуть мати декілька легкопадів — й ось в останніх хвилинах такої боротьби побачимо летунів, що при допомозі легкопадів пробують скочити у розпуці у пропасть, щоб урятуватися перед неохибною смертю упадком чи внаслідок ран від відламків розбитого судна.

Битву між літальними машинами, тими новітніми хижими птицями, ускладнить обостороння виміна стрілів — малих стрілен і вибухових куль. Ті машини підійматимуться у повітря до фантастичних висот, доки одна з них не знайдеться над другою, доки тим повітреплавцям не почне йти кров з очей та зпід нігтів наслідком розрідженого повітря. А знизу стрільці напружуючи зір зза люнети намагатимуть доглянути, що діється там серед хмар... Один з противників раптом виплине понад другого, кинеться на нього наче хижа птиця, оба судна склубляться в одну масу, стрільби з обох боків викинуть град стрілен, вкінці судна розділяться... Що сталося? Більш ушкоджене з них наближається, штикульгаючи, до землі. Половина його ґазових збірників (уставлених рядом бальонів) пороздирана острогою або кулями противника, який його ще дальше переслідує... Що то буде?... Стрільці зачаєні з люнетами в руках, глядять із щораз більшим зворушенням. „Чи то сиґнал?... Якщо вони тут причалять — не втечуть уже з наших рук!"

Але такий двобій рідко коли можна буде бачити. В тій боротьбі на остроги сторона, що матиме дві літальні машини, легко здобуде перевагу. Розуміється, противна сторона подбає теж про відповідну кількість машин. Таким чином ці повітряні армії дійдуть до таких розмірів, що їх боротьба нагадуватиме кружляння зграї бузьків восени. Вони будуть підніматися й опадати, скупчуватися й розпорошуватись, а кожна партія в учених маневрах подбає про те, щоби використати сприятливий вітер — або раптом опуститься на землю під ослону закопаних батерій. Стрічі тих літальних машин це будуть справи кількох хвилин, але хвилин жахливих, не менше страшних, як боротьба могутніх панцирників на морі.

З моментом перемоги над ворогом над землею перемога над ним на землі це вже проста справа. Повітреплави вказуватимуть телефонічно шляхи сухопутнім військам, зраджуватимуть кожну тайну противника, кружлятимуть над цілою його державою і викликатимуть пожежі по містах та арсеналах. Це буде боротьба видючого зі сліпим, а перешкодою в переможній акції може бути щонайбільше буря, заметіль і чорна ніч, що закриє перед люнетами бальонів акцію війська на землі.

Якщо кордоном воюючих держав є море, то попри повітряну й сухопутню війну виступить ще й морська війна. Догадуємося тут велитенського розвитку легких панцирних кружляків з казковою швидкістю й найкращими гарматами, але нітрохи не можемо погодитися з думкою багатьох сучасних теоретиків, що передбачують велике майбутне підводних суден. Проста льоґіка диктує, що людина, яка віддихає свіжим повітрям і находиться на свободі під ясним небом на могутнім судні, легким та звинним, більше зробить на війні від людини увязненої у стиснутім повітрі під водою, очманілої від запаху оливи машин і стривоженої постійним страхом, що судно затопиться, коли тільки трохи його нарушать. Бо коли торпеда такого водолаза й потрапить кружляка, то він ще має виґляди спастися, в той час, коли найлекше ушкодження підводної машини затоплює ціле судно.

Треба передбачувати, що в майбутніх битвах на морі острога відзискає своє давне значіння. Кружляк впадаючи, як блискавиця, затопить противника, заки він встигне опамятатися і втече швидко на випадок, якби була небезпека, що його можуть атакувати гармати важкого калібру з інших ворожих кораблів. Це будуть напади сміливі, геройські. Боротьба на морі проходитиме дуже явно в противенстві до сухопутніх боїв.

Перемога над водними силами противника матиме багато більше значіння, як сьогодні. Опанування торговлі не буде єдиним наслідком успішної боротьби на морі, яка віддасть тоді ціле побережжа на ласку й неласку переможця. Літаки вислідять догідні місця для причалу, покажуть ціль бомбардуючим кораблям і облекшать остаточну перемогу. При цьому не треба мати великого страху за те, що останки розпорошеної фльоти переможеного противника будуть нищити поодинокі торговельні кораблі. Завдяки телефонам і телеґрафам легко буде ці корсарські кораблі вислідити й вигнати на отверте море та унеможливити їм довіз вугілля і вкінці затопити.

Так можна уявити собі майбутню війну між двома більш-менш однаковой сили противниками. Але в практиці так не буде. Найчастіше бачитимемо боротьбу одного народу, що дійшов до такої високої, передбаченої нами, культури, з другим, що тримається давніх способів войования. Щойно тоді виявиться вся марність тих варварських метод масової акції неосвічених людей, яких ведуть до битви люди, що дбають за зверхній вигляд, за одностроїу та необачну хоробрість. Тоді виявиться, що війна входить уже в ділянку стислих наук, що її трудам не можуть дати ради люди, спеціяльно для того науково невишколені, що кожна одиниця в майбутніх битвах матиме величезне значіння, що докладне вирахування виглядів і певність успіху будуть найчастіше причиною нападу основніше підготованої держави на слабшу, що тримається перестарілих систем, що вкінці майбутні війни мусітимуть довести до ще страшнішого, більш безмилосердного й рішального розторощення противника, як це досі колинебудь бувало.

З того виходить доконечна, неминуча необхідність створити з жовніра людину культурну, вишколену, віддану свому завданню з запалом та звязати його подвійними вузлами симпатії й управи з інженіром, лікарем і цілою, постійно зростаючою масою науково освічених людей. На майбутнє вигравтимуться битви передовсім уже в школах і університетах і всюди, де тільки люди пишуть, читають і вчаться. Народ, що витворить більшу кількість механіків, інженірів, лікарів, хліборобів, поступових управителів шкіл, фахових і розумних жовнірів, людей, що під кожним оглядом працюють умово; народ, що найенерґічніше викорінить або через виховання перетворить чи попросту винищить, зашле до пустинь і віддалених місць або витроїть цілу масу непотрібних і шкідливих людей, що рекрутуються з темних, найчастіше злочинних верств громадянства; народ, що зуміє запанувати над пристрастю

*) Стільки говориться тепер про майбутню війну, стільки є всяких здогадів про те, як вона буде виглядати, що — гадаємо — нашим читачам цікаво буде прочитати уривок розділу „Війна у XX-ому столітті" з книжки Г. Ґ. Велса п. н. „Передбачування". Ця книжка появилася в 1901-ому році, а передбачення, які друкуємо у перекладі, відносяться до 1950-го року. Читачі самі осудять, наскільки вони влучні.

Електричні інсталяції
виконує скоро, дешево і на догідні сплати
Українське Концесіоноване Електротехнічне заведення
Лев Надрага
ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ВАЛОВА 23.
— — — Тел. 59-49. — — —
Направки світла, лямп і дзвінків числимо 50 сот. Ощадностеві жарівки по зол. 0.80. Лямпи, батерії, якумулятори, радіо - апарати найдешевше у Львові.

гри й моральним занепадом, що з того випливає, що розумними законами зуміє видідичити і довести до загину клясу нездібних до праці багачів, все-ж таки не стримуючи їх на шляху до заспокоєння особистих амбіцій; що зуміє перемінити в мускулярну тканку товщеві поклади, які відбирають йому силу — такий народ напевно осягне найбільшу могутність в часі миру і в часі війни, стане народом верховодним і передовим іще перед роком 2000.

Такого висліду ніщо вже не зможе стримати: ані геройство, ані незвичайні, несподівані випадки, ані каміння вкинене до вікон людей, що справді думають, ані патріотичні союзи, ані величаві уніформи й прапори. Це стає щораз ясніше — з дня на день. Всі уряди мусітимуть зчасом робити розподіл у народі, признавати тріюмф і могутність знання виспеціялізуваних людей, могутність, якою буде перемога розуму, перемога всього, що є **правдою.** Цей вислід може спізнитися, але ніщо його не стримає: чи то сьогодні серед нас, чи то завтра — на користь інших, що затріюмфують над нами — наука ця виявиться, а скористають з неї раси майбутньости.

О. ДНІПРОВСЬКИЙ

Нова українська пєса

„Акорди" — комедія в 3-ох діях Меріяма-Лужницького.

З усіх ділянок нашої літератури по цей бік Збруча найменше щастя має драма. Маємо кілька визначних поетичних талантів, маємо — особливо в останньому часі — цікаві твори з прози, але не маємо ні одного автора, з якого імям можна було б вже сьогодні вязати надії на розвиток нашої

Кінець 1-ої дії.
Професор (П. Сорока) покидає хату.

драматичної літератури. Навіть літературна нагорода, що ось уже два роки призначає її „Т-во письменників і журналістів", яка викликала деякий відрух серед поетів та белетристів, не „спровокувала" — що так скажу — ні одного драматурга. Тому кожен новий драматичний твір викликує у нас особливе зацікавлення, бо хочемо дошукатися в ньому нових парістків нашого драматичного письменства.

Перед кількома днями мали ми нагоду бачити на сцені комедію Меріяма-Лужницького п. н. „Акорди". Твір безумовно цікавий, хоч — це треба з жалем ствердити — не йде у нашому драматичному письменстві — бодай по тій лінії, що нпр. Самчукова „Волинь". В той час, коли Самчук зумів знайти нові барви, щоб змалювати побут нашого селянина, кинув нове світло на той його відвічний тісний звязок з землею, умів дати нам декілька справді цікавих і доволі чітко зарисованих типів, що так і вбиваються у вашу память, то в пєсі Меріяма-Лужницького не знаходимо на перший погляд нічого в такій мірі нового і цікавого. На сцені вона проходить перед нашими очима мляво, подекуди навіть доволі нудно. Ситуацію ратують декілька справді добрих дотепів, що від часу до часу нагадують публиці, що вона сидить на комедії.

В цьому місці треба зробити одно застереження. Значіння „Акордів" не можна ніяк зрівняти з тим вражінням, яке робить ця пєса на сцені чи хочби навіть у лектурі. Значіння її куди вище. Сам автор винуватий в тому, що його задум не виявився якслід, а його твір, повний внутрішньої динаміки, здається нам якимсь охлялим, безсильним, анемічним.

Меріям-Лужницький узяв на себе дуже важку річ. Він зрікся заплутаних ситуацій зовнішньої акції і обмежився до внутрішньої акції чотирьох осіб. У пєсі нібито нічого не діється, а справді діється дуже багато. Молода дружина старого професора університету, що поза своїми фільольогічними дослідами не бачить світу, закохується в молодім музиці, що на короткий час у них замешкав. Музика теж відплачується коханням. Старий професор запримічує це і переконаний, що це почування — тимчасове захопленя — промине, (мабуть так!) виїздить на деякий час, щоб дати змогу тому коханню свобідно вишумітись. Обоє закохані по якомусь часі знудились одно одному і професор повертається знову до коханої й вірної дружини, яку покидав як зрадницю. Ось і все. Крім тих трьох осіб є ще й четверта, лікар, приятель дому, що теж любиться в дружині професора, але скриває ту любов поза жартливими прилюдними освідчинами й цинічними дотепами.

Отже справді діється дуже багато. Наті (дружина професора), перестає любити свого чоловіка, закохується в музиці, розчаровується і приходить до переконання, що таки краще залишитися з чоловіком. З другого боку музика закохується в дружині свого професора, в якого сидить гостем (у звязку з тим конфлікт), потім теж розчаровується... Вкінці ціла душевна боротьба професора і лікаря... Діється аж за багато. А все-ж від цілої пєси неясне вражіння. Якесь незрозуміле нам усе те, що діється, невідомо чому воно так діється, а не інакше.

Уявім собі добре ситуацію. Професор запримічує любовний звязок своєї дружини з музикою. Він це уважає за поважну небезпеку для себе і це повинно викликати в нього заздрощі, біль, лють і т. д. Або він це уважає за тимчасову примху дружини, що швидко промине і тому він може спо-

Друга дія. Лікар (Ольський)

кійно собі поїхати на деякий час, доки жінка не перешумить. Автор вибирає цей другий випадок, але разом з тим каже професорові з дуже трагічним виглядом прощатися з портретом дружини перед виїздом. Як це зрозуміти? А може професор виїздить у непевности, просто рискує? Він навіть після повороту зза кордону заїзджає до помешкання доктора, щоб перше тихцем розвідати ситуацію у своїй хаті. То що в такому випадку значать його слова до доктора: „Ви ще кінця не знаєте, а я вже знаю — так, так, знаю..." Що-ж властиво знав професор? Не знаємо того, як теж не знаємо, чи він говорить правду, коли каже лікареві, що тішиться щастям обоїх, себто своєї дружини і коханця, ну і вкінці не знаємо, як може стовідсотково розгублений професор, що вічно шукає за якоюсь книжкою, як може він слідкувати за відношенням жінки до музики. Коли-ж він уже такий уважний та спостережливий попри свою розгубленість, то чомуж він не бачить звязку між дружиною і лікарем? Нам скажуть: інакше не було б комедії. Дуже можливо. Професор справді грає комедію: раз зі своєю розгубленістю, другий раз зі своєю передбачливістю; одно і друге штучне й викривлене, професор як тип — ніякий. Це радше мішанина типів.

Про його дружину нічого не знаємо. Не знаємо чому ненавидить свого чоловіка, не знаємо чому закохується в музиці, не знаємо чому розчаровується в ньому і не знаємо, чому вертається до свого мужа та й чи взагалі вертається.

Музик — легкодушний „молодець". Забаглося, відбаглося. Поверховна людина. Але принайменше це, принайменше витримано.

Єдиний цікавий і чітко зарисований тип в пєсі — це лікар. Видно, що автор присвятив йому багато уваги, або просто мав під рукою добрий модель. Це одна справжня людина в „Акордах", в якій пульсує кров, яка живе, в якої душі щось діється. Д-р Горнич — оце рівень, до якого автор повинен був підтягнути всі персонажі своєї комедії. Торнич, отой цинік наверх, отой непоправний жартун, що — здавалося б — нічого не бере поважно, особливо всього того, що торкається його особи, той Торнич, що так якби не мав часу занятися собою і своїми справами, але мусить давати раду приятелеві та робити „прислуги" професорові, той Торнич із своїм великим коханням, яке для ока постороннього глядача, ба навіть для ока „предмету" того кохання, пропадає в жартах та дотепах — це людина з тілом і душею, що брала нас за серце.

Гільки так, як цей, чітко нарисовані типи всіх чотирьох виступаючих у пєсі осіб були б створили справжній, задуманий автором, „акорд", а так, це тільки дисонанс, який у першій хвилині вражає, але швидко забувається.

В другій дії, в розмові з Наті, Музика викрикує в розпуці: „що ми зробили!" На те Наті відповідає: „Та ми ще нічого не зробили". Ці слова характеризують цілу пєсу. Всі четверо вони за цілі три дії нічого не зробили. Чи можна в такому випадкові говорити про якусь проблему? Подружню зраду? Але-ж того не було. Про те тільки балакалося.

А коли ми всеж кажемо про значіння пєси, то маємо радше на увазі задум автора як його реалізацію. А цей задум свідчить про непересічний драматичний талант, що міг би дати під кожним оглядом вартісну річ, якби тільки прийшла йому в допомогу більша дбайливість про технічний бік твору. Музика за сценою і світляні кружева не створять пєси, якої найважнішою, першою і останньою, умовою є послідовна композиція.

Тільки короткий час! Тільки короткий час!

ПЕРША — ВЕЛИКА — НЕБУВАЛА
НАДЗВИЧАЙНА ЗНИЖКА ЦІН УКРАЇНСЬКОЇ КНИЖКИ
продовжена на місяць квітень.

Наші культурно-освітні **Централі — „Просвіта" і „Рідна Школа"** дають рідку нагоду усім Читальням „Просвіти", усім Кружкам „Рідної Школи", усьому українському Громадянству придбати добрі, вартісні, необхідні **книжки** — створити собі вже раз свої **бібліотеки.**

Знижка 30—80 процент! Ще у квітні! Тільки за готівку
Користайте! — Домагайтеся катальогів!

КНИГАРНЯ „ПРОСВІТИ", ЛЬВІВ, РУСЬКА 1.
КНИГАРНЯ „РІДНОЇ ШКОЛИ", ЛЬВІВ, СИКСТУСЬКА 20.

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ

поручає по фабричних цінах

ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

Є. П. ЯКОБСЕН

ДВА СВІТИ

Зальцах річка не жвава, а на її східньому березі розклалося невеличке село — до безкраю сумне, дуже бідне й тихе, як рідко.

Наче бідолашна зграя калікуватих старців, що їх у їх дорозі спинила вода, а в них і шеляга немає, щоб заплатити за перевіз — стоять у долині над самим берегом хатки, тісно попритулювали одна до одної паралітичні спини, безнадійно влізши своїми гнилими милицями в сіру воду. Зза рундука тупо дивляться чорні, мутні шибки зпід виступів гонтяної покрівлі, заздрим оком, повним жури й ненависти, дивляться на щасливіші доми, що то одинцем, то по два тут та там виступають принадними громадками на зеленій галяві й десь там гинуть у золотавому тумані далини. Та довкола тих бідолашних хаток ясности немає. Їх оповиває темінь, що звила собі тут кубло, та мовчазність, понура мовчазність, ще понуріща від шуму річки, що ледаче котиться побіч, ніколи не відпочиваючи й, така втомлена життям, така навдивовижу бездушна, бурмоче собі на свойому шляху свою пісню.

*

Сонце нахилилося до заходу. На тому боці почали вже своїм ясним як те скло бренькотом заповняти повітря цвіркуни. А часдо-часу нагальний безсилий подих вітру, що забігав і завмирав у тонкій очеретині над рікою, переносив його на цей бік.

Долі річкою плив човен.

Коло одної з останніх хат стояла слабосила, виснажена жіночка постать. Вихилившись понад поруччя рундука, вона водила оком за човном. Мало-що не прозорою рукою вона отінювала свої очі. Бо там угорі, де плив човен, на водах жевріло золотим блиском сонце, і здавалося, наче човен сунеться по якому свічаді з золота.

Із ясної напівтемряви просвічувало бліде як той віск обличчя жінки, начеб у ньому самому було своє світло. Його можна було докладно і виразно бачити, як ті гребені бурунів, що самі темними ночами освічують іще морські хвилі. Боязько ходили за човном її безнадійні очі, якийсь придуркуватий усміх лежав довкола втомлених уст, але ж зморщки, що згори вдолину поорали її кругле, висунуте вперед чоло, розсівали по цілому обличчі тіні одчайної рішучости.

З церкви невеличкого села задзвонили дзвони.

Жінка відвернула очі від сонця й почала хитати головою туди та сюди, як коли б хотіла утекти від голосу дзвонів. І, немов відповідаючи на ті голоси, що їм кінця не було, пробурмотіла:

— Я не можу ждати, я не можу ждати.

Та дзвони не вгавали.

Як би у страшних муках та болю, вона почала ходити по рундуку сюди то туди. Тіні одчаю ще поглибились, вона дихала тяжко, як та, що її душать сльози, а плакати не може.

Довгі, довгі роки мучила її болями недуга. Чи лежачи, чи ходячи, не мала від неї спокою. Навідувалася від одної розумної жінки до другої, тинялася від одного святого джерела до другого — нічого не помагало. Та нарешті побувала в вересні на прощі в Св. Бартоломеї, й тут їй якийсь одноокий чоловік дав пораду: зробити китицю, звязати докупи білотку й зівялу руту, шульок червоної кукурудзи й папороть, що росте на цвинтарі коло церкви, кучер свого волосся і скибочку з домовини; цю китицю треба їй кинути за молодою дівчиною, здоровою і жвавою, що перепливати-ме сюди річкою; тоді недуга її покине й перейде на ту другу.

Тепер у неї за пазухою китиця, а на річці пливе човен, перший, відколи вона звязала чарівну мітелку. Вона знов приступила до поруччя рундука. Човен був уже так близько, що вона могла розрізнити тих пять-шість пасажирів на помості. Здавалося — все це чужі: за веслом сидів човенний; при кермі якась пані, що кермувала, а коло неї — пан, що вважав на те, щоб вона кермувала за значками човенного, інші сиділи посередині човна.

Недужа нахилилася далеко вперед. Кожна рисочка її обличчя виявляла напругу, чигала. Рука була в пазусі. В висках стукотіло. Їй спирало віддих, ніздрі розліталися, лиця горіли, широко розплющені очі вперлися в човен. Так вона ждала, коли він підпливе.

Вже було чути голоси подорожніх, то цілком виразні, то знов як який придушений гамір.

— Щастя, — сказав один, — це абсолютно поганський світогляд. У Новому Заповіті не найдете про нього ні на одному місці.

— Отже — блаженство? — докинув запит хтось другий.

— Послухайте, — сказав тепер хтось, — ідеал розмови це — відійти від теми, яку обговорюємо. Мені здається, що ми могли б це теж тепер зробити й завернутися до початку нашої забави.

— Нехай. Отже греки...

— Не фенікійці перші?

— А що ти знаєш про фенікійців?

— Нічого не знаю! Але ж чого фенікійців раз-у-раз поминати?

Човен був саме під хатою. І саме в ту мить хтось на помості закурив цигаретку. Сірник спалахнув, і саме тоді світло впало на паню, що сиділа при кермі. В червоному сяйві можна було побачити молоде, жваве дівоче личко зі щасливою усмішкою на напіввідкритих устах, із мрійливим виразом у ясних очах, що дивилися до темного неба.

Відблиск світла зник. Легесенький плюскіт, наче хтось щось кинув у воду — і човен промчався повз хату.

*

Було це якось рік пізніше. Сонце запало за кучугуру важких хмар, що тліли придушеним вогнем і кидали червоне як та кров світло на оливяні хвилі річки. Свіжим вітром потягло по долині. Не цвіркають цвіркуни, тільки річка плюскоче, та шумить і шелестить ув очереті на березі. Здалека надпливав горі річкою човен.

Вдолині на березі стояла та недужа з рундука.

Як тоді за молодою дівчиною кинула чарівну мітелку, попала там нагорі в нестяму й упала. Сильне зворушення, а може й новий лікар, що прийшов між бідних у ці краї, спричинили зміну в

Україна в чужих журналах

ЧЕСЬКИЙ ЖУРНАЛ ПРО УКРАЇНУ. Ще в 1934-ому році почав виходити у Празі місячник п. н. „Сльованска Ревю", що як неполітичний журнал має слідкувати за життям й культурою славянських народів. У першому зшитку (вересень-жовтень 1934) про Україну нема ні словечка, якщо не брати під увагу короткої замітки Аркадія Животка п. н. „Адольф Черни і українці". В книжці 5-ій (січень 1935), яку нам надіслали, находимо переклад „Синів" Василя Стефаника, статейку про проф. Грушевського з приводу його смерти пера А. Животка, статейку п. н. „Боротьба за хліб на Україні", замітку про обмеження діяльности „Ревізійного Союзу Українських Кооператив" і замітку про розбудову „Національного Музею" у Львові.

ЖИДИ Й УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА. Жидівський літературний журнал „Штеґн", що виходить в Станиславові, помістив у лютневому числі статтю п. н. „Ми і українська культура". Зміст статті такий: Жиди, а головно жидівська інтеліґенція, до війни майже не цікавилися українською культурою. Відень і Варшава заполонювали культурно жидівську еліту. Щойно в часі 1918—19 років велика кількість жидівської молоді дісталася до українських державних ґімназій. Це спонукало жидівську молодь познайомитися з українською культурою. Відгомоном цього українсько-жидівського культурного зближення були переклади з українських поетів та письменників, які робили молоді жидівські літерати. Ось кілька імен: Й. Шапіра (Палестина), Д-р М. Кляйн (Коломия), М. Шоппенфельд, М-р М. Табак і Бер Горовіц (Станиславів). Переклали вони ряд новель Франка, Стефаника, Лепкого, а поети, як Б. Горовіц і М-р Табак узялися до переспівів українських поетів, засвоївши українські народні мотиви і мельодику. Ідучи назустріч зацікавленню українською культурою, редакція „Штеґн" завела спеціяльну українську сторінку, де інформуватиме жидівський загал про українські культурні справи".

„УКРАЇНСЬКА ЖІНКА В МИНУЛОМУ Й СУЧАСНОМУ". Під таким наголовком помістила відома наша діячка Марія Омельченкова статтю в 1—2 ч. білоградського журналу „Жіночий Рух". Цей журнал виходить у трьох мовах: сербській, хорватській і словінській.

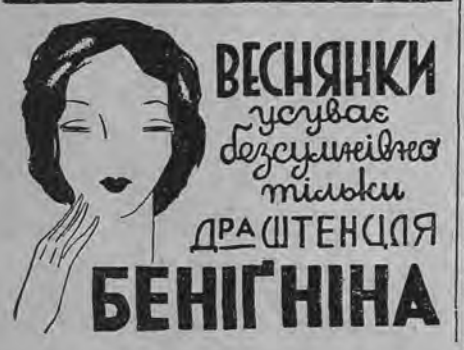

ІНЖ. РОМАН КРОХМАЛЮК

Характер мистця в його письмі

ҐРАФОЛЬОҐІЧНИЙ НАРИС

Чуємо часто фразу, що мистець вкладає у свій твір усю свою індивідуальність, усе своє „я", навіть підсвідомі сили, що є глибші, ніж його ідеї і що висловлюють всю його суть. Виходило б з того, що на підставі твору мистця повинні би ми мати змогу пізнати його характер, вдачу, бодай деякі загальні риси його вдачі. Знаємо, що так воно не є.

Образ ані різьба не кажуть нам нічого про те, чи їх автор — сміливий, сильної волі, нервовий, зрівноважений, здоровий, практичний. Єдине, що знаємо про нього, це скаля його таланту та вражливости, але сама „людська" особа для нас зовсім невідома.

Чому це так? нехай розяснюють фільософи й естети. Ми можемо від себе сказати, що кілька рядків письма переданого нам мистцем каже нам про його характер більше, ніж усі його твори.

Маляр, різьбар, музика, чи театральний артист, усі вони переносять нас силою свого таланту у духовий світ свого мистецтва.

Ґрафольоґи ствердили на підставі обширного матеріялу, що письма мистців виказують безумовно багато рис, без яких годі було б уявити собі справжнього мистця.

Цими рисами є в першу чергу духова незалежність, велика інтуіція та творча уява. Неменш важними є теж хист відчування, високо розвинений змисл краси та часто теж непересічний ручний хист.

Ґрафольоґ навіть не знаючи особи, яка залишила йому своє письмо, може часто розпізнати, чи його автор є індивідуальною особистістю з деякими прикметами вдачі мистця, хоч ніколи не може з цілковитою певністю сказати, що дана людина є мистцем. Тяжше стоїть справа, коли треба означити рід мистецтва. Ґрафольоґ вміє розріжнити в багатьох випадках письмо музики від письма маляра; дуже тяжко, часто теж неможливо найти риси письма, що вказували б на підставові ріжниці між письмами малярів і різьбарів. Буває теж, що людина, яка визначається нераз і дуже високим мистецьким хистом у певному напрямі, розминулася зі своїм покликанням, або теж задля хліба приймає якенебудь заняття, бюрову працю, тощо. В їх письмах находимо теж деякі прикмети вдачі, що ними визначаються мистці. Тоді говоримо про мистецьку вдачу людини.

Буває, що ґрафольоґ на перший погляд каже, що людина, якої письмо лежить перед ним, визначається непересічним мистецьким хистом. В практиці показується, що ця людина хоч і не є мистцем, стоїть близько до мистецтва. Подібні письма находимо наприклад у знаних критиків та знавців мистецтва.

До найцікавіших зразків письма серед мистців слід зачислити письма малярів і різьбарів. Вони цікаві тим, що в них пробивається безпосередньо одна з найголовніших прикмет цих ділянок мистецтва, а саме ручна справність.

Возьмім кілька почерків знаних українських мистців із малярства, ґрафіки та різьбарства. Аналізу обмежуємо навмисне тільки до тих рис,

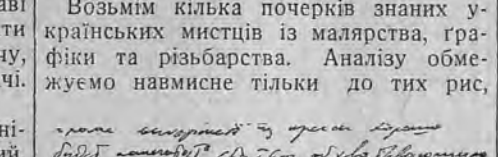

О. Архипенко

що торкаються їх мистецької творчости. Письмо нашого славного різьбаря А. Архипенка вражає нас передовсім ориґінальністю форми. Воно відбігає сильно від каліґрафічних зразків. Своєрідний спосіб лучення поодиноких букв при рівночасній ріжноманітности форм підкреслює тільки духову незалежність мистця, що не оглядаючись на інших, йде завсіди дорогами, які сам уважає за найкращі. Зміна нахилення є тут ознакою великої вражливости на зверхні впливи. Сильно розвинена фантазія, ориґінальна уява та великий декораційний хист (гляди форма букви „Д" у слові „Для") вибиваються тут на перший плян. Коли приглянемося поодиноким буквам через побільшальне шкло, запримітимо, що деякі частини букв (зокрема їх кінчики), що за каліґрафічним зразком повинні би кінчитися тонко (т. зв. „волосинка"), як нпр. закінчення букви „а" або „е", виходять тут зокрема грубо. Це пересунення в натиску пера на кінцеві частини букв уважає сучасна ґрафольоґія як одну з головних ознак високо розвиненого хисту до наук технічних, зокрема технічно будівельних. (Порівняйте письмо П. Ковжуна). Гадаємо, що це передовсім доказ сильно розвиненого простірного змислу.

Дещо зближеним під оглядом динамічним до письма Архипенка є письмо Глущенка, що теж відбігає від каліґрафічної форми. Подібно, як Архипенко, придержується й Глущенко власних форм у письмі; не любить шабльоновости та наслідування. Сильно упрощений спосіб писання поодиноких букв (нпр. буква „у" в

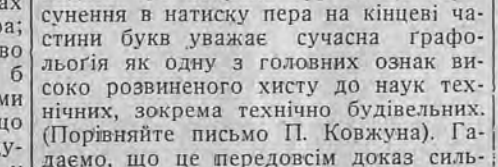

М. Глущенко

слові „щирому") є ознакою вродженої інтеліґенції, а зокрема скорої орієнтації. Дальші прикмети, це деяка нетерпеливість у праці, незвичайно легкий почерк при рисуванні (його можна розпізнати тільки при помочі сильно побільшального шкла) та великий хист у гармонійному підборі барв.

Цілком інший характер письма виказує Грищенко. Він супокійний та більш терпеливий, нетільки в композиції, але теж у викінчуванні своїх творів від Глущенка. Високо розвине-

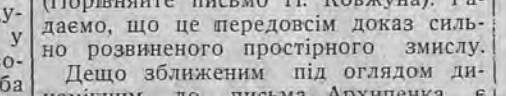

О. Грищенко

ний естетичний смак, розмах та витривалість у праці пробивається тут у кожній букві. Грищенко визначається вродженим хистом до компонування барв. Він приступає до праці завсіди з готовим обдуманим пляном.

Цілком відмінне від тих зразків є письмо М. Дольницької, відомої своїми працями, головно з ділянки ема-

М. Дольницька

лії. Це під кожним оглядом опанована вдача, що визначається великою докладністю та дрібничковістю в праці.

Цікаве своєю динамікою є письмо різьбаря Ємця. Письма різьбарів виріжнюються звичайно сильним натиском (пор. письмо Лятуринської). Дуже цікава своєю формою в Ємця

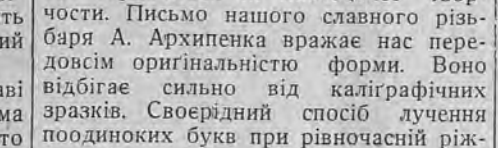

Ф. Ємець

буква „ж" у слові „життя" та буква „к" у слові „заробітку". Це людина з сильним, великим темпераментом, що його не завсіди може опанувати.

Письмо ґрафіка П. Ковжуна дуже ріжне від усіх попередніх. Домінантою є тут уживання великої скількости друкованих букв. Це письмо складається з поодиноких черток. З них будує Ковжун букви, наче друковані. Як приклад можна взяти тут букву „н" і „т". Подібно друковані букви находимо теж у письмі В. Масютина. І нічого дивного. Хто бачив ґрафіка при праці, той відразу зрозу-

П. Ковжун

міє, чому у його письмо мусить бути дрібне, сильно опановане та переповнене друкованими формами букв. У письмі П. Ковжуна слід звернути увагу на деякі риси спільні всім мистцям. Крізь побільшальне шкло можемо легко ствердити, що мистець пересуває залюбки натиск на кінцеві частини букв, які повинні в дійсности кінчитися тонкими рисками. Це вроджений хист до технічних наук. Велику ориґінальність форми находимо зокрема в буквах „е" та „л". Сильно розвинена творча фантазія виявляється тут у поширених ключках у горішніх частинах букв, наприклад у букві „в" у слові „велике". (Так само в О. Архипенка). Письмо Лятуринської вражає нас своєю величиною.*) Читач може тут сам уже перевести

О. Лятуринська

на підставі наших завваг аналіз. Ориґінальність форми, спосіб вязання, сильна динаміка це головні прикмети письма, на які слід звернути головно увагу.

На кінці письмо проф. В. Масютина, знаного графіка, творця цілого ряду образів українських гетьманів. Великий естетичний смак та прак-

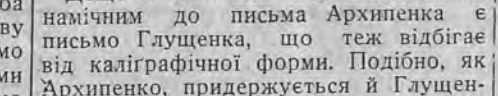

В. Масютин

тичне зацікавлення літературою вибиваються тут побіч інших мистецьких прикмет на перший плян. Величина письма (ґрафіки пишуть звичайно дрібно) вказує нам, що власник письма є совісний і дуже систематичний у праці.

Ясно, що аналіза письма тих мистців могла б теж означити не менше точно риси їх вдачі як приватних осіб. Цю сторінку промовчали ми тут свідомо, бо відомо, що мистці люди вразливі і могли б протестувати проти „невірної" своєї характеристики.

*) Усі наведені зразки письм зменшені тут до одної третини.

Мужеські сукна і полотна
Модні шовки і вовни
поручає у величезнім виборі по
фабричних цінах
ТЕКСТИЛЬНИЙ СКЛАД
Стахевич і Абрисовський
Львів, площа Галицька 12а,
(ріг Баторого)

Українська хроніка

ЛІТЕРАТУРНИЙ ЧАСОПИС НА ЗАКАРПАТТІ. На Закарпатті було вже кілька спроб видавати український літературний журнал, **але ні** один з них не втримався довший час. В останньому часі на Закарпатті не було українського літературного журналу. Щойно з початком 1935-го року ужгородський тижневик „Українське Слово" почав видавати місячний літературний додаток, який редагує відомий поет Василь Ґренджа-Донський. В перших двох числах, що появилися за січень і лютень, находимо поезії Ґренджі-Донського, Зореслава, нариси Андрія Ворона, Петра Міговка й інших. Бажаємо, щоб з цього скромного початку розвинувся великий літературний журнал, що згуртує всі літературні сили Закарпаття.

НОВА ПЄСА ВИННИЧЕНКА. Володимир Винниченко написав нову пєсу п. н. „Пророк", в якій зображує постать пророка, творця релігії в обставинах теперішнього модерного світа. Пєса вийде мабуть накладом якогось львівського видавництва.

НОВИЙ ІСТОРИЧНИЙ РОМАН. Доцент пражського українського університету д-р Панас Феденко написав великий історичний роман, що теж має появитися друком у Львові.

ДРУГА ЧАСТИНА „ВОЛИНІ". Літературно-науковий журнал „Дзвони" почав друкувати другу частину повісти Уласа Самчука „Волинь". Ця друга частина має наголовок „Війна". Довідуємося, що біля жовтня ц. р. „Війна" появиться окремою книжкою.

КОНКУРС НА УКРАЇНСЬКУ ФІЛЬМУ. Довідуємося, що фільмове підприємство „Террафільм" має намір розписати конкурс на сюжет для фільми з гуцульського життя. „Террафільм" — це українське фільмове підприємство, що працює в Чехословаччині. Його власником є д-р Роман Мішкевич. В 1934-ому році це підприємство випродукувало дві фільми в чеській мові, а одну в чеській і німецькій. Ця остання п. н. „Її шалена ніч" з Іреною Дециляе йшла недавно у Львові.

„МЕТЕЛИКИ НА ШПИЛЬКАХ". Львівський журнал „Нова Хата" друкує на своїх сторінках повість п. н. „Метелики на шпильках", яку написала молода письменниця Ірина Вільде. Читачі нашого журналу знають цю авторку з новель, що друкувалися у „Назустріч".

ТВОРИ ГРИГОРІЯ КОСИНКИ. Видавництво „Українська Бібліотека" випускає як найближчий свій випуск збірку новель наддніпрянського письменника Григорія Косинки, якого більшовики розстріляли разом з Влизьком та Фальківським. Одну новелю Косинки п. н. „В житах" надрукували ми в 1-ому числі „Назустріч"

НОВІ КНИЖКИ КОСАЧА, ІРИНИ ВІЛЬДЕ й СОФІЇ ЯБЛОНСЬКОЇ. Видавнича Спілка „Діло" заповіла, що в цьому році видасть збірку оповідань Юрія Косача, збірку оповідань Ірини Вільде й книжку подорожніх нарисів Софії Яблонської. В цьому самому В-ві вийде теж збірка оповідань Уласа Самчука.

На бажання наших клієнтів
продовжили ми
продаж дешевих книжок
невідклично
до 20-го квітня ц. р.
Деякі книжки вже випродані — зате видали ми
додатковий спис
і висилаємо його на бажання.
Замовлення виконуємо в черзі їх одержання — але з огляду на збільшений їх наплив виконання опізнюється на 3—5 днів — і за це дуже перепрошуємо.
КНИГАРНЯ
НАУК. Т-ВА ім. ШЕВЧЕНКА
у Львові, Ринок 10.
П.К.О. 154.627.
та відділи:
Перемишль, Ринок 14,
Луцьк, вул. Ягайлонська 95,
Кремянець, вул. Широка 59,
Ковель, вул. Варшавська 69,
Стрий, вул. Гоша 1.

ії недузі. Зазнала вона тяжких хвилин, та потім почала приходити до сил і кілька місяців пізніше зовсім подужала. Спершу ходила мов у якомусь похміллі від того почуття здоровля, але це довго не тяглося. Вона посумніла, стала прибита, неспокійна, попадала в одчай, бо скрізь її переслідував образ молодого дівчати в човні. Спершу дівча ввижалося їй таким, як його тоді побачила, молодим, розцвілим; воно ставало перед нею навколішки і благально дивилось їй у-вічі; пізніш робилося незриме, але ж вона знала, де воно, що воно з нею, чула, як воно потихенько заводить, удень у її ліжку, вночі в куточку її бідної кімнатки. А оце недавно знову втихло, і знову їй появилося; сиділо перед нею, бліде, виснажене, впившись у неї неприродно великими, дивовижними очима.

Сьогодні ввечір вона стояла там, удолині на березі річки. Вона мала скипку в руці й на мягкому намулі рисувала хрест за хрестом. Час-од-часу підводила голову й наслухувала. Потім рисувала далі.

Саме відізвалися вечірні дзвони.

Дбайливо докінчила свій хрест, відклала скипку, стала навколішки й почала молитися. Потім влізла по пахи в річку, склала руки до молитви й поклалася на сірочорну хвилю. А хвиля взяла її у свої обійми, потягла її у глиб і, прокрадаючись, поповзла собі, як завжди ледача й невесела, повз село та поля далі...

Човен був уже тепер зовсім близько. На його помості були молоді люди, що помагали тоді одне одному кермувати, а тепер відбували свою пошлюбну подорож. Він сидів при кермі, вона стояла посередині човна, загорнута в великий шаль, із невеличкою червоною шапочкою на голові... Стояла, спершись на коротку щоглу без вітрил і мугикала якусь пісеньку.

А потім вони промчалися повз хатину. Раденька кивнула головою керманичеві, поглянула до неба й почала співати. Сперлась на щоглу і співала, вперши зір у хмари, що пробігали по небі:

Мій куток серед скал
Міцний як той вал,
Замок мого щастя, горда його міць,
Нас захистить від бур і громовиць!
Кого я бачу біля тих воріт,
Де золотом червона хмара мчить?
Знаю ті лиця,
Як кожне міниться!
В юрбі виринають
Далеко з безкраю,
З давніх, забутих, замрячених днів!

Минулих терпінь тремкі мої тіні,
Сідайте як гості тут ближче при мені,
І з чаш як те сонце, ясних, золотих,
У теремах пишних хай лунає наш /сміх!
Хай щастя живе, що прийшло до нас,
Хай днина живе, як сум наш погас!
Хай щастя живе! і навіть у сні!

Переклав **Василь Сімович.**

Між нами

Від наших читачів дістаємо часом листи то здивовані то повні признання, що помістили ми те чи інше у журналі. „О, таких річей давайте нам більше!" „Не знаємо, чому редакція друкує твори, що не заслуговують..."

Дорогі читачі! Ми теж маємо свої сумніви. Навіть тоді, коли ви хвалите деякі твори як незвичайні. А члени редакції нераз гостро суперечаються за те, чи дати щось менше вартне, а цікаве, чи добру літературну річ, яку читачі можуть прийняти холодно з огляду на деякі її заладто „притаєні" прикмети.

Гимто рішили ми порозмовляти про ті сумніви голосно.

Дав нам Володимир Ласовський статтю про Ковжуна. Написав її так, що дехто подумає: на сміх підіймає нашого мистця. Є там багато гумору. Бо і з кого-ж краще можна сміятись, як не з мистців, що при великім таланті мають свої дрібні чудацтва? Рахуємо „обовязково" на інтеліґенцію наших читачів, що зуміють відмежувати у цій статті поважну оцінку від дружніх жартів.

Дав нам Антонич нові свої вірші. Вірші треба читати і мріяти про них. Хто розуміється на ямбах і трохеях, може їх мірити джезбендовими синкопами „модерної" поетики. Та може хтось здивуватись, чому ми взагалі Антонича друкуємо. Один із його вчорашніх приятелів зробив у друку ревеляцію, що той самий Антонич іще недавно написав статтю проти „Назустріч" на тему каварняної Европи. Не знаємо, що нині думає наш молодий поет про каварню й Европу. Факт головний той, що і він і всі вчорашні його співтовариші ходять до тої самої каварні, що ми і неодин із них в іншій европейській каварні досі не був. А щодо „ідеольогічної орієнтації" поетів, то ми були завсіди тої самої думки: — добрі вірші не тратять ні трохи на тому, що поет тратить деякі ілюзії... приватно.

Оповідання М. Нижанковської може стати предметом дискусії: — яку думку хотіла авторка провести? Один злобний, відомий своєю неморальністю, наш товариш каже:

— З того виходить, що діти перешкоджають мамі не тільки дома...

Другий:

— А я бачу тут високо моральну думку: діти примирюють тата і маму.

Все оповідання тримане в такому „річевому" тоні, що авторка ні разу не „пускає фарби". Чи справді воліє те такі твори, де автор увесь час говорить про свої почування і вам не залишає вже ніякої змоги на власні?

Ми певні, що якби над перекладом з Якобсена не покласти прізвища автора, то неодин читач відсунув би його відразу на бік. Правда: за дрібне воно, щоб на його підставі судити про цілого письменника... нічого не вдієш; на більші нема в нас місця. Ось що каже про нього Брандес у своїй студії про Якобсена:

„Все звязке, стиснене, без зайвини, без проміжних відступів. „Два світи" — кілька сторінок. Вони найбільше дивують нас своєю звязкістю та глибиною. Вірші, якими це оповідання кінчиться, незвичайно вдатні і передають дуже сильно даний настрій. Стиль відзначається тим сильним і матовим блиском, тими глибокими та яскравими барвами, тією морбідецца, подвійно зворушливою, завдяки своєрідній привабі недужого стану, характеристичною рисою його таланту. Сам хорий на серце — здоровий і водночас хорий, як ті, що нездужають серцем — він зворушує нас і зєднує собі всі серця".

Нелегка була справа намовити проф. В. Сімовича, щоб зладив нам переклад цієї цяцьки Якобсена. Хто бачив раз Сімовича між рукописами — знає, що це за штука! Дихнути не має часу...

А все-ж один малий зразок із творів письменника це не те, що зразок письма. Наш львівський „маґік" інж. Роман Крохмалюк на підставі кількох написаних якихнебудь речень (зміст для нього байдужий!) означує вам не тільки ввесь характер людини, але інколи і вашу орґанічну недугу. (Чому ті, що женяться і виходять заміж, не користають з діягнози ґрафольоґів, не розуміємо!). Зате розуміємо добре, чому власник таких тайн, не хотів нічого сказати про „приватний характер" наших мистців. Навіщо робити собі ворогів, коли і так їх кожний має досить навіть тоді, коли прилюдно не говорить про характер своїх ближніх...

О. Дніпровський, що зовсім справедливо радіє щирими зусиллями Меріяма-Лужницького написати модерну песу був у клопоті, коли ми за столом інтимно спитали його, що він думає справді про відношення молодої жінки в „Акордах" до свого старого чоловіка-професора... Коли той чоловік сидів увесь час тільки у ґраматиках і міг бути тільки її опікуном, то поява двох молодих мужчин біля неї не була така собі „формальна", а мала поважніші причини. Коли професор вертається з подорожі — не бачимо ні з одного натяку, що він — відмолоджений. Молоді люди йдуть у кут, професор вертається до своєї ґраматики, а жінка? Її становище ще трагічніше, як було на початку драми: тепер вона залишається сама зі старими ґраматиками, хоч нічого не знаємо, чи вона фільольоґ.

летіло 40 сороків...

Наші читачі мабуть знають Михайла Островерху з його прозової ліріки. Пише він теж часом про мистецтво. Головно італійське. Пише навіть про політику, теж виключно італійську. Італія для нього Обіцяна Земля. Там увесь час йому обіцювали, що буде співати (Островерха був колись тенором) і досі обіцюють становище українського амбасадора, коли до уряду дійде видавець його книжки про Муссолінія. Коли не може найти він заняття у Львові, сідає до поїзду і в Рим.

Недавно розпитував хтось за ним у редакції.

— Нема, виїхав уже до Риму...

— Звідки він має такі гроші вічно їздити?

— Саме їздить тому, що не має тут відповідної посади.

— А з чого-ж він живе там?

— Муссоліні довідавшись, як він чудово стягав вкладки із членів „Т-ва письменників і журналістів", заанґажував його на курсора для членських вкладок фашистівської партії — пояснив одному цікавому Р. Купчинський. — Чи ви можете уявити собі, як тепер фашистівська партія розростеться?...

Гість не міг собі цього уявити, але заздрив Островерсі страшенно.

*

Один із наших молодших, хоч уже не зовсім молодих авторів, шукає від довшого часу теми до доброї песи. Раз у приступі щирости звертається до одного із своїх товаришів і каже:

— Знаєш, можна зробити чудовий інтерес. Найди мені добру тему до песи... зробимо оперетку... Я маю змогу виставити її за кордоном. Ти знаєш, що це значить оперетка! Мзєток, успіх! Ти даєш тему, я її оброблюю!

Товариш на це:

— Чому-ж ти кажеш мені про це аж так пізно? Я саме минулого тижня продав дві чудові теми на песу. Одну купив від мене Шов, другу Піранделло...

*

Кілька місяців тому, коли організатори Всеукраїнського Конґресу сходились на підготовчі наради, око праведника могло було радуватись, як сиділи поруч себе люди ворожих партій. Вухо було б радувалось менше підчас виміни думок зібраних там осіб, але могло було й почути неодин цікавий діяльоґ.

До д-ра Дмитра Левицького присідається раз др. Осип Назарук. Др. Назарук обурений статтями в „Ділі", де пригадували йому його сорокату громадянську діяльність і ті методи публіцистичної боротьби, яких він не позбувся й досі після своїх славних американських „кампаній".

— Як це пояснити, — звертається він до д-ра Дмитра Левицького, — що ви — голова партії У.Н.Д.О. — „Діло" це півофіціяльний орґан партії і тоді, коли в тому самому „Ділі" мене називають ґангстером, ми сидимо тут разом за одним столом?

Др. Дмитро Левицький найсупокійнішим, природним йому фільософічним тоном, в якому важко відріжнити спочутливість для чужої трагедії від гумору, відповідає:

— Та якось, бачите, сидимо...

Нові видання

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Михайло Возняк, **Хто ж автором т. зв. літопису Самовидця?** Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Т. CLIII, випуск І. Накладом Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1933.

Ярослав Гординський, **Сучасне Франкознавство (1916—1932).** Записки Наукового Товариства ім. Шевченка. Том CLIII, випуск II. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1933.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Андрій, Яковлів, **Московські проекти договорних пунктів з гетьманом Ів. Виговським.** — Домет Олянчин, **До історії торговлі України з Кримом (1754—1758). — Місцелянеа.** Записки Наукового Т-ва ім. Шевченка. Том CLII, випуск III. Накладом Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові. Львів, 1933.

Велика історія України. Зшиток 14. Розділи: XXXIII. Відродження. Сторін 625—672. Накладом Івана Тиктора. Львів, 1935.

О. Лотоцький, **Сторінки минулого.** Частина третя. Праці Українського Наукового Інституту. Том XXI. Варшава, 1934.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

О. Мицюк, **Українські хлопомани.** Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 2. Чернівці, 1933.

Сотн. Гриць Рогозний, **Базар.** Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 9. Чернівці, 1934.

Сотн. Гриць Рогозний, **До тайни вбійства полк. Ю. В. Отмарштайна.** Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 10. Чернівці, 1934.

Амуд Аз., **Невидима сила.** Популярно-наукова розвідка. Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 6. Чернівці, 1933.

Макс Ґлязерман

Ритівничий заклад, виріб кавчукових печаток (стампіль) і відливання таблиць.

Львів, вул. Сикстуська ч. 19. Філія: Львів, Сикстуська ч. 1. Для Кооператив, Читалень „Просвіти" та Кружків „Сільського Господаря" окремі значні опусти.

ЗАМОВЛЕННЯ — виконується оборотно. —

Пані і Панове!

ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ

АНДРІЯ КУЗИКА

міститься

у Львові, вул. Гродзіцких ч. 4.

Громозводи,
Залізні вікна,
Сходи,
Хрести,
Огорожі і
всякі шлюсарські
роботи виконує

Іван Козак

ВУЛ. СКАРБКІВСЬКА ч. 32.

Найкращий дарунок

при всякій нагоді є

Річник „Назустріч"

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно)	3.20 зол.
з переплетом	4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . .	4.— зол.
з переплетом	5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри)	6.50 зол.
з переплетом	8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від	0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

Ще короткий час
можна буде дістати
ПООДИНОКІ ЧИСЛА
„НАЗУСТРІЧ"
що бракують до річника. **Ціна числа 50 р. з пересилкою 60 гр.**

ДОБРЕ
— ШКІЛЬНЕ **ВЗУТТЯ** —
поручає по рекордово **низьких цінах**
„Al-Sa-Do"
Спеціяльний маґазин взуття для дітей й молоді
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.

Важне для Всеч. Духовенства

ОРИҐІНАЛЬНІ ҐРОНОВІ ВИНА, В ПАЧКАХ ПО 3 і 5 ФЛЯШОК ВИСИЛАЄ ПРОСТО ——— З ВІЛЬНИХ СКЛАДІВ ЗНАНА ФІРМА

Віннімпорт, Львів

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . .	16.— зол.
Квартальна . . .	4.50 зол.
Поодиноке число . .	0.80 зол.

Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна . . .	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch" Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10.

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (32) 8
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. IV. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Універсаліст на мягкій канапці

Незроблене інтервю з В. Масютином.

Уявити собі огрядного власника синього берету, опуклих лискучих окулярів, довжезних козацьких брів, пятьдесять років легко зложених на широких атлетичних раменах ось і приблиз-

Василь Масютин

ний образ „клю“ весняного мистецького сезону 1935 року у Львові. Зветься він Василь Масютин.

Ці спостереження зробив я маючи в кишені два вигострені олівці, а під пахою мій найновіший блькнот приготовлений до інтервю.

На мягкій Ковжуновій канапці сиділо кількох мистців і поетів та симпатичних пань. Тому розмова йшла швидко, стрибливо з теми на тему. Спершу була мова про смажений мозок на цибульці, дальше про акватінту й Ель Ґреко, а потім про незрівняні оселедці у спеціяльній підливі та бісексуалізм у великих письменників.

У проблемах кулінарних забирав повагом голос і наш милий гість виказуючи глибоке знання не лиш маринування оселедців, але безлічі інших справ, що мають таке відношення до мистецтва як смажений мозок до творчости Ель Ґреко.

Тому нічого дивного, що скільки разів я спохватився витягнути один із загострених чудово олівців, щоб нарешті записати слова цінного гостя, стільки разів мені знеохочено опадали руки.

Загальна розмова почала неклеїтися, і наш гість почав говорити дещо про себе. Заслуханий в його слова я й забув про інтервю. Наприкінці ґутірки, коли вже було час додому, я отямився.

— А наше інтервю, пане професоре?!...

— Ну щож!, прогавили. Для вас научка...

— А всеж...

— Інтервю не втече!

Ось може за рік приїду до Львова то...

З моєї руки вилетів чудово вигострений олівець і зломився.

. . . . . .

А всеж я передам тут недотепно зібрані уривки цікавої балачки нашого дорогого гостя.

. . . . . .

...Саме кінчаю тепер працю останніх пятнацяти років... Ні, ні, це не ґравюра, ані олій! Це книжка. Її задумана назва „Основи мистецької творчости“. У ній намагаюся найближче підійти до проблеми „творець і твір“ та поробити деякі висновки. Величина праці розмірна до її матерії. — У друку вийде три великі томи. У кількох реченнях зясую вам докладніше її суть.

Мистецько творче „я“ розкладаю на три елементи: „я“ фізіольогічне, „я“ соціяльне й „я“ екстатичне. Ці три елементи визначують усі духові та фізичні функції мистця звязані з його творчістю й його творивом. Побіч загальних теоретичних міркувань роблю часто дигресії у бік детальних проблем як ось лінії, площини, коліру, світла і т. д. Очевидно розглядаю їх з психольогічно . фільософічного погляду як взагалі все, що входить у предмет і обсяг цієї праці.

На ваших обличчях бачу здивування. Мовляв, що то за смішний чоловяга той Масютин. — Займається малярством, ґравер-

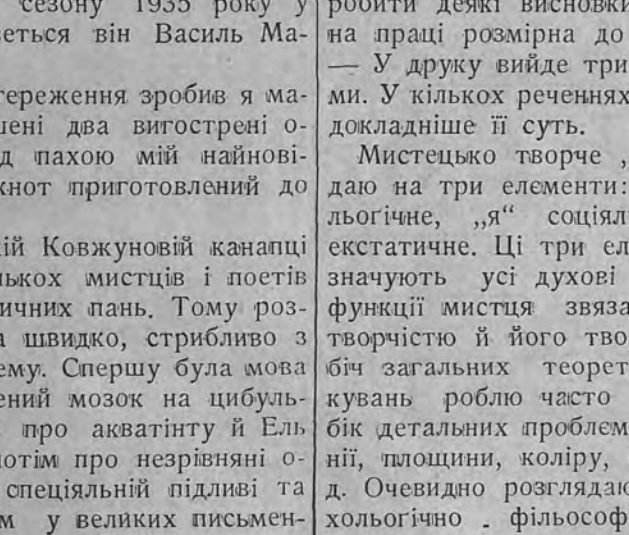

В. Масютин Пейзаж

ством, різьбою, та ще й забаглось йому теорії мистецтва на цілі томи. Смішний універсаліст!

„Мої панство. Взагалі вважаю великою помилкою міркувати, що зосередження мистця на одному, вузькому предметі, чим є у нашому випадку техніка чи жанр, дає максимальні висліди. Пригадайте лиш собі старих майстрів, що то були водночас золотарями, письменниками, вченими, малярями, музиками й скульпторами. Вони доходили до великого майстерства й мистецтва звязуючи всі ці ріжнородні галузі мистецького дерева в одній парі своїх рук. Знову-ж завдяки великому кругові зацікавлення бодай один або два роди їх творчости збагачувалися коштом інших. І у них вони творили архитвори.

Часто мене питають: що я властиво вважаю за свій фах: малярство, ґрафіку чи різьбу. На ці питання у мене така відповідь: — моїм фахом, пасією, жанром, чи там життєвим прокляттям, як каже якийсь там поет є лиш одне, — мистецтво. Чи й справді цього забагато?...

Щоби трохи більше видовжити ваші обличчя додам ще одну дрібницю: пишу белетристику.

В. Масютин. Портрет дочки.

Пишу новелі, романи. Словом деколи перекидаю пендзель в ліву руку, щоби правою схопити за стільос.

Ні, ні, не посміхайтеся панство. Аджеж я й до цього жанру ставлюся поважно та маю в тому напрямі деякі успіхи. Приймiть до відома, що у 1925 році „Drei Masken Verlag“ у Мюнхені видало мій фантастичний роман „Двійник“ і до нині ввесь наклад так розійшовся, що не найдете з нього ні одної книжки за вітринами*). Крім того маю друковану велику монографію англійського ґравера, що жив тому сотню років — Томи Бювіка.

Вам, пані, цікавий зміст мого „Двійника“? Ось він: Діється це у великому місті. Глибоко вчений біольог винаходить спосіб вирощувати на ушкодженій частині живого тіла нові клітини. Виплекані клітини формуються згідно з притаманною деяким творінням нижчих рядів іманент-

*) В. Масютин друкує свої твори у німецькій мові. Є він співробітником численних німецьких журналів, м. ін. найбільшого з них, мистецького місячника „Гебраухсґрафік“.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Перший день

Триптик

РАНОК

Небо щось має з обличчя мами.
Небо — блакитно зелене.
Небо сміється хмарками
до Тебе й до мене.

Нині — пятьнайцяте лютого.
Сонце вже — Великодне.
І почуваю в собі таку тугу,
що просто — це неприродне.

Ось хочу вхопити місто в обійми
і пригорнути що сили...
Бо є щось в місті і в небі настрійне,
бо є щось... Боже мій милий!..

Бо це нічого, що брудна вода
джуркотить тротуаром
і що з даху хтось сніг розкида
куди попало...

І це нічого, що в вулицю сів
так ніби ґрам фіолету,
що сонце світить всім-всім
хоч уже три на четверту — —

Будь ласка: знаю, що буде весна
і що дні прийдуть божі.
Недурно в дівчини якоїсь з села
купив я базі на розі!...

ПІВДЕНЬ

Понад містом цьвохкає дощ.
Проте парасоля не хочеться брати.
І заслуханий в шурків підошв
бреду, як люнатик.

І сміюся до всіх: до шиб і до мурів.
До футер і плащів. До дітей.
І до неба, що ніби понуре,
а все-ж таке тепле, святе.

О, сьогодні летючку читаю,
як найкращий Уелса роман:
Що перфумерію десь відчиняють,
що називається „Талізман” —

Зрештою: стільки нового:
„Реклямуємо! Перльмутера синька!”
„Помаранчі — сім за золотого!”

Під Банком Акційним весняно
грає якась катаринка.

ВЕЧІР

Отже: уже ліхтарні заясніли!
І брук вогкий світиться.
Місто — знову біле
до місяця.

Як великі святойванські хрущі
ходять по шинах трамваї.
А я тримаю Твої пальці в руці
й ніби дитині — стискаю.

Здається, по місті хтось ходить
кр ками великими
і невідомих струн невідомі мельодії
на небо ось викине.

І від цього стане весело,
як ось Тобі і мені
і від цього обоє зростемо
як зачаровані квіти у ніч.

Бо — як рясно, колірно і мягко
світить місто світлами неоновими.
І задивлені в теплу, шовкову мряку
мріємо й живемо знову ми.

УВЕСЬ ДЕНЬ

Нині — інакше, як вчора й передвчора.
Сміємося й маємо розхмарені чола.
Можемо в кожній хвилині плакати й радіти.
Нині — ми „взагалі” діти.

І бабкою, що пухка на руці
тішимося більш, як сотнею червінців.
А моя дівчина має очі бронзові
і в очах щось ласкаво-шовкове.

23. II. 1935.

Універсаліст на мягкій канапці

(Докінчення з 1-ої сторінки).

ною доцільністю на подобу ушкодженої чи втраченої частини тіла.

Цей винахід дає початок інтризі цілого роману. Одного дня оподалік лябораторії вченого біольога електричний провід розтинає якогось прохожого на половину так, що проріз йде саме попід діяфрагмою, котра, відомо, відмежовує черевну яму від грудної. Ці два закривавлені кусні людини принагідні самаритяни відносять до лябораторії біольога. Цей не гаячись приступає до завершення великого чуда науки. За допомогою свого винаходу до кожної половини добирає ту, яка бракує. І повстає в одного два нові існування фізично ріжні, лиш ріжними штучно створеними половинами і спільні ріжними половинами спільного предка. Один має гору давнього Павла Івановича, другий його долину. Один його мозок і серце, другий шлунок, та нижчі органи. Обидва Павли Івановичі входять у життя міряючи його категоріями, які виробились завдяки органам перебраним по давньому трагічно вмерлому Павлі Івановичу. Один із них ідеаліст, — поет життя, другий гедоніст, тип наскрізь зоольогічний. Ці два типи створюють довкола себе безліч ситуацій, що замотуються у конфлікти в які я, автор, вкладаю деякі правди висновані з життя.

З друкованої белетристики маю ще багато новель розкинених по ріжних німецьких літературних журналах, а у теці ще два фантастичні романи підготовані до друку. Тепер пишу новий роман, в якому зображую національну метаморфозу російського старшини Дембовицького, якого батько вважав себе за поляка, а в суті річи був нащадком козацького роду Дубовіїв. Через польонізм і русицизм молодий Дембовицький стає свідомим українцем Дубовієм...

Львів мені, достойна пані, незвичайно подобається, рискну гіпотезою: Львів з вигляду, це маленький Париж.

...О ні, львівські пані подобалися мені куди більше від парижанок. Власне малюю тепер пертрет одної дуже милої пані...

В. Масютин. Різьба.

...Питаєте, докторе, про наші ікони в Національному Музеї? Так, так, маєте рацію, їх передовсім у Львові варт оглянути. Вони наглядно доказують велику культуру нашої нації. Вони перевищують наприклад російські динамізмом форм та якимось інтимним тоном колірової гами, дарма, що назагал кольорит у них холодніший як у російських. Крім того не надибуємо у наших іконах тої каліграфічної лінії, якою російські іконописці деколи зловживали.

Над чим працюю тепер? — Хочу бачите зілюструвати нашу історію галерією видатних постатей гетьманів, поетів, учених. Роблю низку медальонів на яких, розчитуючися в нашому минулому хочу відтворити обличчя тих, що зробили оце минуле історією великої нації.

Р. КУПЧИНСЬКИЙ

Наші літературні нагороди

Кожне суперництво є товчком до поступу. Колиж воно і добре і шляхотне, то тимбільше. Нарід повинен і мусить штовхати своїх синів до суперництва в кожній ділянці, бо тільки тоді може сподіватися користи з них і максимальної напруги сил.

Це діється так у матеріяльних справах як і в духових.

І добре прислужилося народові Тов. Письменників і Журналістів у Львові установляючи щорічну літературну нагороду на найліпші твори рідної літератури з кожного року.

Перший рік не міг ще виявити якслід добродійного впливу цього роду імпрези на підвищення рівня видаваних творів красного письменства. Але вже другий з черги конкурс виказав цей вплив. Покликане Т-вом жюрі дістало до осуду багато творів, які направду радували своєю літературною стійністю.

Літературна нагорода...

Має ця медаля дві сторони: матеріяльну і моральну. Ідеальний стан був би тоді, якби і матеріяльна і моральна сторона були рівні. Буває у світі так, що матеріяльна сторона є більша, а буває, що — моральна. Про матеріяльну сторону медалі в нас — просто й говорити нема що. Тут, чотири, чи навіть шість соток золотих це навіть у наших обставинах і навіть для наших письменників — багато. Моральна користь непомірно більша, бо вона вводить нагородженого на український, а бодай західно український, літературний парнас.

Цьогорічна літературна нагорода...

Можна мати особистий погляд на чергу нагород, можна ставити відмічених на місці нагороджених, але тяжко припустити, щоби хтось закинув, що жюрі видавало несправедливий осуд.

Зате щодо скількости нагороджених і відмічених можна і мають люди деякі застереження. Маю їх і я.

Вже минулого року був я проти розбивання грошевих нагород на шість частин. Але тому, що моя книжка знайшлася теж на столі жюрі, мені незручно було забирати в цій справі голос. Цього року маю розвязані руки, бо ніхто не підозріватиме, що мною кермує яканебудь особиста користь. Як голова Т-ва звертав я увагу на обставину, що літературна нагорода не сміє бути пониженням для ненагороджених письменників! А воно мимоволі виходить при шести нагородах. Наша лисьменська продукція не є аж така велика в однім році, щоби шість літературних нагород було тільки відзначенням. Пишучи свою повість „Заметіль“, я ні вгадку собі не клав, що вона може дістати літературну нагороду. І непризнання мені нагороди ні трошки мене не розчарувало. Навпаки (кажу зовсім щиро!), признання мені нагороди булоб у мене викликало неприємне вражіння і почуття несправедливости. Зате шість відзначених творів, між якими не було моєї повісти, мусіло в мені збудити підозріння, може справді моя повість аж така слаба. Таке почуття в письменника може бути легко причиною зневіри у власні сили і довести до небажаних для літератури наслідків. Адже жадна література не складається тільки з нагороджених творів. На сто розгляданих творів — шість нагороджених і це булоб за багато, щож тоді говорити про дванацять розгляданих?

Цього року знову вийшло те саме, тільки у зміненій формі. Жюрі дало щоправда лиш три нагороди, але докинуло ще й три відмічення. Рахунок той сам, тільки у двох колюмнах.

Стою на такім становищі: літературна нагорода має бути одна, найвище дві. Ніяких відмічень, ніяких похвал, бо це має робити літературна критика, а не жюрі. У свідомости громадянства, під впливом реклями видавців, швидко затирається свідомість, хто перший, хто другий, а хто шестий. Намножилося в нас ювилятів що не міра, не множім — лавреатів, бо це ні літературній творчости ні письменникам не виходить на добро.

Цих кілька завваг списав я з огляду на недалеку збірку фондів для чергової літературної нагороди. Може мої погляди будуть відокремлені, може хтось докаже мені, що вони хибні, але я їх висказував при кожній нагоді усно, то й передаю тепер на письмі.

ВІКТОР ПЕТРОВ

Аліна й Костомаров

З нагоди роковин смерти Костомарова поміщуємо уривок із студії відомого літературознавця Віктора Петрова, що вийшла у 1929 р. у Харкові п. з. „Аліна й Костомаров“.

В лютому року 1847 на „контракти“*) приїхав до Киева Ліст. Епізод з Лістом — один з найяскравіших моментів у знайомстві Костомарова з Аліною, останній видатний епізод перед близькою катастрофою, що нависла над Костомаровим.

Перший концерт Ліста відбувся в залі Контрактового Будинку. Заля була переповнена; тиск неможливий. Увесь Київ, усі, що з'їхалися на контракти, хотіли одвідати концерт славетного музики. Крагельські у бою здобули квитки в 10 ряді. Безліч слухачів лишилися стояти між колонами. Усі проходи переповнював натовп. І коли, після концерту, Аліна з матірю спробували протовпитися до естради, щоб стиснути чарівні руки незрівняного майстра, їх ледве не задушили.

Другого ранку, роблячи звичайні ранкові візити, Крагельські завітали до ґрафині Меліної. Дарма, що пані Крагельська-Мазурова не хотіла вивозити свою дочку на балі, всеж таки вона вважала за потрібне призвичаювати її до світських обовязків.

Ранкова візита є ранкова візита. Між поцілунками й привітаннями, взаємними компліментами й компліментами Аліні, розмовами про погоду, вигляд, здоровя, новини, чутки, спільних знайомих, убрання, чергові балі, привезений крам, між цими візитними розмовами ґрафиня ніколи не обминала нагоди спитати паню Крагельську про музичні успіхи її дочки й попросити Аліну щось заграти.

На ґрафиніну чемність відповідаючи чемністю, Аліна згоджувалась, але звичайно обмежувала свій вибір якоюнебудь коротенькою песою, будьякою музичною дрібницею. Та цього разу всупереч своєму звичаю, вдосконалившися за останній час виконувати Лістового Ерлькеніґ-а, вона спинилася саме на цій речі й сіла за фортепіян.

Громихаючи фортепіяновими громами, прискорюючи швидкий темп, Аліна грала. Вона грала бездоганно. Колиб її почув сам Ліст, він був би задоволений.

Ґрафиня нахилилася до вуха гості й пошепки розповідала за останні, ще непереказані новини.

— Не сьогодні-завтра я сподіюся візити Ліста.

В цей час хтось підїхав на санях, швидко ввійшов у вітальню і без доповіді в залю. Тут не знайомлячися з господинею і не називаючи себе, невідомий гість зупинився за спиною Аліни і слухав.

Раптом Аліна стурбована близкістю якогось нового слухача, переривае гру й, обернувшися назад каже:

Monsieur List!..

Вона одразу пізнала славетного музику з портрету, що стояв тут же перед нею на фортепіяні, і медаліону, що висів в неї вдома в залі. Вона пізнала його масивний профіль, його високу величну постать у довгому чорному сурдуті з чорною краваткою, довгим носом, довгим волоссям і довгими рухами в чорних рукавичках.

— Continuez, mon enfant!..

Ласкаво, простягаючи їй свої довгі руки, сказав Ліст. Він узяв Аліну за плечі й посадив її знов на стільця.

Та деж там: продовжувати перед Лістом?... Аліна закрила обличча руками. Од хвилювання і сорому, від думки, що Ліст декілька хвилин слухав, як псують його майстерний твір, вона почервоніла й ледве стримувала сльози.

Ґрафиня поспішила назвати Лістові імя дівчинки. Ліст вийняв з кишені свого чорного сюрдута записну книжку, подивився туди й з благодушною посмішкою, звертаючися до Аліни, повільно, але чітко прочитав:

M-lle Alina Krahelskaïa, Petchersk, rue Hospitalnaïa. N'est-ce pas?

Він уклонився ґрафині з вишуканістю, властивою тільки Лістові.

Він пояснив, що київські учителі музики в розмові з ним про Київ та його мешканців розповіли йому про музичні здібності Аліни й дали йому її адресу. Не сідаючи, живий і рухливий, він увесь час ходив по залі й говорив без перерви, закидаючи питаннями. Його гучний голос сповнював кімнату, а довгі руки впливали маґнетично. Ввесь у чорному, він здавався подібним на маґа, на маґнетизера, що їх любила змальовувати література тих часів.

Удень Ліст одвідав Крагельських в їхньому будинку на Госпітальній вулиці. Він приїхав зі спеціяльною метою особисто передати квитки на свій концерт. Його чемність була незрівняна, як і його гра!

Пані Крагельська спочатку не хтіла брати даремних квитків, дякувала й казала, що вони вже забезпечені квитками.

Та Ліст настоював. Він згоджувався:

— Хай це й так! Алеж мої квитки особливі; вони будуть для вас дуже корисні. Ввійдіть до залі з моїми, вам покажуть призначені від мене для вас місця, а свої квитки подаруйте комусь іншому.

Довелося квитки взяти.

Ліст хотів ще раз послухати Алінину гру. Він переглянув ноти й вибрав найважчу увертюру з „Вільгельма Теля“ своєї перерібки.

Аліна сідала за фортепіян в якійсь зціпенілості і встала, вся палаючи, приголомшена у своїй відвазі: то ж таки вона насмілилась грати при Ліст!

Ліст слухав її з напруженою увагою, все надаючи швидкості й підтримуючи енергію маленької музикантки безперервними „браво“.

Перед високою чорною постаттю музики Аліна здавалась особливо маленькою і безпорадною.

Коли Аліна скінчила грати, він поцілував її в чоло, погладив по щоці і злегка ударив по плечі, як це він звичайно робив зі своїми учнями. Він розсипався у похвалах перед панею Крагельською про музичний хист її дочки. Він пророкував їй блискуче майбутнє.

— Першорядні здібності! Він наважується звернутися до мадам з проханням довірити йому дочку, щоб улаштувати її в віденській консерваторії, де він матиме можливість стежити за її музичною освітою і розвоєм.

Ліст неохоче приймав нових учнів і зробитися його учнем було нелегко. До цього треба було, щоб він сам зацікавився особою учня. Аліна, як видно, зробила на нього найкраще вражіння.

Пані Крагельська спалахнула від материнських гордощів.

Сам Ліст оцінив музичні здібності її дочки, та від Лістової пропозиції вона відмовилась. І, відмовляючись, підшукувала найчемніші аргументи: вона посилалася на свої материнські почуття, на неможливість розлуки, на те, що не для естради вона ростила й виховувала своїх дочок, але підбираючи доводи й нанизуючи один на одний аргументи, та в душі, не сказавши, вона переховувала головний: надто вже непевна була репутація в Ліста, чи точніше, надто вона була певна: хто інший користувався чи міг користуватися таким успіхом у жінок як Ліст! Чи ж можна довірити на руки такому чоловікові молоденьку дівчинку?

Увечір того самого дня до Крагельських прийшов Костомаров. Він увійшов до залі якось особливо жваво; не ввійшов, а вбіг. Привітавшись похапцем з панею Крагельською, він, звертаючись до Аліни, з підкресленою урочистістю проголосив:

— Чи чували? Франц Ліст тут!

Він певен був, що цієї новини ще не чув ніхто. Він розраховував, який ефект раптового вибуху повинна зробити звістка про Ліста й Аліну. Він пишався з своєї обізнаности й увесь час по дорозі на Печерське тішив себе солодкою думкою, як приємно буде Аліні довідатися за приїзд славетного музики й як вона з того радітиме.

Але його новину зустріли сміхом. Він був щирий і простий у своїх

*) Київський зимовий ярмарок.

МАРІЯ ДЕРКАЧЕВА

Роман Аліни — дружини Костомарова

(З приводу 50-ліття смерти М. Костомарова).

Дружина Костомарова — Аліна — це одна з найсимпатичніших жіночих постатей минулого століття.

Полька з походження (мати її із старинного польського роду все зберігала польські традиції), виховувалася у зразковім російськім пансіоні пані де-Меліян в Києві.

Молоденькою ледве 14—15 літньою дівчинкою пізнала вона Миколу Костомарова — тоді професора всесвітньої і російської історії в пансіоні. Талановита, бистра й музикальна учениця звернула на себе увагу молодого професора. Вона-ж строїла собі з нього жарти і передражнювала його рухи й ходу.

Життя зложилося так, що ця підсвідома симпатія учителя й учениці — стала джерелом життєвої драми двох молодих людей.

Випадково зустрілись вони на літнищі в Одесі і там відновили своє знайомство. Після повороту до Києва — Костомарів став частим гостем у родині Крагельських-Мазурових і заприязнився з обома молоденькими дівчатками Аліною і Стефанією. Приязнь і кохання його з Аліною зростали серед музики, книжок і розмов. Молоденька Аліна покохала вченого професора силою першої любови і згодилась звязати з ним свою долю. Не відстрашили її від нього ні його дивна вдача, ні його непривітна стара мама, ні чутки про його мужицьке, а навіть незаконне походження.

Аліна з Крагельських Костомарова

Напередодні їхнього вінчання Костомарова арештували за участь у Кирило-Методіївськім братстві. Подібна доля зустріла Шевченка і Куліша, і всім їм розбила життя.

Аліна по-геройськи переносила розлуку. Разом з матірю Костомарова і своєю вибралась у далеку подорож до Петербурга — відвідати свого нареченого. По дорозі зустріла Шевченка і молоденьку дружину Куліша — Олександру з Білозерських. Усі спочували молоденькій 16-літній дівчинці, прибитій і зломаній горем. Але горе щойно зачиналося. Розвідавшись у Петербурзі про вину і засуд Костомарова мати рішуче противилась далішому знайомству зі „злочинцем" та вперто й завзято старалась відвернути горе від своєї дитини. Вперто й завзято боролась за своє щастя Аліна. Два і пів року листувалась вона зі своїм коханим потайки перед матірю. Писала тайком навіть до жандармського начальника, щоб цей дозволив її нареченому приїхати до Києва і тут повінчатися з нею. З дитячою відданістю і щирістю хотіла поділити з ним долю вигнанця. Зводила боротьбу з матірю, відсувала від себе женихів, терпіла, плакала і ждала.

Її настирливість дратувала Костомарова. А може він свідомо вибрав такий гострий удар, щоб їй звернути свободу і кращу долю. Він образив її докором за її настирливість та підозрінням, що вона у власнім інтересі так клопочеться про вінчання з ним.

Від образи, зневіри і розпуки вона занедужала. Боротись не було за що. Байдужа і зневірена вийшла вона заміж по вибору своєї матері за Марка Дмитровича Киселя. Всеж таки віра в кохання Костомарова була сильніша від образливих слів листа. Перед вінчанням вона листом попрощалась з ним — тепло, щиро і просто.

Чоловік її був ніжний і шляхетний та кохав її безмежно. Шанував почування своєї жінки, не доторкав ще незагоєних ран і зі щирістю друга ставився до її минулого. Коли довідався, що Костомаров видав книжку з посвятою Аліні, сам купив дружині цю книжку, де вміщена цитата з Міцкевича:

Микола Костомаров

Lecz dotąd w mojem zachowałaś łonie
Też same oczy, twarz, postawę, szaty,
Tak motyl piękny, gdy w bursztyn utonie
Na wieki całą zachowuje postać.

Аліна примирилась з долею і кохання її до Костомарова, стало прегарним спогадом, казкою життя. Навіть діти її спочували з нею. Коли-ж по 26 літах розлуки, як вона вже була вдовою, — Костомарів їй пригадався — її дорослі діти привитали його сердечно і тепло приняли до свого гуртка, як рідного.

„Аліно"!

„Миколо Івановичу"!

„Вона по-приятельськи простягла йому руку. І він припав до її руки й заплакав як дитина. Ця сцена так зворушила дітей, що вони вийшли з кімнати, щоб сховати своє схвильовання і сльози".

Кохання їх нездійснене, розбите — змінилось у велику приязнь. Вони вибирались разом на прогулки, на село і не могли наоповідатись і натішитись собою. Аліна вшанувала своєю присутністю його виклад на Археольогічнім зїзді і буда свідком його великого тріюмфу як колись перед літами.

Бувають дивні протиріччя. Костомарів такий хитрий, змінчивий у своїх поглядах і вчинках — кохав тільки одну жінку — Аліну. Ні його приязнь з молоденькою графинею Катериною Толстой, що написала такі гарні й теплі спогади про нього (Е. О. Юнге — „Воспоминанія" 1843—1860 гг. ст. 213—273, 280), ні приязнь з дружиною Мордовцева Пасхаловою, ні така довга розлука не вбили його першого почування.

Після важкої недуги, яка обезсилила Костомарова, а матір його забрала в могилу — Аліна рішилась посвятити решту життя своєму другові. Діти були вже дорослі — і Аліна звінчалась з Костомаровим у селі Дідівцях в 1875 р. Їй було 43 роки, а йому 57. Десять літ прожила вона ще з Костомаровим, хорим, сліпим, вередливим і химерним як дитина. Заступала йому матір, була йому найкращою господинею і секретарем. Розшукувала і переписувала джерела для його праць, писала під його диктат і цілими годинами читала йому. Списала під його диктат його біографію і залишила прекрасні спогади про своє знайомство з Костомаровим. Спогади присвятила своїм дітям.

Костомарів помер 1885, Аліна аж у 1908 р.

Дальше її життя принесло їй багато ударів. Померла її наймолодша і найбільш улюблена дочка, померла в рік по вінчанні, ненадійно, у розцвіті життя. Аліна не могла переболіти цієї втрати. Шляхетна її вдача проявилась у щирому відношенні до свого зятя; його другої дружини і їх дітей, які вважала своїми внуками. Свому зятеві передала вона всю літературну спадщину і право видань, призначуючи дохід на літературний фонд. Спомини її й автобіографія Костомарова, списана її рукою, вийшли в 1922 р. в Москві — під редакцією її зятя Василя Котельникова у 300 примірниках. Автобіографія писана російською мовою, а на ній рукою Костомарова по українськи „Любій моїй жінці Галині Леонтієвні Костомаровій од Іеремії Галки".

Тільки цей коротенький напис пригадує, що це автобіографія українця, організатора Кирило-Методіевського братства, автора „Книг Битія українського народу", історика України, українського поета і драматурга.

Роман Аліни і Костомарова став літературним сюжетом. Ще за життя Аліни — приятель Костомарова Данило Мордовець — написав роман „Професор Ратміров". — Аліна щиро й справедливо обурилась на автора і він зняв свою повість зі сторінок журналу, де вона друкувалась. Останніми часами Віктор Петров — на основі перекладених спогадів Аліни Костомарової й інших джерел подав досить докладну історію кохання Аліни і Костомарова. Теплі і щирі спогади про цю небуденну жінку написала теж Віра Мордовцева — Александрова в 24 кн. „України" з 1927 року.

ЛЬВІВ РИНОК 38.

МАМУ!

ЯКЩО ТИ БАЖАЄШ МОГО ЩАСТЯ - ЗАКЛЮЧИ ЖИТТЄВЕ ОБЕЗПЕЧЕННЯ В КАРПАТІЇ

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ
поручає по фабричних цінах
ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

вчинках та словах, але його щирість мала відтінок наївности, а простота говорила про ніяковість. Афектовна наївність Костомарова інших смішила.

Сміючись, Аліна поспішила розчарувати Миколу Івановича:

— Чували, бачили, — відповіла дівчина. І, бажаючи подразнити вахлуватого Костомарова, додала: І навіть приймали його тут у нас вдома сьогодні вранці.

Микола Іванович був уражений. Він стояв серед залі, склавши по дитячому руки „в кулачки" і безпорадно кліпав очима. Хотів здивувати, а сам був здивований.

— Як це так? Яка зірка притягла його до вас? — запитав він.

— Сузіря: Витвицький, Ванко і Паночіні.*) Вони зустріли своє світило на приготованій для нього кватирі й підчас розмови про Київ розповіли про маленьку музикантку, що подає великі надії.

Усе це Аліна промовила з уданою повагою, не властивою ані її живій та рухливій вдачі, ані її рокам. Вона не стямилася від захвату. В середині її все співало, вона сяяла від радощів.

Микола Іванович стояв, не зводячи очей з Аліни; він мовчки милувався з її свіжого суто дитячого прояву піднесеного душевного стану.

— Це сталося трохи інакше! — сказала пані Крагельська, перериваючи німе та виразне захоплення їхнього гостя. І вона розповіла, як вони з Аліною були вранці з візитою у графині Меліної і як туди приїхав Ліст і чув Алінину гру.

Вислухавши оповідання про надзвичайні вранішні події, про несподіваний музичний успіх Аліни й признання від Ліста, радіючи радощами любої дівчини, Микола Іванович звернувся з пропозицією. Він хотів бути попередливим і передбачливим.

— Чи не накажете заздалегідь записати квитки на концерти Ліста? — запитав він.

Аліна весело засміялася. Виявилось, що Микола Іванович нічого не знав про вчорашній концерт. Милий, смішний дивак!..

— Хороші ви, нема що казати, а ще любите слухати Лістові твори. Уже вчора відбувся перший концерт Ліста в контрактовій залі. Що там робилося!...

І Аліна почала нарікати на тиск, на те, що ледве здобули квитки, що довелося сидіти надто далеко від естради.

Отже, концерт відбувся ще вчора! Микола Іванович збентежився: він надто багато мандрував серед книжок і думок, щоб не почувати себе безпомічним і безпорадним у найзвичайніших життьових ситуаціях. Він виправдувався, посилаючись на свій анахоретний образ життя, на лекції, на переобтяженість працею, що перешкодила йому завчасно довідатись про цей концерт.

— Даруйте, за лекціями спізнився, — відповів Микола Іванович. — Зате черговий і останній концерт відбудеться в актовій залі нашого університету і квитки будуть ближче до естради.

— Спізнились і тут! — весело перебила Аліна.

Вона висміювала недоладну любязність химерного Миколи Івановича.

— А ви поспішили вирішити, що я спізнився. Ось і квитки!

І Микола Іванович поклав квитки у вітальні на столі. Цього разу він тріюмфував. Він почував себе переможцем. З нього жартують, та ось певний доказ, що й він може не тільки в кабінеті сидіти, але і йому ніщо людське не чуже, і йому не бракує справжньої чемности. Він закидав голову, щоб звільнити чоло від обридливого волосся, з почуттям особливого задоволення й пихи.

Пані Крагельська взяла покладені квитки і повертаючи заплачені за них гроші, подякувала Миколі Івановичу за увагу. При цьому вона дивилася на Аліну й поглядом та мімікою давала їй зрозуміти, щоб вона промовчала про квитки, які вже в них були й без заходів Миколи Івановича.

Та світлий настрій не вкладався в світські рямці вибачливої брехні! І Аліна побігла до своєї кімнати, швидко повернулася назад і, підносячи квитки першого ряду крісел, задиркувато сказала:

— А це що таке? Хіба не спізнились! Куди вже вам! Сидіть собі в хаті над своєю словянською мітольогією! Думайте про пісні народні та про Богдана, а я думатиму про музику, про Ліста, і Ліст хоч раз за свого життя згадав про мене. Сьогодні він сам привіз квитки на свій концерт.

Микола Іванович мусів почувати себе розгубленим; він мусів думати, який він розняпа й маруда. Його висміяли. Висміяли його невміліть, недоречність, невдалі спроби припадати.

Бачивши гостеву збентеженість, пані Крагельська, щоб загладити Алінину витівку, ще раз подякувала Миколі Івановичу і сказала, що вона зараз одішле принесені квитки до знайомих, які дуже жалували, що не змогли роздобути собі квитки. Тоді, піддаючись почуттю материнських гордощів, вона знов звела розмову на Ліста, на його відвідини, на Алінину гру та Лістову оцінку Алініних музичних здібностей і пропозицію віддати дочку до віденської консерваторії.

— Отже вас сьогодні іспитували? — сказав Костомарів, звертаючись до Аліни.

— Так, і цей іспит був жахливіший від наших пансіонних. Грати при Лісті? Яка сміливість!

— Вам дуже хочеться до Відня в консерваторію?

— Не говорім про неможливе.

— Від вас залежить, щоб здійснити цю мрію.

— Від мене залежить одне тільки: право мріяти, а все інше в руках маминих.

— До певного часу!

Розмову перервала поява інших гостей. Довго сиділи за чаєм, потім Аліна грала на фортепіяні, тоді Микола Іванович спробував знов почати розмову з Аліною, але розмова якось не вязалася і Костомаров поїхав.

Один з гостей, який лишився, сусіда, що мешкав поруч, зауважив, що, як він міг помітити з свого вікна, пан професор буває тут дуже часто...

Другий і разом з тим останній концерт Ліста відбувся в актовій залі університету. Цей концерт пройшов тим блискучіш, що резонанс в університетській залі незрівняно кращий, як у залі контрактового будинку.

Появу Ліста на естраді публика зустріла бучною овацією, з вигуками, оплесками, квітами, привітаннями. Після багатьох поклонів на всі боки, коли овації трохи вщухли й публіка почала заспокоюватись, Ліст зійшов з естради, підійшов до того місця, де сиділа Аліна, взяв її за руку й повів з собою на естраду. Усе це сталося так несподівано й швидко, що Аліна зніяковіла й якось мимоволі послухалась його.

На естраді стояло два фортепіяни й коло кожного з них по стільцю для виконавців. Ліст відсунув трохи свого стільця і посадовив Аліну так, ніби вона повинна була грати з ним в чотири руки, а сам пішов до другого фортепіяна і взяв стільця для себе.

Сівши поруч з Аліною, він сказав їй французькою мовою:

— Пильнуйте моєї гри. Це для вас лекція на згадку про мене.

Публика в залі з увагою стежила за Лістом і кожним його рухом. Його успіх інтриґував. У перервах між окремими песами серед публіки пішли розмови й розпити:

— Хто ця дівчина? Звідкіля?

Микола Іванович міг чути, як коло нього хтось з сусідів майже напевне переказав відомості, що ця дівчина — Лістова наречена. Вона в Києві захопила Ліста своїм талантом, і тепер вони грають з ним на чотири руки.

Після концерту, прощаючись, Ліст багато разів стискував обидві руки Аліні. Він вітав її, висловлюючи їй побажання і подяку, говорячи їй тонкі, вишукані компліменти, що мали магічну силу над жінками.

Від Ліста Аліна відійшла щаслива і радісна, обличча її сяяло й губи самі розпливалися в посмішку.

Коли Аліна зійшла з естради, їй назустріч підійшов Микола Іванович. Він із запалом вітав її. Він говорив їй про те, що цілком розуміє, як світло й радісно повинно бути в неї тепер на душі.

Щасливий то був чоловік Ліст, бо інших щасливими міг робити.

*) Тодішні київські вчителі музики.

Письменник і діяч хліборобом

ВІДВІДИНИ У ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Коли ви опинились у Кан, славному місті французької Рів'єри, важко вам опертись спокусі відвідати одного земляка. Живе він 9 км. звідсіля по дорозі в Ґрас. Приходить день, коли вам знудилась одна із найкращих піскових пляж і міське касино і вид задоволених гостей, що дрімають під пальмами... До свята „битви квітів" іще час. Заки зможете насолоджуватись усіма барвами квітів та їх пахощів на вулиці, можете вибратись до Ґрас, де 20.000 гектарів засіяних квітами. Варт поглянути, як виробляють із них перфуми.

Між Кан і Ґрас живе Володимир Винниченко. Вибрав собі на побут гарне кубелечко: Мужен серед гір і смерекових лісів. Це маленьке, стародавне сільце; тисяч мешканців — нащадки ліґурів, неподібні з виду до інших сусідів. Оглянете стару церковцю, ратуш, вилізете на дзвіницю, щоб оцінити красу далекого краєвиду, з тераси цвинтаря побачите Ґрас і його околицю і в дільниці де ля Ґранд Бастід відшукаєте нашого письменника, що назвав свій чернечий захист „Закутком".

Коли привітались і сказали, чого зайшли, розмова попливе вже сама собою. Забудете за ввесь чар казкової природи, сонце, безжурне життя довкола (бо і не уявляєте собі, як тут люди важко працюють) і відразу ставите запит до письменника, що повинен над чимось працювати.

— Чим Ви заняті тепер?

— Кінчаю вичищати з старої селянської садиби порох, бруд, сміття, накопичені в ній сторіччями. Закінчую маленький акт, який моїм сусідам селянам здається трохи не чудом: з напів руїн, оповитих павутинням, укритих сажою і порохом віків, (хаті буде років двісті!) вийшло житло таке, які ні в одному провансальському „mas'i" зустріти неможливо. А для мене найбільше вдоволення в тому, що найтяжча, найбрудніша робота зроблена моїми власними руками. Чотири місяці праці муляра, землекопа, каменяра, маляра і от у цих, колись напіврозвалених, стінах чисто, ясно, сухо, тепло, затишно і навіть трошки естетично, — можна в них жити й працювати.

— „Цікаво — думаю собі — Винниченко виступає передімною як господар, землевласник. Мабуть оця фізична праця видається йому важчою, ніж умова. Зверну на літературу". І питаю: **— А які Ваші дальші пляни?**

— Мої дальші пляни? О, дуже широкі! Вичистити той клапоть землі, що належить до хати, винищити з неї вікове селянське занедбання, зробити її чистою, молодою, родючою. Отже тепер саме я копаю, рию цю землю, розбиваю і розлупую її тризубами, мотиками, „пьошами", „бешами", граблями, сапами, угноюю її, удобрюю, догоджаю їй усіма способами. А так приготувавши, засаджую її виноградом, грушами, жерделями, сливами і всякими овочевими деревами, які можуть тут родити. Я вкладою в усе це, — в хату, город, сад, — усі свої матеріяльні засоби, що можу нашкрябати, і всі свої сили, що можу здобути з себе.

Слухаю з зацікавленням, як Винниченко виступає у новій ролі, але не можу втерпіти, щоб не спитати:

— А навіщо-ж Ви так мучитесь?

— Роблю це для того, щоб хата й земля, так мною упоштивлені, з такою увагою й самовідданням уконтентовані, не були невдячні до мене й не дали мені загинути з голоду й холоду. Місцеві песимісти, правда, кажуть, що у Франції, а ще й тут на півдні, земля не годує людини, що треба прикладати до неї тяжку, невсипущу працю, щоб не загинути з голоду. Коли це так, то мені дуже сумно. Не того сумно, що я боюсь тяжкої, невсипущої праці, а того, що коли вона буде невсипуща, то мені, значить, не лишиться часу на іншу працю, яку я і більше люблю і краще розумію, і яка булаб, може, і для інших чимнебудь корисніша, аніж садження картоплі. Та тут уже не моя сила і воля, тут діють уже інші чинники, які й несуть відповідальність за таке марнотратство сил і нераціональне використовування їх.

— Цим Ви, мабуть, натякаєте на свою літературну працю? Які-ж Ваші літературні пляни, якщо Ви матимете час і на літературну роботу?

— На жаль, не маю ніяких. Бо колиб я й мав змогу не тільки плянувати, але й реалізувати ті пляни, то що з того? Моя літературна робота не доходить тепер до споживача. От у шухляді мого стола лежить уже кілька років декільки виготовлених праць (два романи, одна песа, одне оповідання, одна наукова робота) і ніодна з них не піде, не може дійти до читача, — на всіх землях України їх не допускають до видання ті сили, які мають змогу їх не допустити. На одних це урядова влада, на других так зване суспільство, на одних ті сили звуться соціялістичними, на других буржуазними. Причини заборони видати мої твори на Совітській Україні — цікаві. Заборонено мої праці не за їх зміст, — їх зміст, як висловився один видатний комуністичний письменник Франції про одну з них, „глибоко-революційний", — а зате, що вони, колиб їх дозволили видати, виразно показалиб читачам усю ту неправду і нісенітницю, яку про автора ширила в СРСР увесь час панівна шовіністично-російська течія в компартії.

— А поза Совітами?

— На інших землях України не допускають мене до видань не так одверто, але з причин уже соціяльно-політичних. Так уже склалося, що я — не тільки літератор, але й політичний та громадський робітник. І тому, розуміється, хто є ворожий до моєї соціяльної чи політичної діяльности, той, іноді навіть мимоволі, переносить свою ворожість і на літературний бік моєї діяльности. Та, правду сказати, і зміст моїх літературних, навіть суто-мистецьких праць часто виявляє мій соціяльно-політичний світогляд. Отже часом буває й так, що люди, які стоять на зовсім ріжних національних чи соціяльних позиціях сходяться між собою у цій ворожості до мене і виявляють її з дивною солідарністю.

— Як Ви це розумієте?

— От між іншим, дуже цікавий приклад такої солідарности. Звернулись до мене за кордоном деякі з читачів моїх книг за дозволом на переклад моїх праць на чужинні мови. Звичайно, я той дозвіл охоче їм дав. Було це років 7—8 тому. Перекладчики переклали деякі з моїх річей і почали заходи перед видавництвами, особливо французькими. Але, не зважаючи на всю їхню енергію і настійність, досі заходи їхні не дали ніяких наслідків. При чому, треба зауважити, в цій справі брали участь не тільки українці, але й чужинці, перекладчики та фахові посередники, які мали матеріяльний інтерес братися за вміщення перекладів, які, зазнайомившись з моїми працями, були певні, що зразу знайдуть на них видавців. Але, кажу, і досі не змогли вмістити ніде ніодної річи моєї. В чому річ? Невже мої праці настільки вже бездарні, що ні одну, хоч би найменченьку, ніде не можна було притулити? Невже настільки вони гірші за тисячі досить таки бездарних перекладних річей, які щороку тисячами видають в одній Франції? І невже українські видавці, читачі і критики, що колись знаходили деякі цінности в моїх працях, настільки нижчі розвитком і смаком за французьких видавців?

— Отже Ваші висновки?

— Мушу взяти під оборону українських видавців і читачів. Річ тут не в цінностях моїх праць, а в чомусь іншому. Цінності чужинні видавці немов би знаходять і спочатку висловлюють перед перекладчиками такі оцінки, що вони мають цілковиту певність, що видавці книгу до видання неодмінно приймуть. Та, дійсно, бували випадки, що таки й приймали **принципіяльно.** Але щоразу так було, що в останній момент щось ставалося і справа провалювалась. Видавництво висловлювало жаль, але... через якінебудь (іноді просто смішні своєю вигаданністю) причини видати не могло.

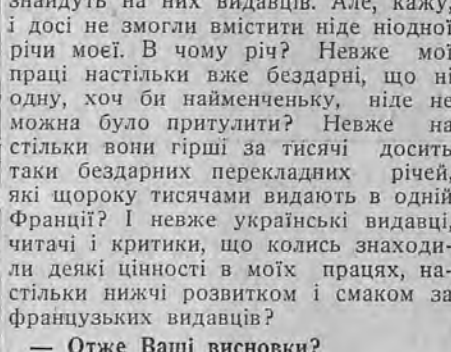

— У чому-ж річ?

— А от у чому. При кожному більш-менш значному видавництві в Європі, а надто у Франції, є радники у всіх галузях книжкової продукції. Перекладна галузь так само має своїх радників. А радниками для словянських літератур є переважно росіяни. Майже немає у Франції видавництва, де б не був за такого радника якийнебудь російський літератор, чи то білий еміґрант, чи то (по „лівих" видавництвах) російський „зміновіховець", радянофіл. А всі ці радники, не вважаючи на ріжницю в їхніх соціяльно-політичних світоглядах, є виразні, запеклі вороги українського національного відродження, і державного, і культурного. І тому всякий вияв якихнебудь українських культурних цінностів у Європі, та навіть спогад самого імени українського є для них нестерпно-гидне явище, вороже всій їхній психіці й явним чи тайним політичним позиціям. Мене вони всі, розуміється, добре знають і як політичного і як культурного робітника для цього самого національного відродження. Крім того для білих еміґрантів я є ще й соціяльно-політичний ворог. Отже цілком зрозуміло й нормально, що вони роблять усе, що тільки сила їхня, щоб не допустити українських культурних цінностів до вияву в Европі, а в даному разі до видання моїх книг у тих видавництвах, де вони є за радників і де приняття книги видавництвом залежить від їхньої рецензії. Вони просто за свій національний і політичний обовязок уважають пошкодити своєму ворогові чим тільки можуть.

— Будь ласка... я Вас слухаю...

— Але коли якимнебудь чином, буває, видавництву стає відомо про літературні якості книги й радник, значить, не може з суто-літературного боку робити напад, то він його робить з іншого: він представляє автора як запеклого ґерманофіла, як ініціятора запрошення німців на Україну в початку революції, як виразного ворога Франції, тощо. Коли видавці є виразно буржуазного світогляду, то їм представляють мене як найвульґарнішого, кровожадного большевика-комуніста. Коли-ж видавництво — ліве, навіть з комуністофільським ухилом, то, навпаки, мене виставляється як контрреволюціонера, як запеклого ворога соціялізму, революції. Та були випадки, коли вже зовсім приняті переклади моїх книг у таких видавництвах відкидали після настирливого вимагання московських комуністів. А такі „ліві" видавництва часто дуже залежать матеріяльно від Москви. Отже цілком ясно, що ні в лівих, ні в правих видавництвах за кордоном, де є російські радники, моїх книг видати не можуть. Тут солідарність і „революціонерів" російських, і контрреволюціонерів виявляється надзвичайно дружньо й одностайно.

— Становище письменника, що живе виключно з пера, ще й опинився на чужині, де не може заробляти літературною працею, справді дуже важке.

Винниченко пояснює енергійно далі:

— Але, що ще цікавіше і просто аж пікантно, то це те, що до цієї дружної акції ворогів українських культурних виступів за кордоном іноді прилучаються і... земляки, оті самі українські еміґранти, які звуть себе українськими патріотами, борцями за українське національне відродження. Мені відомі через моїх перекладчиків випадки, коли деякі українці, ворожі до моїх соціяльно-політичних позицій, коли до них зверталися французькі видавці за порадою щодо моїх книг, відраджували їм видавати, даючи зовсім анальоґічні рецензії з російськими радниками і виставляючи мене так само, як ті, за ворога французького народу, за ґерманофіла, при чому наводили навіть цитати з моєї політичної праці „Відродження Нації" (перекрутивши, звичайно, мої слова). Тут „патріотизм" їхній дружно поєднався з російським шовінізмом.

— Якже-ж Ви уявляєте собі свою позицію?

— Я змальовую її Вам так, як вона дійсно виглядає. Бачите самі, що треба би мати якісь надзвичайні, надлюдські цінности книг, щоб ними самими перемогти цю російсько-малоросійську армію ворогів, щоб пересилити всі політичні, соціяльні та національні переконання і забобони видавців, наструнчених і наляканих цією армією. Отож навіть у цій галузі літературної діяльности мені унеможливили якийнебудь вияв себе. І тому, хоч-не-хоч, (та хоч би вже через те, щоб не померти з голоду), я мушу залишити ту працю, яку, повторяю, краще знаю, більше люблю і в якій для загалу міг би бути кориснішим, та братися за роботу тяжку і мало мені знайому.

— Розумію, що працювати на чужій землі як хлібороб, ще на землі такій невдячній, твердій, як скеля, нелегко і прикро.

— Але це не значить, що я не люблю цієї роботи. Я для себе, за себе особисто навіть радий, що я її маю. Колиб не ця ненормальність, що я не можу займатися ще й інґелєктуальною працею при ній, колиб не те, що не дають мені змоги бути в дієвому, працівному поєднанні із загалом, то я міг би вважати своє життя за зовсім удатно зорґанізоване. Але, кажу, ще раз, не я винен за те, що всякі способи суспільної роботи мені відібрали. І тому хоч сумління моє зате спокійне. А й це вже багато за наших часів.

Переходимо на дрібні справи. Маю враження, що Винниченко сказав те найважніше, що йому тяжіло на серці і нерадо додає щось такого, що могло б ослабити його основну думку. Решта розмови це вже звичайна товариська гутірка, з якої Винниченко не дозволяє нічого передавати до друку.

б. і.

БІНЕ-ВАЛЬМЕР

КРАСА

Я догледів її з пурпурової висоти тієї скелі, що стрімко спадає до Середземного моря і де я був простягнувся на туркусових камінцях, щоб відпочати. Вона наче німфа боролася з хвилями. З трудом добилася до берега, я допоміг їй вилізти. Її малі ноги, що боялися гострих колючок морських їжаків, легко надибували дорогу. Вкрита піною хвиль стояла передімною ще краща від тих безсмертних, що їх Гомер умів оспівувати.

А це була тільки молода дівчина — як зумів ошукати мене пристальний морський трикот! — молода дівчина, а її наречений теж був недалеко. Він уже наближався підстрибуючи. Я пізнав його, ще заки він сказав мені своє прізвище. Ми разом воювали десь, колись на фронті. Радісне привітання, виміна спогадів... Він представив мене своїй нареченій, що наставляла до соняшного проміння свої малі груди, гарно збудовані ноги й принадні рамена.

— Ідемо додому, — сказав мій товариш, вайлуватий, із сильними грудьми.

В ту мить його послухала. Бо моя нереїда, моя русалка любила цього боввана. Я йшов за недібраною парою вузькою стежиною, що бігла здовж моря в затінку піній. Її ноги ступали незвичайно легко. Я ніколи не бачив нічого кращого, нічого більш окриленого від того тіла, якого тінь на камінні була важка в порівнанні з самою молодою жінкою. І вона здавалася мені справді вже не нереїдою, ні, дріядою, що присіла на пеньку, щоб витрясти ріняк із свого сандала.

Хто може бути нечулий на красу тіла, не варт жити. Для мене це була найбільша роскіш оглядати це принадне створіння в той час, коли наречений ішов поруч, важкувато покривуючи потрохи, ще від старої воєнної рани. Так дійшли ми до готелю. Мій товариш і я по довгій, соняшній дорозі трохи задихались. Але Нівес здавалася мені щораз більше якоюсь танечницею, що не має нічкої ваги. Про себе я назвав її своєю Діяною. Коли при прощанні вона посміхнулася до мене, то мені було так, начеб мене покидала та, що була втіленням довкружного чарівного краєвиду.

Сказала вона мені коло ліфту:

— До побачення і ще раз дякую вам за допомогу!

— Любий друже, жаль, що ми вже сьогодні вечором відїздимо, а то ми повикопували б трохи старих спогадів...

А потім ліфт забрав мою нереїду, мою мавку. Той дурень обняв її рукою. Я був би його вбив тоді.

Ще того самого пополудня вони відїхали. І багато днів мої очі надаремно нишпорили по морі здовж стрімкого побережжа. За кожний раз, коли хвилі розбивалися об скелі, здавалося мені, що побачу, як з них виринає моя русалка. Але її не було. Я смуткував. А далі став забувати...

Це була перша наша стріча, ласкава пані. І я вже не пригадую собі вас, як два роки пізніше в Парижі, коли я випадково переходив попри одну крамницю, побачив у ній русалку, мавку, Діяну, як вона саме вкладала на голову якоїсь клієнтки новий капелюх. Це не була ваша вина, що він був такий гидкий, і тому ви при пробі мусіли свою клієнтку заохочувати. Я ввійшов до крамниці з думкою купити всі ті цяцьки, щоб тільки могти воскресити перед собою казковий привид. Або хтось є поетом або ним не є.

Ви мене не пізнали, ви були дуже заняті своїм ділом; ви балакали зі своїм покупцем, а як тільки прийшла більна хвилина, ви повернулися до мене:

— Чим можу служити?

Я нічого не бажав, як тільки, щоб мене пізнали. Ви посміхнулися, коли я сказав своє прізвище. Увічливо сказали ви:

— Мій чоловік дуже вас шанує. — Тоді ви глипнули на годинник. — Вже сема година! Треба замикати, а ви підете зо мною додому!

Я допоміг вам спустити ролєти; ви були зґрабні, я незґрабний, і я повторяв:

— Чи памятаєте ще?

— Але ж так, але треба ще заложити колодку.

Коли вже все було в порядку, ви не хотіли ввійти до мого авта; ви хотіли, як щодня, повертатися до дому автобусом. А коли ви вкінці сиділи біля мене, ви сказали:

— Кріза далася нам досить в знаки, але ми виходимо на своє.

Нівес сміялася зі своєї долі. Ця доля не була більш як поміркована. Я запримітив це, коли ми проходили чотири поверхи, що правда, чистого, але простенького дому, де не було того всього, що називається „модерним комфортом". Ви мали ключ і відчинили двері.

— Чи це ти, Нівес? — почувся голос мого товариша.

Тоді він доглянув мене і підбіг:

— Алеж це чудово!

Він був у простім хатнім одязі, на ногах капці.

— Напешся вермуту?

В хвилині, коли я взяв чарку, почув я в сусідній кімнаті плач малої дитини. Це була ваша дитина, ласкава пані, і ви її принесли. Я подивляв її, а ви були з того дуже горді.

— Правда, що вона неймовірно подібна до своєї мами? — спитав ваш чоловік і повернувся до дитини, що щось лепетала.

— Засмійся гарно до вуйка, покажи свої очка.

Мале справді відчинило очі.

— Вона має очі своєї мами, — сказав мій товариш, — але це ще глибша синява, за пятнадцять років буде з того бубна красуня.

Я бачив, як ви почервоніли від радощів. Бо це ствердження не було для вас винагородою, на якій вам мало залежало, але обіцянкою, що майбутнє мало її сповнити. Ви вже не думали про себе — чи ви колинебудь про себе думали? — Ви тільки сказали:

— Вона буде подібна до моєї мами, що була така гарна.

— Ти не знав моєї тещі, — сказав мій товариш. І він аж свиснув, що мало бути висловом його подиву.

Ви затримали мене на вечерю, я сидів при вашому столі і ми про ніщо більше не говорили, як тільки про вашу малу дівчинку.

— Мужчини не менше шалітимуть за нею, мій старий!

Ви притакнули, ласкава пані, ви бажали Ноемії всіх тріюмфів, яких ви самі не шукали. А я, я згадував свою німфу, мавку. Чого я був би не зробив для неї, якби вона не була заручена з тим згідливим, непоказним чоловіком.

— Побачите, — сказали ви.

Яке це було зворушливе, як ви переносили на свою дитину всі надії, що на них ви могли будувати своє власне життя! Але ви їх виріклися, щоб взяти на себе щоденні жертви материнства. Ви не казали: „Яка ціль їй бути гарною, коли з тим не можна зайти дальше, як я дійшла?", але ви сказали:

— З неї буде краса.

А це значило в мові вашого серця, що вашій дитині все буде можна, що ті, які переживуть мене, одного дня побачуть німфу, мавку, як вона бореться з хвилями, Діяну, що скаже до якогось іншого поета:

— Я заручена.

Появиться якийсь бовван, наречений. Вони створять домашнє вогнище, будуть бідні і говоритимуть до свого гостя:

„Ще краща, як її мати. Гляньте на її очі! Перед ними відкритий цілий світ!"

О! Ласкава пані, перед вами стояв цілий світ відкритий, але ніщо не дорівняє самозрозумілій простоті вашого самовідречення.

Перекл. **о. д.**

Кратки над

Старомодна сукня львівського ринку

Літ тому десять - пятнацять, памятаю, всі ми вважали наш львівський ринок за одне з найпоганіших місць усього міста, коли не всього світу. Ратуш, що від нього всякий відвертався з відразою, обсіли юрбою крикливі львівські перекупки серед калабань болота, невідступного сміття і бруду. Зі старих обдряпаних камяниць сумно дивилися на нас завжди забруджені й обчімхані жидівські крамничні вивіски.

Сьогодні? Чи наші очі змінилися чи переодягнувся наш львівський ринок? Мабуть одно і друге. Наші очі, після літ фальшивих стилів, усяких сецесій і псевдодекоративности, — стали пильніше дошукуватися лінії в архітектурі, стали стежити за ефектами брил і світла. А львівський ринок? Він завжди ще, ніде правди діти, досить брудний і засмічений. Та я ладен думати, певне з багатьома іншими громадянами нашого городу, що ця сороката юрба, що тут кричить і торгує — одна з найцікавіших атракцій для туриста. Навіть чотирохкутний ратуш з одноманітною вежею посередині встиг добути, за цих останніх пятнидцять літ, деякі „lettres de noblesse" із запорошених архівів.

Навколо ринку — справжня метаморфоза. Неохайні крамничні вивіски пішли нарешті на добре заслужене місце вічного спочинку. Ненароком виринули зпоза їх спин гзимси й аграфи, маскарони і старовинні порталі. Стаємо здивовані. Ось тут, ще так недавненько, дихала на нас найпоганіша челюсть старого будинку. Кому колись довелось проходити поріг цього дому, цей либонь памятає як крадькома хрестився, затикав носа й обережно, щоби не поваляти пальта, заходив у мерзотну яму. Сьогодні? Це-ж порталь дому венеціянського посла. Ось крилатий лев, символ республики-патриціїв, у лапах у нього табличка із датою, що памятає часи Самійла Кишки і Сагайдачного: рік 1600.

Усякі „галянтерії" і „мішані товари" зникли, як від удару чародійної палочки. Виступили наперед камяні груди бальконів, зарисувалися різьбою старі консолі і картуші. Ось дивоглядна постать якогось черця, що йому маленький янгол нашіптує до вуха щось святе, або грішне — невгадаю. Ось глумом викривлені маски фантастичних потвор, що мабуть народилися під впливом італійського неба. На королівській камяниці вирізуються на тлі вечірнього неба різблені фігурки, ніби викраяні з картону, а зброя, буньчуки і шеломи на будинку „Просвіти", чогось релефніші тепер як раніше.

Коли вийдемо сьогодні на ринок ми бачимо обличчя старого Львова. Лінії воріт і вікон, обриси порталів, фактура різьб, усе вказує на те, що Львів будувався й оздоблявся під усевладним впливом західне - европейських стилів. Від старовинних фасад узеньких камяниць львівських патриціїв у ринку до монументальної ренесансової Волоської, нанизував Львів століттями нитки з далеким Заходом Европи.

Нині перед нами старе европейське місто — зверху. Залишається тільки праця — всередині.

Ст. Левинський.

ВАСИЛЬ СІМОВИЧ

Праведна душа

На свіжу могилу Василеві Біднову

Василя Біднова не стало.

Зійшов у могилу праведник, людина, яких у нас мало... Зійшов без скарг, без нарікань, спокійний, із обличчям погідним, хоч тіло дерли-роздирали невимовні муки, хоч душа страждала від нестерпної згадки про долю найближчих, яких він покинув років тому з пятнацять. Зійшов нестарим іще чоловіком, у 61. році життя.

Чужа земля приняла його до себе 4. квітня ц. р. Над гробом довго стояла, не розходилася невелика українська емігрантська кольонія. Ніяк не могла розлучитися з одним із найкращих своїх братів.

Відійшов від нас громадський діяч і педагог, і історик, і передусім великий трудженик-робітник.

*

Низка образів проходить перед очима, звязаних із особою незабутнього Покійника.

Гарячий липень 1912. р. Екскурсію молодих учительських кандидатів із Буковини, що саме покинули шкільну лавку, зустрічає на пристані в Катеринославі — він, Біднов, тоді вчитель духовної катеринославської семинарії. Низька, присадкувата постать із чорною борідкою, в чорних окулярах, із соломяною шапкою на голові. На обличчі — ясність. Він тішиться усією душею, що йому довелося зустрічати далеких земляків. Усе прилаштоване: нічліг для екскурсантів — у комерційній школі Синявського, повідомлений проф. Яворницький, щоб показав Запорозький Музей екскурсантам, по місті водитимуть знайомі, вже й на фабриці заліза знає про них інженір Нечипоренко, а гарби на пороги можуть у всяк час виїхати. А проте все це залежить від екскурсантів. Може, захочуть проїхатися „дубами" на пороги. І про це вже подумано. А колись, над вечір, як робітники будуть вільні, човни перевезуть нас Дніпром на Мануйлівку. Там „Просвіта". Варто зазнайомитись із просвітянськими робітниками. Вони мають свій гарний хор і дуже будуть раді привитати буковинських земляків у себе. А до речі. Саме в Катеринославі відбуваються вчительські курси. Треба й на курсах побувати. Курсанти вже знають про приїзд українських новоспечених учителів із Буковини, знають, що й є їх учителі (крім мене, що вів екскурсію та моєї дружини, був іще управитель українських відділів учительської семинарії п. Василь Івасюк, було до два-три вчителі народніх шкіл, що долучилися до екскурсії). Курсанти всі живуть у т. зв. общежитії. І їм буде, мовляв, дуже цікаво, й нам. До того вони, вчителі з Катеринославщини, дуже бажають на очі бачити, що воно таке українські інтелігенти зза кордону. Декому з них і не снилося, що такі є... Та ще вони в усьому допоможуть, щоб улегчити нам побут із іншого боку, наприклад, із поліційного. Вони мають свої знайомости. До того треба знати, що в міському парку грає трупа М. Садовського. І тут вони допоможуть, щоб екскурсанти за поважною знижкою, а може й задурно побачили найкращий український театр...

Таким чином, ми вже знали всю свою програму, яку так живо і з такою радістю в голосі викладав нам по дорозі до комерційної школи й до свого помешкання на Потьомківському перевулку (здається, 22, чи 25) — Василь Біднов.

І програму цю ми, ввесь час у його товаристві, виповнили вщерть. І ввесь час нашого пробування в Катеринославі нас витало його миле усміхнене обличчя. І ввесь час ставав він нам

Василь Біднов

у пригоді. Навіть, коли в Мануйлівці до нас у „Просвіті" присікався якийсь „уряднік" і домагався від нас усяких „удостовереній" (у нас, крім паспортів, що й так лежали в поліції, ніяких паперів не було) — і тоді допоміг він нам, перебравши все на себе та виказавшися своєю якоюсь посвідкою. Зустрічав він нас із веселим обличчям і з сумом провожав на залізницю при відїзді на Буковину з громадою катеринославських українців.

Довелося тоді пізнати й родину покійника: дружину і двох маленьких синків, як янголят. Сімя мила, щира. Правда, теща... Але ж на тлі всієї тієї погідности, що панувала в хаті, вона у спогаді цілком десь у куті заховалася.

*

У звязку з родиною покійного знов одна картина.

Сумна-пресумна. І тяжка, невимовно тяжка.

Невеличка православна церква на кладовищі в Ольшанах під Прагою. Посередині — домовина, по боках попритулювалися попід стінами члени празької української кольонії, спереду хор виводить сумні похоронні мельодії. Між громадою й домовиною — вільний простір. Праворуч домовини, трохи позаду стоїть він — безталанний батько. Йде Служба Божа за душу бл. пам. інженіра Арсена Біднова, молодого, жвавого парубка, веселого, здорового. Три дні тому він утопився в Велтаві. Як — того й досі ніхто не знає. Зполудня вийшов із хати, а ввечір, коли Батько чекав Сина з вечерою, йому полиція принесла синовий одяг і білизну знад берегу річки...

В церкві очі всіх уперлися в нещасливого Батька. Він стоїть, випростований, як мумія. І не ворухнеться. А тільки час-до-часу хреститься. А як не хреститься, то руки спущені вниз, і пальці в безнастанньому руху. А обличчя — без крови. Але спокійне. Тільки сильна віра, яка була в Біднова, дає такий спокій.

І те саме на кладовищі.

Тільки хто його бачив самим над могилою дорогого сина, то було інакше. Він цілими годинами щодня лежав над нею. А щороку в день смерти його все можна було з квітками в руках застати на могилі. Вже з Варшави вмисне навідувався до Праги на гріб Сина — щороку. Тепер він спочив у — Варшаві, Син лежить у — Празі, а в Катеринославі, певне, з болю ломить руки добра Любов Євгенівна.

*

А то ще й такий образ. Виклад у Празі. Дискусія. В дискусії слово забирає Небіжчик. Із памяті цитує цілу низку творів, нераз ізо сторінками, називає авторів — і то на імя та з батьківським імям. Голос виразний, певний. Збиває референта, не щадить і гірких слів. Та референт не гнівається. Він Біднову вдячний, бо знає, що той говорить із щирого серця, хоч і різько. Різько, бо так і треба.

*

Довгі роки був Небіжчик секретарем „Українського Історичного Товариства" у Празі. Записував усе дуже сумлінно, докладно, і все — стоячи. Стоячи все викладав, і все — з памяті, ніколи з читаного. І голосно, як воно й слід доброму педагогові. Всі повинні чути, й ті, що сидять у найдальших лавках...

Багато було засідань за його побуту у Празі. Біднов — ні одного не залишив. Що вівторка в 4. год. зполудня у 2. салі чеського Карлового університету можна було його бачити — першим.

*

Другий Український Науковий Зїзд у Празі. Скрізь громадками стоять учасники. До кожного підходить Небіжчик і щось живо дискутує, жваво розкладаючи руками й весело сміється. Веселий настрій передається громаді, й вона — регоче.

А на пленарному засіданні йде голосування, чи нам, побіч кирилицького письма, потрібна й система української латиниці. Учасники годяться, а тільки десь із задніх лавок раз-у-раз доходять якісь невиразні голоси невдоволення, що й голові зборів доводиться раз-у-раз напоминати. То ремствує Біднов, що таким питанням, на його погляд непотрібним і шкідливим, займаються, і він, вічно живий, повен темпераменту, таким способом протестує.

Бо Біднов усе протестував, коли щось не було так, як він думав. Завивати в папірці він нічого не вмів. І все всім говорив ув очі. Навіть неприємні речі.

Та на нього не гнівалися ті, що знали його чисту, криштальну душу.

Провінціональна критика

(З приводу брошурки Є. Ю. Пеленського)

„Як я вже згадував, нема тут геніїв, та й нема таких сприймачів, що втягали б усі новості зараз, як вони лише появляться в Західній Европі. Інакше кажучи, треба б попросту підкреслити деяку відсталість. Це саме є одною з важливих рис західньоукраїнської поезії. Епігонізм. Правда, є чимало виїмків..."

Таке говорить Є. Ю. Пеленський у щойно виданій брошурі „Сучасне західньо-українське письменство. Огляд за 1930—1935 рр. Львів 1935", (стор. 3—59, формату 16.8×12 цм.).

Вже наведених слів вистачає, щоби брошуру Пеленського відкласти на бік без дальшої уваги. Пеленський належить до тих „критиків", що не мають ясних критичних основ, не розуміють зовсім духа сучасної української літератури й зовсім необзнайомлені із західньоевропейським мистецтвом. Вони й навіть не всилі дати спокійного й докладного переліку тієї літератури, що їх оточує.

Брошурка Пеленського далеко неповна й багато замітних літературних явищ, хочби напр. на найближчому йому галицькому ґрунті навіть там не згадано. Отворім книжечку на якійнебудь сторінці й побачимо це відразу. Ось напр. „Нові форми мистецького середовища". Пеленський знає від 1928 р.: католицький „Логос", націоналістичний „Літературно-Науковий Вістник" і „Вістник", гурток молодих поетів „Листопад" і „Дажбог", католицько-консервативні „Дзвони" і... кінець. Цеж просто недбайлива поверховність! Ані згадки про таке видатне видання, як „Назустріч" у Львові, як варшавський неперіодичний журнал „Ми", як осередки: коломийський, станиславівський та ін., як ріжні видавництва, що випустили багато книжок. Словом, доривочний і фальшивий образ українського літературного руху в Галичині.

Така й уся брошура. Скрізь вузька тенденційність, якесь дивне вивищення ріжних мірнот, а зате топтання справжніх талантів. Читач із найбільшим здивуванням довідається про зовсім незугарні писання, що вони... талановиті, їм навіть і присвячено багато місця. Всюди брак зрозуміння основних завдань у поезії!

Та зате про такого винятково-талановитого й оригінального поета, як Юрій Косач, вміє Пеленський сказати таке: „Юрій Косач... кращий новеліст, як лірик, хоч і його збірку віршів „Черлень" прийняла прихильно критика. Він і на крок не виходить поза тематику й образи Маланюкові... це ще далеко не оригінальна творчість. Досить пересічне теж оформлення віршів..." Аж сором бере, читаючи такі елюкубрації про Косача — одного з передових українських поетів, що силою поетичного слова й мистецьким виразом палить до глибини душу кожного читача.

Але тут ми натрапили на властиву причину таких критик. Тут зіткнулася справжня Західня Европа з провінціоналізмом. Я знаю, Пеленський скаже: епігонство, це вже було на Заході десять літ тому, це вже запізнене. Але чи це буде правда? Треба жити в Західній Европі, як Косач, треба студіювати Західню Европу, як Косач, треба зростися з думками й змаганнями в Західній Европі, як Косач і дехто інший із молодих західньоукраїнських поетів, а щойно тоді можна говорити про Захід. А без того лишиться фраза про „епігонство" й „каварняну" мудрість — бездумчива й фальшива фраза. Чи не краще сказати щиру правду й признати добросовісно: є в Західній Україні молоді поети, що не можуть жити без західньої культури, як людина не може жити без повітря....

І тих — ще дуже нечисленних! — поетів пізнати відразу. В них є те єдине, що творить справжнього поета, що єдине було все найвищим критерієм вартости поетичного твору — **сила слова,** що без неї всяка поезія буде тільки недорікою. Але треба ту силу слова не тільки зрозуміти, а й піддатися їй у повній насолоді.

Треба знати сучасні напрямки і засоби праці, перестудіювати їх, а не легковажити собі тих, що несуть розвиток для нашого мистецтва. Те, що Пеленський назвав „досить пересічним оформленням вірша" містить у собі велику культуру українського слова (перегляньте хоч би Косачеві рими!), що про неї ще недавно ми не могли й думати. І ліпше простудіювати такі справи, ніж реклямувати всяких десятирядних письменників.

Др. Ярослав Гординський.

Французька хроніка

Молитва карикатуриста. Недавно відправив апост. нунцій Маліоне в церкві Сен-Жермен, битком набитій представниками мистецького світу, Службу Божу за душу Вілета, французького маляря й карикатуриста славного журналу „Тарілка масла". Вілет перед смертю навернувся на католицизм. Проповідник узяв собі за тему уривок з молитви самого Вілета: „Тих, що Тебе, Господи, вітають, Ти створив на Свою подобу, щоб творили мистецтво й продумували Твою творчість та славили Красу. Це люди прості духом, що погорджують чортівським золотом. Ми ті, що хочуть сидіти по Твому правому боці... Перед юрбою, що не має ні очей, ні вух, лиш великі роти, щоб нас лаяти, ми гинемо і перед смертю вітаємо Тебе, Господи"!

З нагоди недавнього відчиту в Парижі творця „дармштатської школи мудрости", відомого німецького моралїста, гр. Кайзерлінґа, французькі журналісти мали з ним розмову.

„Я ніколи не роблю викладів, — казав він — я лиш пробую, якто кажуть в електриці, **споляризувати** духові сили, що знаходяться передомною. Ви збираєте в салі людей, *що зїхались* з усіх кінців світа і ви бачите за хвилину, що з них виходить („еманує") своєрідна сила, яку я назву „терційною". Я читаю мало, не тримаюся систем, лиш одиниць. Я перелистковую людей, питаюсь, держусь сократичної методи, вірю в присутність. Бачите: нині переживаємо пристрасну епоху; світ рухається, чути, що розгін оживлює Европу; треба, щоб він проявився! Я часто казав давніше: „Треба, щоб я одного дня вмер". Та тепер я бажав би малого додатку, щоб бачити: надто нудно зникнути перед третім актом... Цього пополудня піду відвідати Бергсона. Ми не бачились 25 літ. Це довго. Та, бачите, від Платона ніодин фільософ не зазнав щастя Бергсона, щоб у ньому збіглись задуми і сила вислову. Щодо мене, я більше не пишу. Від „Південно-американських роздумувань" я не дав більш нічого: волію діло".

Кличуть Кайзерлінґа до телефону.

— Ах! — каже фільософ — це чортівський винахід!

Академічні завіщання. Недавно французька Академія приняла дар другорядного письменника Сівета, щоб „видавати його писання". За це він установив постійну літературну нагороду на кілька тисяч франків. З цього приводу французька преса робить дотепи, що, мовляв, багаті амато ри тепер аж знайдуть собі видавця! До того пригадує, що десяток літ тому якийсь Шарль де Геруа склав для Академії порядну суму, щоб та створила нагороду за критичну працю про ...його творчість. Але Академія відмовилась.

Література й гастрономія. Париські пані з клюбу „Гарної куропатви" (й такі є!) зорґанізували недавно кулінарну виставу. Там м. ін. списані всі „мені" видатних дворів та славних бенкетів, головно англійських. На тій виставі є й книжки з ґастрономічної спеціяльности, з яких старі дуже рідкі видання викликали зацікавлення всіх бібліофілів. Це: „Альманах Смакуна", „Французький кухар", найстарша кухарська книжка з 1689 р., вкінці „Розвідка про каву, чай і чоколяду" з 1685 р.

Мужеські сукна і полотна
Модні шовки і вовни
поручає у величезнім виборі по
фабричних цінах
ТЕКСТИЛЬНИЙ СКЛАД
Стахевич і Абрисовський
Львів, площа Галицька 12а,
(ріг Баторого)

Хто хоче бути чимось більшим, як людиною, є чимось меншим як людина.

Мультатулі.

Між нами

Ми дуже цікаві, чи наші ворони від ідеольогічного сира пічнуть крякати за наше інтервю з Винниченком. Для нас Винниченко — український письменник, який має своє місце в нашій літературі і коли хоче щось сказати про свою працю, то не можна йому відмовити місця. При цьому не потребуємо скривати своєї думки, що такими брошурами як останньою „За Україну?" Винниченко підкопує своє становище письменника. Кого не навернув на комунізм Маркс, Енгельс та Ленін, того не наверне й колишній автор „Між двох сил" — 100-відсоткової протибольшевицької песи.

*

Учили нас колись про Костомарова. Хто повірив би, що у такого преповажного історика була якась романтична історія! Хто з наших читачів волів би фахову статтю про історичні досліди Костомарова, а не про його дружину Аліну, нехай скаже щиро.

*

Поезії у кожному журналі читають у нас наприкінці. Звертаємо увагу, як наші молоді поети ріжно підходять до своєї Музи. Оба роблять це модерно. Антонич різьбить строфу, вистежує такі настрої, якби ловив промінь із Меркурія, Курдидик — задиханий, як справжній журналіст, тягне за чуб розкуйовдані рядки, зміняє ритм, подобає на закоханого або на такого, що дістає княжий гонорар — 5 зол. за поему.

Щож! іде весна. Поети мають перший голос.

Летіло 40 сороків...

Анатоль Курдидик належить до найметкіших наших журналістів і найбільше плодовитих поетів. Легкість, з якою він може написати поезію або статтю неімовірна. Тимто багато читачів не вірить просто, що він пише вірші. Має він брата, що теж віршує і якийсь час підписувався „Курдидик-брат". Це давало притоку до всяких непорозумінь і нераз люди питались Анатоля: чи він брат Курдидика чи сам Курдидик.

Брат заздрить йому лаврів, Анатоль братові Лявр.

Приходить раз на адресу Курдидика лист; нема імені. Відчиняє. Якась невідома визначує його братові зустріч у каварні. Сюжет! Анатоль ховає лист до кишені і йде ввечір на означене місце. Якась 50-літня дама, викрашена як світлиця на Великдень посилає до нього кельнера із запитом: чи хутко прийде його брат. Анатоль казав собі принести чорнило і зараз написав велику антіфеміністичну статтю, один песимістичний вірш і заголовок до більшої новелі „Страшна помилка".

Від того часу ходить частіше з малолітніми.

*

З нагоди побуту В. Масютина у Львові кілька багатших осіб замовило собі в нього портрети. Деякі установи, що мають звичай вішати у своїх бюрах портрети своїх довголітніх голов (чи пак „директорів" або як звуть їх у нас з китайською чемністю „президентів") теж надумуються над тим, чи не скористати б з такої нагоди. Дирекцію одного з наших товариств намовляв один із прихильників нашого мистецтва, щоб замовили у Масютина портрет свого директора. Клопіт був з директором. Це була людина така скромна, що не могла скрити свого бажання мати великий портрет на великій стіні і боронилась перед такою пропозицією всякими арґументами. Боронилась ця достойна особа між іншим так:

— Нащо кому мого портрету? Я собі звичайний....

Присутній при цій розмові журналіст переконує:

— Але-ж, пане директор, хто там буде знати після Вашої смерти, що це Ви? Зате всі будуть знати, що це портрет Масютина!

Нові видання

ЖУРНАЛИ

Самостійна Думка. Літературно-науковий і суспільно-політичний місячник. Річник V. Книжка 1. За січень 1935. Чернівці.

Дзвони. Літературно-науковий журнал. 5-ий рік видання. Ч. 1. За січень 1935. Львів.

Дажбог. Двотижневик. Ч. 3. Львів.

Засоби й можливости розбудження і плекання людської енергії

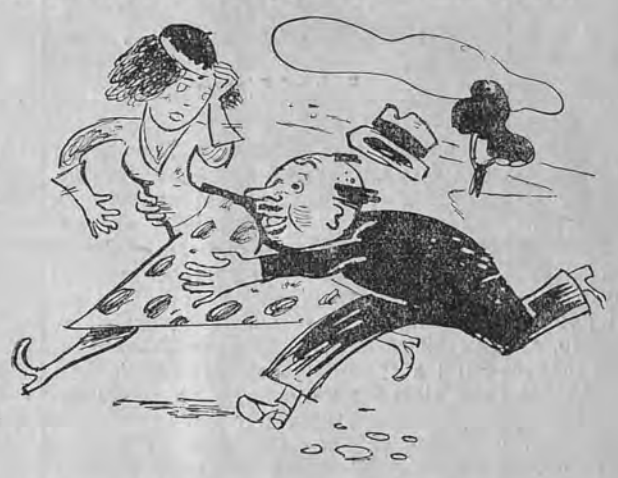

Наш молодий карикатурист Ромцьо Чорній мав намір узяти участь у конкурсі „Діла" на згадану тему, але забув вислати свою працю. Він каже, що засобів розбудження енергії є в нас тільки три, але вони зовсім певні.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:
повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, графольогічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

**Громозводи,
Залізні вікна,
Сходи,
Хрести,
Огорожі і
всякі шлюсарські
роботи виконує**
Іван Козак
ВУЛ. СКАРБКІВСЬКА ч. 32.

Макс Ґлязерман
Ритівничий заклад, виріб кавчукових печаток (стампіль) і відливання таблиць.
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.
Філія: Львів, Сикстуська ч. 1.
Для Кооператив, Читалень „Просвіти" та Кружків „Сільського Господаря" окремі значні опусти.
ЗАМОВЛЕННЯ — виконується оборотно. —

Найкращий дарунок
при всякій нагоді є
Річник НАЗУСТРІЧ
з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:
звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.
НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

„ЖІНКА"
ЖУРНАЛ-ДВОТИЖНЕВИК

Його читає кожна громадянка, що цікавиться ролею жіноцтва в сучасній культурі. ——

Його читає кожний мужчина, який хоче знати, що думає сучасне жіноцтво. ——

ВИДАЄ: ЖІНОЧА ВИДАВН. КООПЕРАТИВА „СОЮЗ УКРАЇНОК"
Число коштує 60 сот.,
— у передплаті 1 зол. місячно. — Адреса Редакції і Адміністрації: ЛЬВІВ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА Ч. 44.

ДОБРЕ
— ШКІЛЬНЕ **ВЗУТТЯ** —
поручає по рекордово **низьких цінах**
„Al-Sa-Do"
Спеціяльний магазин взуття для дітей й молоді
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.

Пані і Панове!
ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ
АНДРІЯ КУЗИКА
міститься
у Львові, вул. Ґродзіцких ч. 4.

Ще короткий час
можна буде дістати
ПООДИНОКІ ЧИСЛА
„НАЗУСТРІЧ"
що бракують до річника. **Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.**

Важне для Всеч. Духовенства
ОРИҐІНАЛЬНІ ҐРОНОВІ ВИНА, В ПАЧКАХ ПО 3 і 5 ФЛЯШОК ВИСИЛАЄ ПРОСТО —— З ВІЛЬНИХ СКЛАДІВ ЗНАНА ФІРМА
Віннімпорт, Львів

Електричні інсталяції
виконує скоро, дешево і на догідні сплати
Українське Концесіоноване Електротехнічне заведення
Лев Надраґа
ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ВАЛОВА 23.
— — — Тел. 59-49. — — —
Направки світла, лямп і дзвінків числимо 50 сот. Ощадностеві жарівки по зол. 0.80. Лямпи, батерії, якумулятори, радіо - апарати найдешевше у Львові.

При БОЛЯХ ГОЛОВИ ТА ЗУБІВ,
ГРИПІ, ПРОСТУДІ, при АРТРЕТИЧНИХ БОЛЯХ, СУСТАВІВ, КОСТЕЙ і т.п.
УЖИВАЄТЬСЯ ОРИҐІНАЛЬНИХ ПОРОШКІВ „MIGRENO NERVOSIN" З КОҐУТИКОМ (З.Ф.)
ЖАДАЙТЕ В АПТИКАХ ПОРОШКІВ З Ф.ЗН. КОҐУТИКОМ В ОРИҐІНАЛЬНОМУ ОПАКУВАННІ ПО 5 ШТУК У КОРОБЦІ, БО ВЖЕ Є Й ФАЛЬСИФІКАТИ.—

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustrisch" Lwów, Rynok 10. Polen.**

Редаґує КОЛЕҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (33) 9
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 1. V. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

ІВАН ІВАНЕЦЬ

Мистець анахорет

Осип Сорохтей не належить до тих мистців, що скоро популяризуються. Не кидав він легкою рукою барвних ефектів та не хотів зворушувати сентиментальною тематикою. Самокритицизм, сві-

Осип Сорохтей.

домість того, як важко стати добрим мистцем, зробили його самітником, анахоретом. Що діється з ним? Від довшого часу вчителює. Одноманітна буденщина провінції і сучасне мистецтво! — які два далекі світи! Коли Сорохтей виступив на останній виставі мистецької групи „АНУМ“ та із своїми карикатурами з часів війни на виставі УСС, загал здивувався — так мало знав про нього.

Тут і там побачили ми мистця, що вже на грані воєнної епохи зарисував своє обличчя, як маляр своєрідного стилю і виразу. Історично став Сорохтей на галицькій землі першим свідомим експресіоністом, якого зовсім не полонили були впливи, що верховодили в часі його студій у краківській академії, ні декоративна сецесія, ні патос малярської бравури. Має він свій стиль — наскрізь органічний вислів його мистецької вдачі, своєрідного готизму-психіки, що її не манить змінна реальність світу. Не йде він за ефектом — сам задуманий, зосереджений.

Коли ми оглядаємо його картини пригадуються різьби середньовіччя, вітражі готицьких храмів. Тут і там почуваємо велике змагання освободити себе від матеріялізму. Цей готизм є і в лінії Сорохтея і в формі його постатей і здається в його нахилі до акварелі. Вона найменше матеріяльна в порівнанні з іншими родами малярської техніки. Техніку малювання водними фарбами в нас не доцінюють. Тимчасом тут треба тонкого хисту, щоб не нищити свіжої принади білого паперу. Папір треба розписати, а не замалювати. При акварелі в однаковій мірі треба обережности і відваги, бо покладений раз тон поправками можна дуже легко забрудити. В акварелі ніколи не зробимо з чорного біле, чи з зеле-

Осип Сорохтей. Грачі.

ного червоне. Тому і якість акварелі лучиться у великій мірі зі здібністю мистецького зосередження.

Акварелеві малюнки Сорохтея це вислід такого зосередження. Кожний з них — це завершення праці вирішеної композиційно та викінченої рисунково. Вони і є ілюмінованими рисунками.

Осип Сорохтей. Усусуси. (Карикатура).

Рисунок був завжди і є головною проблемою праці Сорохтея. Рисунок у нього це вперте змагання, не гра лінії, але шукання найвірнішого її виразу. Тому є в нього якась строгість, методичність, а оминає він припадковости. Рисунки Сорохтея олівцем це не шкіци, але праці, в яких розкладається дійсність на те, щоби дати цілість вищого поряд-

Остап Сорохтей. Здіймають з хреста.

ку. Такими типовими творами є ряд краєвидів з мотивами дерев, виконаних твердим олівцем. Ці рисунки малі розміром та великі монументальним відчуттям. В них є якесь релігійне відчуття природи.

Від деякого часу дає Сорохтей композиції на релігійні теми. На стінах його хати та в теках є цілий ряд акварель і рисунків. Його шкіцівники повні Христових страждань. У його праці відчуваємо, наче хвилю, що йде, внутрішню спонуку автора.

Зате не продав він досі ніодної

Осип Сорохтей.
Проф. Боберський. Карикатура.

з тих картин і мабуть пальцем не рушив, щоб їх продати. Аж диво, що ніхто із членів станиславівської церковної єрархії не звернув увагу на мистця, що любить релігійні теми.

Окремий нерв має Сорохтей для карикатури. Як карикатурист він у нас, наче клясик. Карикатурист мусить бути звязкий, мусить уміти схоплювати характеристичні та різкі моменти. На виставі УСС. бачили ми цілий ряд його знаменитих карикатур. Були це голови колишніх усусусів у такій карикатурній інтерпретації, що вона доходить до якогось анімалізму. Ці рисунки виконані здебільша пером, тушшю, завдяки

(Докінчення на 2-ій сторінці).

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Портрет теслі

Він був закоханий в мистецтво і мистець в коханні,
тесав церкви стрільчасті й чарував жінок,
тесав слова надхненні і на скрипці грав квітчастій.
Горіли молодиці і дівчата в пянім щасті.
Ой, неодна згубила з них вінок!

Коли умер, лишились його твори:
дзвінкі пісні й церкви сріблистобані.
Дяки співали і співали хори,
церкви були в смеречину убрані.
Ой, голосило в кучерявий ранок
дванадцять найкращих коханок.

Проповідь до риб

До карасів, до коропів і до дельфінів,
до всіх братів з солодких і солоних вод:
— Ви не давайте нам ікри ані фішбінів,
ми прагнем ваших просторів і волі і пригод.

Важка вода, та від води ще важче небо.
Тому принаджує нас ваша глибина,
чарує й кличе нас спокусливо до себе
ваш коралевий бог з морського дна.

Перша глава біблії

Коли співав ще камінь, мали крила змії
і Єва одягалась в черемхове листя,
тоді буйніший і хмільніший вітер віяв
і море сяяло під зорями сріблисто.

Коли із яблуні зірвала Єва місяць,
у рай збунтувались буйногриві леви.
Адамові сини по світі розійшлися,
здвигаючи міста і тереми для Еви.

Червона китайка

Горять, як ватра, забобони
віків минулих — снів іскристих.
В китайці заходу червоній
моєї молодости місто.

Лопочуть зорі на тополях
і люди христяться з тривоги,
коли ножами місяць колють
хасиди в чорних синагогах.

Моє містечко таємниче
в хлопячих споминів заслоні!
І знов минула юність кличе,
як давні кличуть забобони.

Хати

Хати, немов гриби червоні,
ростуть під вітром буйновійним.
У черепицю дощ задзвонить.
Моє село, ти ще спокійне?

По давніх війнах, що минули,
в лісах багрових виють лиси.
Ще люди заграв не забули,
знов над селом комета висить.

В ріці дівчата сонце миють,
прийшли над воду вільхи рядом.
Тут від століть орють і сіють
і бунтарів карає влада.

Весна

Росте Антонич і росте трава
і зеленіють кучеряві вільхи.
Ой, нахилися, нахилися тільки,
почуєш найтайніші з всіх слова.

Дощем квітневим, весно, не тривож!
Хто стовк, мов дзбан скляний, блакитне небо,
хто сипле листя — кусні скла на тебе?
У решето ловити хочеш дощ?

З всіх найдивніша мова гайова:
в рушницю ночі вклав хтось зорі — кулі,
на вільхах місяць розклюють зозулі,
росте Антонич і росте трава.

Вишні

Антонич був хрущем і жив колись на вишнях,
на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко.
Моя країно зоряна, біблійна й пишна,
квітчаста батьківщино вишні й соловейка!

Де вечори з евангелії, де світанки,
де небо сонцем привалило білі села,
цвітуть надхненні вишні кучеряво й пянко,
як за Шевченка, знову поять пісню хмелем.

Мистець анахорет

(Докінчення з 1-ої сторінки).

фінезійній графічній техніці набирають прецизности сталеритів. Находимо там зразкову карикатуру *молодого вчителя-фільолога* як підхорунжого УСС. Напнявся він на горбку, щоб додати собі поваги перед стрільцями, що

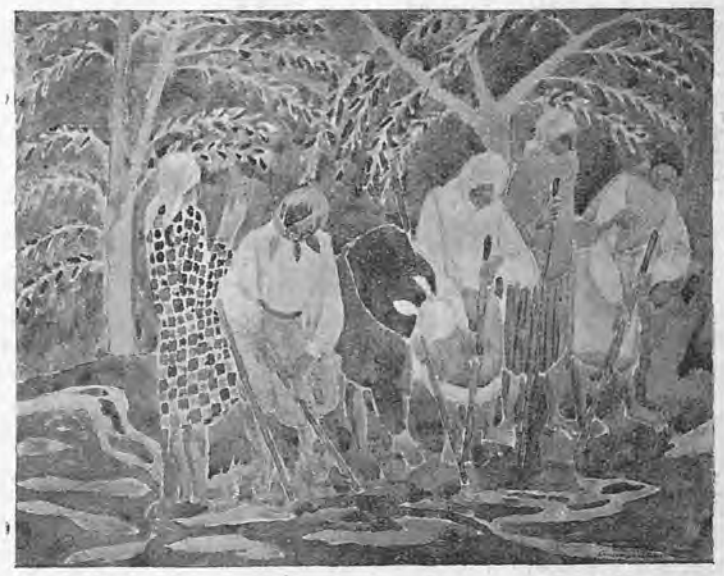

Осип Сорохтей. Робітники.

йдуть військовим кроком. Яка характеристика „професорської" претенсіональности!

Нарушив цю претенсіональність Сорохтей раз і в цивільному середовищі і мусів за цю сміливість відпокутувати. Важився він зобразити відомого педагога як бульдога! Рисунок був знаменитий, але Сорохтей, як той Овідій, що образив імператора мусів піти на вигнання. Перенесли його були із Станиславова до Снятина. Тут мав він нагоду роздумувати над авторитетами і над тим, якто світ від світової війни пішов упередом. Воєнні часи були ліберальні, коли рівняти їх із повоєнними.

Життя стає щораз більше стандартове, етатизм думки стає чеснотою. Мистцям щораз важше. А таким, що мають свій ясносазначений стиль і не вміють іти на компроміси з середовищем — тим більше.

ЛЕКОНТ ДЕ ЛІЛЬ

Сон кондора

Над гострі ступені стрімчастих Кордилєрів,
Над мли, що їх орли стинають махом крил
І над шпилями гір, де з дна роздертих вирв
Кипить відвічних ляв прилив кривавим виром,

Спустивши площі крил, місцями з багром пер,
Величній птах, хмурної ліні повний,
В Америку вдивився і в простори безмовні
І в сонце, що в очах його холодних мре.

Із Сходу рине ніч, там, де пампаси стелять
Під поверхами гір безкрайність далини,
На Чілі наляга, на берегах, оселях,
Вгортає Пацифік і обрій неземний;

Замовклий суходіл лишає за собою,
Від піскових горбів, по склонах і ярах,
З верха на верх вона піднята на вітрах,
Жене вали свого великого прибою.

Вгорі, на грані скель, присів могутній птах,
Від снігу скупаний гарячим блиском крови
І жде там, аж його зловісне море зловить:
Воно шумить, пливе і всього огорта.

Вже світить Півдня Хрест у глибині безкраїй
Свій зоряний маяк на неба берегах,
Хрипить з утіхи птах і крила випинає
І шию він гладку й мязисту простяга,

Підводиться, мете сніги суворі Андів,
І з криком хриплим він летить над вихорі,
Від гльобу темного, живучої зорі,
І в холоді дріма, під помах крил гіґантних.

Переклав *С. Гординський.*

ЯРОСЛАВ РУДНИЦЬКИЙ

Звуково-аналітична метода
і „Слово про Ігорів похід"

(З приводу 750-ліття походу Ігоря на половців).

Один з найцікавіших та найоригінальніших підходів у дослідах над формою „Слова про Ігорів похід", це прикладення т. зв. звуково-аналітичної методи для ствердження, чи „Слово" прозовий, чи віршевий твір.

Звуково-аналітична метода в досліді поетичних творів (schallanalytische Methode, Schallanalyse) дитина нашого століття. Повстала в Німеччині. Творець її проф. Едвард Сіверс (Eduard Sievers) — найкращий німецький фонетик (помер тому два роки). Майже ціле своє життя він присвятив вивченню ритміки та мельодії мови в найширшому її розумінні, отже нпр. щоденної розмовної бесіди, врочистої мови, вязаної та невязаної мови й т. п. (Rhytmisch-melodische Studien 1912, — Metrische Studien I—IV, 1918 і ін.) і дійшов у цій справі до цікавих висновків. Не тільки окремий поетичний твір має свою власну мельодію. Її має всякий твір людської мови, хочби це було навіть окреме, відірване речення. Завдання дослідника — схопити ту мельодію. Для цього треба мати передусім незвичайно витончене, вроджене або вироблене (але передусім вроджене!) почуття ритму та тактів у мові. Але ж це ще не все в Сіверсовій методі. Найголовніше в ній те, що він розвиває далі думку Й. Руца (I. Rutz) про тісний звязок звуків із рухами нашого тіла. Наша мязова система реагує на кожний звук. Автор-письменник у творчій праці вводить свою рухово-мязову систему тіла в певний, питомий йому стан. Таким чином повстають тісні звязки між нашою мовною (психофізичною) й руховою (моторичною, наскрізь фізичною) системою. І ось досить свої мязові рухи ввести в таку позицію, в якій вони були в автора, й ми зможемо як-слід передати всі відтінки ритміки та мельодії даного твору, тобто його — звукову систему.

На таких практично-теоретичних засновках спирається Сіверсова звуково-аналітична метода досліду мовних явищ. Мета її: при допомозі пляново переведених дослідів над психічно-фізичними реакціями виказати ці реакції в людській мові. (Ziele und Wege der Schallanalyse; Festschrift für W. Streitberg. Heidelb. 1924).

Головна заслуга Сіверсової методи це те, що він від зорової фільольогії перейшов до акустичної. При допомозі цієї методи можна відтворювати метрично-мельодійні прикмети навіть дуже давніх памяток письменства. Коли, наприклад, Сіверс відчитує Горацієву сатиру:

„Qui fit Maecenas, ut nemo quam sibi sortem",

то він відтворює не тільки її ритміку (4/4 тактову) й не тільки її мельодію („луково-спадна" — bogendfalltonige), — але й він має спромогу відтворювати й вимову поодиноких звуків, отже нпр. в нашому випадку: Maekenas з вимовою **ae**, як двозвука (більш-менш = au), лат. **c** як **к** і т. д.

*

Почерез прикладення своєї методи до найрізнородніших памяток европейської літератури Сіверс перейшов до досліду над творами найдавнішого славянського письменства (Die altslavischen Verstexte, Leipzig, — 1925) й нарешті до віршевої та мовної аналізи найдавнішої памятки староукраїнської літератури — „Слова про Ігорів похід" (Das Igorlied metrisch und sprachlich bearbeitet, Leipzig, 1928).

Сіверс стверджує, що „Слово" це — одна ритмічна й мельодійна цілість. Такт „Слова" — 4/4. Коли його співати, то голос раз-у-раз матиме спадний тон (у тексті Сіверс визначає це тупим наголосом); коли його читати то спадний тон чергуватиметься з підносним. Таке тонічне зрізничкування „Слова" звязане з різноманітністю його змісту. Установивши 3/4 такт для нашої памятки, Сіверс твердить, що у стопі не може бути більше, як чотири склади. Зате найчастіше в одній стопі трапляється три склади, инколи — два з тим, що коли стопа трискладова — вона вимовляється коротше, а при двох складах — довше. Ось нпр. 2- і 4-складові стопи:

по бы/линамъ сего / времени
своего му/жьством,

3-складові стопи:

не / лѣпо ли / ны бяшет
за землю / русьску / ю і ин.

Та Сіверс не тільки займається ритмічно-мельодійною реконструкцією „Слова". Він робить деякі цікаві висновки для староукраїнської вимови звуків. Найцікавіше те, що — на його думку, мельодія вірша у „Слові" не **дозволяє мякшити приголосних перед** „е", як це, нпр., діється в російській мові (пор. рос. **день, небо,** — укр. **день, небо),** справа, що її найрізніше досі вияснювали в славянському мовознавстві. Таксамо мельодія вимагає читати „ѣ" у „Слові" вже за „і"...

Деякі Сіверсові висновки, нпр., про носову вимову давніх значків на носові в XII. ст. звуковий розвиток типу **Владимир, облаки, посрамим** і ин. стоять у виразній суперечности з дотеперішньою граматикою. Те саме торкається й наголосу, що його розставляв Сіверс не сам, але за допомогою своєї учениці, на зразок російської прозодії. Тут можна мати теж дуже поважні застереження.

Кінчаючи свої уваги про звуковий бік „Слова", Сіверс завважує, що текст „Слова" має багацько спільних рис із народньою ґерманською епікою (нпр. характеристичні „заломи" в тексті).

*

Звуково-аналітичний підхід Сіверса до „Слова про Ігорів похід" зустрінувся в нашій науці з деякими застереженнями (гл. проф. М. Грунський: Форма та композиції Слова о полку Ігоревім. Записки Іст. Філ. Відділу УАН XVIII, 1928), коли не говорити про деякі закиди проти його методи взагалі (гл. про них: Новак: Die schallanalytische Methode von Ed. Sievers. Landensalza — 1924), то найголовніший закид, який робили Сіверсові в звязку зі „Словом" це те, що він брав „Слово" не як відпис (копію), але як оригінал (його, як відомо, не знайдено), і дальше, що у своїх дослідах Сіверс виходить не зі становища памятки, а зі становища методи, стараючися памятку вбрати в рямці своїх теоретичних засновків і міркувань.

Та без огляду на те, як ми будемо дивитись на Сіверсові досліди „Слова про Ігорів похід", ми мусимо признати їм одне: ці досліди, а далі сам авторитет великого німецького вченого, підперті совісними та поважними працями в ділянці прозодії, замінили вічно спірне питання про форму „Слова" **віршем чи прозою воно написане** на питання, **яким віршем воно написане.**

Та вирішити це питання не маючи оригіналу „Слова", не маючи бодай совісної наукової аналізи цієї памятки щодо правопису й щодо мови — дуже важко.

З твором мистецтва треба поводитись як з великим паном: треба стояти перед ним і чекати, заки до вас не промовить.
Шопенгауер.

Істнує тільки одна справжня любовна пригода: подружжа.
Поль Жеральді.

У коханні, як в усьому, найбільший пан це час.
Казанова.

Справедливість без сили і сила без справедливости — страшні нещастя! *Жубер.*

ДЕНИС ЛУКІЯНОВИЧ

Мій сину!

В. Сімовичеві.

Чесний Суд сам кликав мене, тепер мені дозволяє, не ставати за свідка. Та я не німа і не злодій мій син.

А хай би який був, то я маю душу і знаю Бога: Правда одна і Бог один! Скажу тільки правду перед Ним, перез сумлінням, перед усім миром і перед вами, військовим судом, що носить шаблю і засуджених розстрілює.

В пятницю зполудня вибубнив і викричав: На суботу, на рано вибиратися з села! Ударить дзвін. Ударить одна криса — виступати з дітьми, з худобою і всім маєтком. А вдарить у великий дзвін, тоді село рушить на Дністер. Хто лишиться — горе велике. Хай би виховався — мадяри почетвертують. Вони калічать, а жінкам груди обрізують. Нелегка смерть від них...

Андрусь чув оглас і зараз відійшов від воріт, але вже не кінчив роботи.

Ладжу я вечерю, *про завтра ніхто ніщо*, аж перед вечором самим писар громадський тільки вступив у хату, зараз від порога пише Андруся, пише коровку.

— Споміж дітей брав би ти її? Луципере!...

— Та чого? — зашипів. — Почіпайтеся хвоста: куди корова, туди й ви.

Ще я не закляла, він уже здимів. Дивлюсь я на Андруся — він відмінився. Мав біль якийсь у собі, лише гаївся. А тож і в нас була вже розтріска,[1]) як три дні тому хлопцям наказали: „Усі на Стільсько!"[2]) Одним наказ, другі так потягнуться; що їм бідним робити між молотом і ковалом?

На Андруся я не гадала, бо такий добрий, такий чемний був. Ліпше мені з ним, ніж іншій мамі з дочкою. Ей, та він навіть був собі взяв щось до голови і вже підпарубочий, а ще підперізував мою спідницю на собі. Може тому, що хлопцем робив мені всю дівоцьку роботу. Вже він і парубок, але тримається хати було. А чи йде куди з орудкою, чи між хлопців на розруху, защораз оповістться, було, мені. Тоді ж, як нас той пекельний вістун сколотив, я глип на свого сокола, він щось замишляв, тільки ще туманів. Ходив по хаті, руки сукав, та так без одного слова і кинувся. Вибіг кудись.

Він з хати — мені серце мліє. В пізні лягови прийшов, не обізвався, я собі мовчала.

Чого той антихрист перед скінченім світа забігав до нас, сполошив мир і долю?

В суботу не розлилася ще срібна юга сонця над лісом, як церковний дзвін ударив і муравельник розбурхав. Бо село — коби худобу врятувати і що на віз візьмеш. Чи москалі не шиються вже густо?

Бачу я, Андрусь щось носить під серцем і вже йому під горло підступає і давить. Але гляньте, нагла полекша. Від чого? А от вам перший рушився дівчур, збирається. Хлопчище собі. За ними й чоловіків тато спустився із бабки[3]) храбустиві ноги, лави досягаючи; і той, бач, готовився йти. Від цього й мій Андрусь ожив: біжить, коня запрягає. Ні хлопчик ні дід старий не тямлять, що на чужій землі вітер повіє, і вони позастигають. А ти, Андрусю?

Справились. На мене не зважають. Їх очі на боках губляться, з моїми не стрінуться, обминають мій зір. Ідіть. Сама лишуся. Щось невидне, а жахливе й вороже тягне вас неминуче. Бачу я. Дністровая хвиля, поночі, в повінь, прибоєм скаче, та злизує все, що не вросло. Вбитий паль — остоїться. Так і я. Але без нього? без Андруся?...

Недовго була я сама, надтягнули декілька московських підстаршин, заночували. Не питайте, чи мені милі, але моя хата була хоч безпечна, було де голову склонити. Зате спитайте: коли пішов від мене Андрусь, моя дитина, моя потіха, я зазнала б спокою? Зазнала. Вечір запав, мій Андрусь прийшов. Жахлива хвиля була рванула його й понесла, та моя воля призвала його. Мій сину!

Я спала всю ніч і син мій спав. Але зараз вранці почали бити від Устя; за малу хвилину вже ближче. Раз тріскає світелко, раз скаче та риється залізо, а густо, а рев тугий, аж земля дрижить і вогні фукають, як сто биків. Тоді вже й Андрусь прокинувся. Мов той сполоханий сернюк, а такий білий-білий, ні краплини крови, як у тій стіні. Бідна моя дитино!

Попри мою хату веде дорога на греблю в селі і до порому на Дністер. Тому так густо цей прохід обстрілювали, та ще з двох боків. Бачу: Андрусь мій труситься; тоді я вийшла на дорогу і похожаю. Не боялась я, що втрачу життя — лякалася втратити дитину. Оглядаюсь — мусіла озирнутись — мій Андрусь побрався, куди вогнем не несло: під ліс, у гай та на Тростянець. Відплив від мене, як та гінь із вітром, що світлом хитає, а я далі стояла під градом куль. Мій Боже! Чому не вбила мене котра, щоб не вертатись мені одинокій у порожню хату?

Коло полудня, як уся дорога, майдан і городи були розриті, шіпка розбита, тоді вогняне пекло погасло нараз; громи прогули, зробилося тихо довкола. Та моє горе, мов бурхливе море, залило душу. А щож, що в понеділок уранці з утікачами вернулися діти в хату: Андруся не привезли!

Понад вечірку пішла я д' Михайловим. Мої стежечки на їх клин давно, та давно вже заросли були. Скручую я попри їх леваду, під вишнею стоїть Оленка, зжахнулась.

— Гадала, що Андрусь! — каже та в руку мене. Не засоромилась, бо ще й питає: „Пішов він з хлопцями на Стільсько?" І вперла в мене опалисті очі, не спустила їх, а горда вся, хоч ти малюй, або молися до неї.

Отже не було Андруся у любки, не було в неї! Тоді без слова я пішла д' хаті. Але думаю: якась на мені мусить бути зміна, коли Оленка так насмілилась. Ей, чи важко то їй було відгадати, чому я струтила пелюстки з калини на їх межі? Тимто не смерклося ще, дівчина вже в мене і тихо просить:

— Приведіть, мамко, Андруся в хату! — Цілує мене в одну і в другу руку, а має право? Не має! Так я про себе, а голосно мовлю до всіх у хаті, що вдивлялися пильно.

— Під ніч іти?

Я втяла, люта, замовкли всі, Оленка з хати. Га, сказала я, та колиб так мені не дощ, не булаб я ночувала дома. Зате у вівторок, іще ні світ ні зоря — вже я на стежці. Димку в зуби, щоб не футалась мені поміж коліна, долонями груди держу — та в гони-перегони з вітром буйним, хоч під ногами ховзько.

Залишилось мені з того бігу: нехай крикне хто, нехай гризота яка, а в мене серце товчеться, мов у жмені

---

[1]) Труса, тривога.

[2]) Стілько — село на схід од Миколаева н. Дн.; при московському відвороті в травні 1915 мало воно стратегічну вагу.

[3]) Верхня частина хатньої печі.

ПАВЛО КОВЖУН

300 тон педесталу

Памятник Шевченкові у Харкові.

25. березня цього року нарешті відкрили памятник Шевченкові у Харкові. Справа ця просто вїлася в мозок кожному українському громадянинові. Бож будується він не більше й не менше, а цілих 74 роки! З того 18 років припадає на теперішню владу в Україні. Цих 18 років багатократно заступають попередніх 36 років, бо за часи царату і його чорної сотні вороги українського народу робили все, аби не допустити власне до будови памятника. Натомість за останніх 18 років памятник „будувався" майже ввесь час. Правда, на таку „інтенсивну" будову часу цього дещо забогато.

Тремливими руками ми розгорнули трицять кілька радянських газет за 24—25—26. березня, здебільша присвячених відкриттю памятника — з Харкова, Киева

М. Манізер і Ландбарг.
Памятник Шевченкові в Харкові.

Москви і Ленінграду. Статті ілюстровані, поезії — спогади чи не всіх будівничих, робітників, — автора памятника, рецензії різьбарів, письменників, діячів — оце все, на основі чого ми набрали деякої уяви про сам памятник.

Памятник виглядає так: на педесталі стоїть постать поета, а довкола, на щораз більших як би сходах скомпоновано 16 фігур — „Катерина", селянин-повстанець", „невільник", „червоногвардієць", „матрос", „червоноармієць", „комсомольці" і т. д. — деякі наче окремо, деякі групами, в певних діях. Увесь монумент високий на $16^1/_2$ метра. Фігура поета важить 8 тон. Педестал збудований з сірого лабрадориту (з Житомира) якого пішло понад 300 тон; фігури з бронзу. Розмірами памятник робить імпозантне враження. Технічне виконання бездоганне: наприклад — злуки плит лабрадориту так пригнані шліфуванням, що місце це має 1 до $1^1/_2$ міліметра, тоді, як звичайно буває 2—3. Шліфовані плити досконало. Памятник розмірами належить до найбільших монументів до цього часу на просторі всього Совітського Союзу.

Як стоїть справа з мистецького боку? Отож — з мистецького боку памятник більше як скромний. Сильвета памятника робить враження якоїсь театральної дії, без звязку з собою, а не звязкого, гармонійного, скомпонованого твору. Це не монумент з передуманих, творчо уставлених брил, а лиш монумент накопиченого матеріялу з людської метушні довкола банально поставленої фігури поета. Все це сталося тому, що памятник виконаний натуралістично. Вийшло так, що це не монумент, а бронзова ілюстрація якоїсь складної дії людей ріжного часу і ріжних станів, історичні моменти получені з моментами напівсучасними, в характері алегорії. З тим усім — фігури зроблені неоднаково навіть з натуралістичного погляду. „Невольник", „Катерина" і сама постать Шевченка мають більше монументальний характер (така сама окрема й алегорична група останнього спірального закінчення, що оперезує головний постумент групи) — тоді, як група з Миколаївських часів „салдата" або „червоногвардійця" з селянином з похиленим прапором — естетично несприймальна, чужа навіть такій композиції. Сталося це імовірно не з вини авторів памятника, а з вини тих, що цю ідею накинули авторам. Бо бачимо із преси, що чи не найбільше слово у справі памятника мала спеціяльно до того зорганізована „політична комісія", з якої ані один член не грішить навіть елементарним знанням з обсягу мистецтва. Після цієї комісії „мистецький актив України" з „запрошеними кращими спеціялістами з Москви і Ленінграду" („Комсомолець України" ч. 69, 24. III. 1935) не мав уже що говорити.

Деталь памятника:
Сидяча фігура звязаного запоріжця.

Памятник скомпонував і перевів заслужений російський різьбар, професор Академії в Ленінграді М. Манізер, автор багатьох монументів у СССР. з заслуженим архітектом Ландбаргом. Становище у праці обох їх було безумовно, нелегке. Взялися вони за працю коло памятника після шістьох конкурсів, після небувалої газетної кампанії совітської преси, головно політичного характеру, не мистецького, після закулісових інтриг тощо. Напевно, що ідея памятника була накинена згори після цілого ряду інших проектів. Усе це ставило авторів у прикре становище. Нема сумніву, що автори виконали свою працю як фахівці з пієтизмом, зробили все можливе, аби дати монумент якнайкращий. Навіть усі робітники, що працювали над монументом подають у пресі свої просто зворушливі спогади. А проте памятник ми не можемо вважати за досягнення української мистецької культури.

Автори памятника показалися безсилими супроти його мистецького переведення і в цьому розумінні українські різьбарі, як Кратко, Дінго, чи Балавенський, або з молодших Писаренко були-б вивязалися краще, коли брати на увагу їх праці, не кажучи також про наших різьбарів, що перебувають за межами України — Архипенка, Ємця, Лятутинської, а із старших Кузневича, автора багатьох великих різьбарських праць в Америці, — далі Паращука та Бринського.

Натуралізм саме найменше надається на монументи. Ось чому за довгий час останньої доби немає мистецьких памятників і тільки за останнє чвертьстоліття пішла справа на краще. Очевидно, не в СССР, де грубий натуралізм признали за офіціяльне мистецтво. У даному випадку ми ніколи не можемо оцінювати памятника Шевченкові з погляду, чи 400 плит житомирського лабрадориту вагою в 300 тон добре спаяні і вишліфовані, чи „червоногвардієць" на постументі має іменно баранячий кожух і чи селянин має ґудзики з дерева та 7 зморшок на чолі.

Нам важно, чи монумент має мистецький вираз і мистецьку силу, чи нас він захоплює ритмікою ансамблю, чи хвилює зовсім новим почуттям, чи викарбовує в нас самих величній настрій. Нас майже дратує принагідна подія довкола постаті Шевченка, передана дешевим провінціяльно-театральним патосом дрібного величного збіговища, неповязана собою ніяким мистецьким змістом. Памятник Шевченкові у Харкові, при величезних зусиллях праці, ніяк не осягнув своєї мети, з тимбільше, не став ні твором українського мистецтва, ні памятником геніяльному поетові, мистцеві в житті, людині з перечуленою душею — в одній особі і бунтареві і творцеві. Не може він бути українським мистецьким твором вже й тому, що не має в собі ніяких українських мистецьких елементів, що для автора памятника залишились чужі, непережиті, а може й незнані. Цю завважу робимо тому, що вся совітська преса пише про памятник, як про твір „націоналізму". Памятник натуралістично трактований, немає ніякої форми взагалі, а тим менше української.

Деталь памятника:
Катерина. Перша знизу фігура.

А те, що пишуть про нього з патосом, в офіціяльному захопленні як про державний і мистецький осяг це

„великих слів велика сила
та й більш нічого...

птах. Але коби я впала була тоді на стежці...

Пригналась я у Тростянець, вони вже рушили на Стільсько. Я здогонила. Андруся за руку. Було їх там і парубків і підпарубочих із усюдів. Як же на очах усього товариства осмішувати хлопця? А його життя? Я вже не питаю, тільки веду. Він — хоч би вам словечко! Добра моя дитино!

Хата засяяла, як тільки він ~~вступив~~ ввійшов у неї... Горе.

— — — — — — —

Настала тиша мертва, гнітила село — наче під покришкою. Аж чуємо: тут московські ледарі розбили комору, там поганці хату пограбували, та ще й збиткуються. А я гадаю: беріть усе, коби тільки Андрусь мій облишився при мені.

Прийшла знов чутка: вже мародери геть потягли, зосталося кілька втікачів-дейнеків, що в полон хотіли здатись. Але ж і ті дали ногам знати, коли перечули, що мадяр наступає. Хто мадяра не знав? Куди вони з початком війни пробігли в Галичині, там скрізь залишилися згарища чорні й високі шибениці.

Гадалося: щез ворог. Аж ні! Набігло їх три, а нашій коровині рипнути тоді. Чого ж їм уже і в хату? Притьмом тоді пруться в хлівець, дівчатисько з дідом до них, а вони бються. Дідо втік на перелазки, щоб не на хату наводити їх, але Андрусь уже й без того минається. Кажу йому: Скрийся! Він мовчить. Я знов: А перед шанцями, перед форшпанами чи не я тебе виховала то в ямі то на вишні? Не тривожся й тепер...

Салдати корову за лісу, дідо з дітьми у сіни, а мій Андрусь здалеку зорить у вікно, наче той кіт, що перед собакою втік на жердку.

Ой, не сидить він у хаті вже, а мов на хаті той птах, що має злетіти.

Не скрилася й Оленка перед моїм оком, як туга ближче привела її, одалеки кружляти; я шепнула хлопчині, і він прикликав її. Андрусь ніби зрадів, бо це ж ласка моя, велика: досі я в свої одвірки ніяк не пускала тієї дівчини, що хтіла мені мойого сина взяти.

Вже ти, що хоч роби, а пустки не заповнити. Все в хаті ждало чогось, мов перед бурею, мов перед ливним дощем, немов перед смертю. Та не на довго. Ще тільки прочитав би молитву, вже гримнуло. Бє на оболоння. Розсипався шрапнель, одному салдатові обірвало руку; всі повтікали, моя сивуля рванулась, штрикає верх запрути. Андрусь мов та галка скочив від вікна і став мертвий. Тато побігли припняти коровку, я вагувала, несила змовчати: Не йди, дитино, не йди Андрійку, бо я зараз тут упаду, загину!

А він мені: Я вже записаний!

— Таж їх понесло і слід за ними завіяло. Ти — кажу — перед чим іншим тікаєш.

Мої слова лоскіт покрив. Зачало гримати, шибки дзвенчали, вже й не перехриститись: багацько й густо били кулі. Мовчки ввійшло з сіней дівчатисько і хлопчик, і згорблені тато. Тривожно всі дивляться на мене, збігся. Так бурю куріпята чують.

Мовчали всі, аж тато возьми та скажи: „Побє нас усіх; чисто побє! Та най там!"

Андрусь на те крикнув: „Я хочу жити!" Я його за руку, він очі вперу сволок і ще раз каже, але вже тихше: „Хочу жити, хочу жити!"

Хвилинка, гук надіймився, дітиська з хати, тато на піч, а мій Андрусь так буцім устаткувався, але як той бузьок, що над гніздом стріпує крильми. Сів біля Оленки. Іще вона не шепнула слова, як нагло в нас під вікном здудоніло. Набігли ті хлопці, що зарікались на Стільсько йти, а зпоміж них Семен Закалужний гукає:

— Ма-дяр на гре-блі-і!...

Тоді Андрусь мій за шапку, та з хати. Вилетів наче той лилик через збиту шибку. Я за поріг, вони з загуменків, поперескакували на стежку...

— — — — — — —

Дожидала я, чекала я з дня на день, а його нема, а його нема.

Прокіп, що з ними тікав, уже вернувся. Тоді благала Оленка: „Біжіть, мамко, приведіть його!" Я — ні: може найду, може не найду. А буде він і кари боятись, бо вже мадярські жандари таких пописали. Втікачів нещасних.

На другий день була б я вже злинула за ним, та бойовий фронт пересунувся вже.

Не побігла я тоді, а тепер не знаю, на яких полях Андрусеві кости ворон обирає.

Хоч я не пігналась, то моя воля і так була б прикликала його, якщо б він у живих був. Та коли ж його немає на світі. Нема мого Андруся!...

Кілько ж то ночей я без сну лежала, слухала, чи не почую Андрусевих ступ. Я пізнала б була. Але не прийшов і вже не прийде. Була б його я хоч притужила[5]), якщо б не мій гріх і перед Богом і перед сином.

Чудію-марнію. Є такі щасливі, що плакати вміють кровю зпід серця. Я, сирота, не маю вже ні сліз ні крови: чорна манколія, завязаний світ.

Суд його скаржить, що він відтягнувся від свого війська. Яке ж воно своє? Мадярське! Скаржать за війну. А що кинув маму, всиротив її — що вам? Але так. Насправді так, бо це вже Бог сам розсудив і не перед вас моїй дитині за це ставати. Скорбота ця в моїй душі це теж від Андруся, і я не дам собі ні взяти, ні видерти її, бо я її ношу так як носила мого Андруся, поки на світ привела його. Не хочу ні потіхи, ні полекші.

Моя вина, що як мій син устромив ніж у материнське серце — я не метнулась за ним, щоб його привести; що не прикувала своєї дитини до дідизни ланцюгами, щоб їх не зірвав.

Але від цього не ви судді. Вам зась до материнської образи і гордости. У вас довга шабля при боці, в мене гострий біль у серці. Поміряюся з вами. А переміг би меч на Божім суді, — мене вберіть у кайдани, в скрипиці, заготовлені на мою дитину; мене тягніть і до Стрия і на сибір![6]) Гоніть мене попереду багнетів.

---

[5]) Прикликати мерлого тугою.

[6]) Не в географічному понятті, а як місце кари і муки.

Мало вам? Убийте мене, але з Андрусем... я одна маю право з ним розмовляти. Більше ніхто. І не вторкайтеся до нас, і не каляйте його, не перед вами він винуватий.

Мого серця не досягайте, не беріть його в руки, в ньому щось святе. Лишіть мене в спокою, нехай я зберу думки-гадки про мого сокола...

Я тямлю: царинка-толічка, навсонні[7]) горіла, барвистим квіттям лосніла, пахом манила. Андрусь в сорочині і без крайки біг, чебрець дрібними ніжками топтав. Ливи-переливи, щебетання миле! Комахи жуж-жуж, коники сюрчали, Андрусь до мене щось там жибонів, а круг голівки промінчик плиг-плиг...

Минулось. Тепер у мжиці-мигичці[8]) голока не плаче? Полонина з літа хрустить під ногами, на осокорі чорний ворон кряче. Переваги-ваги я в тумані броджу: Андруся нема.

Де ти, мій сину?

Вже мої очі темні-невидющі, коли їх звертаю на загуменки і на зрадливу стежку під лісом, що тебе в незнані світи повела.

Нехай же я, мов сука та з припону, теж побіжу нею, з очима не в небо, а в землю. Нехай же я до судного дня шукатиму слідів твоїх, що заведуть не на могилу твою, а на межу широку, де твої кости, десь серед поля...

Мій сину!

---

[7]) Де сонце гріє.

[8]) Осінна слота.

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Шліфовані камінці

Журналіст: — автоматичне вічне перо на папері до буденного вжитку може найбільше роздрити афористові. Афорист пише якнайменше. Менше як ті, що редагують оголошення. Пише? ні! тільки записує те, що сказав принагідно у товаристві або подумав отак собі, йдучи вулицею або гострючи бритву.

Афоризми повстали у сальонах, де слово заступало шпаду. Язик гострили там на чужій шкірі. Думки зринали так легко як дим із папіроски, як мрії бездільників, як усміхи красунь. Якого великого зусилля було треба, щоб їх записати, пригадати вернувшись додому!

*

Афоризм нагадує діямант добутий із гори каміння і вишліфований. Скільки праці треба було, щоб вирізьбити таку цяцьку! А може досить мати тільки щастя. Є люди, що находять діяманти вже шліфовані — правда чужі.

Афоризм нагадує своєю головою — фільософію, серцем — мистецтво. Крім французької літератури ніодна не знає досі, що зробити з такими сполуками. Ніцшого та Ліхтенберґа тримають німці на межі фільософії, англійці зараховують афоризми Уайльда та Шова до добрих дотепів, Отто Вайс — один із найкращих афористів світа не ввійшов до ніякого підручника літератури.

*

Афорист не має часу розяснювати одної думки десятком і сотнею інших. Афоризм ріжниться від звичайних і незвичайних думок так само як перфумовий екстракт від кольонської води.

Афорист не хоче доказувати і переконувати. Він нагадує анархіста, що замісць програми показує бомбу . Тисячі афоризмів не складаються на фільософічну систему. Та чи тисячі фільософічних систем охоплюють життя?

*

За студентських часів (може і пізніше) виписували ви мабуть із книжок „золоті думки". Чи не здивувало вас те, як мало находили ви їх у рідних книжках? Наша народня словесність має у своїх приповідках і приказках перлини думок, неменші від найкращих мудрощів Сходу. Чому наш письменник не дістав у спадщині від селянина хисту вязати думки подвійним вузлом: — гумору і ...крапки?

Не всі фільософічні думки і не всі дотепи — афоризми. Перші здебільша за важкі і не самодоцільні, другі за легкі, ефемерні. Афоризм пробує в кількох рядках схопити думку, в якій заломлювались би перехресні промені життя. Ці промені або всміхаються, або ґріють, або печуть,, та всі нагадують, що сонце правди — далеко.

*

Найменшу збірочку афоризмів можна читати довше, ніж найбільшу повість.

Рошфуко і Вовенарґ запевнили собі безсмертність кількасот афоризмами, Крашевський або Дюма вимачали озеро чорнила.

Найбільше афоризмів присвячено двом темам: жіночій психольоґії і людській глупоті. Чому? бо це два найбільші джерела несподіванок, — життєвих парадоксів.

Говорити парадоксами, себто бути незрозумілим може лише той, хто здобув ясність думки і прозорість вислову.

Ах! це подобає на афоризм. Про афоризми не можна говорити афоризмами, так само як про поезію не можна говорити віршами.

Афоризм повинен бути як смерть: несподіваний, короткий і легкий.

Ось кілька афоризмів власного львівського виробу:

Звичайні вчені це такі, що щось відкривають або винаходять; незвичайні (такі, як у нас) — відкривають і винаходять учених.

*

МАМИ!

Чи знаєте, що журналик

„СВІТ ДИТИНИ"

це Ваш союзник у справі виховання дітей!

КОНЧЕ ЙОГО ПЕРЕДПЛАТІТЬ!

Коштує на рік ТІЛЬКИ 5 ЗОЛ.

ЛЬВІВ, ВУЛ. ЗІМОРОВИЧА 3.

Еманципаційний рух жіноцтва почався від хвилини, коли жінка покинула кухню для вічевої салі; чоловічий еманципаційний рух — від тоді, коли чоловіки покинули їдальню для ресторану.

*

Стати письменником дуже важко для тих, що пишуть занадто важко і занадто легко. Для тих, що пишуть середньо — ще важче.

*

Неосяжний ідеал жінки: чоловік, що завсіди готов для неї працювати, і приятель, що для неї готов завсіди працю покинути.

*

Говорити всю правду можна тільки тоді, коли нам байдуже, чи нам повірять.

*

Діти мали би менше хиб, коли б батьки не старались силоміць передавати їм своїх прикмет.

*

Практичний хист доводить деяких політиків до того, що вони стають теоретиками.

*

Коли жінка починає нарікати, що її невозуміють, ви вже зрозуміли: вона хоче нарікати.

*

Обставини можуть мати такий сильний вплив на людину, що вона не зміняється.

*

Хто жениться для грошей — цінити не мусить їх більше від себе.

*

Не оцінюй людей на підставі зверхнього враження, а то розчаруєшся: — зверху вони виглядають краще.

*

Не можна заломати сильного характеру, коли має він іще і гроші.

*

Найстарша форма наслідування у літературі: — намагання бути оригінальним.

З ПОЛЬСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Вистава образів Володислава Ляма

Творчість кожного мистця можна сприймати у цілости, можна сприймати деякі її періоди і можна не сприймати її зовсім. Це особиста справа глядача та його ідеольоґічних вимог, ставлених мистцеві. Але попри найвужчий підхід до творчих індивідуальностей усеж існують деякі оцінкові критерії, що вибігають поза рямці строгої безкомпромісовости. Інтеліґентний сприймач мистецтва повинен уміти віднайти у кожному мистецькому творі „щось доброго", хіба, що заслїплює його фанатизм — вузька мистецька ідеольоґія або доктрина. Або даний твір не має в собі нічого з мистецтва.

Індивідуальну виставу праць мистця Володислава Ляма можу оцінювати лише з мистецького становища, ідеольоґічно-ворожого, хоч зовсім не збираюся обнижувати її вартости.

Вол. Лям видне прізвище у сучасному польському мистецтві. І заслужене. Він поправно володіє ріжними плястичними техніками і в не одній з них уміє дещо цікавого сказати. Не маю тут наміру оцінювати прикмети „майстерства на всі руки" як відірваної вартости, але в цьому випадку стверджую некорисні впливи сумежних технік. І так малярство Ляма деколи сильно інклінує у бік ґрафічного трактування предмету та його матеріяльних притаманностей. Деякі його олії „просяться" на літоґрафічний камінь, зате деякі літоґрафії на дереворіз. Перещіплювати одну техніку на другу, це часто насилувати матеріял. Отож Лям деколи насилує матеріял, хоча не знати, чи робить він це свідомо чи несвідомо. У висліді це неважне.

З помітних напрямних впливів треба назвати у нього кубізм та імпресіонізм. Вчасний кубізм, що його мистець перейшов без поважніших наслідків для дальшого творива, заступлений на виставі кількома вдатними, хоча сухими й схематичними композиціями. У них багато тої наївности та незясування плястичних цілей, що їх помічуємо в цілім раннім періоді кубізму.

Куди цікавіше представлена його імпресіоністична доба. Кілька приємних пейзажів, в яких мистець не перецінюючи своїх сил дав, що міг і що відчув у сюжеті. Лиш сям—там вистрибує з образу неприємно надужитий кармін або сирий, невідчутий фіолет і зелень.

ТОАЛЄТОВІ МИЛА
КВІТОВА ВОДА НА ВАГУ
КОСМЕТИЧНІ ВИРОБИ
МИЛА ДО ПРАННЯ
ЦЕРКОВНІ СВІЧКИ
ГОСПОД. ПРИЛАДДЯ
поручає по фабричних цінах
ВАШЕ ОЧКО
Львів, Галицька ч. 1. ріг Ринку

ВЕСНЯНКИ
усуває безсумнівно тільки
ДРА ШТЕНЦЛЯ
БЕНІҐНІНА

Нині Лям уже зрілий, досвідчений маляр, перееволюціонував до постімпресіоністичного т. зв. стовідсоткового малярства. У новій малярській формі дає цікаві здебільша пейзажі, де багато щирости та простоти і менше тематичного патосу і претенсійности. Та всеж не визбувся ще досі тих хиб, що переслідують його від **вчасних років: сухости**, страху перед деформацією обекту (солодкавий, по-

Володислав Лям. Портрет.

правний рисунок), неповного малярського темпераменту. Але це останнє, так сказати, хиба органічна, якої мистець навіть при добрій волі подолати не може.

З ґрафічних технік найбільше Лям переконує своїми літоґрафіями.

Для українського глядача творчість Ляма цікава з огляду на великі схожости його останньої доби з працями Глущенка.

Назагал Лям мистець поважний і роботящий, що послідовно йде до своїх плястичних ідеалів.

В. Ласовський.

Страх перед дійсністю казав людям вибрати три дороги: опяніння, кохання і працю.

Е. і Ж. Ґонкури.

Суспільність складається з двох великих кляс: з тих, що мають більше обідів, ніж апетиту, і з тих, що мають більше апетиту, ніж обідів. Шамфор.

В. СОМЕРСЕТ-МОҐЕМ

Нормальна людина

Колись студіював я анатомію, науку таку суху, що ані льоґіка ані розум не помагають, щоб запамятати безліч її подробиць. Пригадую собі одну заввагу професора, коли він раз придивлявся, як я розрізував литку. Я надаремне шукав за одним нервом і треба було мати зручність справжнього майстра, щоб найти його там, де мені і на думку не впало його шукати. Пригноблений я пробував виправдуватись підручником, що збив мене спантелику. Мій професор усміхнувся:

— Бачите: нормальність у світі найрідша.

Те, що він сказав про анатомію, торкається теж людської істоти. Я позабував уже глибші афоризми, а ця думка ніколи не загладилась у моїй памяті. Час і щораз багатший досвід людської природи зміцнили в мені це переконання. Я надибував сотні людей, на око нормальних і несподівано відкривав у них якусь таку характеристичну аномалію, що можна їх було зарахувати до спеціяльної породи недужих. Я так часто стовпів із дива і розважував себе на вид тих осоружних звироднілих явищ, які надибував я у зовсім пересічних з вигляду осіб, що згодом почав шукати за нормальною людиною, наче за дорогоцінним твором мистецтва. Таке явище — казав я собі — повинно викликувати естетичне враження.

Одного дня, здавалось, я найшов його. Роберт Веб був консулем у малій пристані. Я дістав поручений лист до нього. Підчас моїх мандрівок по Китаю я чув про нього багато і завсіди похвальні речі. Коли я тільки сказав, що хочу зупинитись у його пристані, якстій хтось озвався:

— Боб Веб буде вам дуже подобатись! це чудова людина.

Його шанували як урядовця і як приватну людину. З нього були вдоволені купці, яких інтереси він обороняв. Китайці хвалили його рішучість, місіонарі висловлювались із признанням про його моральність. Підчас революції його такт, його енергія і сміливість спасли від найбільшої небезпеки европейців, що мешкали в його місті і з ними чимало китайців. Він виступив як посередник між ворожими сторонами і завдяки своїй зручности довів до компромісу. Він був на черзі до авансу.

Може і не гарний, але симпатичний, він сподобався мені відразу. Трохи понад середній зріст, церу мав уранці, якби з нахилом до конґестії, бо доходив уже до 50-ки. У Китаю европейці пють і їдять трохи понад міру. Харч за його столом мав свою славу. З відрази до самотности він запрошував майже завсіди дві-три особи на обід і вечеру. Його блакитні очі блистіли прихильністю. Приємно грав на фортепіяні і вмів добирати музику під смак своїх слухачів. Мав хто охоту затанцювати, він готов був заграти „он-степа" або вальса. Тому, що його жінка та син мешкали в Анґлії, він не міг дозволити собі на перегонові коні, але сам цікавився перегонами, на теннісовій площі доказував чудес своєю ракетою і бріджисти побивались за ним як за партнером.

Він не почував на собі тягару професійних обовязків як інші його товариші і ввечір приходив до клюбу погідний і всміхнений. При цьому не забував ніколи за своє становище консуля британської імперії і я подивляв, як він умів триматись без надутости та показистости.

Одно слово: його манери були бездоганні. У товариській розмові вмів він незвичайно успішно користуватись гумором та анекдотами.

У подружжі був дуже щасливий. Його син був на студіях у Чартергавз; одного дня показав він мені фотографію стрункого білявого хлопця, з ясним обличчям, у спортовому костюмі. Пішов також пошукати знимку своєї доньки.

Европеець, що живе в Китаю, відчуває дуже важко конечність розстатись із своєю близькою рідне. часто на дуже довгий час. Роберт Веб не бачив своєї рідні від вісьмох літ. Його жінка відїхала з дітьми на початку війни. Синок мав тоді 9 літ, донька 11. Вона була б воліла почекати до відпустки свого чоловіка і подорожувати з ним, але клімат шкодивдив їй та дітям. Веб мусів із тим погодитись. Мусів просидіти ще три роки, заки зможе провести з ними повних 12 місяців. Коли мав уже визначений речинець свого відїзду, вибухла війна. По консулятах бракувало урядовців. Не міг ніяк покинути свого становища. Його жінка не хотіла розлучатись із малими дітьми. Зрештою подорож була тяжка і ніхто не гадав, що війна так затягнеться. Роки минули.

— Коли я розстався з нею, вона була ще маленькою дівчинкою, — говорив він простягаючи до мене портрет своєї доньки. — А тепер вона вже заміжня!

— Коли ви їдете на відпустку?

— Моя жінка приїде небавком.

— Та чи ви не хотіли б якнайскоріше побачити свою доньку?

Він глипнув на фотографію, потім відвернув очі. Вислів його обличчя мене здивував.

— Розстання було занадто довге — відповів. — Я вже не вернусь туди.

Я пірнув глибше у свій фотель і затягнувся міцно люлькою. Бачив я перед собою 19-літню жінку, з великими очима, коротким волоссям. Гарна, із щирим поглядом, симпатична, головне: приваблива. Її рішучий вислів лиця подобався мені.

— Який це був удар для мене цей портрет — говорив далі батько. — Я думаз про неї завсіди як про дитину. Подумайте: я міг би її був зустріти на вулиці і навіть не пізнати!

Тут він засміявся коротким, силуваним сміхом.

— Почуваю себе так, начеб мене хтось обікрав... Коли вона була мала — лазила по моїх колінах, щоб її пестити.

Він не зводив очей з фотографії.

— Не маю вже враження, що це моя донька. Я ждав на неї разом з її мамою, аж тут нараз вона мені пише, що вона заручилась!

Він поглянув у бік і уста в кутках обсунулись.

— Тут стаєш поволі еґоїстом. Ця звістка просто потрясла мною, але я таки в день її шлюбу приймав гостей великою вечерою і мушу признатись, що всі ми трохи підпили собі. Та маю на це своє виправдання, — додав, трохи засоромлений, — я мусів себе трохи приголомшити, щоб не плакати.

— Вона задурена в ньому. Коли пише лист, то тільки про нього.

Його голос тремтів.

— Важко виховати дитину, випестити її на те, щоб якийсь панок, якого ви і ніколи не бачили, забрав вам її. Я мушу мати десь і його фотографію, але не знаю де. Зрештою я не бачу в ньому нічого.

Налив собі ще горілки. Його обличчя в одну мить постарілось. Виступила ціла сітка кровяних посудин. Довгу хвилину мовчав. А накінці несподівано сказав:

— Щож! Слава Богу, що її мама скоро сюди приїде!

Він був мабуть менше нормальний, ніж я гадав.

Перекл. **м. р.**

За фільму з гуцульського життя

Лихоліття, що розкинуло багато наших людей по ріжних сторонах закордоном, зробило нашій нації ту прислугу, що приневолило наших земляків не тільки побувати деякий час між чужими та подивитися як вони живуть і працюють, але й примусило декого хапатися тієї чи іншої галузі промислу, щоб якнебудь втриматися на поверхні життя. Ота необхідність займатися тим чи іншим, щоб якось прожити, витворила спеціяльний гін до промислу, а подекуди й переробила психіку наших земляків, що то дома не могли собі з нічим дати ради, не вміли за щонебудь узятися, а закордоном поробились з них підприємці хоч куди.

Багато наших земляків повернулося зза кордону і знайшли тут широке поле до попису для своєї підприємчивости — наслідок: цілий ряд нових промислових підприємств, що дають нам наш рідний продукт, а нашим робітникам працю й заробіток. Та

Д-р Роман Мішкевич.

багато наших людей ще й досі сидить закордоном створивши собі власні варстати праці чи працюючи фахово у чужинців. Одним з них є д-р Роман Мішкевич, родом зі Стрия.

Д-р Мішкевич був у Чехословаччині першим університетським асистентом для дослідної та наукової фото та кінематографії. Перші чеські публікації з ділянки наукової кінематографії та фотографії вийшли в 1927—1929 роках зпід пера нашого земляка.

Перед трьома літами заложив д-р Мішкевич своє власне фільмове підприємство — Террафільм — для продукції та експльоатації фільмів. Фірма, що мала при заложенні двох службовиків розвинулася за шість років на велике підприємство, в якому працюють десятки урядовців у бюрах в Брні та Празі. Фірма має сьогодні своїх постійних заступників у головних центрах Европи, в Парижі, Берліні та Відні і продає свої фільми на цілий світ. Згідно з чехословацькою статистикою д-р Мішкевич є найбільшим експортером своїх фільмів закордон. Йому вдалося продати свої фільми до Японії, Китаю, Голяндської Індії та опанувати цілу південну й середню Америку.

В минулому сезоні виробила фірма „Террафільм" чотири фільми в мовах чеській та німецькій. Фільма „Її шампанська ніч" зі славною французькою зіркою Ірене де Зіляги йшла недавно у Львові. „Террафільм" випродукував також відому польську фільму з Влястою Буріяном п. н. „12 крісел".

Цього року підприємство д-ра Мішкевича виробить знову чотири фільми. З них одну у Відні з відомими данськими коміками Патом і Паташоном, одну мабуть у Варшаві в польській та німецькій верзії з Анні Ондрою, та дві в Чехословачині.

Вже від довшого часу носиться д-р Мішкевич з думкою накрутити міжнародню фільму з життя наших гуцулів. Але досі не знайшов відповідного сюжету, що підходив би до такої фільми. Це повинні взяти під увагу наші письменники особливо ті, що походять з Гуцульщини або добре знають ту частину нашої країни. Такою доброю фільмою можна б зробити закордоном дуже багато. Дотеперішні спроби в цьому напрямі (Марійка зрадниця) не мали успіху. Та це не повинно відстрашувати наших авторів ані фільмових підприємств. **П. Ч.**

Чому ходите до кіна?

Від такого питання розпочали ми анкету серед ріжних наших знайомих і незнайомих. Замісць збирати тисячі відповідей, вибрали ми характеристичних представників ріжних кляс, професій, із ріжним смаком і ріжними грошевими засобами.

І так знаємо, що люди всіляко дивляться на цю наймолодшу Музу. Одні захоплюються нею, наче піяки пляшкою, інші шукають під її крилами трохи забуття, ще інші відвертаються від неї, наче від рафінованої спокусниці, що запаморочує молодь і зводить з рівної, як хідник, дороги, поважних громадян.

Франческа Ґаль у фільмі „Петрусь".

Питали ми наших розмовців про кіно так, наче про погоду. Навіть часто починали від погоди, переходили на політику і фінанси, щоб знати, яку ролю грає в симпатіях до кіна серце і яку кишеня. В голові мали ми готових 10 питань і підчас розмови висували їх дипльоматично. Ось вони:

1. Чи ходите до кіна?
2. Які фільми подобаються Вам під оглядом змісту?
3. Якої продукції фільми найкраще до Вас підходять?
4. Який актор Вам подобається найбільше і чому?
5. Акторка?
6. Яке кіно у Львові відвідуете найчастіше?
7. Яка фільма подобалась Вам найбільше?
8. На підставі чого йдете до кіна (оголошеневої реклями, рецензій, опінії тих, що фільму бачили, акторів, що виступають у фільмі)?
9. З ким, даруйте за недискрецію, ходите найчастіше до кіна?
10. Які фільми Вам подобалися більше; німі чи звукові?

(Для орієнтації читачів подаватимемо число питання й біля нього відповідь особи, яку перше кількома словами схарактеризуємо).

Франческа Ґаль у фільмі „Петрусь".

ДИРЕКТОР БАНКУ.

Поважна людина, 50 літ, культурна, багато читає, всім цікавиться, бере живу участь у громадянській праці.

1. Рідко. Грошей нема. Ходжу тільки тоді, коли грають добрі речі.
2. Люблю 3/4 таких, що кінчаться щасливо, а 1/4 мистецьких.
3. Австрійські, бо розумію діяльоґи.
4. ??
5. Ґрета Ґарбо. Незвичайно характеристична акторка. Люблю теж Франческу Ґаль, бо дуже мила й свобідна.
6. Не маю тут симпатій.
7. „Люди в готелі".
8. На підставі рецензій, або опінії знайомих, що мають подібний смак.
9. Це вас нічого не обходить.
10. Звукові.

ДЕРЖАВНИЙ УРЯДОВЕЦЬ.

Веселий та жартівливий, хоч це тип збідованого батька (четверо дітей!). Доходить до пятого хрестика. Незвичайно любить всілякі атракції, видовища й афери. А передовсім молоді жінки.

1. Ходжу, пішки. Ніколи не їду, з оглядів фінансових, очевидно. Їду найчастіше тоді, як дістану даровий білет. Часом по першім йду, щоправда, за гроші, але на перший сеанс. Знижковий.

Моріс Шевальє і Жанета Мекдональд у „Веселій вдовичці".

2. Люблю всі, коли вони добрі, мистецькі.
3. Австрійські. Розумію текст, не мушу читати блідих надписів. Всі дотепи чую „з першої руки", а відома річ, що німецькі дотепи дуже добрі.
4. Борис Карлов. Це непересічний актор з огляду на чудесну міміку.
5. Ліліянка Гарвей, бо це відмінний тип від моєї жінки.
6. „Паляс".
7. „Світ належить до тебе" з Й. Шмідтом.
8. В першій мірі йду тоді, коли трапиться дурничка. Дарові білети, як вам уже сказав. А коли йду за гроші, то йду туди, де найдешевше і найближче.
9. Цього вам в прияві жінки не можу сказати.
10. Коли є музика й спів, тоді волю звукові. За німими жалую.

ПАННА-ЕКСПЕДИТОРКА.

20-літня дівчина, дуже весела, щебетуха, любить мати довкола себе багато ...хлопців.

1. Ходжу, коли маю карту.
2. Реальні, взяті з життя.
3. Австрійські і всі інші, коли вони добрі.
4. Давніше Іван Петрович, такий 100-відсотковий мужчина, а тепер Віллі Фріч, „солодкий" хлопець, шкода, що тепер нема фільми із ним.

Ліліяна Гарвей в одній з останніх фільм.

5. Або я знаю, як вони там називаються!
6. „Паляс".
7. „Маскарада".
8. На підставі рецензій. Хочу перевірити, чи рецензент мав рацію.
9. З молодим хлопцем.
10. Звукові.

ДАМА З ТОВАРИСТВА.

Перша риса: божесько гарна. Не міг очей відорвати, коли говорив із нею. Про літа не смів би і загикнутись. Напевне ніколи не постаріється. Робить враження „розтріпаного стрибунчика". Великі очі, переполохані, як у антильопи (так кажуть про антильопу). Говорить про кіно аж груди їй хвилюють.

Мужеські сукна і полотна
Модні шовки і вовни
поручає у величезнім виборі по **фабричних цінах**
ТЕКСТИЛЬНИЙ СКЛАД
Стахевич і Абрисовський
Львів, площа Галицька 12а,
(ріг Баторого)

1. Ну й питання! Певно, що ходжу. Ходила би щодня.
2. Поважні, трагічні.
3. Австрійські.
4. Ґері Купер: це-ж 100-процентовий мужчина.
5. Анні Ондра, повна життя, напів дитина.
6. „Касіно".
7. „Команда сердець".
8. Наголовка фільми й акторів у головних ролях.
9. У мужеському товаристві. Очевидно приємному, інтеліґентному.
10. Звукові.

УЧЕНЬ.

Такий собі пересічний тип ґімназиста з найвищої кляси нижчої ґімназії. Саме зачинає „парубочити". Був уже (щиро і з гордістю признався) навіть кілька разів на стрічі — з правдивою дівчиною, 15-літньою. За кіном пропадає.

1. Не можна вічно учитись.
2. Кримінальні (без надуми...).
3. Американські.
4. Уолес Бірі і Клейф Брук.
5. Ліліян Ґарвей — дуже симпатична.
6. „Марусенька", бо найдешевше з „ліпших" і можна по кріслах „шварцуватися".
7. „Л. 14. потонула!"
8. Фотосів і реклями.
9. З „панною".
10. Звукові.

СЛУЖНИЦЯ.

Ґарні, сині очі. Інтеліґентна з лиця. Загониста і нечемна. Не має понад 25 літ. Відповідає зухвало, майже лається.

1. Або я що, не чоловік?
2. Дайте мені спокій! Аби були „файні".
3. Все одно.
4. Ой, якось він так дивно пишеться... зараз... зараз... ага, той кумедіянт, Бустер Кеатоне і той грубий, вже 'то давно не виджу. Гриць Лидка називається (догадуюся, що це Ґаррі Лідтке).
5. Вони всі такі фудульні. Вімалюється тай тільки.
6. Мені все „фук".
7. „Що мій чоловік робить уночі".
8. „На підставі"... що значить: „на підставі"? Йду, як трафиться такий дурний, що зафундує.
9. Та кажу Вам, з таким дурним, що зафундує.
10. Звукові, бо чути навіть, як корова ричить, або як курка „журиться".

Е. Т.

Ідеальний Великдень

1. Ромцьо Чорній дістав замовлення від Центросоюзу на рекляму наших яєць в Еспанії. 2. Ромцьо Чорній їде „зайцем" у Великодну подорож. 3. Обливаний понеділок.

Між нами

Воліли б ми прочитати характеристику О. Сорохтея — погідну, ясну, повну гумору. Але розуміємо його критика І. Іванця. Хто пережив спільно війну, не має того гумору аж так багато, щоб розтрачувати його по статтях, ще й безплатних. І скажіть людоньки дорогі, як погодити Великдень, війну, ще й карикатуру так, щоб усе це було легке. Сам Іванець написавши статтю сів над нею і мелянхолійно всміхався!

*

Шевченко має памятник! Де? У Харкові! Під протекторатом — Постишева. Мистці, письменники і представники організацій били на цьому святі більше поклони перед московським посіпакою, ніж перед поетом. І цитували як звичайно Леніна та Сталіна. „Чрезвичайка" не була в почесному комітеті тільки тому, що її офіціяльно скасували.

І так дивуємось, що Шевченко стоїть на педесталі. Небагато бракувало, щоб поставили на ньому „красноармейца", а Шевченка внизу.

*

Б. Антонич страшенне втішений, що „Дажбог", де він недавно був редактором, веде кампанію проти нього. Бо ось уже вийшло 2-ге число цього журналу, де є вірші написані під його виразним впливом. Каже, що не маючи змоги безпосередньо допомагати своїм молодшим товаришам із „Дажбога", тішиться, що бодай цим способом може одночасно співпрацювати з ними.

*

Наша кінова анкета виказала, що хоч звуковик убив німу фільму, наші кіномани говорять страшенне мало. Більшість, як і ми, воліє безплатні карти і воліє мовчати про те, з ким ходить до кіна. Анкета не задовольнила нас зовсім і подаємо її тільки як зразок дійсного стану „кінової справи" у Львові.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Хто бачив раз Осипа Сорохтея, легко повірить, що він — карикатурист. Що при цьому він автор релігійних образів — повірити важче, а вже найважче: що це колишній вояк. Взяли його до австрійської армії мабуть на те, щоб мав матеріял до карикатур. Які покручі служили в цій армії!

І. Іванець, коли був із Сорохтеєм при У.С.С-ах набрався раз через нього великого страху. Заповіли в курені, що на інспекцію приїзджає полковник. Іванець мав — як тодішній адютант — обводити полковника і показувати зразковий лад. Знаючи добре, хто такий Сорохтей — богемічний цивіль, наказав йому заховатись, як миш у дірі... Приїзджає полковник і суне до кватири. На ліжку розперся як султан Сорохтей і мріє. Полковник тільки гукнув до Іванця:

— А це що?!

Сорохтей підіймається поволі і робить таку недотепну міну, що полковник миттю розуміє. Подумав, що це жертва фронтової війни.

*

М. Кропивницький мав щиро-українську, козацьку вдачу. Не вмів кривити душею. Приходить до нього молода, гарна дівчина і каже, що хотіла б стати артисткою.

— Співати вміете?

— Умію.

— Но, то послухаємо...

Сідає сам за фортепіян та акомпаніює. Дівчина затягла „Віють вітри..."

Скривився старий директор, махнув рукою і каже:

— Но, а тепер роздягайтесь...

*

Професор Іван Огієнко, редактор „Рідної Мови" — відомий своєю скромністю. Він не любить зайвої реклями і коли друкує у своєму органі всякі листи своїх передплатників із дитирамбами про його великі заслуги, що вчить їх граматики та правопису, то робить це тільки для рідної мови. Рідна мова і він це та сама справа і вона йде тим краще, чим більше людей у це повірить. Щоб зміцнити свій авторитет, шановний професор здав навіть докторат у чеському Брні і коли у пресі появились сензаційні вістки, що його зробили почесним доктором у швайцарському Берні, він щиро покивував головою, щоб підтримати ту бідну українську науку, про яку так мало знають на чужині.

І мабуть давно вже не було такої радости між його звеличниками, як на звістку 1-го квітня, що Королівський Інститут у Льондоні вибрав його своїм почесним членом „за заслуги в ділянці пропаганди культу милозвучности европейських мов". Цей 1-квітневий жарт, що появився серед інших у „Ділі" передрукував чернівецький „Час" як зовсім поважну новину, не відчуваючи ні на хвилину скільки гумору є у формі цієї новинки та її змісті. Причина проста: авторекламі, які розсилає проф. Огієнко, є у тому самому дусі.

Хто чим воює...

Нові видання.

АЛЬМАНАХИ, ЗБІРНИКИ, ЗВІТИ

Український Науковий Інститут за пять літ його існування. 13. III. 1930. — 13. III. 1935. Варшава, 1935.

Літопис Національного Музею за 1394 рік. Неперіодичне видання Союзу прихильників Національного Музею. Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Григорій Косинка, **Темна ніч** і інші оповідання. Українська Бібліотека. Львів, 1935.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Степан Смаль-Стоцький, **Т. Шевченко.** Інтерпретації. Праці Українського Наукового Інституту. Том XXV. Варшава 1934.

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Contributions a l'histoire de l'Ukraine au VII-e Congrès International des Sciences Historiques, Varsovie Aout 1933. Rédigées par Miron Korduba. — La Société Scientifique au nom de Chevtchenko à Léopol. Léopol, 1933.

Омелян Терлецький, **Гетьманська Україна й Запорозька Січ.** Накладом Фонду „Учітеся, брати мої". Науково-популярна Бібліотека Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

Зенон Стефанів, **Українські збройні сили в 1917—1921 рр.** Воєнно-історичний нарис. Частина І. Накладом В-ва „Наша Слава" в Коломиї. Коломия, 1935.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

М. Чумак, **Шляхи національного визволення.** Бібліотека „Самостійної Думки". Ч. 1. Чернівці, 1933.

Д. Варнак, **Кардинал Мерсіє.** Книгозбірня Вістника. Львів, 1935.

КНИЖКИ ДЛЯ МОЛОДІ ТА ДІТЕЙ

Історія України для дітей, Ч. II. Галицько-Волинська Держава. Діточа Бібліотека. Ч. 161. Накладом В-ва „Світ Дитини". Львів, 1934.

Історія України для дітей. Ч. III. Козаччина. Діточа Бібліотека. Ч. 162. Накладом В-ва „Світ Дитини". Львів, 1935.

Олег Підгірський. **Від кремяниці до рушниці.** (Оповідання з історії культури). Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1935.

Роман Завадович, **На дворі царя Гороха.** Драматизована казка-правда в 2 відслонах з прольогом і епільогом. Накладом Видавництва „Світ Дитини". Львів, 1935.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:
повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, графольогічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

ДОБРЕ
— ШКІЛЬНЕ **ВЗУТТЯ** —
поручає по рекордово **низьких цінах**
„Al-Sa-Do"
Спеціяльний магазин взуття для дітей й молоді
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.

„Народна Торговля"
БАЖАЄ ВЕСЕЛИХ СВЯТ
і просить закупити на Свята в її склепах
кольоніяльні й споживчі товари вина - горілки - коняки

Громозводи,
Залізні вікна,
Сходи,
Хрести,
Огорожі і
всякі шлюсарські
роботи виконує
Іван Козак
ВУЛ. СКАРБКІВСЬКА ч. 32.

Пані і Панове!
ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ
АНДРІЯ КУЗИКА
міститься
у Львові, вул. Гродзіцких ч. 4.

Важне для Всеч. Духовенства
ОРИГІНАЛЬНІ ГРОНОВІ ВИНА, В ПАЧКАХ ПО 3 і 5 ФЛЯШОК ВИСИЛАЄ ПРОСТО З ВІЛЬНИХ СКЛАДІВ ЗНАНА ФІРМА
Віннімпорт, Львів
ГЕТЬМАНСЬКА 6.

Мясарні ЦЕНТРОСОЮЗУ
1. при вул. Личаківській 50,
2. при вул. Жовківській 175.
3. в Ринку ч. 2.

продають:
всі роди ВУДЖЕНИНИ й сире мясо: волове, теляче, вепрове й товщі ЩОДНЯ СВІЖІ.

Макс Ґлязерман
Ритівничий заклад, виріб кавчукових печаток (стампіль) і відливання таблиць.
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.
Філія: Львів, Сикстуська ч. 1.
Для Кооператив, Читалень „Просвіти" та Кружків „Сільського Господаря" окремі значні опусти.
ЗАМОВЛЕННЯ — виконується оборотно. —

Ще короткий час
можна буде дістати
ПООДИНОКІ ЧИСЛА
„НАЗУСТРІЧ"
що бракують до річника. **Ціна числа 50 гр. з пересилкою 60 гр.**

КУПЕЦЬ І ПРОМИСЛОВЕЦЬ ТА КОЖЕН, ХТО ЦІКАВИТЬСЯ НАШИМ ГОСПОДАРСЬКИМ ЖИТТЯМ, мусить ПЕРЕДПЛАЧУВАТИ двотижневий орган СУК і Пр.
„Торговля у промисл"
Появляється 1. і 15. кожного місяця під редакцією ВОЛОДИМИРА НЕСТОРОВИЧА. АКТУАЛЬНІ СТАТТІ. — ПОРАДИ У СПРАВАХ ПОДАТКОВИХ. — ФЕЙЛЕТОНИ. — ОРГАНІЗАЦІЙНІ ВІСТІ. — ГРОШЕВИЙ І ГОВАРОВИЙ РИНОК.
Передплата річно 6.— зол. півр. 3 зол., місячно 50 сот.
Адреса Редакції й Адміністрації: ЛЬВІВ, РИНОК 10. II. пов.

Елєктричні інсталяції
виконує скоро, дешево і на догідні сплати
Українське Концесіоноване Елєктротехнічне заведення
Лев Надраґа
ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ВАЛОВА 23.
— — — **Тел. 59-49.** — — —
Направки світла, лямп і дзвінків числимо 50 сот. Ощадностеві жарівки по зол. 0.80. Лямпи, батерії, якумулятори, радіо - апарати найдешевше у Львові.

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Михайла Стеця
абсольвента академії крою в Штутґарті і Липську.
ЛЬВІВ, КОСЦЮШКА 5.
виконує для Всч. Духовенства реверенди, папістики, пальта і колпаки.
Для Вп. Панів виготовляє всякі кравецькі роботи швидко й елєґантно по найновіших зразках.
ВЕЛИКИЙ ВИБІР МАТЕРІЯЛІВ.

Не тільки у Свята але ЩОДНЯ
споживайте першоякісні здорові вироби
МАСЛОСОЮЗУ

Найкращий дарунок
при всякій нагоді є
Річник НАЗУСТРІЧ
з 1934 р.
Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:
звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.
НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (34) 10
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК
ЛЬВІВ, 15. V. 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МАРИНА АНТОНОВИЧ

Збірка плястичного мистецтва

МУЗЕЮ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В ПРАЗІ.

За десять років свого існування, зібрав Музей уже чимало із скульптури, різьби, кераміки, малярства та ґрафіки.

Ріжноманітність тут така, що тяжко її описати в рямцях короткої інформативної статті. Згідно з завданням Музею, як вказує його назва, збирають тут у всіх відділах, передовсім зразки документарно історичної вартости. Черезте поруч із творами високої мистецької вартости, знаходимо речі пересічно-дилєтанської роботи, часом виконані і невмілою школярською рукою.

Як на історичний документ, а почасти і дивогляд треба дивитись нпр. на великі іконостаси таборових церков (з Вецляру та Фрайштату) виконані руками полонених та збережені в Музею фрагментарно: 12 півпортретів св. апостолів, сім двонадесятих празників тощо.

Е. Колядинський. Голова. (Дерево).

Та вже деяку мистецьку вартість мають деревляні різьби, ліпки, скульптури та майоліки, скульптурної школи Раштадтського табору. Різані з дерева фіґури людей, звірів, скриночки, рямці, головно тарілки вражають вмілим використанням площі, щоб розмістити на ній орнамент з декоративним чуттям. На увагу заслуговує фіґура сокола у леті. Великий лев, роботи Ф. Якименка, хоч може трохи недостає йому плястичної модуляції,

Відділ скульптури та малярства.

робить сильне вражіння. Майолічна фіґура качки, зробленої Шиліном з Харкова, дорівнює скульптурам звірів К. Стахівського, що в цій ділянці є майстром. З тої самої школи походить численна кераміка-посуд. Глечики та горшки наслідують формою та орнаментом старі українські взірці і деякі визначаються гармонійною комбінацією барв.

Відділ монументальної скульптури починається від старих довоєнних праць, до яких належить тонко випрацюване погруддя Шевченка Балавінського та медаліон з портретом проф. Огоновського, з 90-тих років зі Львова невідомого автора.

Українських майстрів на еміґрації репрезентують проф. Стахівський, що влучною характеристикою звірів дорівнює Ґаулові. Є тут чотири його майоліки та ґіпсова ґрупа левів.

Талановитого скульптора виявляє позолочена жіноча статуетка М. Бринського.

До найцінніших експонатів Музею належать праці Е. Колядинського (1893—1926): мармурове погруддя дівчини, деревляна мужеська голова, жанрова фіґурка дитини та проєкт памятника для загинулих летунів. Мармурове дівоче погруддя має клясичний спокій; простоту форм підкреслює шляхетний матеріял. Дивлячись на твори Колядинського невідхильно жалієш за трагічно померлим у молодому віці талановитим майстром. А мармурова дівчина, що кажуть ніби модель до неї, був причиною самогубства автора, має такий прегарний контур шиї та плечей, та таку чарівну усмішку, що мимоволі віримо спробі так розвязати загадку його смерти.

Чудово передав Масютин, у проєкті памятника Хмельницькому, характер памятників козацького барокка. З його плястичних праць має Музей ще медалі з портретами Сагайдачного, Хмельницького, Дорошенка, Мазепи та Орлика.

Карикатурні портрети, фіґурки та ґрупи Е. Нормана виявляють незвичайно добру спостережливість та майстерне виконання. Особливо жива та характерна ґрупа двох кумась-спліткарок.

Дивне та оригінальне вражіння роблять праці Панаса Шевчукевича. Дивлячись на здеформовані нелюдськими ґримасами маски облич і конвульсивно покручені тіла з підкреслено неправильними пропорціями, годі опертися їх експресії.

З праць Стовбуненка знаходиться в Музею велитенських розмірів ґіпсова голова Шевченка, очевидно призначена для памятника, далі голови ґетьманів та, надихані орієнтальним мистецтвом, декоративні фіґури.

Наших молодих різьбарок репрезентують Оксана Лятуринська, що дала портрет поета Масляка, та М. Частухина.

М. Бринський. Акт із дзеркалами.

Відділ малярства носить характер трохи принагідний, бо Музей не має змоги нічого купувати, а доповнює свої збірки подарунками або пожертвами.

Уваги заслуговують праці Моріса Дебека, відомого французького маляра-імпресіоніста. Музей має дві його картини на українські теми.

Стилевий характер має образ „доброго пастиря“ на золотому тлі, лінеарно стилізований у візантійському дусі, невідомого художника з Бойчуківської школи.

Олійні портрети Мака належать до доби переходу від певно окресленої плястичної форми до негування лінії та контуру і цілковитого розкладу матеріяльности сюжету імпресіоністичним способом.

Разом з архівом ліквідованого табору в Йозефові перейшли у власність Музею два малі пейсажі Новаківського та, рисований пером, портрет митроп. Шептицького.

Приємний портрет режисера Загарова виконаний М. Кричевським способом мягкого сфумато.

Багато пейзажів Богдана Лепкого стало власністю Музею разом з берлінським архівом письменника.

Праці Кулеця заступлені в Музею, нажаль не дуже вдалим, ґрафічним рисунком. Символічні образки з нашої визвольної війни, роботи Балицького, нагадують подібні тематикою, баталістичні праці І. Іванця.

Слід іще згадати праці колишніх учнів Української Студії Плястичн. Мистецтва в Празі: Хмелюка, Цимбала та Фартуха, заступлені переважно портретами.

Крім того справжньою окрасою Музею є роботи наших відомих малярок: невеликого розміру „Nature morte“ Г. Мазепи, приємний свіжістю барв Підкарпатський краєвид М. Рудої-Тушинської та кілька портретів К. Антонович. Проєкт театральної декорації Н. Ґеркен-Русової представляє сцену у версальському парку, де в останніх промінях заходячого сонця, зійшлось товариство вдягнене у пишні одяги Людовика XIV. Легкі, рожеві, майже прозорі постаті на тлі темної масивности барокового замку та парку, видаються фантастичними примарами, що вийшли зі старовинних портретів, щоб згадати минулі часи та відіграти ґалянтну пасторалю. Мимоволі пригадується поет-маляр легковажного рококо — мелянхолійний Ватто.

Відділ ґрафіки Музею зріс за останні роки так значно, що заслуговував би на окрему статтю.

АНАТОЛЬ КУРДИДИК

Ночі

Не дошукуйся серця ніжного...
Дарма. Я — причаєний вовк.
Глянь на небо: на чумацьку дорогу,
вже весна... час ревища прийшов.

Дерева в лісі пяні від нього
і викрикують ґотурі в ніч
— і до серця юнацьки буйного
хтось мов гострий притулює ніж.

Твоя шкіра, мягка і шовкова,
пахне дико, як квіти з Карпат —
а від Твого кожніського слова
лине туга як з гір водопад.

О, не бійся, що пристрасть нас змеле,
принизися, схилися устами.
Говори тисячкратно до мене
хоч будьщо... хоч одне і те саме —
в таку ніч, як оця, говори
і палай, як ця ніч, до нестями...

Просте

Ніч — часами, як море:
велика, зелена, глибока.
Така ніч, коли серцю говорить
— проста й льоґічна, як доказ.

Як очі маєте: гляньте!
Чи космос — таємна альґебра?
О, серце, попали фоліянти,
пхни, як Тома, руку в ребра!

Бо —
світ як дитина в колисці
і зорі виплигують танці
і на неба поливаній мисці
місяць — шматок помаранчі.

Твоє віконце

Ось папір. — На долоню я сперся.
Як цю мить піднайти, описати?
Адже тільки на третім поверсі
є віконце — маленький квадратик.

З цього боку — ніч хвилями моря,
з того боку — вгортається світло,
а під небом і вічними зорями
століття пливуть непомітно.

І що-ж? — коли хочеться конче —
приловити розвихрену мить,
коли в небі й побіля віконця
буруном час крилатий біжить?

РОМАН КУПЧИНСЬКИЙ

Чи письменник мусить мати світогляд?

(Невиголошене кінцеве слово на відчиті М. Рудницького і М. Гнатишака)

Шановні Слухачі! Оригінальна форма відчиту з двома прелєґентами, цікава тема і особи прелєґентів зібрали нині рекордову скількість публики.

Зачну від форми.

Два прелєґенти до одної теми. Ясна річ, щоб викликати цікаву дискусію, мусіли вони станути на протилежних бігунах, лишаючи дискутантам величезне поле між бігунами. Така форма відчитів у нас нова і тому притягаюча. Має вона і ту добру сторону, що помагає слухачам орієнтуватися у темі та швидше прихилятися в одну, чи в другу сторону. Т-во Письменників і Журналістів постарається ще не раз улаштувати того роду відчити, бо вважає таку форму за дуже щасливу, дарма, що вона менше вдячна для самих прелєґентів.

Тепер тема...

„Чи письменник мусить мати світогляд?..." На мою думку заголовок відчиту неправильний. Що значить: чи письменник мусить мати світогляд? По друге: про який саме світогляд іде? Поняття: світогляд — страшенно широке і так само може відноситися до політичних, чи релігійних переконань письменника, як і до його світогляду мистецького. Я дав би на цей відчит інший заголовок: „Чи письменникові потрібний світогляд у його творчости"... Тоді було б лекше і п.п. Прелєґентам упоратися з тяжкою та широкою темою, і п.п. Дискутантам не відбігати за далеко від вибраної теми.

Чи письменник мусить мати світогляд?

Тверджу, що так. Не тільки кожний письменник, але кожний найбільш сірий смертельник має якийсь свій світогляд, бо мусить його мати.

Інша річ, чи письменникові потрібний світогляд у його творчости. Коли візьмемо під увагу його світогляд політичний, релігійний, чи етичний — то на мою думку письменникові він у творчости непотрібний. По крайній мірі він неконечний. Можнаб навести цілу низку письменників, яких світогляд політичний, чи релігійний не відбився в їхній творчости. Коли б судити про світогляд письменника як людини з його творів, то Карль Май повинен би бути збірником усіх чеснот. Кожний його твір кінчиться перемогою добра над злом, чесноти над лайдацтвом, відваги над трусливістю. А тимчасом пан Карль Май просидів більшу скількість років за звичайний злочин у криміналі, майже ніде не був, а величезне число злодіїв, бандитів та червоношкірих горлорізів побив тільки в своїй уяві. Його життєвий світогляд зовсім не покривався з тим високоетичним світоглядом, який пробивається в його творах. Чи Сенкевіч мусів бути глибоко віруючим чоловіком, щоб написати своє „Кво вадіс"? Я думаю, що ні. В письменника найважнішу ролю грає сентимент до теми, часом деяку ролю грає зовнішня потреба появи твору з якоюсь тенденцією, але особистий світогляд тут не міродайний.

Зате кожному письменникові потрібний у його творчости його мистецький світогляд і не можна подумати собі письменника без цього. Коли уявимо собі життєвий світогляд як одно, а мистецький як друге коло, то ці два світогляди можуть покриватися, можуть існувати поруч себе і можуть тільки перетинатися. Найбільш ідеальний стан, коли ці два кола покриваються. Тоді письменник не тільки творить те, в що вірить у житті, але й те, що його потягає, до чого має сентимент. Певна річ, що ця гармонія може тільки виходити на добро твору.

Друга форма — це два кола поруч себе. Життєвий світогляд не зачіпає світогляду мистецького, вони існують у письменникові поруч себе, письменник творить тільки те, що покривається з його мистецьким світоглядом. Знову можна навести цілу низку прикладів з письменників, яких творчість зовсім не виказує, який вони мали політичний, чи релігійний світогляд.

Третя форма, найгірша, — це та, коли два кола перетинаються. Пів біди, коли життєвий і мистецький світогляд покриваються бодай у половині. Але буває, що життя, політичні обставини, чи щось подібного, змушує письменника до злуки двох світоглядів, але вони тільки покриваються на малій площі. Тут упало імя Павла Тичини в звязку з тим, що великий талант Тичини пропав, коли поет став комуністом. На мою думку підхід неправильний. Тичина міг бути комуністом і в часі творення „Соняшних клярнетів", але тоді коло його життевого світогляду не перетинало кола мистецького. Тепер, коли по наказу обставин ці два кола перетялись, з Тичини-поета залишився тільки вирізок. Мистецький його світогляд далекий від того, що йому приходиться творити і тому вийшов конфлікт, який відбився на мистецькім рівні його творів. Возьму приклад зі себе: Я релігійний чоловік, але релігійних віршів не пишу і не можу уявити собі, як вийшли б вони, коли б до писання їх примусили мене життєві обставини.

Зберу коротко свої думки: Добре, коли життєвий світогляд письменника покривається з його мистецьким світоглядом, не шкодить, коли вони існують поруч себе, дуже зле — коли собі перешкоджують.

СТЕПАН ЧАРНЕЦЬКИЙ

Памяти Марка Лукича Кропивницького

(У 25-літні роковини смерти)

Двацятьпять років минуло, як наглою смертю в залізничому поїзді помер заслужений „батько українського театру", що разом зі Старицьким, Тобілевичами й Лисенком був співтворцем відродження й буйного розцвіту української сцени на Наддніпрянщині. У преважких часах добув він від царської влади дозвіл на українські вистави та склав у р. 1881. першу українську дружину в Харкові. Була це велика подія в ті часи, коли українське слово було заборонене, коли навіть української пісні на концерті не можна було заспівати.

Марко Лукич Кропивницький

Доводилося й театрові стрічатися з усякими перепонами, заборонами й перешкодами; не легко було його вести. Та українці раділи, що бодай у театрі гомонить рідна мова і щиро були вдячні Кропивницькому і його товаришам, що розбуджують українське життя.

Марко Лукич заслужився для українського театрального мистецтва як організатор театру, як визначний драматург, автор багатьох сценічних творів, знаменитий режисер і першорядний актор. Вмер у 69 році життя.

*

Шістьдесять років минуло, як Кропивницький був у Галичині. Запросила його сюди Теофіля Романович, директорка Театру „Української Бесіди". А дорадив їй це др. Володимир Ганкевич (член виділу Бесіди), що познайомився з Кропивницьким і бачив його на сцені в Одесі. Про побут і виступи Кропивницького на сцені в галицьких містах небагато збереглося вісток. Найцінніші є спомини Е. Олесницького, який пише: „Перший його виступ був у Шевченковім „Назарі Стодолі", де грав Хому Кичатого. Та вже на другий день повторили „Назаря" з Кропивницьким у заголовній ролі, а Кичатим був Гриневецький. Задля Кропивницького давали тоді „Назаря Стодолю" кілька разів. Відтак виступав він іще в „Чорноморцях" як Кабиця, у „Сватанні на Гончарівці" як Стецько, а в „Гаркуші" і в „Шельменкові" у заголовних ролях. Вся публика захоплювалася його грою й співом. З його уст почули ми вперше пісні як „Соловейко", „Удовиця", „Очеретом" і т. д., які відразу стали популярними. Не треба й казати, як дуже захоплена була ним молодь. Це-ж стояв перед нами „оригінальний" наддніпрянець, втілення української літератури й мистецтва в одній особі. Ми слухали його зі запертим віддихом і старалися не поминути ні одного його слова, ні одного звуку." Це враження й спомини з Тернополя. З Тернополя виїхав Кропивницький з театром до Борщева, Улашківців, до Снятина, Заліщик, звідтіль на Буковину до Чернівців, до Кіцманя, а коли 1. листопада 1875. театр розпочав давати вистави в Станиславові, Кропивницького зже не було. Була лиш вістка, що сподіваний „також на виступи в р. 1876. Кропивницький" („Правда" 1875. ч. 24). Про побут театру в Снятині та про Кропивницького писали тоді до „Правди": „Щодо акторів згадати мусимо наперед п. Марка Кропивницького, родом з України, рутинованого й працьовитого артиста, котрий уже сам кожній сцені може принести славу. В типових ролях як от-ника в „Назарі", Шельменка, Синички, Стецька — незрівняний. У грі його не видно найменшого перебільшення, кожна роля глибоко понята, кожний рух і кожна інтонація обдумані, природні. Притім освічена людина, учений музик-композитор, співак сольовий і літерат, може в короткім часі багато причинитись до розвою нашої сцени і стане зі своїми сольовими співами, як „Удовиця", „Сміх" в короткім часі любимцем всієї публики. („Правда" 1875, ч. 16).

Далі згадують там із великим признанням про режисерську працю Кропивницького та про його дбайливість.

І москвофільське „Слово" привитало в „новому режисерові оперетки з Петербуга" артиста, що „не повстидався би грати і на більших сценах". Що більше, дописувач „Слова" хвалить його мову, що є „чиста, наголоси руські, а діялект, яким він говорить, далекий від українського цяцькання і базікання" (1875, ч. 83).

У „Слові" є ще згадка про побут театру в Кіцмані, а саме в рецензії з останньої вистави драми Н. Чернишева „Поломане життя" (переклад М. Л. Кропивницького) сказано, що вистава пройшла, як не можна краще, а Кропивницький в ролі Андрія Демченка не полишив нічого до бажання; він захопив публику, приводив її до великого напруження ума й до сліз". („Слово" 1875, ч. 105).

Стільки сучасних голосів збереглося про гостину Кропивницького на галицькій сцені.

На жаль, довго він на ній не залишився. Яка була причина, не важко здогадатися. Склалися на це в першій мірі наша театральна нужда, декорація, костюми, „салі" де не можна було і ворухнутись, репертуар, мало не цілий гурт, що не знав української мови, а вживав її лише на сцені — вкінці й ворожнеча, яка від першої хвилини зазначилася між Кропивницьким і другим режисером, теж талановитим Львом Наторським (поляк).

Після довгих років Кропивницький у своїх спогадах оповідає про свою

(Докінчення на 4-тій сторінці).

Особи прелєґентів.

В нинішнім відчиті станули „проти себе" панове: М. Рудницький і М. Гнатишак. Як я вже згадав, станули на двох протилежних бігунах, щоб дати слухачам якнайширше поле до дискусії: М. Рудницький заступав погляд, що письменникові світогляд не є потрібний, М. Гнатишак, що конечний. Вживаю вмисне слова „заступав", бо так воно справді було. Адже в таких двійних відчитах прелєґенти не мусять бути переконані в правді своїх твердджень. Приклади з колами, які я навів вище, мають і тут своє застосування.

Стверджую, що дискусія не станула на такім рівні, як можна було сподіватися по цікавій і широкій темі. Панове дискутанти не все держалися теми і не все виеліміновували особи прелєґентів з дискусії: Тов. М. Гнатишакові може бути неприємно, що всі атаки спрямовані були на його „противника" М. Рудницького. Поминаючи обективні причини, приходиться мені зайвий раз ствердити, що в нас ще далеко до безпристрасного розгляду ріжних тем, а навіть ріжних слів. Неоправданий вислів про безбожність Шевченка викликав таку широку дискусію, що головне питання відійшло зовсім на другий плян та так і залишилося невисвітлене як слід. Можна і треба його висвітлювати, але не проповідями, чи маніфестами, а річевою і спокійною дискусією.

АРЕТА

Дзеркало

Моє дзеркало наче жива істота. Правда, я стрічала багато людей, що привязувалися до мертвих предметів чи звірят, але це не те. Дзеркало — мій друг, повірник і розвага. Воно дає відповіді на мої питання, бо я вмію в ньому читати. Ставлю його на видне місце боком до мого стола, де працюю й боком до вигідного крісла, де відпочиваю. З тих місць не бачу, правда, своєї відбитки, але бачу відбитки людей, що вряди-годи мене відвідують. Хоч дзеркало вже дуже старе, воно справно виконує свої обовязки. А те, що воно зараз забуває про образ минулої хвилини, робить його просто неоціненним.

*

* *

Це було тоді, коли я була ще майже дитиною, в кілька днів по смерти мого коханого батька. В нашу простору хату прийшла жити тета, що мала занятися моїм вихованням. Вона була дуже гарна та мила, всім подобалася, всі її любили, я-ж сама її боготворила.

Тета пять днів порядкувала хату, ввесь час немов за чимось шукаючи. Найбільше часу забрало бюрко мого батька й величезна книгозбірня. Там сиділа тета повних три доби, переглядаючи всі полички з книжками, перечитуючи всі акти. Пять днів після того тета стала для мене ще ліпша як до того часу. Приносила мені з міста багато ласощів і до краю розпещувала.

— Віро! — спитала вона у хвилині, коли я була найбільш розніжнена, — де тато поклав мініятури?

— ?

— Мініятури Борджіїв, ти-ж знаєш!

— Знаю, про що ви говорите, теточко, але не знаю де вони, — сказала я, а моє лице побагріло, хоч я й справді таки не знала, де батько сховав свій скарб.

Тета притягнула мене до себе й почала переконувати і намовляти, щоби я призналась, де мініятури, бо вона й ні на хвилину не сумнівалася, що я єдина про все знаю. Вона-ж хоче тільки переховати їх для мене в безпечному місці, бо боїться, щоби вони не знищилися в батьківському сховку. Я почала запевнювати, що справді нічого не знаю про сховок, але разом з тим стало мені жаль тети, що вона така добра до мене, а я не маю до неї довіря. І мою душу став пекти спогад з недавнього минулого. Перед моїми очима виринув батько при смерти, я побачила його сумний погляд й почула останні слова:

— Так склалося, що я втратив усеньке майно. Залишилися мініятури. Я заховав їх і тут у цьому письмі написано де вони. Та заки дам тобі це письмо, присягни, що не відкриеш його аж за вісім років, коли станеш повнолітня й нікому не скажеш, що воно в тебе. Присягнеш?

— Так!

В моїх устах бреніли слова присяги й я відігнала від себе думку показати теті письмо батька. Але тета не переставала вговорювати. Вона зворушила мене до сліз і чим довше вона говорила, тим сильніше я чула, що зроблю все, чого тільки вона від мене захоче.

— Будь сильна! — почула я десь у душі звичайні слова батька, що їх він звик був часто мені повторяти, але в тій хвилині я вже не була під впливом тих слів. Я відійшла від тети, щоби добути зі сховища письмо батька. Була вже в половині дороги, коли мимохіть глянула в дзеркало. Зпоза мене всміхалося лице тети. Іронія, тріюмф перемоги й погляд кота, що має саме кинутися на добичу, гляділи на мене з тих чудових лагідних очей, що ними всі захоплювалися, а які були в цю мить без маски.

Замість до сховища за письмом, я підійшла до дзеркала й поправила волосся.

— Я втомлена, хотіла б лягти, — сказала я повертаючись до зачудованої тети, на якої обличчі за одну мить промайнула ціла гама вражінь.

— Невдячна, огидна, погана дівчина! — скрикнула вона й грюкнула дверима.

Я підійшла до дзеркала.

— Невдячна, — так, на її думку. Погана? Ну, ні! Як би я була багата й мала дещо менш горде чоло, напевно подобалась би багатьом...

*

* *

По роках завдяки батьковим мініятурам Борджіїв, що їх він відкупив за безцін підчас війни у напів збожеволілого сина колишнього італійського вельможі, я стала багата. З того часу в кожній порі, як тільки я підходила до дзеркала, до мене всміхалася молода, елєґантна жінка, що — здавалося — була вдоволена з життя, з долі і перш за все зі себе.

Я справді була вдоволена, малощо не щаслива. Життя манило мене, світ стояв відкритий переді мною. Та я не хотіла йти сама у той світ. Було б мені занадто самотньо й чужо. Я хотіла йти в той світ з людиною, що її я кохала й про яку мріяла вже від довшого часу.

Саме коли я сиділа відпочиваючи й дала волю срібному павутинню мрій, побачила у дзеркалі, що на порозі явився довго вижиданий кохаких чоловік. Самопевними, бистрими кроками підійшов до мене й спинився в привітному поклоні. Я давно перевела очі із дзеркала на нього й ливилася мовчазна й захоплена. Він сів і ми почали говорити, але балачка вривалася. Тоді він вкрив поцілунками мої руки й шептав слова кохання. Пяна щастям я сиділа непорушно, вся замінена в слух і не сміючи підвести очей, щоби не розвіяти чарів. А він шептав про своє кохання, снував пляни на будуче і допитувався, допитувався... хотів одного мого слова...

Я підвела очі, а із дзеркала гляділо на мене його обличчя, напружене якоюсь дивною нетерплячкою. Але в очах не було того, що було в його словах.

— Чому ти не говорив так тому два роки? — майнула в моїй голові лукава думка.

Моє рішуче „ні" розлучило мене назавжди з моєю мрією. Коли він збентежений вийшов, я впала на фотель і просиділа так цілу ніч.

Сірий ранок закрався крізь густі завіски в робітню, як я підвелася з місця. Моє життя видалося мені безцільне, зломане, знищене. На силу доволіклася до батькового бюрка й добула з шуфляди лискучий бравнінг. Два-три кроки і я перед дзеркалом. На мене глядить двоє переляканих очей, визирає бліде обличчя, рука судорожно стискає блискучий предмет, а ціла постать видається... смішна! Ще й яка смішна! Кидаю револьвер на стіл і підтягаю завіски вікон. Ясний день проганяє сутінки ночі а проміння сходячого сонця побільшують спрагу життя.

*

* *

Кожного ранку хотіла б я встати зі спокійними очима та погідним чолом. Але буває й так, що моє лице кривиться від душевного терпіння, а сухі зачервонілі очі печуть від безсонниці. Тоді йду в купальню й холодною водою скроплюю лице й тіло.

Після цього приходить найважніша хвилина: дивлюсь у дзеркало. Пригадую мініятури і бравнінг. І тоді пробуджується в мені нова охота до життя. Дзеркало не тільки відбиває подобу тіла — ні! воно ще вірніша відбитка душі!

М. ПАСТЕРНАКОВА

Душа і танок

Підчас світової війни, здавалось, що мистецький танок належить уже до епохи, яка невідклично минула. Коли затихла воєнна хуртовина, не вистачили вже мистцям давні форми вислову, повстала боротьба з традицією, почали шукати нових доріг. Найбільший хаос запанував тоді у сценічному танку. Тут вибухла просто революція проти давнього, **клясичного** балєту.

Танкова ґрупа Мері Віґман з Берліна у циклю „Дорога"

Підставою цього танкового напрямку, який цілі століття панував майже на всіх европейських сценах, є ідеально витренувані мязи, незрівняна техніка ніг та абсолютна рухова дисципліна, яку треба добувати важкою, довголітньою працею. Одначе ні змісту, ні духового обличя у ньому нема. Щоби танцювати у клясичному балєті, не треба ні спеціяльних музичних здібностей, ні навіть глибшої інтеліґенції, а тільки великої витривалости та сили, щоб вивчити всі ці скоки, крутіжі навшпиньках, піруети та ввесь ритуал скомплікованих кроків.

І розгорілася завзята боротьба між прихильниками білої повітряної кантилєни — клясичної Анни Павлової та реформаторами танку, на чолі яких станула Ісадора Дункан. По ній прийшли Ґрета Візенталь, Мері Віґман, Жак Далькроз, Лябан, Леонтієв і інші. Від них починається ера нової теорії, шукання нового стилю, нових напрямків.

Усіх піонірів цього руху вело одно спільне змагання: зірвати із одноманітними клясичними „екбалєтниця, рисуючи у просторі шовково-пружним тілом складні та невпіймальні орнаменти, висказує у субективно-експресіоністичній формі свої почування, відкриває своє внутрішнє життя. Тимто новочасний балєт доступний виключно для одиниць з багатою психікою, бо інакше звівся би він до звичайного „ефектярства".

Одначе правда, що коли йде про заробіткову сторінку, то балєтниця, вишколена у клясичному балєті, має більшу змогу найти сценічну працю та зі своєю знаменитою технікою лекше їй застосуватися до кожного танкового ансамблю, тоді як танечниця новочасного балєту має змогу показати своє знання лиш у певних, зі собою зіграних танкових ґуртах.

Ця боротьба між одним і другим напрямом триває досі. У великих операх, де балєт ґрає першорядну ролю, як у мілянській Ля Скалі, у Берліні та Відні, пробували ввести новочасний балєт, одначе безуспішно. Не найшов він серед ріжнородної театральної публики ні признання ні зрозуміння та мусів відступити місце дещо змодифікованому клясичному балєтові.

А проте рік-річно, у всіх культурних осередках Европи й Америки уладжують конкурси мистецького танку, де танкові музи світової слави промощують шлях новому балєтові та ставлять його нарівні з іншими ділянками мистецтва. У своїх шляхотних поривах хотять вони цілком усамостійнити танок, відірвати його від музики, з котрою він неначе звязаний, де шукає він імпульсу і ритму та хотять зробити його зовсім самовистарчальним, **абсолютним.**

Ісадора Дункан: Скерцо

Олександра Щуратова: Танкова студія.

серсісами" і вирвати танок із бездушности, в яку попав. Вислідом того змагання було нове оформлення танку — **новочасний** балєт.

Тут не річ у акробатичних показах ні у максимальному осягу танкового механізму. Новочасна Музика рухів, зорова гармонія (треба його бачити — не чути), пластична вимова, зазначена костюмом має вистачити, щоб викликати естетичні та зорові враження.

І може вже недалекий час, коли сценічний танок, це найстарше мистецтво, глибоке як океан і багате прастарою мудрістю, скине зі себе маску банальности, перестане бути тільки розвагою, вийде з сірого кутка, куди його зіпхнули минулі століття та добуде знов це значіння й місце, яке займав у клясичних часах на Півдні і Сході.

Марія Федро, віденська танечниця у „Мелянхолії"

Хто живе без дурниць, той не є такий мудрий, як собі це уявляє. *Рошфуко.*

Коли не пишемо тому, що думаємо, даремне думати, щоб писати. *Вовенарґ.*

Ніхто з нас ніколи не є ані такий щасливий, ані такий нещасливий, як собі це уявляє. *Рошфуко.*

Коли якоїсь книжки не можна читати кілька разів, то найкращий це доказ, що не варт вона того, щоб читати її раз. *Уайльд.*

Мусимо вибирати золоту середину: світ на перший погляд виглядає як дійсність, при другім погляді як сон. *Петер Гілле.*

Всі

Купують квітові води й тоалєтові мила найліпшої якости у фабричній складниці **ВАШЕ ОЧКО** Львів, Галицька 1 ріг Ринку

— Господарські артикули, церковні і столові свічки. — Ціни виключно фабричні.

ЛЕСЯ КРИВІЦЬКА

Премієра

Скільки премієр я пережила за час своєї сценічної праці не нарахую. Знаю тільки, що те вражіння, яке я відчула підчас свого першого виступу, відчуваю до деякої міри ще й тепер на кожній премієрі.

Перший мій виступ був іще за дитячих літ у Чигирині. Грала хлопчика Федю у перерібці з Турґенєва „Бежін Луг". Пригадую: коли сценарист заповів мій вихід на сцену, хотілося десь сховатись, або утекти. Хоч і не втікала я перед виступом ні тоді, ні пізніше, але це перше почування так і залишилось десь у глибині душі, створюючи вражіння остраху, чи т. зв. треми.

Анальоґічний прояв можна запримітити також і серед акторської братії. Коли підчас премієри артист в якійсь сцені почує себе слабше, або змінить фразу, то пізніше, хоч би вже і багато разів ішла ця песа, місце зупинки на премієрі буде для нього памятне і вимагає якнайбільшої уваги.

Премієра в нас, у сучасному стані нашого театру — це велике свято! Нові костюми! Нові декорації, тяжкою працею здобуті! Нераз тижнями мусимо відмовлятись від найбільш необхідного, щоб мати можливість зустріти у своїй театральній родині таке свято.

Всі живуть одною думкою, одним бажанням, щоб вистава вдалася якнайкраще, бо в ній наша амбіція і матеріяльне істнування. В кожній премієрі ми все-ж таки бачимо хоч маленьку „краплю в морі" для збагачення культу нашого театрального мистецтва, яке тепер тут, у нас, так дуже покривджене. Нераз байдужий відгомін та порожня саля жорстоким холодом огортають наші гарячі пориви. Але краще не згадувати...

Бувають випадки, коли дехто з акторів невдоволений своєю ролею, або партнером, та ці дрібничкові непорозуміння якось у нашому театрі проминають непомітно. Багато я читала у споминах російських артистів про спеціяльну злобу і заздрість у театральних колах. Я-ж за час своєї сценічної практики цього не запримітила. Можливе, що так воно тільки в наших театрах, де майже всі працюємо з любови до нашої професії, не оглядаючись на невідрадний матеріяльний стан та на більшу чи меншу винагороду. Бо переважно в останні часи гонорарі артистів у нас майже однакові, ріжниці між ними мінімальні. Взагалі устрій в нашому театрі дуже демократичний. В російських театрах була велика ріжниця у матеріяльній винагороді між артистами і це потягало за собою заздрість та великі непорозуміння.

У день премієри приходжу до театру приблизно на дві години перед початком. Треба оглянути, чи костюми в порядку, чи всі дрібні додатки до них на місцях. Треба уважно характеризуватись, щоб надати відповідний тип даній ролі. У нашім театрі кожен сам повинен уміти це робити. Правду кажучи, над характеризацією треба було б попрацювати ще перед ґенеральною пробою, та на жаль, такі вигоди у нас можуть бути тільки мрією.

Тільки український актор знає, якто тяжко буває перед премієрою: то сцена, або саля занята, то якісь інші перешкоди, так що проби нераз доводиться робити в ґардеробі, або просто в приватній або готелевій кімнаті. Прим. „Мотрю" і „Сонце Руїни" грали ми у Львові без ґенеральної проби, бо сцена театру „Ріжнородностей" була занята. Глядачі навіть не уявляють собі, скільки в сучасному театрі треба зазнати турбот та прикрих несподіванок, заки почуєш нарешті останній дзвінок, або удар ґонґу.

Потішаємо себе покищо надією, що колись, коли будемо мати свою власну, довгождану салю у Львові, то і ґенеральну пробу будемо робити якслід: на теплій сцені з декораціями в костюмах, у характеризації та з рефлєкторами. Тоді і премієра зможе вийти без дефектів, з якими нераз у сучасних обставинах так дуже мусимо боротися.

Після третього дзвінка на заклик помішника-режисера „До початку!" моє серце тривожно забється, та я певна, що те саме переживають і інші мої товариші. Проте ми не признаємося і „тримаємо себе" ніби дуже бадьоро. Зрештою хвилювання артиста перед премієрою це не хиба; існує навіть афоризм: „Той не артист, хто не хвилюється".

Нарешті виходжу на сцену. Моє „я" якось відходить від мене і залишається тільки той тип, над яким працювала і який повинна відтворити. Новітня сценічна техніка вимагає, щоб те моє „я" ввесь час стежило за відтворенням даного мені типу. Коли ж часами, а спеціяльно на премієрі, те моє особисте „я" буває чогось занадто схвильоване, тоді нераз забуває про свої обовязки. Та це субєктивна річ: кожний по своєму мусить пережити свій святочний виступ. Після премієри буваю часто невдоволена собою. Не сплю, розглядаю кожну рисочку того образу, який уже пішов у світ. Тоді заздрю маляреві. Коли він намалює образ і йому він не подобається — може знищити його, пірвати і викинути. А образ, відтворений на сцені актором уже бачила критика і його не завернеш.

День після премієри — день відпочинку. Артисти на означену годину сходяться до театру і під проводом режисера обговорюють виставу: що кому бракувало, яка сцена слабше чи краще вийшла і чому. Йде виміна подяки між артистами і режисером і скоро залишається тільки післяпремієровий чад.

Знову життя артиста пливе струмком щоденних турбот. Живемо тільки мрією, працюємо на зимних, неопалених сценах серед ріжних прикрощів і невигод, а гріє нас той святий вогонь, що палає для рідного мистецтва в кожному з нас від найбільшого актора до найменшого робітника.

Б. І. АНТОНИЧ

Забута земля

Село вночі свічок не світить,
боїться місяця збудити,
що жовтим без наймення квітом
цвіте в садах дощем умитий.

Ґуста вода спливає з гребель,
де сбрії спинились в леті.
У бурих кублах біля себе
звірята, люди і комети.

Забута земля під дощами,
під оливом рудого неба!
Ця пісня серцю, наче камінь,
а все ж її співати треба.

Діточа Бібліотека

повинна находитися в кожній українській хаті на селі і в місті, де є діти!

На рік виходить у ній 12 гарних книжечок!

Цілорічна передплата виносить тільки 5 зол.

Адреса: Львів, вул. Зіморовича, ч. 3.

Три дні тягнення IV. кляси

В перших трьох днях тягнення IV-ої кляси 32-ої Державної Льотерії вийшли дві виграні по 50.000 зол. і одна — на 100.000 зол.

Шасливу серію почала Лодзь; трьох дрібних купців, пп. М. Ґ., А. Й. і С. Б. набули в тамошній філії одної з катовицьких колєктур три чвертки числа 96.151, а четверту частину купила п. Ш., незаможна старушка. Кожний учасник виграв по 10.000 зол. Друга 50.000 зол. виграна впала на льос ч. 152.108, який закуплено в малій колєктурі в Білгораю. Виграною поділяться теж незаможні люди.

Як в попередніх клясах, так само й тепер фортуна не забуває про Львів. В одній колєктурі впала на ч. 69.572 виграна 100.000 зол. Власниками окремих чверток є: пані Ґ. Н., пп. С. Р. і Л. Й. та А. Г. і К. М., що закупили до спілки одну чвертку — всі утримуються з заробіткової праці.

В колі, опріч міліона, що буде вильосований 21 ц. м. є ще: три виграні по 100.000 зол., сім — по 50.000 зол., десять по 20.000 зол. та багато менших.

Французька хроніка

Бельґійська Академія Літератури вибрала на фотель покійної постки Анни де Ноай, відому французьку повістярку Колет.

З нагоди 50-ліття смерти В. Гюго, що припадає на травень, французькі письменники висунули пропозицію перенести тлінні останки національного поета з підземелля, де вони важко доступні, нагору, до нави Пантеону. Вони покликуються на те, що в англійському Вестмінстері гробниці всіх доступному місці. Кампанія йде під гаслом: „Витягніть Гюго з пивниці!"

„Свята Олена" — оце заголовок книжки Октава Обрі, що її недавно видав Флямаріон. Темою її острів, на якому жив Наполеон. Автор хотів бути якнайбільш обективний; він дбайливо простудіював записки всіх знайомих Наполеона та величезну масу англійських документів. Він поїхав на місце, щоб простудіювати клімат і взагалі ввійти в атмосферу Льонґвуду. Книжка, блискуче й живо написана, має провідну гадку — доказати, що англійці самі найбільш причинились до слави Наполеона, засилаючи його на острів.

РОМЕН РОЛЛЯН

Балканський Ґоркий

Такою передмовою попередив визначний швайцарський письменник першу збірку П. Істраті, що недавно вмер.

У перших днях січня 1921 р. передали мені лист із шпиталю в Ніцці. Найшли його при одному нещаснику, що підрізав собі горло. Мало було надії, що він переживе свою рану. Я прочитав і мене схвилював метушливий талант. Огнистий вітер серед степу. Це була сповідь нового Ґоркого балканських країв. Удалось спасти його. Я хотів з ним познайомитись. Почалось листування. Ми стали приятелями.

Панаїт Істраті

Називається він Істраті. Уродився у Браїлі 1884 р. з грецького контрабандиста, якого зовсім не знав і румунської селянки, незвичайної жінки, що присвятила йому життя повне невсипущої праці. Хоч як кохав її, покинув її у 12-ім році життя, тому, що гнав його вперед демон мандрів, чи може пекуча потреба знання і кохання.

20 літ блукав серед незвичайних пригод, виснажливої праці, подорожей і мук, спечений сонцем, перемочений дощем, без даху над головою, цькований нічними вартовими, виголоднілий, хорий, одержимий пристрастями та у нужді. Перейшов усі професії: шинкового послужника, цукорника, шлюсара, котляра, механіка, будівельного та вуличного робітника, вантажника, льокая, реклямового манекина, крамничного та кімнатного маляра, журналіста, фотографа...

Якийсь час бере участь у революційних рухах. Переїжджає Єгипет, Сирію, Яфу, Бейрут, Дамаск і Ливан, Схід, Грецію, Італію, часто без сотика, інколи захований на кораблі, де віднаходять його у дорозі і звідки викидають його при першім причалі на беріг. Не має при собі нічого, але призбируе цілий світ споминів і часто ошукуе свій голод, коли зачитуеться жагуче, головно російськими авторами та західно-европейськими письменниками.

Це уроджений оповідач — східний оповідач, що захоплюється і хвилюеться від власного оповідання і має такий до цього хист, що як тільки зачне якусь історію, ніхто не знає, навіть сам, чи протягнеться вона годину чи тисяч і одну ночей. Дунай має свої закрутини... Той ґеніяльний оповідач такий загонистий, що у листі написанім напередодні свого самогубства, двічі перериває він свої безнадійні скарги, щоб оповісти дві гумористичні сцени із свого минулого.

Я намовив його списати частину своїх оповідань; узявся до твору на далеку мету, з якого дає тепер два томи. У них оживає його життя; і його твір, як і само його життя, могло би бути присвячене Дружбі; бо в цій людині вона палає святою жагою. Впродовж цілої своеї дороги він зупиняється на згадку постатей, що їх зустрічав; кожна з них має загадку його долі, яку пробуе він розгадати. І кожна глава повісти творить наче новелю. Три-чотири з тих новель, які знаю, стоять нарівні з російськими мистцями. Він ріжниться від них темпераментом та світлом, рішучим умом, трагічною веселістю — тою радістю оповідання, від якої пригнічена душа визволяється.

Мовчанка підчас якоїсь розмови подобається тоді, коли знаємо, що особа, яка мовчить, зуміе щось сказати і має сміливість це сказати, коли її спитаємо.

Леопарді.

Звичайно пробуемо щастя тим хистом, якого нам бракуе.

Вовенарґ.

Памяти Марка Л. Кропивницького

(Докінчення з 2-ої сторінки).

гостину в галицькому театрі. Згадуе про свій приїзд у Тернопіль, про „нецікавий" галицький театр, де на першій виставі йому здавалося, що є „в польському театрі, де йому не було чого робить". Яскравими барвами малюе нашу тодішню театральну мізерію, згадуе бідні костюми, неподібні декорації, орхестру з шістьох музик, хор із чотирох дівчат і пятьох хлопців, згадуе про те, що крім Тернополя й Чернівців не було ніде путньої салі, що треба було грати в заїздах, шопах та стайнях; як у Снятині не було орхестри, якийсь місцевий аматор грав на скрипочці, а сам Кропивницький приграваь йому на фісгармонії, як в Улашківцях підчас ярмарку грали в клуні, а що падав дощ, то люди сиділи під парасолями... Ворожнеча обох режисерів доходила до того, що Наторський поширював сплітки, що Кропивницький є москалем, а австрійська поліція вже в Гернополі почала стежити за Марком Лукичем і викликувала його на допити. Це мусіло дуже погано вливати на Кропивницького, що з „поліційної Росії" приїхав до „вільної Австрії". А далі йде декілька дрібничок із репертуару, якими заповнене життя кожного мандрівного театру, щире признання для наших ідейних студентів, що працювали на сцені і що „ради діла ладні були навіть поміст на кону замітати" і — загальні підсумки порахунків з Галичиною, де „нема ні репертуару, ні талантів, ні театрів, ні достатків"...

На галицькій сцені виставляли ось які твори Кропивницького: „Актор Синичка" (перерібка з російського, 1875), „Пошились у дурні", „Невольник" (1887), „Дай серцю волю, заведе в неволю", „Глитай" (1889), „Перехитрили" (1896), „Пісні в лицях" (1901), „Вій" (1908), „Доки сонце зійде..." (1910), „Дві семї" (1913).

Загалом написав Кропивницький з яких три десятки драматичних творів, між ними декотрі дуже добрі, що досі не зійшли з репертуару. Останнім його твором було „Зерно й полова".

*

Кропивницький, що такі великі заслуги поклав для української сцени, переживав важкі дні в свому житті — гаки з боку земляків. Був час, коли йшли вони приступом на нього, плюгавили у пресі і у своїх споминах, робили йому важкі закиди — перезажно безосновні і нерічеві.

Та це його не зломило. Хоч постарівся і оглух, не покидав він любого діла, не розлучався зі сценою ні естрадою, а служив рідному мистецтву до смерти.

Вертаючись із виступів у Одесі вмер як мандрівний артист в дорозі.

з польських книжок

Повість нагороджена Академією

Польська Академія Літератури призначила нагороду молодому письменникові Алю Куркові за повість „Грипа шаліє в Направі". Курек був іще недавно одним із провідників крайнього напрямку в літературі, що хитався між футуризмом і якоюсь новою досить незясованою „авангардою". Шукаючи за причинами, чому виріжнили повість Алю Курка — можна найти їх тільки у публіцистичних вальорах повісти. Гасло „Фронтом до села", — тема: кріза і село, село і кріза, публіцистичний підхід професійного журналіста перенесений із шпальт ґазети на сторінки книжки, — зложились на тайну успіху. У всякому випадку не можна її дошукатись у естетично-літературній вартости повісти.

Повість ця — низка репортажів. Репортажів, в яких нічого не діеться і не може діятися. Бо щож може діятися в Направі, де деякі селяни (якщо вірити авторові) „не знають, що цісар Франц Йосиф помер, що вони не є вже підданими Австрії" — де „одна четвертина села ніколи не їхала залізницею", де „пів села не пила ніколи кави ані чаю", „три четвертині не віддалилися на 10 км. від села"? Що може діятись у селі, яке на одинокому відтинку стикаеться з владою, Европою та криміналом, а саме на відтинку малого містечка Йорданова, де „літом корови ходять по пішоходах, а цілий день на вулицях кудкудакують кури?" Що може діятись в селі, де ніхто не світить світла, де нема нафти і навіть грошей на нафту."

У такому селі, де не можна жити, люди вмирають, не маючи сил боротись зі смертю і „нині фірами вивозять небіщиків із села. Направа не має свого цвинтаря, так як не має свого костела ані свого священика. Вивозять трупів на експорт."

„Читач шукає героїв". Отак можна б передати перше враження з лектури. Не героїв у клясичному розумінню цього слова, героїв, що стоять у свідомости автора, як головні дієві особи, але хоча би героїв, що є точками для перехресних ліній, ідей та композиції твору. Не найти нам таких „героїв" поміж десятками постатей селян з Направи чи мешканців містечка Йорданова, чи гостей із міста, як професор Андрій Глаз, або вчителька Ганка Нагурська, які появляться тільки як тіні. Про більшість муживів із Направи навіть і цього сказати не можна. „У вівторок цілу днину робили по-

ПАНАЇТ ІСТРАТІ

Голодний у Неаполі

(З книжки „Мої відїзди").

Одного вечора, коли небо вкрилось зірками, Неаполь простягає перед моєю нуждою єдиний у світі свій залив, підносить аж до хмар огні свого амфітеатру, приймає мене таким чаром, що вибачаю долі, яка перешкодила мому бажанню добитись до Франції.

Висадили мене в Неаполі... Але я захоплений Неаполем! Моє серце таке повне, що ледве не тріснe, тоді як мої очі шукають у темряві чорної маси Везувія.

*

Тепер я сам на вулиці, без приятеля, без мого опікуна, — браїлівський сердега, що не підозріває, які чорні дні чекають його, молодець, що мало не здохне від життєвої сили, вдоволений, що опинився в Неаполі тому, що не мав за що доїхати до Марсейль. Вдоволений тим Неаполем, якого поезії ще не знає, вдоволений своєю золотою монетою зашитою в сорочці, своїм „роскопфом" у кишені камізольки і нікчемною ощадністю з кількананйцяти драхм дрібняками, які зібрали для нього емігранти.

Але невдоволений він тим, що несподівано, миттю, діється, коли він так суне вперед серед мрій: якийсь обірванець підходить до нього і пропонує йому провести його до albergatore і не чекаючи відповіди, вириває йому валізу та каже йти за ним!

— Мій Боже! — кажу до себе — той бідолаха мусить здихати з голоду, коли таке робить! Мене висадили ще у біднішому місті, ніж у Греції.

Йду за ним. Вулиця Дуомо, далі вуличка: ми на IV-ому поверсі, в обержиста. Він молодий, чорнявий, з суворим лицем людини, що змагається. Усередині виглядає чистенько. Поторгувались: 50 сотиків за ніч, 25 за тарілку мяса або рибу з городовиною. Дуже добре. Плачу носієві, що хоче від мене лише 30 сотиків. І йду спати, бо дім холітається, якби я був іще на повному морі.

Господар відводить мене до кімнати, відчиняє двері, пускає попереду, зупиняється на порозі з простягненою рукою. Дивлюсь на його гіркі уста, його очі, що блистять вогнем і ледом, непорушно-мужеське лице і не розумію нічого.

— 50 сотиків! — каже так обривисто, що тремчу.

Заплатив я притьмом. Замкнув двері. Задубілий посередині кімнати оглядаю своє осоружне ліжко, похмуре вікно і стіни, на яких видно сліди блощиць розчавлених пальцями.

Серце моє повне неясного передчуття. Маю охоту плакати.

Мій друг далеко. Далеко моя мама. А я, навіщо тут? Думаю про нашу хатину, скромну, але чисту, мягеньку. Думаю про товаришів-однолітків, майже всіх жонатих, — усі вони мають рідню, свою працю. Звідки той прокляття, що не можу жити як вони, як усі? Що жене мене раз-у-раз далекими шляхами, коли на моїй батьківщині навіть чужинці створюють собі життя і там залишаються? Чого хочу? Що здоганяю?

Сам. На тисячу миль від кожного, що міг би мене зрозуміти і мені допомогти.

*

При кінці того першого тижня, що проминув під доброю зіркою — третього з черги в Неаполі — маю вже тільки „роскопф", призначений на останню спробу втечі. Зрештою не можна його продати в місті, де на всіх рогах вулиці неаполітанці продають прохожим буцім-то золоті годинники, мовляв, крадені.

Так майже проти моєї волі мій роскопф урятувався, завдяки такій конкуренції. Решта: портфель і гаманець — продані; гроші йдуть до кишені вуличного харчівника. Єдина справа: „куенна"*), ввесь час куенна і нічого більше!

Хоч змалку любив я її, ніколи не їв я її і не бачив так багато! Цілими годинами чую, як її запах, прикуреної підошви, сидить мені в носі.

Але від двох днів мій шлунок порожний і блукаю надбережною, де здибаю свого давнього господаря.

— Нема нічого? — питається він.

— Ще нічого.

— Їв?

— Ні.

— Ходи до мене: маю щось доброго.

У його хаті зїдаю знаменитий гуляш.

— Це що таке?

— Крілик! — каже, облизуючи кістку і придурковато підсміхаючись.

Не звернув я на це великої уваги, але коли починає мене вже дратувати безнадійний мявкіт кота в мішку, попиваючи добру каву питаюсь:

— Навіщо ви тримаете цього бідного кота в мішку?

— На завтрішній гуляш — відповів він поважно.

І коли ми скінчили своє засідання, бере кота, робить довкола його шиї зашморг із дроту, дріт перетягає крізь дірку дзиглика, вилізає на дзиглик, тягне дріт і на моїх очах душить це бідне створіння, що судорожно сіпаеться.

Дякую і виходжу. Заки ще вийшов, обід мій вертається.

*

Цей знаменитий гуляш із кота, що його я не вмів стравити, був останньою моєю стравою в Неаполі... а проте треба було чекати ще цілий тиждень, заки я міг сподіватись якоїсь зміни.

пер. м. р.

*) Свиняча шкура.

КОСМЕТИЧНИЙ КАБІНЕТ DISTINCTION
ЛЬВІВ
КОПЕРНИКА 42 а · ТЕЛЕФОН 72-18

рядок на обістю Войтка. Франек вигортав гній із стайні, а Войтек розгортав купу гною за хатою. Це був капітал на майбутне гноєння, на їх збіжжа, на їх капусту. Прийшов малий Бронек і супокійно, без зусилля зложив свою данину у цьому родинному дбайливо перекопуваному скарбі..." Чиж можливе, щоб душа читача хвилювалась в „унісоно" із психікою людей, яких піраміда вартости завершується купою обірника? Не може появитись естетична симпатія там, де в повісти нема „мінімум" інтенсивности життя. Очевидно, що брак цього мінімум потрібного для естетичного зворушення зовсім не перешкоджає появі морального спочування. І тому як зазив звернений до соціяльних почувань суспільности, — твір у роді повісти Курка може мати своє значіння.

Нагорода, що зустрічає такий твір — характеристична. У польській літературі критика шукає нових тем, якихнебудь, але нових. Крім цього переплутання публіцистики з літературою шкодить письменству, але часом допомагає письменникам.

О. Кульчицький.

Медицина це велика, широко розгалужена наука; одна мала частина з неї зветься мистецтвом лікування.

*

Неодин мужчина ще навіть не висловив свого бажання, а вже його жінка є — проти.

*

Є безліч щасливих жінок, які хотять, щоб їх потішати.

*

Коли деякі люди говорять по-дурному, то мусять мати на це свої розумні причини.

О. Вайс.

*

Маємо досить сили, щоб переносити чужі нещастя.

*

Обіцюємо відповідно до своїх сподівань і дотримуємо відповідно до своїх побоювань.

*

Ми так часто звикли переодягатись перед іншими, що вкінці переодягаємось самі перед собою.

*

Треба великої зручности, щоб уміти скривати свою зручність.

*

Легко забуваємо про свої хиби, коли тільки ми самі про них знаємо.

Ля Рошфуко.

ОТТО ЦОФ

Доля поета

Ви імовірно ще не чули про японського поета Таіра но Тадаморі. Але я не хочу надуватись, мовляв, я — підручна енцикльопедія. Правда, я знаю, що той Таіра но Тадаморі жив за панування цісаря Сіракава, що цісар Сіракава зі свого боку від 1037 до 1086 мав ту честь, що ходив по землі, — дальше знаю, що Таіра но Тадаморі був його васалем, навіть васалем — довіреним, улюбленим. Але так між нами: все те я знаю щойно від учора. Бо вчора знайшов я старе паперище, де була мала і саме тому така мила історія.

Васаль не був тільки васалем — ні! Придворник, урядовець у більш чи менше важних урядах, не міг би нас сьогодні так дуже цікавити. Він був передовсім поетом, а його поеми славились високою шляхетністю і справжнім почуванням. В них був єдиний сюжет: жінка. Раз являлася вона як далека, то знову як дуже близька кохана. Раз виступала вона тільки як звеличувана, іншим разом як звеличувана і вже любка. Вона була весною, літом, осінню і зимою. Вона була дитиною, жінкою, музою, змією, богинею. Які гарні жінки, коли вони гарно вдягнені, — але які вони гарні щойно тоді, коли їх вдягнути у вірші та рими! Чудесний одяг! Він такий, начеб з нього небесні промені виходили! І що найважніше: в такій туалеті нема старости.

Одного дня закохався Таіра в придворній дамі, що називалася Гіое но Тсубоне — але хоч як він до неї залицявся, хоч як палко і невтомно її оспівував, — вона так якби небагато собі з нього робила. На поета найшло жагуче любовне божевілля з такою силою, що він почав стежити за нею. Прокинулось підозріння. Це підозріння почало жерти його серце, і так наситившись ставало щораз повніше нестерпним, жахливим болем. Гарна Гіое: любка цісаря? Поет втратив ясну думку; він не розміркував, що ласки імператора не можна визбуватись так ні сіло ні пало за жінку. І він сховався ввечір у передпокою цісарської спальні.

Місяць зійшов блакитно й глумливо. Соловейко співав якби знав про те. Втім стрибнула у двері чарівна, стрункa як серна Гіое й хотіла перебігти кімнату, — але поет заступив їй дорогу.

З несподіванки вона відскочила. „Чи ти знаєш, до кого я належу? — крикнула. „Чи ти знаєш, хто мене сьогодні закликав?"

Ставити таке питання, вночі, десь так між 12 і 2, і то в передпокою цісарської спальні, це більш-менш зайва річ. Але поет відповів:

Ізза хмар вийшов місяць і тужить,
Ти ясніша від місяця тисячу раз...
Хто кликав тебе, куди йдеш ти — байдуже...
Ти — сяйво для мене, без тебе ввесь світ уже згас.

Ті вірші, яких переклад може тільки дуже блідо передати їх зміст, замкнули у чотирьох рядках незмірне багатство японської красномовности. Вони бреніли як музика. Це була мрійлива, ясна, суцільна мельодія. Це була краса, що гідно протиставилася красі Гіое.

Нараз хтось відсунув завіску — і цісар станув у рамі дверей. Він чув вірш, був зворушений, повний щастя, захоплений, невимовно вдячний, — і подарував своєму любимцеві в нагороду ту жінку.

В анналах є дуже скупі вістки про дальше життя поета Таіра но Тадаморі. Але це певне: він оженився з гарною Гіое. Його й дальше любили й шанували як поета. Хоча він рідше виступав. Його вірші аж до його смерти мали ту саму прикмету, що про неї ми сказали на початку: вони хоробливо трималися одного сюжету. Але він змінив його якийсь час після одруження. Тепер це була: самотність.

Горобці на дротах

ПОЄДИНОК.

Вірхов і Бісмарк були завзяті політичні вороги.

Одного разу Бісмарк уважав, що знаменитий анатом його дуже важко зневажив і викликав його на двобій.

Секунданти Бісмарка застали Вірхова в лябораторії при праці над трихіновими дослідами. Коли зложили йому заяву в імені Бісмарка, Вірхов найспокійніше у світі відповів:

— Приймаю визов. Але застерігаю собі вибір зброї.

— Алеж це само собою розуміється — відповіли секунданти. — Вас, пане професоре, визвали то ви маєте право вибрати зброю. Що ви волієте: пістолі чи шаблі?

— Чому зараз так криваво — каже Вірхов і разом з тим витягає з реторти дві парі ковбасок і загортає їх найспокійніше на велике здивування секундантів.

— Візьміть панове, ті ковбаски з собою — каже звертаючись до секундантів. — Одна пара ковбасок свіжа можна її зїсти. У другій сильна доза стрихніни. Нехай пан Бісмарк вибере одну, я зїм другу! Хто зїсть затроєні ковбаски, напевно вмре. Будьте здорові!

Секунданти відійшли збентежені з пакетом.

Поєдинку не було.

А Бісмарк не повторив уже ніколи визову...

МАЛА ПОТІХА.

Сер Томас Мур, канцлер англійського короля Генриха VIII. мав поїхати в посольстві до еспанського короля, Карла V. Тому, що ця місія була небезпечна, Мур натякнув королеві, що може переплатити це посольство своїм життям.

— Нехай тільки насмілиться! — крикнув Генрих VIII. — я скажу стяти голови всім еспанцям у моїй державі.

— Боюся тільки — відповів канцлер — що ніодна, з тих голов не підійде до моїх плечей.

АРХИКНЯЗЬ НА ІСПИТІ.

Один колишній австрійський архикнязь здавав іспит.

Екзамінатор питає:

— Ваша цісарська високість зволить найласкавіше сказати, як називається океан між східною Азією й західною Америкою?

Архикнязь мовчить.

Екзамінатор:

— Ви, ваша цісарська високосте, це досконало зясували. Так — це Спокійний океан.

„ОСТАННЯ ПАНІ".

Дочок Людовика XV. аж до хресту називали порядковими числами. Отже: „Перша пані", „Друга пані", „Третя пані".

Коли в р. 1738-ім повідомили короля, що прийшла на світ нова дочка замість сина, якого він дуже собі бажав, і запитали його, чи називати її „Семою панею", він гнівно закликав:

— „Останньою панею".

РОДА-РОДА І ПОЛІЦІЯ.

Відомий віденський гуморист Рода-Рода виїзджаючи з Білгороду, де якийсь час перебував, мусів дістати потвердження своєї тотожности. Домагалася того поліція тому, що його пашпорт саме скінчився. Поїзд до Відня відходив уночі і в пізній годині важко було знайти потрібних свідків. Рода-Рода нагадав, що знає ветеринара Петровича, який — на щастя — мав нічну службу при транспорті худоби. Тож посилає до нього післанця з листом і швидко дістає блянкет, на якому було написане:

„Рода-Рода: Мікроскопійно досліджений. Вільний від трихін і угрів. Без перешкоди випустити". Рода-Рода ще тієї ночі виїхав.

ЗАВЖДИ — ХИТРИЙ ЛИС.

Людовик XIII, французький король, був лютий на однім балі, що люди більше звертають уваги на Рішеліе, як на нього. Хотів докучити всевладному міністрові і при виході просив, щоб Рішеліе йшов уперед. Але старий політик зараз зорієнтувався і вхопивши смолоскип сказав:

— Тільки так я можу йти перед вашим королівським величеством.

НАДЗВИЧАЙНА ЦЕНЗУРА

Й. Н. Нестрой, відомий віденський актор, дуже любив жарти. Одного разу вбіг до театральної гардероби і переляканий каже до одного артиста:

— Чи ти чув, що тепер всі листи з Франції будуть отвирати?

— Це неможливе! Чому? — питає здивований актор.

— Мій коханий, — каже Нестрой, — якже-ж можна читати неотворені листи?

Бої за українську літературу

Хлопці з „Дажбога" з приходом весни рішили оживити Дажбога-Сонце своєю динамічною енергією.

Ю. Липа добирає під липою цитати до своєї книжки „Бій за українську літературу".

Паламар із „Двонів" закликає Малу і Велику семинарію на виставу „Посла до Бога".

МИХ. РУДНИЦЬКИЙ

Закарлючки життя

ТАЛАНТ.

Був талановитий маляр. Перед його образами зупинялись ляїки і критики з цікавістю; відчували, що він їх зворушує, приневолює думати. Працював 10 літ і діждався в молодому віці небуденного признання. Почали його цінити і розуміти.

Нараз почав він писати статті. Відчув потребу боронити модерного мистецтва, кажучи, що критики не розуміють нового духа, нових змагань. Писав скрізь і поволі став вправним журналістом. Одного дня відвідав його давній приятель у робітні і був здивований, побачивши там замість полотен і фарб тільки каламар і трохи паперу.

— І як ти міг проміняти свій талант на цю мазанину?

Маляр усміхнувся гірко і сказав:

— Коли я малював — я відчував, як багато мені бракує, щоб стати справжнім мистцем. Це мучило мене, відбирало останки сил. Тепер, коли пишу про мистецтво сам не знаю, чи це добре чи зле, бо пишу так само як ті всі теоретики, щотак мене дратували своєю балаканиною.

Приятель, теж маляр, теж усміхнувся:

— Заплачу тобі добре за статтю про мене, але мусиш написати, що моїх образів не розумієш.

ПАМЯТНИК.

Довгими роками збирало громадянство гроші на памятник своєму великому поетові. Але не було між земляками рівного поетові мистця, що міг би перелити у мармур слово. Конкурси кінчались невдачею. Нараз хтось кинув думку, щоб замовити памятник у різьбаря-земляка, що здобув собі славу геніяльного мистця далеко на чужині. Мистець згодився. Але коли прислав свій проект, більшість членів комісії ахнула:

— Це не для нас! Громадянство цього не зрозуміє!

І замовили памятник у місцевого різьбаря, що вмів розмовляти з членами комісії. Станула насередині площі звичайна статуя. Коли приїжджали чужинці й оглядали місто, місцеві громадяни пояснювали, який це великий поет той, на педесталі. І додавали:

— Маємо ще й геніяльного різьбаря. Але він на чужині. Шкода, що не згодився зробити памятника для нашого великого поета.

ДВА ПОКОЛІННЯ.

Учений-біольог не мав веселої старости. Його синок-одинак не мав хисту до науки і ввесь свій час присвячував спортові. Занедужав учений і покликав лікаря. Лікар оглянув його і каже:

— Ви самі себе вбиваєте. За багато сидите. Вам потрібний рух, повітря, бодай трошечки якогонебудь спорту.

— Ні, мене вбиває моральний стан — думка, що не маю кому залишити праці свого життя... Мій син — —

І тут оповів він свою траґедію. Лікар вислухав його і покивав головою:

— Нове покоління — нові потреби. Ці молоді щасливіші за нас. Ваш синок здобуває собі імя ногами, і його ноги, найсильніша частина його тіла, нічого не знають про його голову. А ви таки спробуйте піти щодня на майдан подивитись, як він грає копаного мяча.

Учений позачиняв вікна, ліг добровільно до ліжка, списав заповіт і так довго не їв, поки не вмер.

Син продав його лябораторію з бібліотекою і за ті гроші поїхав до Америки тренуватись.

КРІЗА.

Приніс молодий поет свої поезії редакторові журналу. Був травень, а дівчина, в якій він кохався, любила читати вірші.

— Весна і кохання? Слухайте, приятелю! хто тепер пише на такі теми?! Чи не могли б ви дати щось сучаснішого?

— Я... я... — мнявся молодець.

— Наприклад щось про крізу.

Поет уклонився і вернувся за два тижні з новим рукописом.

— Але-ж ви знову про те саме! Змилуйтесь: чи я не казав уже вам, що весна і кохання це перестаріла тема?!

— Пане редактор! я пробував і не... можу...

Вийшов плачучи. Написав іще 10 ліричних поезій, післав їх своїй вибраній і вона його покинула.

І коли хотів написати їй останній прощальний лист зрозумів, що таке кріза — в літературі. Весна і кохання, кохання і весна — такі дві чудові речі і нічого з цього не виходить!

НЕВИННІСТЬ.

Прийшов до адвоката приятель:

— Мусиш мене боронити. Знаєш: закидають мені дефравдацію у банку.

Адвокат поставив кілька ділових питань, а наприкінці розвів щиро руками:

— Але мені мусиш сказати правду, всю правду, як на сповіди. Бо щойно тоді зможу тебе як слід оборонити.

— Ти сумніваєшся?...

— Ні... але з невинними найтяжче... Тільки професійний ошуканець, що ставав перед судом багато разів, має ту самовпевненість, яка дозволяє йому спокійно зібрати всі докази своєї невинности.

Обвинувачений пішов до хати і думав довго над тим, як перенести у касовій книзі одну позицію до другої так, щоб приятель-адвокат не мусів боронити його безкорисно.

МИСТЕЦТВО

ОРГАН АСОЦІЯЦІЇ НЕЗАЛЕЖНИХ УКРАЇНСЬКИХ МИСТЦІВ

БАГАТОІЛЮСТРОВАНИЙ МИСТЕЦЬКИЙ КВАРТАЛЬНИК. ВИЙШЛО І. ЧИСЛО ЗА І. КВАРТАЛ ЗА 1935 РІК

ЦІНА ОКРЕМОГО ЧИСЛА 4 ЗОЛ. РІЧНА ПЕРЕДПЛАТА 15 ЗОЛ. ПРОДАЄТЬСЯ У ВСІХ КНИГАРНЯХ. —

АДМІНІСТРАЦІЯ: ЛЬВІВ, ЧАРНЕЦЬКОГО 26. РЕДАКЦІЯ: ЛЬВІВ, ВРОНОВСЬКА 20.

Маємо новий журнал. Зветься він гордо „Наша Культура". Підзаголовок „Науково-літературний місячник". Вступ: „Національна освіта й наші завдання". Щось, наче відчит для читальні у Глухові. Першу статтю дав „Блаженний" (так і написано!) автор — митрополит Діонисій. Кажуть: дає задурно друк і папір на це виданнячко. Але як мати у товаристві ще другого митрополита — католицького? Береться його статтю з іншого видавництва і бах! передруковується. І вже є у змісті „Митрополит Андрей про значення національного мистецтва". Ага! редакція має теж голос у цій справі. Вона полемізує з поглядами О. Архипенка такою **одною** фразою: „З такими думками на національне мистецтво не можемо погодитися, бо вони — не творчі для нашої Нації". Наш ґеніяльний різьбар не має творчих поглядів на мистецтво, а має їх — учитель правопису та граматики, редактор цієї „халтури" проф. др. і „прочая, прочая" — Огієнко! Він уже заздалегідь обіцює, що річник його „халтури" буде називатись — „Українською Енцикльопедією"! Пане професоре! Ви видко вже забули про панаму зі своїм почесним докторатом? Може би стримали свій реклямовий розгін! Адже ваш журнал читають теж деякі люди, що мають почування гумору!

*

Мала духовна семинарія у Львові хотіла забавитись у літературу. Замовила песу на релігійну тему в автора, що пробував досі своїх сил у легкій еротиці. Гонорар був великий. Афіші ще більші. Навіть поляки і жиди зупинялись на вулиці. Гадали: виборчі відозви. І спільними силами, орґанізатори та автор, пробували ще раз замучити св. Йосафата. Моральний і матеріяльний успіх надзвичайний. Деякі правовірні католики виходили перед кінцем вистави. „Новий Час" на доказ великої ласки для свого принагідного співробітника рішив, що краще промовчить його великий порив. Рецензенти католицьких орґанів не знають, чи теж не зробити те саме. Дефіцит: більш 1.500 зол. За такі гроші можна було розписати літературний конкурс на релігійну песу аж гей! Цікаво, що скажуть орґанізатори цього скандалу митрополитові Шептицькому, якого імя вжили вони для реклями на афішах?!

Нові видання.

АЛЬМАНАХИ, РІЧНИКИ

III. Український статистичний річник. 1935. Видання Українського Економічного Бюра. Варшава--Краків--Львів, 1935.

ПОВІСТЬ, ОПОВІДАННЯ, НОВЕЛЯ

Й. Т. Підляшецький, **Пригоди Шума.** Оповідання. Українська Бібліотека. Видання Івана Тиктора. Львів, 1935.

ІСТОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, КРИТИКА

Юрій Липа, **Бій за українську літературу.** „Народній Стяг". 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

В. Сімович, **Ю. Федькович.** Життя й діяльність. Із нагоди 100-ліття народин. З додатком: Іван Брик, Федькович у „Просвіті". Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

І. Крипякевич, **Михайло Грушевський.** Життя й діяльність. Із 16 образками. Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

Франц Коковський, **Віддовження села.** Накладом Т-ва „Просвіта". Львів, 1935.

ЖУРНАЛИ

Світ Дитини. Журнал для дітей. Рік XVI. Ч. 9 за травень. Львів, 1935.

Наш Приятель. Журнал для дітей. Рік XIV. Ч. 8. (146). Березень, 1935. Львів.

Юні Друзі. Ілюстрований журнал для дітвори. Рік II. Ч. 4. Квітень, 1935.

Життя і Знання. Ілюстрований популярно-науковий журнал-місячник. Рік VIII. Ч. 4. Квітень, 1935. Львів.

Рідна Мова. Науково-популярний місячник присвячений вивченню української мови. Рік III. Ч. 4. За квітень 1935. Варшава.

Гуртуймося. Трьохмісячний журнал військово-громадської думки. Рік видання I (VII). Ч. 1. (13). Січень-лютий-березень 1935. Прага.

Дзвіночок. Часопис для українських дітей. Рік V. Ч. 43. За травень 1935. Львів.

Український Аґрономічний Вістник. Чвертьрічник під редакцією інж. д-р Евґена Храпливого. Книжка 4. За 1934. Львів.

Шлях Нації. Місячник української національної політики і громадського життя. Видає Видавництво „На сторожі". Ч. 1. Травень 1935. Львів.

МАЛІ СЛАБОЩІ ВЕЛИКИХ ЛЮДЕЙ.

Ляватер, що займався фізіогномікою, любив з облич чужих людей, яких стрічав, вичитувати їх звання. Але не за кожним разом йому це вдавалось.

Раз у почтовому возі сидів він біля подорожнього, до якого його якось дуже тягнуло.

— А де-ж ваша паства? — спитав він певний себе незнайомого.

— Не маю ніякої пастви, бо я не пастух — відповів той мало ввічливо.

— Не пастух у звичайному значінні, але пастир душ, як я — запримітив Ляватер посміхаючись.

— Нічого подібного — відповів незнайомий — я кат.

Жінка стає частіше рабинею в подружі, бо частіше кохає і сильніше привязується.

*

Родичі, які хотять, щоб їх діти любили, мусять любити молодість своїх дітей.

*

Родичі і батьки повинні мати свої два окремі світи і — один спільний.

*

Донъки або люблять своїх батъків або ненавидять. До матерей бувають часами байдужі. ?

летіло 40 сорок...

Василь Панейко, що наробив так багато шуму одною своєю нерозсудливою статтею у „Послєдніх Новостях" — людина страшенне нервова. Тижнями не відчиняє листів, щоб не найти в них неприємної вістки, часом навіть не читає часописів, щоб не хвилюватись політичними подіями.

Зайде в товаристві у ресторан (а буває це дуже рідко), замовить вечеру, лизне і лишить.

— Ви може хорі? — питаються приятелі.

— Не досить, що плачу, а ви хочете, щоб я це ще їв! — така його відповідь.

Шлунок і нерви — страшні вороги. Хто з ними не порозумівся, той навіть з приятелями довго не витримає.

*

Великдень. За столом поруч композитора Василя Барвінського сидить молода танцюристка, що студіює хореографічне мистецтво. Вона хотіла б мати якусь композицію до танцю:

— Пане директор (В. Барвінський має такий титул, як директор Музичного Інституту, тим більше, що нема в нас іще принятої форми як звертатись до мистців і композиторів!), найдіть там щось між своїми творами... наприклад, щось на танок „Любов"...

В. Барвінський переїхав пальцями, як гребенем по довгій чуприні, і каже:

— Я маю одну таку композицію, але вона дуже довга...

Підсуває танцюристці полумисок і припрошує:

— Будь ласка, беріть...

— То може би з неї якийсь кусник відрізати.

Саме тоді композитор тримає в руці ковбасу:

— Прошу пані! моя „Любов", це не ковбаса, щоб її можна різати...

*

Посол Сергій Хруцький належить до тих наших послів, що вміє написати добру статтю і любить писати. Журить його тільки те, що редактори занадто багато виправляють йому в тексті. Коли змінять мало — він радіє. Недурно, мовляв, був колись „учителем словесности".

Написав Хруцький статтю до „Діла" і взявши з неї ввечір щіткову відбитку, невимовно врадувався, прочитавши свій твір майже без змін. А раненько вибрався до редакції у „піднесеному" настрою нічим молоденький зарозумілий автор, щоб побачити плід свого духа вже в ґазеті.

— Правда, не треба було багато виправляти? — питається він утішений.

— Зовсім не треба було — відповідають йому у редакції — і показують замість статті величезну білу пляму в часописі.

— Досі цензура залишала мені бодай заголовок і підпис — каже Хруцький.

— А тепер ви вже і підписуетесь нецензурно...

*

Поїхав Степан Левинський на один день на село, на весілля. Не на власне, а як свідок приятеля. По обіді, втомлений церемонією, пішов до „своєї" кімнати відпочати. На столі лежало останнє число „Жінки"; ліг, почав читати, задрімав.

За якийсь час питають за ним гості; потребують його до бріджа.

— Де Левинський?

— У ліжку з „Жінкою" — каже ляконічно той, що найшов його накритого журналом.

Згіршення було велике.

„ЖІНКА"
ЖУРНАЛ-ДВОТИЖНЕВИК
Його читає кожна громадянка, що цікавиться ролею жіноцтва в сучасній культурі.
Його читає кожний мужчина, який хоче знати, що думає сучасне жіноцтво.
ВИДАЄ: ЖІНОЧА ВИДАВН. КООПЕРАТИВА „СОЮЗ УКРАЇНОК"
Число коштує 60 сот., — у передплаті 1 зол. місячно. — Адреса Редакції і Адміністрації: ЛЬВІВ, ВУЛ. СИКСТУСЬКА Ч. 44.

НОВИЙ РОЗКЛАД ЇЗДИ з орієнтаційною мапкою, що в формі книжки узгляднює всі залізничі шляхи Галичини та получення з важнішими осередками інших західньо-українських земель, Польщі й заграниці — появиться в першій половині травня ц. р. накладом Кружка „Рідної Школи" в Станиславові.
Ціна цього першого великого розкладу їзди в українській мові тільки 50 сот. Дохід призначений на „Рідну Школу", тому кожний українець, як також товариства й установи, купують тільки цей новий розклад їзди.
Набувати від 15. ц. м. у всіх книгарнях і кіосках. Більші замовлення слати на адресу: **Союзна Друкарня, Станиславів, Собіського 24.**

Макс Ґлязерман
Ритівничий заклад, виріб кавчукових печаток (стампіль) і відливання таблиць.
Львів, вул. Сикстуська ч. 19. Філія: Львів, Сикстуська ч. 1.
Для Кооператив, Читалень „Просвіти" та Кружків „Сільського Господаря" окремі значні опусти.
ЗАМОВЛЕННЯ — **виконується оборотно.** —

Громозводи,
Залізні вікна,
Сходи,
Хрести,
Огорожі і
всякі шлюсарські
роботи виконує
Іван Козак
ВУЛ. СКАРБКІВСЬКА ч. 32.

Пані і Панове!
ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ
АНДРІЯ КУЗИКА
міститься
у Львові, вул. Ґродзіцких ч. 4.

Дуфанець Андрій
МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41
Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

ГРИПІ, ПРОСТУДІ, при АРТРЕТИЧНИХ БОЛЯХ, СУСТАВІВ, КОСТЕЙ і т.п УЖИВАЄТЬСЯ ОРИҐІНАЛЬНИХ ПОРОШКІВ „MIGRENO NERVOSIM" З КОҐУТИКОМ (З.Ф.)
ЖАДАЙТЕ В АПТИКАХ ПОРОШКІВ З Ф.ЗН. КОҐУТИКОМ В ОРИҐІНАЛЬНОМУ ОПАКУВАННІ ПО 5 ШТУК У КОРОБЦІ. БО ВЖЕ Є Й ФАЛЬСИФІКАТИ.—

ДЛЯ ВСІХ НЕОБХІДНИЙ — ВСЕ АКТУАЛЬНИЙ —
III. УКРАЇНСЬКИЙ СТАТИСТИЧНИЙ РІЧНИК УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО БЮРА
під редакцією: Проф. Др. В. Кубійовича, Ред. Л. Лукасевича, Ред. Е. Чеховича.
Зміст: I. Людність і Територія, II. Сільське господарство, III. Ґірництво і промисловість, IV. Торговля і комунікація, V. Політична і культурна статистика, VI. Показчик україн. культури, VII. Місцелянеа, VIII. Карта України.
Текст український і анґлійський. 290 стор. друку. **Ціна тільки зл. 1.90. Головний Склад: Книгарня Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, Ринок 10. Замовляти теж можна через ПКО Конто 4.423 Варшава, Е. Чехович, вплачуючи зл. 2.20 (кошт річника і порто).**

ДОБРЕ
— ШКІЛЬНЕ ВЗУТТЯ —
поручає по рекордово низьких цінах
„Al-Sa-Do"
Спеціяльний маґазин взуття для дітей й молоді
Львів, вул. Сикстуська ч. 19.

Елєктричні інсталяції
виконує скоро, дешево і на догідні сплати
Українське Концесіоноване Елєктротехнічне заведення
Лев Надраґа
ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ВАЛОВА 23.
— — — Тел. 59-49. — — —
Направки світла, лямп і дзвінків числимо 50 сот. Ощадностеві жарівки по зол. 0.80. Лямпи, батерії, якумулятори, радіо - апарати найдешевше у Львові.

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Михайла Стеця
абсольвента академії крою в Штутґарті і Липську.
ЛЬВІВ, КОСЦЮШКА 5.
виконує для Всч. Духовенства реверенди, папістики, пальта і колпаки.
Для Вп. Панів виготовляє всякі кравецькі роботи швидко й елєґантно по найновіших зразках.
ВЕЛИКИЙ ВИБІР МАТЕРІЯЛІВ.

Найкращий дарунок
при всякій нагоді є
Річник НАЗУСТРІЧ
з 1934 р.
Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно)	3.20 зол.
з переплетом	4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом	4.— зол.
з переплетом	5.50 зол.
перґамоїд (імітація скіри)	6.50 зол.
з переплетом	8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку	від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:

Місячна	0.90 зол.
Чвертьрічна	2.70 „
Піврічна	5.40 „
Річна	10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.
ДРІБНІ ОҐОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости ґотівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10
Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.
Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (35) 11
ДРУГИЙ РІК
ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 1. VI 1935 РІК.
ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МАРІЯ ДЕРКАЧЕВА

Невідома повість Івана Франка

(В 19-ЛІТТЯ СМЕРТИ ПОЕТА)

В XXX. томі збірного видання творів Івана Франка, що виходили у Видавництві Рух у Харкові, появилась у 1929 р. повість під заголовком „Лель і Полель".

Що-правда, більше повістей Франка не дуже відомі ширшому загалові нашого громадянства, от хочби „Петрії та Довбушуки" чи „Основи суспільности" але про їх існування знають з історії літератури. Повість „Лель і Полель" — це відкриття.

Іван Франко (Київ, 1886).

Відкрив цю повість Михайло Возняк, він і зреконструював її і переклав. Так! Зреконструював і переклав. І це його заслуга, що вона появилась.

Повість була написана по польськи на конкурс „Курєра Варшавського" в 1887 році, в надії на нагороду або на гонорар за її видрукування. Колиж з цього нічого не вийшло, Франко друкував уривки з неї у фейлєтонах Курєра Львовск-ого (1889), у календарі „Львовянка" (1890) і в додатку до Курєра Львовск-ого — „Тидзєнь" (1894). Перший розділ повісти переклав він і на українську мову, це відоме прегарне оповідання з життя львівських безпритульних дітей п. з. „Яндруси", що вийшла у збірці „На лоні природи" 1905 р. Решта повісти збереглася у рукописі в архіві Франка.

Можна собі уявити, кілько праці і труду треба було вложити в те, щоби прослідити це, а відтак відтворити цілу повість. В архіві Франка, не було ніякої системи. Рукописи розкинені по різних течках і зшитках. Треба було перешукати цілий величезний архів, листок за листком, щоб знайти всі куснички, що належали до цієї повісти і відповідно їх повязати з собою. А вкінці ще й перекласти і зробити доступною для українських читачів.

До повісті додана передмова М. Возняка, де він відкриває генезу написання повісти, тісно звязану з інтимним особистим життям Франка.

Сама повість належала до улюблених творів самого автора, як: „Захар Беркут". Франко хотів друкувати її в „Зорі", але редактор Борковський радив переробити її, Франко обурювався на ці ради, повісти не надрукував, а в цих уривках, що друкував, не змінив ні рядочка.

Повість — одна з цих написаних кровю серця.

Дія відбувається в 70 рр. XIX. стол., в часах, коли ще не прогули згадки про панщину, а один епізод переносить нас в 1848 р., в день бомбардування Львова. Зміст її це життя двох львівських вуличників, братів - близнюків Владка і Начка Калиновичів, оцих наших знайомих з оповідання „Яндруси".

За крадіж бульби попали вони до вязниці. Там заприязнилися з нещасним утікачем-кріпаком, а цей відкрив їм тайну свого життя, сховище великого скарбу. Відкрив їм цю тайну під умовою, що скарб цей добудуть аж у зрілім віці і зужиють на поміч для покривджених.

Брати виповнили цю умову. Завдяки шляхетности господаря, що його обікрали, мали вони змогу дальше вчитися і працювати. Працею своєю здобули вищу освіту. Один з них став адвокатом, щоби боронити покривджених селян перед панським визиском, а другий редактором поступового часопису, що поклав собі метою викривати й насвітлювати всі панські зловживання. Частиною добутого скарбу влаштували собі незалежне й вигідне життя — та з повною свідомістю приготовлялися до життєвої боротьби. Та один з братів Начко — заломився. Заломився через жінку, яку покохав усією силою палкого чуття — але без взаємности. Регіна — вибрала його брата Владка, що також захопився нею. Вони повінчались, а Начко наложив на себе руку, доведений інтригою жінки і брата Регіни до цілковитого упадку. За їх намовою, щоб здобути серце Регіни, він змінив напрямок свого часопису і прилюдно каявся за свою попередню діяльність. Владко не пережив його смерти і також застрілився.

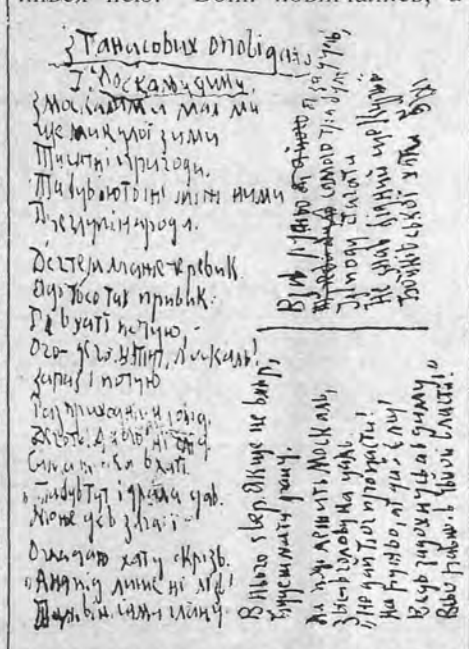

РУКОПИС ОДНОГО З ОСТАННІХ ТВОРІВ ІВАНА ФРАНКА

(Зі збірки о. д-ра Йосифа Застирця) Це рукопис вірша п. н. „Москаль у диму" з циклю „З Панасових оповідань". На цьому рукописі (картка 135 ×100 мм), який покійний поет післав у грудні 1915-го року о. д-ру Застирцеві до Відня, поставлена рукою Франка дата 5/XI.

НЕДРУКОВАНА ДОСІ СВІТЛИНА ІВАНА ФРАНКА

(Зі збірки о. д-ра Йосифа Застирця)

Літом 1912-го року Франко жив у Криворівні у Василя Якібюка. Перебував там теж і учитель Завадович, якому Франко диктував свій переклад твору „Беата і Гальшка", що був друкований того року в „Ділі". Момент диктовання схопив на світлині В. Якібюк.

Повість має багато цікавих картин. Сцени з життя львівських вуличниць, з часів бомбардування Львова, з судової розправи за селянські бунти, опис життя у вязниці, опис праці в друкарні — а вкінці глибокий психольоґічний нарис заломання людини від першого енерґійного відруху оборони перед спокусою аж до безнадійности й апатії самогубника. Хто втаємничений у життя Франка, хто знає його „Зівяле листя", хто памятає ці „чорні очі палкі-ненаситні такі", що їх зустрічаємо майже в кожній жіночій постаті його повістей, коли пригадаємо всі ці „добрі" тітки з повістей „Перехресні стежки", „Маніпулянтка" і вірш з „Зівялого листя" — „Похорон Пані А. Г." — то стає перед очима велика трагедія особистого життя Франка, що краплями живої крови позначила всі його твори з 1886. року. Коли ж пригадаємо його поему „Похорон" і порівняємо з „Лель і Полелем" — побачимо, що у Франковій душі проходила буря змагання між сильною і слабою людиною так болюче, так глибоко, що він відчуває це роздвоєння майже фізично. В повісті вичитаємо і його погляди на суспільне життя — його любов до покривджених і бунт проти насильства.

В травні, у роковини смерти поета люблю перечитувати його твори. Під зелений шум молодого листя — серед пахощів розцвілих яблунь — люблю читати його „Зівяле листя" — і вгадувати і вчуватися і переживати — цей багатий скарб чуття, що його поет вложив у ці перлини. Від кількох літ прибула до моїх улюблених книжок і повість „Лель і Полель". Про неї досі ніхто ще мабуть не згадував, тому я поділилася своїми враженнями з читачами „Назустріч". Варт було б повість перевидати і дати змогу познайомитись з нею ширшому громадянству.

ВІКТОР ГЮҐО

ПІДУ...

(Уривок).

В мене є крила, скрізь я загляну,
Певний мій лет,
Є в мене крила для гураґану
І на блакит!

Вийду по сходах я несчисленних,
Щоб лиш пізнать,
Де на свідомість ляже у мене
Темряви чад.

Вам це відоме — пнеться на темні
Ступні мій дух,
Що, де лиш треба, простір надземний
Я перейду!

Духів могутніх, знаєте, може,
Ляк не чіпля,
Як поривае подих їх божий!
Знайте, що я

Аж під кольони вийду блакитні
І що мій хід
Сходами тими, в зорянім світлі
Не затремтить!

Той я, що жадна сила не здержить,
Той, що пішов,
Той, що Єгові душу найперше
Дати готов.

Дикий поет я, завжди творити
Мушу свое;
Дух я страждання, завжди розкриті
Губи сурми.

Все, що лиш тільки зможу торкнути,
Матиму так;
Мов фільософ я вийду, невгнутий,
Зляканий маґ!

Аж до порогів пустки і тіней,
Пропастей тих,
Що все сторожать зґраї їх сині
Громів рвучких,

Аж до дверей тих невідомих
Неба і чуд;
Якже-ж кричати, будете, громи,
Я загарчу.

пер. *с. гор.*

Д. АНТОНОВИЧ

Український водевіль з 1817 року

Із так званих українських пєс з часів перед Котляревським, себто до появи у полтавському театрі Наталки Полтавки та Москаля Чарівника у 1819, знаємо тільки один водевіль кн. Шаховського Козак-стихотворець, виставлений у Петербурзі у 1812 р.; був він після того і на російських сценах і в Україні більш як пів століття улюбленою репертуарною пєсою. Тільки про цього „Козака" згадує у своїй драматургії М. Комаров і бібліографічний покажчик Д. Дорошенка. А проте у Петербурзі та Москві таких водевілів було більше. Сам Шаховський був автором не одного, а бодай чотирьох водевілів, з яких два йшли на сцені вже в другому десятилітті XIX в. Арапов у своєму Літописі руського театру (Спб. 1861) згадує, що кілька опер-водевілів добре виконували у сезоні 1819 і зазначує Двох учителів або Asinus asinum fricat (перерібка Шаховського з французького). У найближчому десятилітті роля одного з учителів-бакаляра Чуйкевича була одною з улюблених ролів артиста Щепкина і він уважав її поруч з ролею Чепруна, одною з кращих у свому українському репертуарі. Але не маючи дати першої вистави, не знаємо, чи цей водевіль старший від творів Котляревського.

Два дальші українські водевілі Шаховського Актьор на родине (виставлений уперше 16 січня 1820 р.) і Українская невеста (десь коло 1836 р.) вже пізніші від пєси Котляревського і великого успіху не мали.

Але був іще один український водевіль іншого автора, виставлений у Петербурзі 4 січня 1817 і ніде, навіть у спеціяльних працях, ніде незазначений і зовсім невідомий. З російських джерел не можна відразу догадатись, що це український водевіль Удача от неудачи или приключеніе в жидовской корчмѣ, опера в одном дѣйствіи.

Виставлений — як каже заголовна сторінка цього твору — вперше санктпетербурськими придворними акторами в Малім Театрі 1817 р. 4 січня. Твір той, що появився у книжці півтора року після театральної вистави — бібліографічна рідкість, збережена у бібліотеці А. Смірдіна. На кінці пєси замітка: „Ява в містечку на Волині, у суботу, напередодні ярмарку". Автор незазначений, але в катальозі Анастасевича маємо поруч заголовку букви автора П. Н. С. Арапов у своїй студії каже, що це П. Н. Семенів. Цей майор лейб-гвардії Ізмайловського полку, автор ряду перекладів для театрів і інших творів, — що у петербурських сальонах славився мистецьким читанням драматичних творів, при чому незвичайно зміняв свій голос і влучно голосом характеризував ролі дієвих осіб.

Дія водевілю йде довкола ескадрону уланів, що у волинському містечку переводять бранку. Під Києвом узяли вони улана Храбренка, що з нещасного кохання хотів утопитися, але замісць того пішов в улани. Тимчасом предмет його кохання „Аннуся... малоросіянка" втратила батька, що розлучив її з Храбренком і тепер опинилась під опікою пройдисвіта-управителя, що віз її з Києва і хотів сам з нею оженитися. У жидівській корчмі по дорозі управитель з дівчиною спиняється; тут улани довідуються, що вибрана їх товариша тут і орґанізують, як її вкрасти. До справи вмішуються коршмар Ізраїль, його жінка Рахиля, фактор Хайло — жиди, вахмістр і денщик ротмістра уланів, сам ротмістр граф Боеславський. Після ріжних кві про кво, як звичайно у водевілі, все кінчиться благословенням головних героїв Храбренка й Анусі до шлюбу; вони балакають досить чистою українською мовою і вкінці співають дуетом український куплєт.

У середині водевілю Храбренко співає як головне сольо „Ой кряче, кряче та чорненький ворон".

Недурно на першій виставі виконував цю ролю перший тенор тодішньої петербурської опери Климовський. Судячи по мові деяких дієвих осіб можна думати, що автор таки був українцем. Крім цього характеристична риса: дієві особи поляки і жиди — завсіди мантії, москалі — розбишаки, а українці — надприродне втілення всіх чеснот: відважні, геройські, чесні, вірні у дружбі та коханні, шляхетні до зануди.

Можливо, що відступи від української мови залежали почасти від умов друкування книжки в Петербурзі, а не виключно від автора. Крім того на виставі чистота української мови залежала від акторів, головно тоді, коли багато дієвих осіб говорить мішаною польсько-українською мовою (троє) і польсько-українською з жидівським акцентом (троє). Дієвих осіб 12. Хор уланів починає виставу співом: „Пристань Юрку до вербунку!" по українськи з польськими словами і виразами:

Бо улани ладни хлопці,
Мають грошей пілни корці,
Бо улани добри пани,
Ядуть (їдять!) **хлебец пєкльований.**

Корчмар з фактором співають такі куплєти:

Як приїхав золнірж
До жида в аренду,
Ладзир ду, шинце кравер, мицер бир,
Шине мине канцер мир і т. д.

Вперше водевіль ішов у бенефіс славної акторки Сандунової, що перейшла тоді на старші ролі і грала стару коршмарку. Водевіль мав дуже великий успіх і довший час тримався в репертуарі московського і петербурського театру. У Москві ролю коршмаря грав М. Щепкин і це була його улюблена роля, бо він ставив водевіль на гостинних виступах.

Чи довго тримався цей водевіль у столицях і чи поширений був на провінції, сказати не можу.

ЯРОСЛАВ КУРДИДИК

МІНІЯТУРИ

Неоднаково

Жагуче кохаю сонце. У гарячі липневі дні, впиваюся ним так, як налогові пятниці міцним вином. А коли пишу до тебе, кохана, воно ходить по папері — вирівнює й золотить рядки.

В цій хвилині дивлюся крізь вікно на каштан, під яким ти завжди ховалась від великої спеки. Ми розійшлися.

Це мабуть тому, що ми не однаково відчували горяч і холод.

Кохання і пера

Знаєте, — сказав старий письменник молодому поетові, що замучував його, посилаючи йому свої маловартні ліричні вірші, — з коханням це зовсім те саме, що зі школою писання: спочатку вчиться людина ставляти риски й гачики, згодом починає писати грамотно, ще пізніше зовсім легко, без надуми. Та найбільша трагедія в тому, що тоді, коли вже людина опановує всі нюанси еротичного правопису, тоді вона тратить охоту писати. Навіть, коли в кишені має вічне перо.

Китиця

Коли хтось спитався би мене: чого мені треба, щоби я почувався завжди щасливий, я відповів би:

— Дозвольте жити мені там, де сонце булоб моїм невідступним другом, де море з рокотом товклось би об скелі й де ввесь довгий рік можна було би нахилятись до живих цвітів. Тоді я міг би звязати своїм палким серцем китицю, в якій були би три найкращі речі, яких людина ніколи не зможе наслідувати: сонце, море і квіти.

Архипенко різьбить Шевченка

Збірку міського музею в Дітройті (Америка) збагатила велика різьба долота Олександра Архипенка, що зображує Шевченка.

Від часу смерти нашого поета, можна сміло сказати, вперше оглядаємо таке його зображення, в якому мистець станув на висоті свого завдання.

О. Архипенко при праці над погруддям Шевченка.

Американська преса повідомляє, що директор дітройтського музею був захоплений новим надбанням. І не дивота. Різьба Архипенка може захопити однаково і знавця і дилетанта тим, що мистець вклав у холодний, твердий матеріял.

Кажучи про твір фахово, находимо в ньому незвичайно вміле вихіснування еліптичної лінії, яка обрисовує цілість. Відомо, лінії кулисті, замкнені в собі психольогічно, асоціюються з поняттям вічности, вічного руху. Рука, що найбільше виходить поза схематичну лінію масиву, наче спрямовує в один бік притаєну в ній силу. Обличчя, його глибокий вираз, напружена думка замкнена у зморшці між бровами, сильний, зосереджений погляд суворих очей кажуть нам про цю силу.

Чужинець, для якого Шевченко зовсім незнаний, теж міг би відчитати ту глибину і повагу, що нас зворушує.

Ніхто досі не підійшов так близько пластичною концепцією до маєстату Шевченка, як саме Архипенко. Бо знаємо постать і голову Шевченка з безлічі подібних спроб ріжних своїх і чужих мистців, як розсіяного мрійника, гіркого пяницю, хитрого малороса, катеринославського, ситого дядька, партійного промовця, що то гляди лиш як гукне: „...тавариші!", але ніколи як надхненого мистця.

Пригляньмося лиш уважливо виразові обличчя поета, прослідкуймо, як ворушиться творча думка мистця...

В. Ласовський.

ІРИНА ВІЛЬДЕ

Психольог

Я був молодий і мав у собі побіч густо повкладуваних, височезних ідей ще й багато загально-молодечої порожнечі. Саме в тому часі подорожував я з тією метою, щоб могти посилати своїм знайомим краєвиди з ріжних місцевостей.

Припадок наткнув мене на подібного до мене типа (лише на двадцять літ старшого від мене), що мав невилічну недугу „всезнання".

Я сидів з Яковом Мартинюком уже з добру годину в „Імперіялю", як якась пара ввійшла до середини. Мартинюк витягнув свою шию, як індик у злому гуморі, і шепнув до мене таємничо:

— Зверніть увагу на цих двоє старих.

Нічого особливого: якийсь старший, поважний добродій оглядався за вільним місцем для своєї товаришки, як можна було догадатись, дружини, бо дама була вже в літах. Властиво, якби не фарбоване волосся, я не дав би тій жінці більше, як пятьдесять літ. Одначе при цьому безсоромно яснім волоссю і при яскраво фіолетовій сукні лице її мусіло виглядати на десять літ старше. Було щось жалюгідне в цьому крику за молодістю. Проте була ще струнка. Навіть зграбна, коли дивитись було на неї ззаду.

Сивий панок знайшов вільне місце й вони сіли. Вона сперла лікті на мармуровий столик і дивилася на себе у протилежне дзеркало. Він теж дивився на її портрет у стіні. Двоє людей і один предмет любови: хіба ж не ідеальна гармонія?

— Ну, не пізнаєте? — почав уже хвилюватись Мартинюк.

Видко було, що аж язик його пече, щоб говорити.

— Кого, її, чи його?

— Скажім його...

— Щось не зовсім...

Мартинюк подивився спершу мені добре в очі: чи не прикидаюсь, чи не хочу часом ослабити його ревеляцію. Та я мусів мати досить темну міну, бо Мартинюк аж зазорів:

— Коли не знаєте хто це, то я вам скажу... Це — професор Костенко.

Я миттю забув про свою постанову не давати більше притоки до тріюмфу цьому реклямістові і не прикриваючи нічим свого здивування спитав просто:

— Невже ж це сам Костенко? Може брат? Ні? Таки сам автор „Вічної молодости"?

— Так — мляснув язиком Мартинюк, якби обертав ним грудку ікри.

Дійсно небуденна зустріч: я мав сміливість вважати цього великого чоловіка одним із своїх „провідників". Степан Костенко... І враз шмигнула мені по голові спасенна думка: нахабство Мартинюка допоможе мені пізнати особисто цього великого поета.

І я сказав, торкнувши найвразливішої струни журналістичного серця (як треба було, то Мартинюк уважав себе за дописувача „української преси в краю"):

— Може ви при своїх впливах... допоможете мені особисто пізнати Костенка... Гадаю, що вам, як заграничному журналістові...

Цим разом навіть така лакома риба, як „журналіст" Яків Мартинюк не злився на наставлений гачок. Він присунувся до мене ближче і ніби не дочуваючи моїх слів спитав:

— А про паню Костенкову, що скажете?

Я, щоб не сполошити нахабности Мартинюка і не прогавити нагоди відповів дипльоматично:

— Мусіла колись бути гарна...

— „Гарна"... „гарна"!... — кинувся він на мене — це було божество, розумієте? Справжнім божеством була вона колись... а цей божевільний ваш поет ще й досі закоханий у ній по кінчики волосся... І коли ви припадком чули колись, що Костенко зрікся університетської катедри, через поганий стан здоровля, ви смійтеся з цього, молодий приятелю. Хочете знати справжню причину резиґнації Костенка: знаменитий психольоґ, ідол усієї студентської братії... був заздрий за свою жінку до студентів. Так... бо ви повинні знати, що пані професорова любила приходити на виклади свого чоловіка... Ми, студенти, це зрозуміле, обожали її... бо поперше це була дружина нашого дорогого професора, а подруге... жінка ця полонила всіх своєю красою... А до того вона поводилася з нами, як з товаришами... Тимчасом професор минався від заздрощів... Очевидно, він ані на хвилину не забував, що він професор, а ми тільки студенти... Був надто гордий, щоб зробити нам ту честь і показати свої заздрощі. Через те на перший погляд нічого не змінилося в наших взаєминах: він дальше називав нас своїми „молодими" приятелями, дальше, як бувало, запрошував вибраних зпоміж нас до себе на четвергові зібрання і... як давніше приграваля нам пані професорова на фортепяні...

Аж несподівано для всіх Костенко на „припоручення" лікарів відмовляється від катедри... і виїжджає невідомо куди у світ на „лікування"...

Щойно коли по сімох роках його таємної блуканини по світі появилися його „Буруни" — до речі ходять поголоски, що ці речі видала вона, без його відома і згоди — ми трохи почали здогадуватись... Що-ж, з того часу минуло більше, як двадцять літ... Я і не знав, що Костенко живе тут... Загальна така думка, що з його розумом недоладу. Кажуть, сидить тепер цілими днями у своїй віллі і... пише любовні сонети! Має ще настільки розуму, що не друкує їх... хоч ті сонети загнали б у кут неодного патентованого поета...

Що не казати, а така жінка зробила його поетом... Така жінка може зробити поета з чоловіка... химерна твоя воля, Господи...

— А знаєте — не випускав я своєї думки — цікаво булоб познайомитись з таким чудаком...

Мартинюк розсміявся злобно:

— Нічого лекшого... приятелю. Я... як хочете... Ходіть за мною!

Безцеремонний, майже нахабний тон, яким цей самозванний журналіст представив мене Костенкові, ні трохи не вразив старого поета.

Він попрохав мене заняти місце біля себе, розпитував про моє життя з такою делікатністю, наче б не я з ним, а він зі мною бажав познайомитись... Пані професорова не втручувалась у балачку... Я декілька разів глипнув на неї оком, але не міг нічого доглянути крім чоловічків у очах, бо все інше: лице, вії, брови, волосся, вкрив шар пудру і шминки... „І така жінка може з чоловіка поета зробити..."

Моє захоплення поетом досягло зеніту, коли він прощаючись зі мною... попрохав відвідати його в себе. Це сталось 25. квітня. Від 27. того самого місяця був я постійним щоденним гостем у Костенків.

Атмосфера, що панувала в тому домі, заволоділа мною, опянила, заки я зумів отямитись. Я попав в якийсь зачарований світ. Вілля заховалась глибоко у саді, так, що з вулиці не долітав туди найменший звук. Мене запрошували чомусь тільки на вечірні години. Коли я виходив у сад, у віллі, де ніхто не мешкав, горіло вже темнооранжеве, наче притьмарене кимсь, світло... Кожного вечора заставав я господаря під лямпою за столиком, а його дружину коло фортепяну, в найтемнішому кутку кімнати... Потім професор-поет читав мені свої недруковані сонети, які, мушу признати, були дійсно прегарні, а професорова в перервах грала. Немов би... ілюструвала настрої розбуджені сонетами... І коли ця жінка перебігала пальцями по клявіятурі у півсутінках того дивного темно-оранжевого світла, коли не видко було її лиця, тільки невиразний обрис, коли чути було тільки її музику... на душу сходив пянкий настрій мрії...

Кожного вечора відпроваджував мене Костенко аж поза браму віллі, кожного вечора прохав мене зайти до нього знову завтра. А коли траплялось таке, що мені щось перешкоджувало, він розяснював, що можу зайти навіть пізно, хочби опівночі, бо він і так не спить. Чи-ж міг я відмовити такому проханню? Я-ж горів просто з гордощів, що такій людині, як Костенко, аж так залежить на моєму товаристві.

*

По якомусь часі, може в місяць по нашому знайомстві, запримітив я, що сивий поет наче заздрий за свою жінку. Я запримітив, що коли тільки вона входила до кімнати, він нагло змовкав, вдавав, що не дочуває моїх питань, а як відізвався при ній, то таким гострим, грубим тоном, що мені справді було соромно за такого великого чоловіка. Жінці просто не давав тепер до слова прийти. Та хоч, як ме-

БОГДАН І. АНТОНИЧ

Монументальний краєвид

Червоні куби мурів, кола жовтих площ, квадрати скверів.
Людино, думки циркулем відмірюй зорі і міста!
На брилі брила, коло в колі, вікна понад вікна й двері,
стає на мідних сходах сонце, мов статуя золота.

Мов дзеркала, басейни нерухомі в куряві червоній.
Тут небо миється в воді густій і срібній, наче ртуть.
В зеленім полумі трави пасуться мармурові коні,
камяні янголи у парку металево в сурми дмуть.

Герої сходять з педесталів, сиплються з пузонів іскри
і сонце на гарматі й прапори з музеїв у вогні
і леви з прапорів маестатично йдуть рядами містом
і їде мармуровий вождь на кучерявому коні.

Квітень 1935.

Молитва за душі топільниць

Ми — зводники дівчат, коханці перемовні,
ми, що любок міняли, мов квітчасті мушлі,
за тих, що нас пянили дурманом любовним,
за наших жертв молімся нещасливі душі!

На дні слизький і мокрий місяць — шлюбний перстень
і сонце тут холодне, мов загаслий камінь.
Танечниці підводні, наші давні сестри,
дельфінів обіймають мертвими руками.

О, Ти, що стелиш море зорями і мохом,
у небо не бери дівчат з цвітучих мушель,
зішли найбільшу ласку — забуття усього,
в коралі заміни топільниць білі душі!

До холодних зір

Накрила неба бурим дахом,
мов бронза, ніч тьмяніє й стигне.
Як вбиті в ніч горючі цвяхи,
холонуть зорі в сині криги.

Пасуплений, їдкий, запеклий
заслонив очі люнатичні,
бо твоє серце — чорне пекло
середньовічне і містичне.

Тремти в цей вечір забобонний,
мов астрольог, дивися в зорі!
Хай всіх, хай всіх, як ти, бездомних
пригорне ніч, вогонь і море!

З листів Шевченка

З останнього „Повного видання творів Т. Шевченка" (т. XI.), що вийшов саме заходом Українського Наукового Інституту, вибираємо один характеристичний лист поета до Я. Кухаренка.

Нижня половина першої сторінки листа до Микити Шевченка з 2. III. 1840.

ДО ЯКОВА КУХАРЕНКА.

Христос Воскрес! Батьку-отамане кошовий!

Якраз на Великдень привезла мені пошта Твое дружнее ласкавее письмо і 25-рублевую писанку. Зробив Ти мені свято, друже мій єдиний, таке свято, таке велике свято, що я його і на тім світі не забуду! Не видержав, голубе мій сизий (та який би його вражий син і видержав?) — упився, та так щиро упився Твоїм могоричем, що аж голомозину собі розкроїв. От що зробив Ти мені своєю не так писанкою, як братнім щирим словом.

Тількощо схаменувся я од Твого слова, і взяв уже перо в руку, щоб написать Тобі спасибі, аж приходить із Гурева пошта і привозить мені листи із самого Пітера: (пише) один козак молодий, козак Маркович з товариством і шле мені на починок трохи грошенят.

Пише, що молоде товариство в столиці складчину для мене зробило. Треба було б і в другий раз упиться, але я якось видержав, тілько (без сорома казка) тихенько заплакав. Другий лист із столиці ж: пише мені курінний Лазаревський і упевняє мене,

Нижня половина другої сторінки листа до Микити Шевченка з 2. III. 1840.

не така поведінка бентежила, її, вона забавляла, а навіть тішила.

Як тільки ми два залишились самі — він знову ставав до мене ласкавий, майже ніжний. Не раз, не два прохав у мене вибачення за свою нечемність: у нього вже зовсім ні до чого нерви... Я повинен це розуміти...

Одного разу передав мені гроші і прохав, щоб я завтра, як буду йти до них, купив рожі для його жінки... „Найкращі, які тільки будуть на складі".

За брамою віллі ні сіло ні пало попросив мене, щоб я подав ті квіти дружині від себе. Я думав, що на той день припадають може іменини професорової. і мені соромно стало, що аж він мусів мені це пригадати. Ні, ніякого родинного свята нема в них того дня, а він хоче попросту зробити приємність дружині. Думає, що квіти від чужих, це буде для неї більша несподіванка, ніж якби дістала їх від нього. Жінки бувають такі химерні...

Що-ж було мені робити? Я купив найкращі рожі, казав зробити з них гарну вязанку і ввечір заніс їх до віллі. Якось ніяково почував я себе, коли ввійшов до вітальні, де сиділи вже вони обидвоє. Як звичайно: вона в темному кутку на отамані, він під лямпою.

Мені здавалось на перший погляд, що професорова побачивши в моїй руці квіти — кинулась наче назустріч мені, але миттю опанувала себе, сіла на місце і... ждала, аж я підійду до неї. Я так і зробив. А професор, що ніби щойно помітив китицю на колінах дружини, подивився уважно на неї, потім звернувся до мене з питанням: що це має значити? Так, що має це значити, що я відважуюсь отак собі без причини приносити квіти його дружині? Чи я думаю, що він сліпий? Він має вже цього досить. По вуха досить. Це повинен я собі раз на все запамятати...

Такий привіт зовсім збив мене з пантелику. Я мав враження, що мій господар щось не тее...

Попрощавшись із Костенками дипльоматично, забрався я з цього дивного дому, прирікаючи собі в душі більше туди не показуватись.

Так, але кілька кроків за брамою віллі уже дігнав мене професор, прохаючи вибачити йому такий вибух і конечно, але конечно відвідати їх знову завтра... Коли я не міг ще рішитись, він почав благати мене дати йому слово чести, що напевно прийду... І... я знову завтра пішов туди...

Якийсь час, здавалось, відносини наладнались знову нормально. Ті „нормальні" відносини були б тягнулись Бог зна, як довго, якби не сліпий припадок... Такий припадок — рідний брат того, що вирятовує неодного героя на сцені від неминучої катастрофи, або приводить її для добра пєси...

Одного разу, роздягнувшись у передпокою, забув я хустину від носа в кишені від плаща. Повернувшись до передпокою за хустиною, вчув, як професор говорив до своєї жінки в її кімнаті:

— Той нахаба знову приплентався... Він доведе мене до того, що я викину його колись за комір з дому...

Вона мусіла обстоювати за мною, бо він закричав:

— Ані слова... я знаю... я дуже добре знаю, чому ти обороняєш його... Але я покладу край цьому... я не дозволю, щоб такий молодик компромітував мене в моїм власнім домі...

Цього було вже навіть, як на поста забагато: я навшпиньках вернувся до вітальні, сів на своє місце і вдавав увесь вечір, що нічого не чув.

Прощаючись з господарями, запропонував я професорові прохід до парку. Тут без ніяких вступів признався я йому, що припадком зачув їх розмову і що — на превеликий мій жаль, не можу більше бувати в їх домі. Я теж маю якесь почуття особистої гідности.

Поет подивився мені в очі і всміхнувся тільки йому питомою, теплою усмішкою.

— Мені дуже прикро, що ви чули нашу балачку. Так, це правда, я справді назвав вас „нахабою", і погрожував... Тільки... це не перший раз називаю я вас так... Я роблю такі сцени своїй жінці майже щодня від кількох тижнів... Так... Хіба ви не помічуєте, як брутально поводжуся з вами при ній? Молодий мій приятелю, хіба ви не бачите, що я посуджую вас, що ви відбиваєте мені дружину, хіба ви не бачите, що я, старий осел, заздрий супроти вас?

Бідний, божевільний поет! Я хотів переконати його, що я не маю абсолютно ніякого такого почування до його жінки, як він перебив мені:

— Стрівайте... стрівайте... друже, я знаю, що ви подумали собі... знаю, що хочете сказати... Я і без вас знаю, що ви... не залюблені в ній, бо-ж вона навіть на вашу маму може вже за стара... Я розумію це дуже добре і деж тут казати про заздрість? Але я мушу... Розумієте... для її доброго самопочуття, для її супокою... мушу на старі літа грати ролю Отелля...

Вона стара вже... Ніхто нею не цікавиться вже... але я її люблю... І я зробив би все, щоб тільки мати ту свідомість, що вона добре почувається... А вона від кільканадцяти літ з кожним днем почувається щораз гірше... старіється, і немає сили зупинити розкладового процесу... Ви не повинні вважати її за пусту жінку... Кожний з нас має щось единовартісне в житті: моя жінка мала свою красу. Це було все і едине, до чого привязувала вона якунебудь вартість... а тепер цей единий її скарб вириває у неї літа. Це гірше за смерть, отака безнадійна, повільна старість. Коли б ви могли зрозуміти, скільки ця жінка принесла в жертву своїй красі, то може зрозуміли б її розпуку тепер. Вона відріклась материнства, бо хтось їй сказав, що родження і плекання дитини погано впливає на... форму грудей. І при цьому вона ціле життя тужила і ще тепер тужить за дитиною... Правда, вона ніколи не плакала, бо це могло погано вплинути на вигляд її лиця... але вона ніколи й не сміялася, бо від сміху могли зарисуватись зморщки коло очей.... Але в глибині душі, вона нераз заздрила менш гарним жінкам, що бодай виплакатись і насміятись можуть досхочу... Бачите, молодий приятелю, все щастя в тому, що ця нещасна жінка натрапила на... психольога з професії. Я розумію її і ввесь час нашого співжиття старався злагіднити її хоробу. Хоч скажу вам, що я ніколи не мав жінки: вдень, коли я мав вільну хвилину від своїх обовязків, вона або брала якусь купіль, або лежала, як мумія з замкненими очима у своїй кімнаті, щоб гарно виглядати при гостях... щойно за кілька днів... Уночі, коли ми нарешті залишалися самі, я не міг доторкнутись її свобідно, бо вона вся була обложена всякими кремами і компресами. Ви вірити не хотіли б, молодий приятелю, як часто ждав я її старости... Я думав: прецінь... прецінь прийде колись час, що вона звільниться від ярма цього Молоха, і я буду мати бодай на кілька років до смерти жінку, що хоч раз засміється до мене щиро... Я думав: з часом повідпадають від неї всі її адоратори... і тоді вона оцінить мою любов до неї, і ми бодай на схилі життя будемо щасливі. Тимчасом сталося щось, чого я зовсім не передбачав: моя жінка за ніяку ціну не хоче старітися... Як потопельник, чіпається вона кожної стебелини... Зразу вірила вона ще дзеркалові... також тішили її й підтримували мої компліменти, якими я з усією свідомістю брехні засипав її щодня... Ба, що більше — навіть служба мала за обовязок щодня вихваляти свіжий вигляд пані. Але згодом дзеркало, той найтяжчий її і мій ворог, починає нівечити всі мої зусилля вдержати її в добрій вірі про свою красу... Вона почала недовіряти мені... не вірити в мою щирість і... це було найсумніше... для неї. Припадок хотів, що я вас пізнав. Вибачте мені, молодий приятелю, я не міг би назвати це чесною грою... але ви самі бачите мою трагедію... отож я почав грати комедію, буцім-то ви залюблені в ній... Я зачав її переконувати у всіх імпровізованих вибухах заздрости, що власне молоді хлопці мають особливий нахил до старших жінок... так довго, аж... вона повірила у можливість такого випадку... І ви знаєте? З того часу жінка наче віджила... просто наче воскресла з мертвих... Щоб не розчаруватись, щоб не вивести себе саму з цієї солодкої омани, вона ніколи не заглядає вдень до дзеркала... а ввечір показується тільки при притемненому світлі... Це дуже нещасна жінка... але я все-ж таки люблю її... І тому, молодий приятелю, хочу вас прохати: приходіть дальше до нас... і будьте ввічливі до моєї дружини...Поводіться з нею так, щоб вона могла мати бодай ілюзію, що вона ще подобається. Зрозумійте, що це єдиний спосіб утвердити її в тому переконанні. Я буду часом погано поводитись з вами, але це тільки так... Ви розумієте мене? Обіцюєте мені це, молодий приятелю? Обіцюєте?

Погляд поетових очей був такий благальний, що я обіцяв.

Це була моя остання зустріч із великим поетом і психольогом. Я довго-довго робив собі докори, що не можу йому допомогти, але не міг.

що незабаром мене випустять із цієї широкої хурдиґи. Він пише, що добрий цар наш дав уже приказ розбивать мої кайдани. І плачу, і молюся, і все таки не вірю. Десять літ неволі, друже мій єдиний, знівечили-убили мою віру, і надію, а вона була колись чиста-непорочна, як те дитяточко взятее од купелі, чистая і кріпкая, як той самоцвіт-камінь одшліфований! Але чого не зробить ритордa химська? Я трохи-трохи не одурів на сім тижні. Та й тиждень же удався! Недармо я його виглядав десять літ. Десять літ, друже мій єдиний!... вимовить страшно, а витерпіть!... і за що витерпіть? Цур йому, а то я справді одурію. Тепер думаю ось як зробить: як, дасть Бог, дождуся з корпусного штабу одпустку, то думаю навпростець через Астрахань ушкварить на Чорноморію, — я ще її зроду не бачив, треба хоч на старість подивиться, що то таке та славна Чорномо рія. А поки те буде, посилаю тепер Тобі, друже мій єдиний, своє поличчя, — нема в мене, брате, нічого більше тепер, як дасть Господь милосердний, приїду сам на Січ, то може ще якийнебудь привезу Тобі гостинець. Одного боюся, щоб не потребували мене часом в Оренбурґ. А може, дасть Бог, що й не потребують, — на чортового батька я їм тепер здався?

Чи старий Щепкин ще живе? От щира козацька душа й молода, як у дитини! Чи не пишеш Ти йому часом?

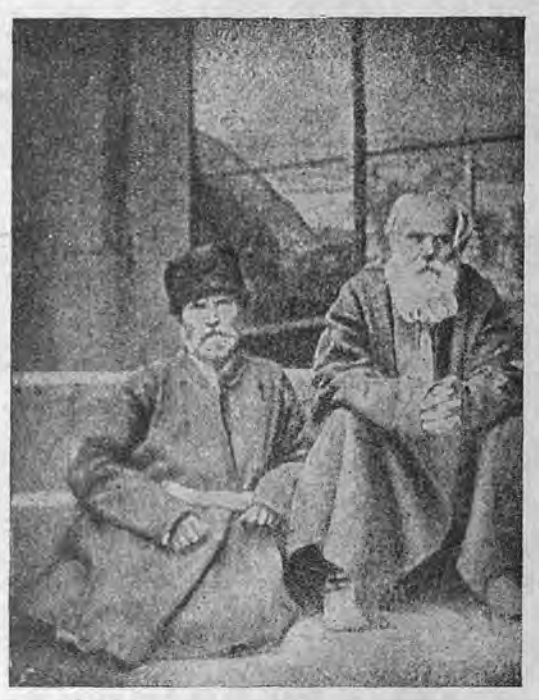

Брати Т. Шевченка: Йосип — ліворуч і Микита — праворуч.

Яків Кухаренко

Як пишеш, то цілуй його за мене. Яку він там Тобі „Пустку“ читав? Я, поганий з мене батько, забув свою рідну дитину.

Прислав мені із Пітера курінний Панько Куліш книгу своєї роботи „Записки о Южной Руси“, писану нашим язиком. Не знаю, чи дійшла до Чорноморії ся дуже розумна і щира книга. Якщо не дійшла, то випиши — не будеш каяться: такої доброї книги по нашому язику ще не було дрюковано. Тут живо вилитий і кобзар, і гетьман, і запорожець, і гайдамака, і вся старожитна Україна, як на долоні показана. Куліш тут свого нічого не додав, а тілько записав те, що чув од сліпих кобзарів, а тим самим і книга його вийшла книга добра, щира і розумна. Послав би Тобі, друже мій єдиний, свій екземпляр, але я ще сам добре не начитався. Мене, спасибі, люди добрі книгами не забувають, — нема, нема, та і прийде хтонебудь, а журнала уже десятий рік і в очі ні одного не бачив і не знаю, що там і діється в тій новій, чи в современній літературі. Сам не написав нічого, бо мені було заказано писать, а тепер уже і Бог його святий знае, чи й напишу щонебудь путнє. Я ще не дуже застарівся, та знівечився, друже мій єдиний. А може, дасть Господь милосердний, ще одпочину та на старість попробую писать прозу: о віршах уже нічого й думать.

Прощай, мій єдиний друже! Може, дасть Бог, ще се літо побачимось, а поки це буде, цілую Тебе, як брата рідного, а Ти поцілуй за мене свою стару і перецілуй своїх діточок, і не забувай іскреннього твойого друга кобзаря.

Т. Шевченко.

Умисне пишу Тобі на одному листочку, щоб було де поличчя положить і щоб конверт не дуже важив.

Апреля 22, 1857 г.

Новопетровское укрѣпленіе.

М. РУДНИЦЬКИЙ

Усьому винен Фройд

Преса пригадує 80-ліття Фройда. Від 40 літ психоаналіза впливає на літературу ріжними відгуками. Письменники минулих століть у неодному випередили її, змальовуючи таємні сили, що дрімають у нашому „я“, несамовиті відблиски сонних марив. Неодин модерний літературний напрямок пробував зробити із світа Несвідомости, Підсвідомости, Передсвідомости і Позасвідомости головну царину творчої праці.

Ось один із найбільше поширених підходів у праці модерного письменника: „Передаю вам таємні тремтіння душі; прислухайтесь до них, як я це роблю, не аналізуйте занадто, не питайте звідки вони пливуть і куди йдуть — це голоси стихійної сили, з якої сам не вмію здати собі справи... Бо мистецтво це — —“

Інша відміна такого становища:

„Література це вислів наших якнайбільше безпосередніх почувань; коли хочемо їх передати в якнайчистішій формі не знебарвлюємо їх своїми міркуваннями... залишім розум — науці, практичному життю...“

(Тут можуть прийти аргументи запозичені навіть із Берґсона).

Давніше мали ми містиків, візіонерів, одержимих якоюсь „ідеєю фікс“ надхненіків, що не могли говорити ясніше, ніж уміли. Нині маємо магів, яких не розуміємо тому, що вони не хотять самі себе розуміти, бо це шкодить поезії.

Фройд серед безладних обривків схоплених підчас сповіди свого пацієнта шукав провідної нитки, що могла б вивести його з лябіринту недуги. Сотнями живих експериментів доказав він, що коли людина зрозуміє ясно у чому корінь її духової недуги — вона може видужати. Від притьмарених глибин несвідомости, що межує із звіриними інстинктами наших предків, ішов він до щораз яснішої свідомости, віруючи, що людина остаточно не має вищого провідника як розум.

Письменники, що покликувались на Фройдову теорію, нераз свідомо йшли від її ясних ідей до щораз темніших нетрів, де думки, почування та найдивоглядніші „хемічно“ спрепаровані образи мали передавати настрій незглибленного. Те, що для Фройда було чисто практичним засобом лікування — сповідь без звязку із своїх переживань, щоб пацієнт міг найти полекшу, у літературі ставало свідомою методою, що приносила теж полекшу, але тільки авторові, який при цьому не хотів навіть признатись, що він лікує себе цим способом: сповідається пером.

На рахунок Фройда досі записують гріхи панеротизму, анімалізму, найгрубшого матеріялізму тому, що він відкрив кілька проявів не дуже підлесних для нашої людської природи. Та на цілі століття перед Фройдом були твори, супроти яких бліднуть нинішні обережні психольоґічні аналізи, що зображують прорив наших „придушених“ бажань, які дістали ми у спадщині по невідомих предках.

Щодня поринаючи в сон переходимо у світ таксамо і нині таємний для науки, як і для віщунів сотні століть тому. А може знали колись наші предки більше про минувшину, сучасність і майбутність на підставі нерозгаданих нашою добою знаків, які записує наша уява на екрані снів? Фройд найшов один ґудзик, що нагадує механізм радіового апарату — пересунеш його і чуеш далекі голоси, досі недосяжні, чуеш, так, немов би були тут при нас.

Психольоґ ставить діяґнозу; можемо бунтуватись проти неї, як бунтуємось нині проти неодного явища, що ображує нашу гідність людини. Але бунтуємось нишком. Культура ставить свої обмеження, бо не має довіря до

тої високої породи — людського зразка, що його вона плекає та охороняє. Власними очима приглядались ми цьому великому експериментові: останній війні, що йшла під найвищими ґаслами і розгнуздала найнижчі інстинкти та відкрила безодню людської глупоти.

Експеримент незакінчений. Мир іде під омофором тих самих ідеалів з тими самими прикладами „придушених бажань“. І каже Фройд, що як довго людина не перетворить своїх неясних інстинктів у свідомий образ — її культура буде почувати себе „ніяково“.

АНРІ ДІВЕРНОА

Ревеляція

Дівернуа — дуже плодовитий і популярний фран. письменник, що скінчив саме 60 літ, званий „сучасним Мопасаном“, плекає жанр типово паризької новелі та повісти.

— Дозю — сказала пані Бреве до свого чоловіка — я не маю охоти йти нині до театру.

— А це знову що за примха?

— Не почуваю себе добре.

— Це пройде.

— Ні, Дозю, я знаю себе, головно, коли маю бачити сумну і тяжку песу. Вже маю мігрену і морозить мене трохи. Волію піти спати.

— І це завсіди так: коли я тільки тішусь, що приємно проведу вечір, вічно та сама історія!

— Дозю, ти несправедливий. Я ніколи не була хора...

— Ти любиш псувати мені приємність. Коли всі сміються, ти робиш міну покривдженої, коли ми вже дома завсіди кажеш:

„Це нічого незвичайного!“ Маю цього досить. Но, візьми себе в руки. Білети вже куплені... дорогі місця. Не їдж вечері, буде тобі легше. Зїмо по театрі. Чуеш, Мілю? Час уже збиратись. Ти занадто прислухуєшся своєму організмові; потребуеш трохи розваги. Говорю у твоїм інтересі. Но, одягайся... більше повторяти не буду. Коли я тобі кажу, що можеш іти, то можеш і кінець.

Пані Бреве глянула на свого чоловіка докірливим поглядом, але послухала. У театрі він не обізвався ні разу. Бреве був кремезний, з чорною бородою, з головою, як зі слоневої кости; виглядав так, наче б уже зродився лисим і бородатим. Його жінка — лагідна, залякана істота, жила тремтючи в тіні його особи. Вона мала прегарне біляве волосся, занадто важке на її малу голову: носила голову так, наче б виправдувалась, що має його так багато.

Перед останньою дією на перерві Емілія зідхнула.

— Дуже мені прикро, Дозю, але будь такий добрий, ходім.

— Якто перед самим кінцем?

— Пропало. Я не маю більше сил. Коли хочеш, ти залишись.

Теодор — увесь гнівний, встав різко, пробивався серед глядачів і взяв речі з роздягальні. Емілія йшла за ним бліда, принишкла У фіякрі плакала:

— Маю таке враження, що це щось поважного...

— Але-ж ти маєш здоровя як грім... Зовсім непотрібно крутиш мені голову.

— Ти пожалуеш того... Теодоре!

— Що-ж тебе болить? Голова? серце? ноги? шлунок? коліна? може брови?

— Я так ослабла, що ледви на ногах тримаюсь.

— То падай і дай мені раз спокій!

— Я не знала, що ти можеш бути такий грубіян!

— Найближчої суботи піду до театру сам на останню дію... Така чудова песа... і така глибока... Чи ти бодай щось зрозуміла з неї?

— Я навіть не слухала... почувала себе така хора...

— І дурна!.. Так, бо треба бути дурною!...

Приїхали додому. Пані Бреве сказала „добраніч“ своєму чоловікові, який навіть їй не відповів. Вона нахилилася до нього, щоб поцілував її у втомлене чоло, він — відвернувся. Вона вийшла до другої кімнати. Бреве лютий закурив цигару, коли почув, що в сусідній кімнаті щось упало на землю. Коли вбіг туди — Емілія лежала на килимі непритомна.

— Мілю! — кричав він, потрясаючи її руками... Слухай! я не хотів... це нерви... тобі нічого не бракує... Я дам тобі порошок... дуже добрий... Но, вставай, Мілю.

Емілія не рухалась. Бреве налякався. Побіг за оцтом, за англійською сіллю. Не помагало. Нараз відчув, що його жінка не віддихає. Мороз пройшов йому поза спину. Побіг униз і почав кликати сторожиху:

— Прошу вас!... помагайте, змилуйтесь! Це страшне! моя жінка...

Сторожиха прибігла заспана, нахилилась над панею Бреве і почала кричати:

— Боженьку мій! але-ж пані померли! Бідний наш пан... серця зовсім не чути...

— Померла?! — ревів Бреве — це неможливе! Біжіть за лікарем! Мілю, дорогенька, кохана!

За хвилину кімната подобала на місце, кудою пройшла катастрофа. Серед перекинених крісел, в атмосфері оцту та ліків, Теодор навколішки, з розкуйованою бородою заливав слізми мертву руку своєї дружини.

— Вибач мені, моя кохана! — благав він. — Я собака!.. — Коли подумаю, що це через мене... Збудись... Ах, якби ти могла ожити... я присягаю тобі, що відпокутую свій гріх! Вибач мені!

У цій хвилині пароxи пані Бреве минулись. Її ліва повіка піднеслась і зпоза неї виглянуло здивоване, радісне око. Якесь солодке тепло розлилось несподівано по її тілі. Лежала на килимі, з головою на мягкій подушчині. Кімната видалась їй більшою і гарнішою. Каяття того велитня, що лежав поруч у розпуці було для неї таке приємне, що вона не рухалася іще кілька секунд у почуванні насолоди. А після цього голосом, що йшов наче зпоза гробу прошепотіла:

— Повтори мені, що ти мене кохаеш...

— Пропадаю без тебе...

— Чи хочеш лікаря...? я післав за ним...

— Ні, вже не треба... я тільки трохи голодна...

— Ти голодна, моє золотко! Я зараз сам зроблю тобі яйця і принесу конфітури!... Ах, Боже, що за удар! Підомною ще ноги вгинаються...

Уночі Теодорові снилось, що він убиває свою жінку. Кілька разів кричав: „Я злочинець!“

Жінка мусіла кілька разів успокоювати його: „Не бійся, я тут при тобі, я живу... Спи спокійно“...

Уранці Емілія підспівувала весело в ліжку. Теодор був трохи приголомшений. Каже вона до нього:

— А знаеш що Дозю: я маю охоту піти нині до театру. Вибери якусь веселу оперетку.

— Нині? ні! я занадто змучений.

— Це тебе оживить.

— Це мене оживить?!

Пан Бреве був обурений:

— Ти маеш нераз спосіб висловлюватись! І тон твій!

— Такий тон, який мені подобається.

— Як?!

— Ти здається не грав комедії, коли ти гадав, що я вмерла.

— Чи ти хочеш тепер мене шантажувати?

— Я не знаю, як це називається, але коли ти уявляеш собі, що маеш перед собою ту саму невільницю, що вчора, то ти мій добродію сильно помиляешся! Досі то я тремтіла перед тобою... виконувала всі твої найдурніші забаганки... Я мала сумніви...

— А тепер?

— Тепер я почуваю себе правдивою жінкою — відповіла вона з незвичайною простотою. — Я маю певність, що ти мене кохаеш і хочу це використати!

Жадоба володіння, сили, необмеженої енергії — такі гарні прояви у виняткових одиниць, серед маси звичайних смертників — прояви звичайної істерії. Чи справді такі дуже ми горді, що переживаємо переломові події великого XX віку? Почуваємо себе ніяково, як у домі божевільних, де довкола самі — володарі, князі, генії та пророки.

За дня маємо нерви, вночі — сни. У струмі нервів — відгуки незагнузданого Ероса, у снах — пісні, в яких не могли ми заграти бажаної ролі. І відколи література може покликуватись на факти стверджені такою наукою як психольогія

— всьому винен Фройд.

З чужих книжок

Gerhart Hauptmann: **„Meerwunder"** (S. Fischer).

Невтомний у праці, вічно молодий у запалі сеніор німецьких письменників і кількакратний лавреат дає новий прозовий твір. Це повість на межі казки. Не можна її назвати „фантастичною" повістю у тім значінні, що находимо в ній можливості, до яких може ще колись дійде людство, завдяки новим відкриттям і винаходам. Це, як сам автор називає її „неімовірна історія", створена зідханням самого поетового серця.

Моряк, рідний брат Робінзона, жениться з жінкою, яка вмирає на морі; вмирає і знов оживає у бирізьбленій ним деревляній фігурі, що находиться на кораблі. Корабель розбивається. Моряк ледве спасає своє життя і свій твір, добившись до самотного острову. Тут чарівна мельодія сирен приваблює його до нової жінки, русалки. Він жениться з тим напів неземним твором і відвертається від земного життя — хоче розплистись у природі, як та таємна подоба, що з неї виринула.

Гавптман передає у цій своїй фантазії тугу людини за надзмисловим, позасвітнім царством, де не відчував би на собі матеріяльних пут. До цієї теми вертався автор „Потонулого дзвону" нераз уже і неодин його попередній твір передавав її багато краще та цікавіше.

Hans Fallada: **„Wir hatten einmal ein Kind"** (Ernst Rohwolt).

Фалляда здобув собі ім'я великою повістю „Молодий чоловіче, що-ж тепер?", яку переклали на англійську мову і зробили навіть з неї в Америці добру фільму. Він любить широкі епічні картини і дуже подрібний малюнок щоденщини, що нагадує нам старих, дуже совісних „реалістів". Герой — сіренький. Звичайний селянин Гентчов. Невідомо, чи в закінченні його прізвища нема краплі славянської крови, бо не може він всидіти на місці. Закохується в донці графа, шукає пригоди на морі, вчиться латини, шлюсарства, стає управителем маєтку, дон-жуаном, бродягою, батьком родини і ввесь час шукає свого „я", наче герої Достоєвського.

Автор передаючи життєпис такого зовсім нецікавого чоловічка зупиняється по дорозі при ріжних інших особах, які він надибує випадково і не має стриму у пригодах. Усе це пахне дешевими романами тої сентиментальної епохи, коли дівчина за одну ніч ставала маркізою і граф ставав сільським парубком, коли закохався в наймичці. Повість має 540 сторінок, а дві третині з неї йде на характеристику звичайного пройдисвіта, що має щастя і хотів би врядигоди знати, чи він каналія чи ні. Є тут, як у кожного талановитого письменника, теж дуже добрі сцени, але тільки сцени.

Зрештою ще один доказ, що і талант не може дати собі ради з повістю, коли не повинен би писати про щонебудь.

М. ЧАПЕЛЬСЬКА

Український ґравер в Америці

Про українських мистців, що вродилися і працюють в Америці, ми знаємо дуже мало. Звичайно, винятком є Архипенко, але він не є американцем, і про нього годі не знати. Кажемо про молодих незнаних мистців, що щойно вибиваються, відірваних від нашої традиції і, що поза чуттєвими не мають інших звязків зі своєю незнаною вітчиною. Один з них це молодих ґравер Микола Бервінчак, якого твори саме звернули увагу на нього американських критиків.

Родом він з малого копальняного містечка в Пенсильванії. Батька його засипало у копальні і Микола, будучи найстаршим вісьмох малих сестер і братів, не мав змоги присвятити багато часу на свою освіту, бо мусів більше працювати у копальні сортуючи вугілля; — маючи 17. літ він уже зійшов під землю.

Одначе змалку тягнуло його до пензля. Вже в першій нормальній звертає на себе увагу своїх учителів і від того часу не по-

М. Бервінчак. Шахтярі.

ють такі чудні речі як палітри і кидає його пристрасть до мистецтва. Не знаючи, що істнують тюби з фарбами, він малює свої образки звичайними фарбами, що їх вживають до малювання кімнатніх стін. — За порадою нюйорського маляря П. Давбнера він береться до ґравюри — спочатку вживаючи ґрамофонової голки і звичайної бляхи, — і тут поступнево здобуває собі розголос. 1933. р. на державній виставі Мінесоти дістає першу нагороду за своїх „Шахтярів". — Від цього часу на всіх виставах, що в них бере участь: (Мінеаполіс, Філядельфія, Шікаго) здобуває собі признання критиків.

Микола Бервінчак

Тепер він учить рисунків і ґравюри в одній із пенсильванських шкіл.

Бервінчака можнаб приділити до типової англійської школи ґраверів (Франк Бренґвін) подібні майстерною технікою. І справді, техніка Бервінчака бездоганна й зовсім опанована, а його сюжети тематично зглиблені власним довголітнім досвідом у копальні. Правда, він іще бере мистецтво „споглядально"; сприймає світ таким, як його бачить та старається його найвірніше й можливо найкращою технікою віддати. Зате менше в нього експериментального намагання. Покищо він живе у свому замкненому, невеличкому світі, далеко від цього всемогутнього руху різних „ізмів", що зробили такий переворот у модерному мистецтві. Але він ще молодий і береться за тверді підстави з ґрунту. Це саме дало йому змогу зовсім опанувати ґраверну техніку. Маючи таку сильну підставу Бервінчак може вже відважно пускатися на найнебезпечніші експерименти. Тепер він має свобідну змогу акцентувати то, що найважніше в його творах, виеліміновувати непотрібні деталі, удосконалювати композицію і давати більш власного психічного життя. Нераз його ґравюри може надто щиро й педантично наслідують природу. Здається, що мистець боїться пропустити найменший деталь, хочби навіть шрубки, цвяшка, чи шнурочка. — Це мабуть тому, що він так добре знає свій сюжет. Але в загальному ці деталі відривають увагу від суті — й розбивають цілість.

Бервінчак має нахил до шукання стилю і саме на цю харак-

М. Бервінчак. Допомога брата.

терну риску він повинен звертати найбільшу увагу — та передусім не забувати, що „велике мистецтво твориться в лябораторіях".

Учасник міліона

Власником одної чвертки льосу ч. 87.111, на який впала виграна міліона золотих є п. Петро Навроцький зі Скали під Ойцовом, де він має ґастрономічне заведення. Подаємо його світлину.

Пан Н. зреалізував уже в Ґенеральній Дирекції Державної Льотерії припадаючу йому суму 200.000 зол. та улькував її покищо в Банку Краєвого Господарства. В майбутньому має намір вибудувати чиншовий дім у Кракові.

Тепер увійшли ми вже в період 33-ої Льотерії, що, як відомо, передбачує крім звичайних чотирох кляс ще додаткове безплатне тягнення на ялинку. З уваги на великий попит на льоси до 1-ої кляси треба спішитися з закупном, бо може їх забракнути.

Особливо у вигідному положенні будуть ті, що здобули т. зв. виграну для потіхи, бо льос до 1-ої кляси не буде їх нічого коштувати.

Ювилей артиста

9-го червня у Кремянці на Волині відсвяткують тихо і скромно 35-ліття сценічної праці Гриця Березовського, колишнього члена трупи М. Садовського в Києві. На ювилейну виставу вибрав він „Страшну помсту", в якій гратиме головну ролю.

Г. Березовський ур. 1878. р. на Катеринославщині, в рідні заслуженого духовного. Предок його був кошовим за Хмельницького.

Життєпис Березовського живий, ріжноманітний: студії в духовній семинарії у Катеринославі, технічна школа у Москві, служба на залізниці. Від 1900 р. уже грає в ріжних трупах,

російських і українських. У 1906 р. вступає до театру Садовського, пізніше працює в українськім державнім театрі. У червні 1920 р. переїзджає до Галичини і тут грає у наших театрах „Бесіди", „Незалежнім", Й. Стадника, пізніше в Ужгороді, знову (у 1923) у Львові, у 1924 обїздить з театром Лемківщину, куди досі ніодна з наших труп не їздила в гості.

Від 1927 р. через тяжку хоробу залишає театр і поселюється в Кремянці на Волині. Там працює як режисер-інструктор при Т-ві „Просвіта". У Кремянці дав більш як 100 вистав, з нашого і чужого репертуару.

Коби літературу так легко робити...

Ідеольогічні жалі Івана Микитенка

У 8-ому числі журналу „Новой Мір" (Москва 1934) Іван Микитенко розкладає свої жалі над українською літературою. Тон статті дуже песимістичний і зі слів самого Микитенка виходить, що хоч „совітська література перша в світі, але ще некультурна і багато їй треба вчитись". Автім жалі І. Микитенка зовсім оправдані, він їх і підтверджує цитатами тієї некультурности, що дають справді прегарний образ того, до чого дійшла на Україні література „благодаря постоянним работам партії і лічной любовной помощі товарища Сталіна і по ініціятиве ґіганта худож. слова А. М. Ґоркаво". Здобутки тієї літератури хочби в ділянці поезії ілюструє сам Микитенко такими перлами:

„Я майстер, і всі бригади
в мене — во!
Як кажуть, на великий палець...
Комбайнів вчора пять,
Сьогодні шість, щоб зріст щодня!"

Або

„У цифрах невблаганих Осиківський,
Невтомний і розумний секретар,
У ясності одвертій, більшовицькій
Картину урожаю розгорта.
Він ніби бачить кожну бурянину
Й не вивезений гній, і хиби МТС..."

Для підему цієї літератури „мав спеціяльне значіння розгром націоналістичного ухилу, очолюваного Скрипником. Очищення рядів совітської літератури від таких контрреволюціонерів і націоналістів, як Річицький, Досвітній, Яровий, Пилипенко, Ірчан, Грицай, Озерський і т. д., що всіми способами хотіли затримати розвиток української літератури."

„Ніхто не заперечить, пише Микитенко, що в нашій нпр. поезії є ряд творів, що вимагають уваги. Поезії Кулика (!, на першому місці), Тичини, Первомайського, Усенка, Бажана, Рильського, тощо у більшій часті не можна не розглядати як успіхи совітської поезії... Та нема, на великий жаль, в українській совітській поезії творів, які б люди вивчали на память і читали в хвилини душевних переживань. Де ті вірші, які б можна в такому випадку читати, цитувати?... Іх дуже й дуже мало. Біда нашої поезії не лиш у тому, що вона відстає від соціялістичного будівництва, що вона куди менше ввійшла в совітський побут, як проза чи драматурґія. Ось Рильський: у книзі поезій „Знак терезів" є наприклад вірш „Боротьба незакінчена!", якому саме й потрібна була б політична ясність, щоб вона не псувала поезії, зібраної в книжці. Ось той вірш:

Мякі верховини вкраїнських дерев
І дуб серед них, добродушний, як лев,
І синість, і свіжість, і круглість, і луг,
І сонце, як брат, і долина, як друг.

Ця лагідність ліній, цей літеплий тон
На тебе навіюють соняшний сон,
І справді ти віриш: кінчилась борня, —
У піхви меча, розсідлати коня!

Собаки, і ті відреклися злоби,
Хвостами виляють, як добрі раби,
Обняв найлихішого лапами кіт —
І граються мирно... Воскрес Теокріт!

Спочинь, зачерпни для труда свого сил,
Та глянь: посинів, потемнів небосхил,
І гнуться верхівя вкраїнських дерев,
Ідуть серед них, мов стривожений лев.

„От тут і потрібна політична ясність. Мистецька простота є **(— але з ознаками деякої механічности, внутрішнього прориву; це вже не колишній Рильський, але всеж таки ще Рильський — ред.)**, а політичної ясности... „ну, нікак нельзя сказать, чтоби она тут била"! Після цього вірша залишається великий питайний знак. Ми не знаємо, як пояснив би той вірш сам автор, але ми мусимо сказати, що його легко обяснити не на користь автора".

„Не ліпше і в прозі. Тут обік речей, які на зїзді письменників визнано безумовними здобутками... є багато нудного, сірого, некультурного і просто зовсім неграмотного". Тут Микитенко і наводить цитати з одного з передових письменників, що блискуче ілюструють його твердження.

Потім драматурґія. „Безумовно досягнення совітської драми величезні. Це безумовно найпередовіша драматурґія у світі. Та наші досягнення драматурґії, як то правильно відмітив тов. Станислав Вінкентієвич Коссіор, ще далекі від тих завдань, що стоять перед нами." Безумовно і безумовно!

Накінець Микитенко спиняється над входом до союзу совітських письменників, що „відкриває двері всім тим, хто тільки спроможний виловнювати великі завдання письменника в Совітах, творцям найпередовішої в світі літератури." Отож перевівши чистку серед письменників, Всеукраїнська Комісія прийому в союз" зробила велику працю. Переглянула яких 500 прохань. Але там окрім літераторів подали заяви й люди, з літературою не звязані — робітники, учителі, учні, часто подаючи свої рекомендації з літератури

(Докінчення на 6-тій сторінці).

(Докінчення з 5-ої сторінки)

в такому стилі: „Мама моя з сімї служниця, з міщан... займалась домашнім господарством, тому що не все в нас була домашня прислуга... За царизму мене мало не викинули з ґімназії..." і т. д. Вибравши усе можливе, комісія мусіла зробити й карантанний спис 73 непевних і нерозвинених письменників. На доказ їхньої непевности й „неблагонадьожности" Микитенко наводить і цитати. Це або еротика у стилі:

„Галечко, — підеш до мене нині?
У Галочки знайомо — приємно ослабли ноги.
— А що, як дитина буде?..." і т. д.

Або ж: показується, що приняли когось у союз, а він ось тобі й на — вовка тягне знов до ліса:

Ой били, ой дуже били,
Проносилися буруном,
І вкрили пахучим пилом
Твій образ давним давно.

Я вийду одна і стану —
Тумани, тумани йдуть,
Качаються клени пяні
І де я тебе знайду?
. . . . . .
Ось щастя! Уже в долонях,
Ось твій неспокійний слід,
І знов затанцюють коні
На нашій густій землі...
(Герасименко).

Розуміється, що поза рямками нового союзу залишились усі „дилетанти старої буржуазної української літератури, що хоч і мають товсті томи праць, нічого спільного з совітською літературою не мають."

По цьому не надто веселому образі літератури на Україні Микитенко кінчає свою статтю словами коханого Павла Петровича Постишева: „Ми дамо найбільшу совітську літературу, будемо горіти в роботі, щоб дати твори, гідні нашої прекрасної, небувалої в світі доби — доби великого й могучого ґенія людства — Сталіна!"

Коби то лиш літературу так легко робити, як писати резолюції!

„Інтимний вечір"

С. Стадникова, Л. Голіцинська, М. Свірська і Л. Кривіцька виступили разом із співами та деклямаціями на „Бесіді" 24-го травня. Три перші влаштували тихе свято з нагоди видужання четвертої товаришки. Можна б навіть сказати: товаришки недолі. Спільна недоля: українська сцена, чи пак: недостача її тут у Львові.

Взяли собі до помочі П. Сороку, бо при поважнім репертуарі не можна обійтись без гумориста.

Наші артистки, що рідко виступають: С. Стадникова, Л. Голіцинська та М. Свірська не лякались співати одна поруч одної; це була товариська атмосфера без суперництва і заздрощів, хоч були квіти і ріжні звеличники ріжного їх таланту. Не оцінюємо їх виступів, бо число „Назустріч" саме йде до друку вранці після довгого вечора, що зустрівся з досвітком; наш фаховий рецензент від горла та вуха десь спить. Усіх оплескували; найбільше „винуватницю" такої імпрези — Кривіцьку.

Це був приємний, культурний вечір, — жаль тільки, що занадто „накрохмалений" поважними гістьми.

ЛЕТІЛО 40 СОРОК...

Артист Олександер Загаров грав у Львові в „Осінніх скрипках", нудьгувато-солодкавій російській пєсі, де зідхають і тужать неменше, як у деяких наших сентиментальних драмицах. Ролі, як звичайно, не вмів, поручивши свою душу суфлєрові. Але за кулісами стануло собі двох хлопчаків, так званих „технічних помічників" і розмовляли ввесь час так голосно, що суфлєра чути не було. Підходить Загаров до своєї партнерки Софії Стадникової і каже згідно з текстом пєси:

— Вірочко! надіє моя!

Далі не чує ні слова від суфлєра. Затискає зуби і придушеним голосом погрожує одному хлопчакові, якого Стадникова не бачить:

— Як не підеш геть, я тобі морду побю!

Очі Стадникової йдуть з жахом уверх і вона відступається на сцені переконана, що Загаров пяний і обурений на неї невідомо за що.

*

Цього місяця їздив гурт наших кооператорів до Данії. Данія — славна з кооперації країна. Наприклад у Копенгаґені є славний „люна-парк", що називається „Тіволі", де кооперують усі суспільні кляси у всіх ділянках спортової розваги. Зайшли туди і наші.

Будка. Гості пробують, хто потрапить вбити цвях молотом, на кінці якось так штудерно зрізаним, що рука мимохіть іде в бік. Чемпіоном у цих змаганнях показався власник нашої фабрики „Елеґант" п. О. Левицький, набивши собі руку на коробках з обувною мазю.

Будка. Тут влучають у тарелі; це теж нелегка штука. Переможця супроводить тріск правдивого шкла й окрики правдивих знавців цього нелегкого спорту. Чемпіоном виходить наш відомий кооператор Є. Храпливий.

— Куди то чоловік мусить нераз заїхати, щоб свобідно побити собі трохи тарелів, — каже мелянхолійно один жонатий, що не має рівних прав у подружій кооперації.

*

Анекдоту цю оповідаємо з нагоди небуденної події. Найславніша українська цукорня у Львові — продана. Дотеперішній її власник, Данило Стецьків, один із найпильніших читачів нашої преси, запрохав на тризну кількох журналістів. Ділився своїми смутками і болями: якто так, що наші земляки є найсильнішими стовпами чужих шинків і ресторанів, а не вміють підтримати такої шляхетної та здорової установи, як цукорня. (Цукор — важний елемент для здоровля).

Пан Д. Стецьків відомий своїм широким жестом і добрим серцем. Знають про це дівчата; навіть такі, що він їх не знає. Якось два роки тому одна з них подала його в суд. За аліменти. Обвинувачений запевнив свого адвоката, що на очі її не бачив і далі бачити не хотів. Навіть на розправу не явився. Заступав його др. Евин. Суддя повірив адвокатові, що його клієнт невинний і звертається до позовниці:

— Но і ви пізнаєте цього пана? — показуючи на др. Евина.

— Певно, що пізнаю... о, навіть так само сміється тепер, як тоді...

— Як я розумно зробив, що не пішов на цю розправу, — заявляє п. Стецьків.

— Певно, що розумно... бо ви не були б витримали і були б на суді з гордістю призналисъ до батьківства, як би були побачили, яка це гарна дівчина, — сказали ми йому, коли він уже заплатив у ресторані рахунок.

ДРУКАРСЬКІ ПОМИЛКИ.

В попередньому числі (10) „Назустріч" просимо справити такі друкарські помилки: у вірші Б. І. Антонича „Забута земля" третій рядок другої строфи має бути: „У бурих кублах побіч себе", перший останньої „Забута земле під дощами".

Літературний рух у соняшному сезоні

Письменники, що домагаються здорової літератури та підготовляються до бою — шукають надхнення.

Сонце та вода — дві відвічні стихії поетової творчости, — треба їх тільки вміти використати.

У Черчі при „9-тці" всі почувають себе поетами, які, так само як коти, ніколи не старіються.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:
повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, ґрафольоґічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

Дуфанець Андрій
МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41
Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

Пані і Панове!
ПЕРШОРЯДНА УКРАЇНСЬКА ФРИЗІЄРНЯ
АНДРІЯ КУЗИКА
міститься
у Львові, вул. Гродзіцких ч. 4.

Громозводи,
Залізні вікна,
Сходи,
Хрести,
Огорожі і
всякі шлюсарські
роботи виконує
Іван Козак
ВУЛ. СКАРБКІВСЬКА ч. 32.

НОВИЙ РОЗКЛАД ЇЗДИ з орієнтаційною мапкою, що в формі книжки узґляднює всі залізничі шляхи Ґаличини та полученння з важнішими осередками інших західньо-українських земель, Польщі й ґранциці — появиться в першій половині травня ц. р. накладом Кружка „Рідної Школи" в Станиславові.

Ціна цього першого великого розкладу їзди в українській мові тільки 50 сот. Дохід призначений на „Рідну Школу", тому кожний українець, як також товариства й установи, купують тільки цей новий розклад їзди.

Набувати від 15. ц. м. у всіх книгарнях і кіосках. Більші замовлення слати на адресу: **Союзна Друкарня, Станиславів, Собіського 24.**

Елєктричні інсталяції
виконує скоро, дешево і на догідні сплати
Українське Концесіоноване Елєктротехнічне заведення
Лев Надраґа
ЛЬВІВ, ВУЛИЦЯ ВАЛОВА 23.
— — — Тел. 59-49. — — —
Направки світла, лямп і дзвінків числимо 50 сот. Ощадностеві жарівки по зол. 0.80. Лямпи, батерії, якумулятори, радіо - апарати найдешевше у Львові.

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ
Михайла Стеця
абсольвента академії крою в Штутґарті і Липську.
ЛЬВІВ, КОСЦЮШКА 5.
виконує для Всч. Духовенства реверенди, папістики, пальта і колпаки.
Для Вп. Панів виготовляє всякі кравецькі роботи швидко й елєґантно по найновіших зразках.
ВЕЛИКИЙ ВИБІР МАТЕРІЯЛІВ.

ДЛЯ ВСІХ НЕОБХІДНИЙ — ВСЕ АКТУАЛЬНИЙ —
ІІІ. УКРАЇНСЬКИЙ СТАТИСТИЧНИЙ РІЧНИК УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО БЮРА
під редакцією: Проф. Др. В. Кубійовича, Ред. Л. Лукасевича, Ред. Е. Чеховича.
Зміст: І. Людність і Територія, ІІ. Сільське господарство, ІІІ. Ґірництво і промисловість, ІV. Торговля і комунікація, V. Політична і культурна статистика, VІ. Показчик україн. культури, VІІ. Місцелянеа, VІІІ. Карта України.
Текст український і анґлійський.
290 стор. друку. **Ціна тільки зл. 1.90.**
Головний Склад: Книгарня Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, Ринок 10. Замовляти теж можна через ПКО Конто 4.423 Варшава, Е. Чехович, вплачуючи зл. 2.20 (кошт річника і порто).

Найкращий дарунок
при всякій нагоді є
Річник НАЗУСТРІЧ
з 1934 р.
Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:
звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
пергамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.
НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

Ще короткий час
можна буде дістати
ПООДИНОКІ ЧИСЛА
„НАЗУСТРІЧ"
що бракують до річника. **Ціна числа 50 ґр. з пересилкою 60 ґр.**

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „
В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:
Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОҐОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. „Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.

Редаґує КОЛЄҐІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Опłатę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.

НАЗУСТРІЧ

ЧИСЛО (36) ДРУГИЙ РІК 12

ДВОТИЖНЕВИК

ЛЬВІВ, 15. VI. РІК 1935.

ЦІНА 50 ҐР.

ЛІТЕРАТУРА • МИСТЕЦТВО • НАУКА • ГРОМАДСЬКЕ ЖИТТЯ

МИХАЙЛО ЗВАРИЧ

Дрогобич — місто сімох церков

Вибачте, читачу, що хвилинку помучимо вас трошечки географією, такою самою, як за тих страшних часів, коли треба було її вчитись у школі.

На галицькому Підгірю міста лежать на межі Карпат і Підгіря, або на межі Підгіря та наддністрянської низовини. Ні в Карпатах, ні на самому Підгірю більших міст нема. Між ріками Бистрицею та Стрием до північного сходу похиляється трикутником шмат карпатського Підгіря. перерізаний притокою Бистриці Тисьменицею на дві частини. Здовж Тисьмениці від півночі в середину хвилястої горбовини Підгіря втискається аж до сіл Михайлович та Почаєвич наддністрянська низовина — продовження самбірських лугів.

Тут на переході з Підгіря до наддністрянських лугів лежить одно з більших міст галицького Підгіря, що в економічному житті Галичини відіграло чималу ролю. Це Дрогобич, місто молодечих літ Івана Франка.

Розложилося місто не над самою Тисьменицею, а над її невеличкою лівою притокою, потоком, що випливає недалеко на захід від Дрогобича з залісеної горбовини Заліся та пливе прямо на схід до Тисьмениці.

Як каже переказ, мав тут існувати в давнину укріплений город Бич; коли його зруйнували, заложили другий Бич, себто Дрогобич.

Дрогобич. Зварицьке передмістя. Церква Воздвиження Чесного Хреста.

Дрогобич виріс на більше місто завдяки свому положенню на границі карпатського Підгіря, на схрещенні шляхів. що вели з Карпат на північ та вздовж берега Карпат з північного заходу на південний схід. Цими вічними торговельними шляхами пройшли в новіших часах залізничі лінії. Межею Підгіря та наддністрянської низовини через Самбір та Дрогобич побудовано відому своєю швидкістю підкарпатську лінію, а з Дрогобича на південь дві лінії в сторону Карпат до Борислава та Трускавця.

Як старе місто має Дрогобич з давніх часів цікаві памятки старої архітектури західньо-европейської і східньо-европейської візантійської. У середмісті найзамітнішою будівлею є римо-католицький костел, збудований королем Ягайлом в кінці XIV століття. Це величава готицька будівля з гарною дзвіницею. В костелі на правій стіні від входу є старий надпис про те, що костел збудовано на місці давньої церкви Матері Божої. В полудневому розі ринку стоїть парохіяльна церква св. Трійці з монастирем, де мешкають черці Василіяни, що є парохами Дрогобича і його сімох церков від 1812 року. Конвент отців Василіян дістав від уряду бароковий костел Кармелітів з монастирем, а на підставі договору заключеного з братством св. Трійці зобовязався провадити при монастирі вселюдну школу. Школу відому з оповідань Івана Франка провадив конвент отців Василіян з перервами до 1914 року. За школу та право власности церкви і монастиря вів конвент з братством св. Трійці довгий судовий процес, досі невирішений.

Дрогобич. Парохіяльна церква св. Трійці.

Між середмістям і передмістям Задвірним стоїть гарна церква св. Петра і Павла, звана Ротундою. Це кругла, невелика однобанна мурована церква, з манастирем, від часів Йосифа II. власність ОО. Василіян.

Передмістя Задвірне тягнеться по лівому березі заліського потока аж до долини Тисьмениці. Заселене воно хліборобами, що зайшли сюди з Наддніпрянщини за часів Хмельниччини. В старих церковних книгах подибуємо старі їх прізвища. поширені серед козаків. Задвірняни займаються головно хліборобством, жінки плекають багато гарної городовини. Заробляють також фірманками, возять нафту та дерево. В середині передмістя окружена соломяними стріхами стоїть новіша церква Преображення, де в серпні на „Спаса“ відбувається традиційний празник.

Дрогобич. Церква св. Юра.

Передміщани Задвірнього переважно хлібороби, передміщани Зварицького передмістя це солеварники — зваричі. Державна солеварня або „жупа“ розложилася між середмістям і Зварицьким передмістям. Тут добувають соляйку та виварюють з неї сіль у топках. Топки соли бачимо в гербі Дрогобича. По обох сторонах солеварні стоять дві старенькі церковці, що є справдішною окрасою нинішнього Дрогобича та найкращими памятками старого Дрогобича. З полудневої сторони на горбку над солеварнею стоїть церква св. Юра, що належить уже до Завіжнього передмістя. Серед передміщан утрималась переказ, що церква привезена в частинах з Київщини та зложена ще в XV столітті. В. Січинський твердить, що побудовано її в 1600 році. Церква св. Юра це тип трибанної церкви з передньою розвиненою частиною бабинця, з одною банею над бабинцем та з галерійкою в двох ярусах. Є також дві малі бані на прибудовах кліросів. В. Січинський порівнює церкву св. Юра з церквою Успенія в Топільниці на Бойківщині. Збудована церква св. Юра з модереву, у середині на стінах старезні малюнки.

Від північної сторони солеварні серед Зварицького передмістя стоїть друга стара церковця Воздвиження Чесного Хреста. Це трибанна церква з найвищою середущею банею, бабинець угорі обведений галерійкою. За переказом покладена в XVII столітті. На Зварицькому передмісті находиться ще друга деревляна церква св. Пятниць. На Лішнянському передмісті при вулиці Івана Франка находиться остання з семи церков Дрогобича, церква Пречистої Діви Марії.

Передмістя Завіжне та Лішнянське подібно як Задвірне зберегли хліборобський характер свого населення, старі патріярхальні звичаї та стару ношу. Вони надають Дрогобичеві питому закраску. Серед гарячки нафти — дрогобицькі передмістя в свому хліборобському консерватизмі зберегли свій давній вигляд; від соломяних хат та стареньких церков чути подих давніх літ. Крім хліборобства частина передміщан займалася домашнім промислом, особливо шевством. Відомі були дрогобицькі шевці, що робляли дома селянські чоботи та продавали їх по околичніх ярмарках. В середмісті процвитала торговля, що до нині утрималася в жидівських руках. Понеділкові торги та дорічні ярмарки стягали до міста масу селянства, що звозило свої продукти та худобу з Карпат, Підгіря та самбірських лугів.

Дрогобич. Церква св. Петра і Павла. (Ротунда).

Згодом прийшла та заволоділа Дрогобичем гарячка нафти. Безпосереднє сусідство з гірничим бориславським басейном та його мінеральними багатствами, з хвилиною розросту продукції ропи та воску вплинуло на зміну дотеперішнього обличчя Дрогобича. Тихе досі торговельне та хліборобське місто в швидкому темпі почало

(Докінчення на 4-тій стор.)

САВА ГОЛОВАНІВСЬКИЙ

Лірика.

...Знов проходять весни понад містом
і сміється, як дитя, блакить...
Я хотів би зовсім новим змістом
все життя сьогодні напоїть...

...Хай у мене ноги чорні й босі,
як у вулиць бруки камяні,
та сьогодні весело розносять
сині крила весни і пісні.

...І здається, що така невмита
піднялася в небеса блакить...
— Я так хочу,
як і всі ми, жити,
цілувати і любить... любить!...

Я так хочу у русявих ранках
по дорогах місячних іти.
А вночі на золотому ґанку
під блакиттю
гільки я —
— і ти...

Я вже звик до міста й до граніту
і забув таємний шелест нив,
і здається... я-б зламав орбіти,
межі й грані — піснею розбив!...

І здається... в золоті ворота
йду сьогодні од сумного сна,
щоб сміялось
місто і робота,
буйносильна,
славна,
і ясна!

Ж. й Р. (1928).

МАРКО ВОРОНИЙ

Земля.

Хилиться гучне вітрило,
Вітер пригорнувся, ліг,
Тихе сонце взолотило
Коло буряних доріг...

Зоряне Ельдорадо
Світанням грізним встає...
Безумної мрії еспада
Протяла серце твоє.

Лишилось одне Колумбу:
Пістоля в запеклий рот.
Під неминучим румбом
Урвати хижий льот.

Розгойдувать чорну воду
Без компаса, без корабля...
Та враз, як живущий подув,
Злетіло: земля! земля!

Так я в житті своїому,
Хоч компас не раз губив,
Кажу: не вертай до дому,
Не покидай плавби.

Плесо плечем розплескуй...
Бачиш: не кучері хвиль,
Зкував кораблеві гресла
Дзеркальний до обріїв шпиль...

Бийся між рифів кривавих,
Доки не вдарить пісок,
Доки у заграві слави
Не ступиш свій перший крок.

Ж. й Р. (1928).

МИКОЛА МАТІВ-МЕЛЬНИК

Улюблений автор молоді

15. V. 1856 — 2. VI. 1935.

Ще рік тому перелетіли над нашим обрієм недобрі вісті про недугу незабутнього Любимця нашого молодого покоління й щирого опікуна селянства на всьому Покутті, Андрія Чайковського. Неодно серце затривожилось... Та все таки на потіху час від часу появлялися в пресі його „чорні рядки" й успокоювали суспільність, хоча перо писало останнім теплом серця, останньою снагою руки. Ще недавно щось було в „Ділі" — таки дуже недавно — а в неділю, по шости важких добах життя й тугої буденної роботи, спочив він на сон вічний. Андрій Чайковський великий Син Галицької волости помер... З весною він прийшов до неї тай з весною відійшов у вічність.

Письменницький хист проявився у Чайковського ще в гімназії, у VI-ій клясі. Про те він сам оповідав таке: „В шостій клясі мали ми домову задачу, на тему пословиці: „Легко прийшло — легко пішло". Недовго думаючи, написав я гумористичне оповідання. Я ждав з острахом, що з цього вийде, бо боявся кари. Але вийшло що іншого. Учитель роздав зшитки, тільки мій задержав і став перед клясою читати мою задачу. Товариші сердечно реготались, а я побачив під задачею ноту: „знаменито". Похвала вчителя мала свої добрі наслідки. Я почав писати"...

В тих часах ширилося москвофільство, а з ним і його „страшилище", книжне язичіє. Не дивно, що в такій добі Чайковський довідався про твори Шевченка й Вовчка аж у пятій клясі.

Вже тоді став займатися етнографією тай „почав писати драми, але нікому їх не показував". За тему першої взяв сільський побут.

Адвокатську канцелярію вів у Бережанах, від 1886—1905. року; від 1905—1906. у Рогатині, від 1906—1914. р. знову в Бережанах, від 1914—1919. в Самборі, де за нашої влади був назначений повітовим комісарем. Від 1919. року до смерти працював у Коломиї — всіми люблений і поважаний.

Андрій Чайковський в однострою австрійського старшини.

Чайковський признавався, що до 40-ого року життя про письменницьку працю поважно не думав. Перше його оповідання: „Образ гонору", відзначила „Просвіта" нагородою Дубравського. На конкурс, оголошений у „Зорі", написав 1895. р. повість: „Олюнька". Літературне журі, в якому були: Франко, В. Білецький і Кость Паньківський, поставило цю повість на першому місці.

Довгий ряд його повістей нині всім відомий. Це був дуже плодовитий письменник, що вложив у руки дорастаючої молоді багатий дар.

До війни історична повість — ця найважніша виховна ділянка в національній літературі — майже не існувала. І це було трагічне. Молодь стануда до подій від 1914. року майже непідготована і шукала доріг щойно у рокоті гарматнього грому. Вона не мала до війни книжки, яка перелляла б у її кров міць лицарської давнини. Як учили молодь у школі — знаємо. Вона сама собі шукала дороги, бо нею ніхто не займався, але на цьому шуканні тратила багато дорогого часу й багато сил і часто сягала по книжку, що руйнувала її душу. І тимчасом переймалася лірикою, від якої віяло мелянхолією та розпукою. Коли вдарив бойовий алярм — велика хвилина застала малих розгублених людей. Коли інші підяремні народи йшли на бій з історичною програмою, ми робили експерименти, що скінчилися радянофільством і втратою здобутої державности.

Аж нині кажемо, що треба було підготовити молоде покоління до державности. В масах це могла зробити тільки бадьора історична повість, надихана глибокою любовю до героїв минулого.

І тут саме поклав Андрій Чайковський великі заслуги, подаючи спрагненій молоді українську історичну повість.

Тон його повістей повний бадьорости, життєрадісний, погідний. Хто не замітив як настирливо при визичуванні книжок у шкільних бібліотеках домагається молодь цієї лектури, як паліють і світяться її очі, коли з полиці подають історичні повісті Козацького Батька! А їх є чималий гурт: „За сестрою", „Козацька помста", „Віддячився", „Побратими", „До слави", „Корніенко", „На уходах", „Кричевський" „Одарка", „З татарської неволі", „Блудний син", „Оповідання", „Воєнні оповідання".

Його бажання було ясне: вирвати з рук молоді чужу книжку і дати свою, рідну, щоби молодь виховувалась і гартувалась.

Чайковський — це наш Крашевський. В Польщі до Крашевського панував французький роман. Крашевський вибив із рук покоління чужу книжку й навчив його читати по польськи. Здається, що й великий Покійник міг би сказати за Крашевським: „Не дбаю я про себе і про свої твори — я лише хочу письмом, словом, учинком, криком порушити й захопити, — хочу, щоби колись про мене лише стільки сказали, що я причинився до оживлення духового життя сучасности".

БАТЬКУ!

Якщо бажаєш своїй дитині добра, — то передплати для неї

„ДІТОЧУ БІБЛІОТЕКУ",

яка коштує на рік тільки 5 зол.

Дитина діставатиме щомісяця 1 книжечку.

Адреса: „Діточа Бібліотека" — Львів, вул. Зіморовича 3.

Стефаник у Львові

Василь Стефаник, хоч формально і досі радикал, приїжджає до Львова як по свячену воду. Цими днями відвідав він осередок нашого культурного руху та маразму після трилітнього блаженного почування, що на селі куди краще.

Чого-ж приїжджає? Тут є лікарі, видавці і деякі приятелі, яким до Русова вибратись іще важче. Одні кажуть, що у Русові нема в літі ріки, другі, що в зимі нема там доброго пива. Автім Стефаник пива не любить. До того-ж лікарі заборонили. Чого вони й не забороняють! Кажуть Стефаникові навіть не ходити, саме тоді, коли він приїхав до Львова на те, щоб усіх відвідати і скрізь заглянути, що де робиться. Це йому необхідно потрібне для чистої совісти, що нічого не тратить не сидячи у Львові.

Час у нього у Львові обмежений. У Русові ніхто його не чекає, але місто дратує його, томить. Навіть у каварні і шинку люди сидять за довго. І говорять страх багато! „Як ви можете те все витримати?" питається він з таким подивом, якби по нашім череві танцював хтось у черевиках набитих цвяхами.

Стефаник говорить мало, хоч дуже товариський, не такий, як на давніх фотографіях, коли хмурився під тон своїх оповідань. Від деяких слів (таких як „інтервю") відганяється, наче від мух або від деяких прізвищ.

„Я взагалі з літературою маю мало спільного" — пригадує за кожним разом, щоб борони Боже не поспитати, чи він що пише або чи знає останні наші сензації. „Не люблю писати і не вмію" — це значить: маю досить того, що написав. Коли раз на місяць треба написати лист, то диктує (не тому, що має приватного секретаря, а тому, що нерви у правій руці давно втратили свою силу).

Цікавиться Стефаник літературним рухом, але каже, що нічого не розуміє в тих нових констеляціях, якто давні його приятелі зійшли з письменників на проповідників. Думає він своїм здоровим розумом інтеліґентної людини, що не на те письменник має талант, щоб розуму вчити інших; бо ці інші теж свій розум мають, коли варт для них писати.

З Русова теж видко молоді таланти. Небагато їх; не так багато, щоб було що читати на селі довгими зимовими вечорами і не все те таке ясне, щоб можна з твором вийти на двір і прирівняти до денного світла. Навчилися молоді писати; деякі гак крешуть пером, аж іскри йдуть, але не такі то іскри від надхнення, ні, від кінських копит. Усі йдуть нині — в артилерійську атаку. Не є це слова Стефаника. Ні; він тільки злобно всміхається, бо знає грохи письменницьке ремесло і не любить „кумедій" з широкими жестами і „моцними" словами. Знає, яка їм ціна.

Має ще й інші клопоти. Діти. Великі клопоти, бо великі діти. Один став правником, а відомо, що нині наш адвокат. Другого — треба б в Америку вислати; хоч там і кріза, але не галицька.

Має Стефаник теж свої секрети. Про них не то не вільно писати, але навіть згадувати. За секретами йдуть крепкіші слова. Наприклад про політику. Нехай буде яка хоче, але чому нема в ній людей на ввесь ріст, таких, про яких можна б сказати (хоч би не голосно) „індивідуальність". Упевняє, що колись Ол. Барвінський робив таке вражіння, пізніше Е. Олесницький, а коли доходить до імени Франка — зідхає: „Як ми взагалі можемо собі дати раду без такого чоловіка?!"

Зате тішиться дуже, що не потребує журитись за свою посольську кандидатуру. Завтра вранці таки їде до Русова, бо у Львові нема що робити. Хоч дуже хорий, але вмирати ще страх не хоче. Розмовляє про літературу, ріжних людей і всякі вічні справи і ввесь час пригадує собі голосно, що мусить купити синовій матерію на сукню і собі три цигорнички. **м. р.**

АНДРІЙ ЧАЙКОВСЬКИЙ

Моя перша любов

Ой швець любив мене,
Я його, а він мене;
Він мене, а я шевця —
Не було тому кінця...
Співанка.

Перший раз я залюбився, як був у шестій клясі. З огляду на моїх професорів і на мою жінку не признавався би я до того, якби не те, що з юридичної точки та історія вже комплетно задавнена і ніхто мене за те не може чіпати, а з другої сторони вона дуже поучаюча для всіх кандидатів до любови.

Раз чув я в театрі, як співали про одну влюблену пару, що, мовляв, худощавий соловейко сватом був, а два бузьки давали шлюб... і з того я вношу, що кожна любов повинна зачинатися під якимсь видимим знаком нпр. білолицего місяця, ясної ночи, соловейка, бузька, кота і т. д.

Моя перша любов зачалася в осени на четвертій квадрі місяця вересня, серед хмарних днів і темних невидненьких ночей, отже в часі, коли ні круглолицего місяця, ні ясних зірок не видати, коли соловейко має вакації, бузьки відлетіли в Єгипет доставляти молодим єгиптянкам діточок (коли бузьки і в Єгипті заліверували доставу дітвори, як у нас), ну, а котячий сезон, як відомо, в марті. Отже моя перша любов не почалась ані під знаком соловейка, ані бузька, ані кота, ані місяця, ані зірок, лише під знаком мавпи. Той видимий знак моєї любови не був ані африканської, ані американської, ані австральської породи, лише таки була це мавпа европейська знад Гібральтару. Правда, вона була дуже учена. Одягалася в червоний фрак, їздила на окульбаченій собаці, вміла дзвонити, стріляти, робити масло в порожній масниці і т.д.

Було це так. Вертаю я пополудні зі школи і бачу на подвірю, де я мешкав, купку людей. Зпоміж них виходив милозвучний голос попсованої катаринки. Приходжу ближче і виджу, як якийсь фальшивий таліян показує на втіху тої добірної публики ріжні цікаві штуки з невеличкою мавпою. Я хотів бути як найближче, так щоби видіти добре мавпу, а вона щоби виділа мене. І дійсно, мавпа завважала мене, бо стануда смирненько, уклонилась низенько своїм капелюхом, достоту так, як витресований галицький школярик, і стала мені давати знаки, що хоче подивитися: що ми сьогодні мали завдане в школі. Я подав їй Салюста „Coniuratio Catilinae" — Тим способом хотів я скомпромітувати таліяна і мавпу, що, мовляв, хоч ти небоже кладеш себе потомком Титів і Брутів, а твоя учениця походить із Іберійського півострова, то таки не потрапить перекласти ні одного речення Салюста, бо й мені самому це дуже трудно...

Але мавпа ні раз не збилася зпантелику моїми тихими увагами, лише взяла книжку, скочила на свого зубатого Пеґаза, отворила її з повагою і здавалося, що шукала, де є підмет, а де присудок, бо дуже крутила головою і приглядалася, цілком так, як колеґа, що не приготувався...

Публика в сміх! А між тими ріжнородними голосами долетів до мого вуха один як срібний дзвіночок, милий як спів соловейка, солодкий як голос флета, голосний як голос трембіти... Я оглянувся. На високім камені (ну, дуже високий він не був) стояла дівчина. Її струнка стать, одягнена в білий кафтаник, її румяне личко, сині як небо очі, чорні, густі брови, гарне густе волосся, невеличкий носик, коралеві усточка... відразу прикувала мене до себе. А коли вона звернула увагу на мій мужеський регіт і подивилась на мене своїми очима, то я став очарований, так як той подорожний, на якого подивиться боа. Я не міг рушитися з місця, відорвати очей. Не тямлю вже, коли вчена мавпа віддала мені Салюста і коли публика розійшлася. Я стояв усе на однім місці і дивився на ту неземну появу, яка нагадувала мені якусь лицарську римлянку, вже не тямлю яку...

— Що то за панна? — питаю нашу служницю.

— Аво, тут спровадилася якась пані з дітьми, що ходять до школи, а та панна при мамі.

— То вона також ходить до школи?

— Та де, во! Така велика, що вже віддавалася б...

Я пізнав невластивість мого питання тай не питав уже більше нічого.

Того вечора я не міг взятися до ніякої роботи. Імітація римлянки скакала мені по книжці: раз така мала, що ховалася поміж букви, то знов велика як тополя, як ратуш самбірський... Коби хоч знати, як вона називається? — думав я собі, розвязуючи якесь альґебраїчне зрівнання. Йдучи спати я поглянув крізь вікно. У вікні напроти, де мешкала римлянка, світилося... Ах!

Другого дня, йдучи зі школи, побачив я римлянку на порозі, вклонився; вона відклонилася мені як знайомому і показала мені свої гарні зуби (прошу цього вислову не брати в переносному значінні). За два дні вона прийшла до нас, а за чотири грали ми вже лябета. Якось так зложилося, що карта впала на землю і ми рівночасно схилилися за нею. Наші голови чоломкнулися легенько, але лиш так, що моя буйна чуприна (гей, гей! я ще тоді не був лисий) зіткнулася з її гривкою. Вона таки хватила карту своїми гарненькими пальчиками і я піднявся з нічим, але вона вміла нагородити мій даремний труд, бо споглянула мені в очі своїми синіми зірками так глибоко, так протяжно, так солодко, що мене заскоботало аж коло серця і я... пропав! Від тої хвилі карта не йшла мені вже, я робив страшенні похибки і програв тридцять горіхів.

Пізним вечором я зайшов у свою кімнатку. Треба було на завтра приготовитися до школи. Беру Салюста „Coniuratio Catilinae". — Читаю, заглядаю до словаря, а мені заєдно привиджується Рузя (вона звалася Рузя); чую на собі її палкий погляд, на голові чую дотик її мягенької гривки. Щоби того чуття не зганяти, я був би ні за що в світі не доторкнувся гребенем свого волосся... Пишу препарацію — хочу писати „фрустра", а пишу Рузя... Пек біді! Або то варта заниматися такими людьми як Катіліна? Хто-ж був Катіліна? Простий батіє, такий, як у нас сидять під пропінацією та шнурком оперізуються... А тут Рузя!... ах, не „misceantur sacra profanis"! Шпурнув я Салюстом і взявся писати поезію.

„Коби мені крильця, полетів би я..." — не йде!

„Як дві зіроньки ясні, вчарувала ти мене" — і то не йде! Може би так:

„В просторі небеснім дві душі шукаються..."

„Тепер знайшов я тебе, ти знайшла мя..."

Щось невдало! — Видно, що я такий до поезії, як сільський

ВОЛОДИМИР ЛАСОВСЬКИЙ

Баталіст поневолі

Баталістичне пластичне мистецтво має за собою історію, що сягає давньої давнини. Мисткі всіх віків і народів намагалися ріжними матеріялами зображувати первісний і сильний войовничий гін.

Навіть непримиренний пацифіст або противник баталістичного мистецтва мусить признати, що війна, сцена рукопашного бою кінноти або гураґанового артилерійського бою мають у собі стільки величности та суґестивного руху людських і кінських тіл, куряви розбризькуваної землі та блиску зброї, що дивно було би, якби вони не стали сюжетами для мистця-пластика.

Формальна інтерпретація баталії в ріжних століттях і народах була інша. Давній асирійський баталістичний твір незвичайно сильно відбиває від перського, а обидва вони ще більше від сучасного експресіоністичного полотна того жанру. Але скрізь бачимо намагання зобразити те, що притаманне війні — динаміку, ритм, ґрандіозність.

Треба тямити, що баталією не називаємо тільки фотоґрафічно нанесені на полотно воякі постаті, що скачуть цілими полками на конях, і блискучими шаблюками конче товчуть

Іван Іванець.

по головах ворога. Таке розуміння баталістичного малярства поширили у нас наші таки гарячі прихильники малярів того типу, що Матейки та Коссаки. А проте на цьому „баталія" не кінчиться.

Чудовим баталістичним образом може бути навіть дуже зле з погляду колишнього кавалерійського вахмайстра нарисований кінь і зі становища костюмольоґа „нефахово" зодягнених півтора вояка. Важне тут відчуття та передача того, що вкладаємо у слово „війна".

У станковому мистецтві небагато маємо баталістів. По той бік Збруча наш останній збройний зрив видвигнув дві видатніші в цьому жанрі постаті: Іванця та Перфецького. Назвати Іванця лиш баталістом — годі. Його баталістика справа припадку, справа його участи у війні; видко в нього сентимент з національних мотивів. Іванець має малярський нерв, темперамент і малярську культуру.

Проте називати його баталістом — не гріх.

Іванець є під могутнім впливом імпресіонізму. Це значить, що його майже зовсім займає у сюжеті проблєма світла. По лінії його зацікавлення світляними явищами йде у нього питання коліру, розвязки площі,

І. Іванець. Похід (олій).

розміщення на ній мас і колірового та лінеального ритму.

Колірова ґама у нього дещо пригашена на користь злегка експресіоністичної, прибрудненої тонації.

У цьому нічого дивного. Частим сюжетом його оліїв це фраґмент баталії або взагалі кількох рухливих предметів, що своїм кінетизмом не дозволяють на безпосередню передачу образу, лиш вимагають у часі малювання, щоб невпинно відтворювати в уяві збережену візію. Тимто й значна частина колірових вражінь підпадає г духові диспозиції мистця.

Тому, що природа баталії вимагає засадничо інших засновків від тих, що їх дає імпресіонізм, Іванець часто йде на компроміс. Він бере здобутки експресіонізму, користуючись відформленням, шукає виразу збільшеного і таким робом заломлює, що так скажу, стилевість своїх праць. Проте схрещення цих двох напрямів допомагає йому осягнути велику свободу вияву та своєрідність мистецького обличча.

І. Іванець. Ураганний вогонь (туш).

І. Іванець. В поході (рисунок вуглем).

пес до полювання... Напишу прозою; або то в прозі нема поезії? Я зшив наборзі кілька аркушів паперу і зробив такий напис: „Дневник моєї першої любови". Я списував аж до півночи свої враження з того дня і постановив собі свято, що щоднини напишу щось. Другого дня записав я так: „Нині дістав я з латини двійку. Складаю її як першу жертву на жертвеннику любови... Але це горе нагородить мені Рузя. Вона прийде знов грати в лябета, а я знов дивитись-му на її гарне личко..." (Відтак наступила предовга рефлексія). Одначе того вечора Рузя не прийшла, бо її батько приїхав. Мимо того я не переробив лекції, міркуючи собі так, що професор чей не здурів, щоби мене питати день за днем...

Аж третього дня прийшла Рузя. Ми лябетували довго в ніч; в павзах співали. Я виймив нотний свій записник, настроїв ґітару і став учити її: „Як два серця ся-а-а кохають — серед красних дней..." Тим „кавалком" мали ми спродукуватися на Різдво.

Так тривало довго-довго, а мій жертвенник любови аж угинався під важкими двійками... Я вижидав хвилі, коли освідчуся, та хоч така хвиля що-днини попри мене перелітала як метелик, я не мав відваги вхопити її, і все відкладав на пізніше. Коли надходив рішучий момент, я почував, що я ще не гаразд підготований, цебто та форма, в якій я хотів висказати своє чуття, зовсім невідповідна, хоч укладаючи її день перед тим добачав я в ній чудо поезії... А коли часом на форму я й згодився, то позиція не відповідала тій позиції, яку я собі уложив. Раз уложив я собі, що треба клякати, а тут саме здибався з Рузею надворі в болотнисту пору. Другий раз уложив я собі уклонитися шапкою, а тут якраз був без шапки. То знов мав хопити її за обі руки, а я саме держав щось у руці. Біда тай годі! Така нерішучість страх мучила мене і я відложив освідчини до тої хвилі, коли будемо продукуватися з нашим „кавалком". Мимо того всього мені було весело, я був щасливий. Але любов має своє терне — і я мусів його надибати на своїй дорозі.

До мене заходив один мій товариш, щирий друг... Я звірився йому зовсім, відкрив перед ним свою душу. Він ободряв мене, потішав, і я запросив його на партію лябета з Рузею... Приходив що вечора і зрадив мене — тяжко зрадив! Де вже нині шукати вірного товариша! І він неборачисько не устояв супроти палких поглядів Рузі і ступив на ту саму дорогу, що й я, т. є перестав учитися. Не знаю лише, чи складав також свої двійки на жертвеннику любови, чи записував де їх собі... Але я не зараз пізнав його зраду. Я каліграфував поезії, писав дневник, учився напамять найкращі поезії, — а він кібіцував коло Рузі і відпроваджував її аж під двері...

Не знаю вже, звідки я про все те довідався, але таки відкрив я зраду і закипів страшенною люстю. Мене трохи кров не заляла, в очах чорніло, і я в першій хвилі рішився „убити" зрадника. Того таки вечора я чатував на свого суперника з бучком під парканом до півночи, але він не прийшов... Ми стали завзятими ворогами. Аж третій товариш, перед яким ми пожалувались, погодив нас і ми оба постановили торжественно „під пятнацяткою", при склянці пива, відцуратись невірної дівчини, заспівавши тріо: „Мені з жінков не возиться! — А тютюн та люлька козаку в дорозі — знадобиться!"

Але я був хитрий малорос. Усунувши так суперника з дороги, сам не уступив ані крихітки... і відкладав освідчини з дня на день... Моя Рузя видячи, який я сафандула (так мене назвала перед моїм другом, з чим він проговорився мені при пиві), хотіла мені помогти. Заговорювала то сюди, то туди, а я ані руш! Аж раз питає мене:

— Ви любите театр?

— Дуже люблю.

— А вступили би ви до театру? Я вступила би зараз...

— З вами, панно Рузю, я вступив би до пекла...

— Отже добре, вступаймо разом, заки ще театр відїде до Дрогобича.

Тоді гостював у Самборі театр і була добра нагода. Я укладав собі рожеві пляни, який то я буду щасливий, які буду грати ролі — розуміється з Рузею... Я вправлявся в ріжних монольоґах і кричав нераз на цілу хату як божевільний.... Рішуча хвиля зближалася. Вже третій раз було оголошене „на жадання публики ще одно останнє представлення" — аж тут... „A Schlange, a Krohodil is nicht a Peirl für den wus sie hat mit geschrieben" — кликнув би залюблений жид.

Приходжу раз до дому і хочу нову жертву з математики вписати до дневника, коли глип! — на столі лежить карточка писана рукою Рузі: „О мій! Судьба розлучає нас і люди нас розлучають... Я з наказу батька виходжу проти своєї волі за оберавзера... Але Тебе, мій соколе, не забуду ніколи, ніколи, ніколи, ніколи, ніколи! — Твоя на віки нещаслива Рузя".

Якби пізанська вежа завалилася, якби ґрім ударив із ясного неба, якби світ перевернувся, — я не злякався би так. Мені потемніло в очах... Отямившись питаюся нашої служниці:

— Чи панна Рузя ще є?

— Ого! ще рано, як панич пішли до школи, поїхала. В мясниці її весілля! — і усміхнулася злобно.

А то доля! Без прощання, без любого погляду тих очей, ясних зірочок, без доброго слова, без одного стиснення руки, без незабудьки на спомин! Доле, моя, доле! Що ти виробляєш?... Я став цілувати ту картину паперу, останню памятку по Рузі... і страх лютував на тиранство несовісних батьків, що безпощадно, безсердечно силують своїх дочок виходити за оберавзерів... Який чорт видумав оберавзерів і цілу бранжу скарбової сторожи? І я запалав невгамованою завзятістю проти „зелених" паничів, як найгарячіший пачкар...

Усе своє горе вилив я в дневнику і записав його до останньої картини... Ходжу як сонний. Ніяка робота не береться мене. Одна поезія займає мене, але не кожна. Гомера не можу стерпіти, не лиш для того, що він писав по грецьки, але нема в нім згадки про любов, а мені лиш такої поезії нині трба...!

Висповідався я якось перед своїм товаришем, що був із тої самої місцевости, що Рузя і знав її добре.

— Іди дурний! Не завертай собі голови. Вона не почислила би всіх тих кібіців, із якими зналася... То вітреница! — і розповів мені дещо більше, що вже не перейшло би цензури...

Я поміркував, ударив себе по чолі і сказав ті достопамятні слова:

— Fuimus asini!

Я спалив свій дневник під кухонним жертвенником і взявся сердечно до книжки, бо на місячній конференції начислили, що я аж три предмети зложив на жертвеннику любови.

Так було колись... Давно воно минуло, а я ще тепер, як побачу галіяна з мавпою, то утікаю і не дивлюся в той бік. Біда не спить.

Бережани, 27. II. 1904.

МИ.

І. Іванець. Вістовий (туш).

Ці слова піддаю на увагу тих, що хвилюються, чому Іванцеві коні неподібні до Коссакових.

Іванець знає теж надбання кубізму, доказом чого є ряд його ґрафічних праць, де він інтелігентно розвязує проблему ґрафічного чотирокутника.

В ілюстрації він залюбки ловить кожну нагоду вихіснувати світляні можливости сюжету, передаючи форму чи масу своєрідною нервово вривчастою рискою, що не так обрисовує предмет, як скоріше визначує ступінь його насвітлення на тлі інших.

У пейзажі, портреті та композиції Іванець завжди виявляється стовідсотковим малярем. Його увагу займає не лиш колір у природі чи на палітрі, але й самобутнє життя полотна і сила його колірового виразу.

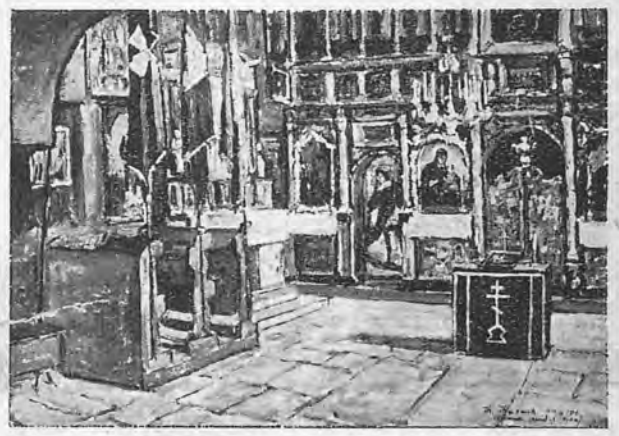

І. Іванець. Церква в Рогатині.

І. Іванець. Окладинка.

Дрогобич — місто сімох церков

(Докінчення з 1-ої сторінки).

перетворюватися на промислове місто, одна за одною почали на периферіях виростати рафінерії ропи та фабрики. У Дрогобичі почала зосереджуватися також жива торгівля нафтовими теренами.

Та в останніх роках при застою нафтової продукції в Бориславі та зрості світової економічної кризи Дрогобич почав занепадати. Часи великих бізнесів минули. Проминули численні випадки великих вибухів ропи, що електризували місто та звертали очі Дрогобича в сторону гір, де вночі мерехтіли тисячі електричних зірок. Досягнувши вершка свого розвитку Дрогобич ділить нині долю Борислава, що був підставою та джерелом його значіння.

Окрему сторінку має Дрогобич в історії українських визвольницьких змагань, сторінку доволі сумну. Із повоєнних часів чи не одиноким трівким здобутком українського дрогобицького громадянства є здвигнення жертвами повіту та Християнської Громади в Бориславі гарного будинку для Коедукаційної Гімназії „Рідної Школи" ім. Івана Франка. На жаль досі будинок ще не зовсім викінчений.

Відомий Дрогобич нині теж своїм карним заведенням. Дрогобицькі „Бригідки" це великий комплекс будинків, що розложився в південній стороні за містом, на горбах на правому березі Тисьмениці.

Розріст Дрогобича спинений на півдні та сході широкою долиною Тисьмениці, іде нині головно в північному напрямі. Розбудовується новий Дрогобич на задвірнянських горбах аж до села Гиравки та Старого Села.

Українське Товариство Допомоги Інвалідам у Львові розписує оцим
КОНКУРС
на проєкт обгортки до календаря
„УКРАЇНСЬКИЙ ІНВАЛІД"
на рік 1936.

Назва календаря не обмежовує свободи в виборі сюжету рисунку.

Обгортка може бути виконана щонайбільше в трьох красках. Розмір 290 ×210 мм. Проекти надсилати до кінця червня ц. р. на адресу: „Українське Товариство Допомоги Інвалідам" у Львові, вул. Потоцького 48.

Нагорода за принятий проект 100 зол. Проект стає виключною власністю УКТОДІ з правом репродукції. Неприняті проекти будуть негайно звернені авторам.

УКТОДІ, Львів, Потоцького 48. Телєфон 252-14.

Життя Іванця, як більшости наших мистців, не прибране рожами. І пише він, і редаґує, і вічно бігає за якоюсь посадою... для інших, підшукує меценатів, щоб купили той чи інший образ говаришів у потребі.

І. Іванець. Похід у тифі (олій).

Злі обставини і занадто добре серце шкодять його праці. Багато літ протратив на війні, не менше на правничі студії і досі ця дочіпка „др." перед прізвищем виглядає на якусь непотрібну зачіпку. Маляр — др. прав це зовсім баталістичний сюжет.

МАРКО КРОПИВНИЦЬКИЙ

Театр у Бобринці*)

Бобринець, колись повітовий, нині заштатний городок Херсонської губернії, це є „альма матер" моя й Тобілевичів: Карпенка-Карого, Садовського, Саксаганського і сестри їхньої Барилоті-Садовської.

Вже тридцять сім років минуло від тоді, як я покинув Бобринець, у котрім провів більшу частину юних літ, у котрім пережив найгарячіші молоді задуми і найпалкіші поривання в безкраїй та неосяжний простір...

Вчився я в багатьох школах, навіть був два роки і вольнослухачем київського університету, а скінчив тільки бобринецьку 3-клясову повітову школу...

Чимало вже товаришів моїх, однолітків і старіших від мене, або й молодших, покінчили земне мандрування, тільки декотрі ще „прядуть на тонку", як і „аз многрішний".

Ось ще недавно „отиде ко праотцам" один із молодших і колись із найближчих товаришів моїх, бобринчан — Іван Карпович Тобілевич (Карпенко-Карий).

Він був молодший від мене на чотири з чимсь роки. Я родився р. 1840, квітня 25-го, в с. Бешбайраках, Єлисаветградського повіту, Херсонської губ. До р. 1862 ми не були знайомі: я тулився до гуртка дорослих, він — до підлітків.

Літом р. 1862 приїхав я з Києва на канікули[1]) до свого вітця, котрий управляв сл. Живанівкою (в 28 верстах від Бобринця). Із Живанівки я часто їздив у Бобринець, де жила моя мати і бабка (з боку матери) У. В. Добровинська, з синами-чиновниками. Часто я ходив на річку Сукаглей (за чотири верстви від Бобринця) на „Кругле плесо" купатися й іноді брав з собою вудки. Раз я там вудив (це було в неділю), а поодаль чиновники та школярі борсались у плесі й плюхали рибу; я вже наважився перейти далі й почав збирать вудки, як зворухнувся поплавець, далі пірнув і вмить на гачку затріпотів невеличкий коропець. В ту-ж мить підбігцем підійшов до мене хлопчак у соломяному саморобному бриликові й зупинився осторонь, заздрісно позираючи на мій улов.

— Ви теж удій? — спитав я його нанизуючи коропця на кукан.

— Біда, як люблю!...

— Чому-ж не вудите?

— У мене нема вудок... — відповів він.

— Нате вам одну, вудьте... Я люблю в компанії вудить... Сідайте ось поруч.

— Поруч? — спитав він дивуючись. — А є такі вудії, що ненавидять, як хто підійде близько, лаються... — додав він усміхаючись.

— Ну, я не з таких.

Хлопчак ухопив швидко вудку, наживив свіжого хробачка, поплював і почав мостить ліворуч.

— Е, ні, сідайте праворуч — промовив я — бо я ліва, будете мішать мені.

Він сів праворуч, — і ми не счулись, як розбалакались, через що часто давали зівка; риба скльовувала хробачки і ми викидали вудки з обголеними гачками.

Цей хлопчак був Іван Карпович Тобілевич, майбутній „Карпенко-Карий", славетний драматург і артист.

Почалась у нас розмова з брилика. Я зацікавився і спитав, хто йому сплів такого чудового брилика; він відповів, що це так плетуть на річці Висі, де його батько (не пригадаю, в якого пана) служив за економа.

Далі розказав мені Ів. Карпович, що в Бобринці у них є свій домок, на Рущині[2]), що там живе його мати і при ній, опріч його, ще четверо менших братів, котрі вчаться в повітовій школі, та сестра; що два дядьки його, з батькової лінії служать: Гаврило — квартальним, а Степан — старшим писарем у станового в с. Ревуцькому; що й сам він теж служить у земському суді.

— Що-ж ви там робите? — спитав я.

— Покищо переписую бумаги. У мене гарний почерк. Та мабуть скоро поїду до дядька Степана, він кличе мене до себе... Там і жалування більше, бо тут я маю чотири карбованці в місяць, а там дядько дасть пять або й шість... Тут писарів сила, через те й тіснота та духота... Літом, хоч вікна відчиняють, а зимою, як натоплять сторожі кураєм, то від смороду та чаду аж млосно робиться... Вікна в суді здебільшого виходять на арештанське подвіря (земський суд повітовий, дворянська опіка і поліція містились на другім поверсі, а внизу була тюрма), що влітку, як відчиняють — трохи легче дихається; тільки що сварка та лайка арештантів та дзенькіт кайданів мішають роботі...

— А я, слава Богу, втік від тієї канцелярщини — одмовив я.[3])

Розповів мені Ів. Карп. і про найцікавіше: про те, як у Бобринець приблудилась пара московських акторів — І. В. Соболев і сестра його М. В., як вони благали де-кого бобринчан-чиновників зорганізуватись в аматорське коло, щоб виставлять спектаклі, але бобринчани не згодились, а інші навіть жахались та відхрещувались...

Згадую, що Соболеви заграли таки в двох два водевілі, умовивши мою матір проакомпаніювати їм до співу на фортепяні. Спектакль дав чистого зиску карбованців із 25.

Моя мати вчила грать на фортеляні мало не всіх панночок-бобринчанок; вона мала школу, де бувало дітвори до 40 душ, здебільшого еврейські діти. Ще й тепер памятаю прізвища декого: Жалкові, Варшавські, Шулимчишині, Медового, Шкловського, Шапіри...

На багатьох чиновничих іменинах, де молодь танцювала до світу, кінчаючи вечірку „метелицею", а старші сьорбали сивуху аж до мовчанки[4]), мати доброхіть відбувала обовязок дарового тапера...

Оркестри в Бобринці не було, на міщанських весіллях та на весіллях незначних чиновників грала троїста музика цигана Василиґи: дві скрипки та двострунний бас, часом і бубон гудів. Траплялось іноді, що до них пристобувався ще й флейтист Яшка; тоді Василиґа згорда погукував на компанію, гупаючи ногою: „дже-дже", „хва-хва"!

Яшка був „вільноодпущений", не тільки грав на флейті, але й кухарював, шив черевики, красив деревяні дахи (в Бобринці ще тоді деревяних дахів не геть-то було й багато, а блящаний тільки й був на „присутственних" місцях), стриг і голив увесь Бобринець, пік бублики, кров пускав і ставляв чиновникам баньки та пявки на похмілля або після „мамаєвого побоїща"...

Літом він робив „морожене", і як не поспівав розпродать до того моменту, в який його вже притьмом тягло до шинку, то доїдав сам, а іноді скликав собак і, вижбурлюючи морожене, гукав:

— Їжте собачки, годуйтесь, єжелі господа не желають... Ніколи більш не крутитиму мороженого, падлець я буду, будь воно трижди неладне!"

Але через скільки днів його підтріснутий голос ізнов лунав по пустих бобринецьких вулицях: „Сахарне морожене!"... Пив він щодня і часто допивався до білого змія...

— Наш барин — оповідав він — приказував нас учить усьому, щоб ми всьо знали... Вчили нас по Гадесах, Москвах, Киевах... Ну, нікак не змогли навчить, щоб не пили горілки... потому што ето от горя-досади і ні в котру науку не входив.. Ух, і поров-же нас барин, ужасть, як поров, не жалував лози!... І скажу по совісти, што напрасно... Напоследок того, облюбував барин мою сестру, Марфушку, — ух! і дівчонка-ж була: розкраса-краса!... Узяв її барин за полюбовницю, а мене ослобонив... да... Ех!...

Кінчав Яшка промову, тяжко зітхаючи і виразно показуючи рукою на небо: там усе розберуть!...

Бобринчани певно взагалі музикою зовсім не вередували: „аби, мовляв, рипіла..." Бо в 50-их роках, коли перевели повіт із Ольвіополя в Бобринець, то бобринецька депутація, задля зустрічи бажаних гостей, не потурбувалася навіть хоч про яку-небудь оркестру, а вискіпала десь захожого „катеринщика", і як тільки показались із-за гори фури, на котрих везли стоси судових справ, а зверху сиділи купами писарі, — катеринщик заграв: „І шумить, і гуде..." З передньої фури хутко виплигнув повітовий суддя, а за ним капітан-справник і пустились з радощів підспівувати; і вже після танців піднесли хліб-сіль і почалось частування.

Тільки з 60-тих років, коли молоді чиновники затівали у складчину танцювальний вечір, то почали виписувать оркестру з Єлисаветграда: Фроїма або Циганкова. Іноді Яшка затісувався і меж цих музик з своєю похрапаною флейтою і, хильнувши зайву чарку, починав нещадно критикувать їх репертуар; тоді його без церемонії витурювали в шию.

Танцювальні вечірки відбувались у залі повітової школи.

Спектакль Соболевих, в дому Медовго, утворив неабияку сензацію, після чого декотрим молодим чиновникам скортіло таки спробувати і свої сили. До цього гуртка прилучився й Іван Карпович (Тобілевич) і це зупинило його переїзд до Ревуцького.

Коли Соболева в водевілі з „переодяганням" зявлялася то нянькою то циганкою, то хлопцем, декотрі старі чиновники, казав Іван Карпович, хрестились та одпльовувались; тільки із задніх рядів два заїздних семинаристи гукали громогласно: „акціос, акціос!" — „Тут не без нечистої сили", висловився авторитетно старий, лисий повітовий скарбник, Д-н, що родився, зріс і постарів у Бобринці, з роду-віку не бувавши ні на яких спектаклях, і прославився хіба тим, що протер на своїм віку більш півдюжини крісел за преферансом.

— Більш я не піду на це диявольське дивіння, — ні, калачем мене вже не заманиш! — сказав він виходячи та одпльовуючись. І справді його після того не бачили вже на спектаклях. А через те, що він був один із головних камертонів у чиновничому „хорі" то, звичайно, що йому потакнули в унісон і декотрі партнери.

— Именно, що краще і корисніше обявить десять без козира, ніж дивитись на цей заморок — підморгнув чорний, як вуґіль, коротенький чинаш,

*) Уривок зі спогадів Кропивницького.

[1]) вакації.

[2]) Бобринець ділився на дві частини: Рущину і Грицькову. — Автор.

[3]) У 1861 р. я вступив на службу в Бобринецький повітовий суд, але через кілька місяців вийшов „в оставку". — Автор.

[4]) Я бачив нераз таких, що напивались до того, що не говорили, а тільки дивились один на одного та оддувались, ніби потужаючись щось промовити. — Автор.

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ

Маємо нову пяністку

Не такі то ще давні часи, коли то фортепіянові продукції мали у нас — у порівнанні із скрипковими, чи сольоспівами дуже невдячне місце і меншевартне, майже другорядне. Не так ще давно, слухачі прочитавши у програмці концерту, що йде фортепіянова точка, вважали ту хвилину за підхожу, щоб вийти з салі „на папіроску"!

Коли українська концертова афіша зперед 15 літ оголосила у Львові програму, зложену виключно з фортепіянових творів, то багато поважних і інтелігентних громадян дуже скептично висказувалося про „можливість" вислухати таку цілу програму. Нині такі концерти в нас уже не дивують.

Та все-ж недавній концерт Марти Кравців у великій салі Муз. Тов-а ім. Лисенка у Львові був у нас (бодай в обсягу піяністичних імпрез) знову дальшим кроком: виконавцем цілої програми була одна тільки учениця, яка тим концертом немов завершує свої піяністичні студії у Вищому Музичному Інституті ім. Лисенка. А коли ще зважимо, що молоденька піяністка ще рік тому дістала в Муз. Інституті ім. Лисенка свідоцтво зрілости (покінчивши рівночасно і всі побічні теоретичні предмети), а на два роки перед свідоцтвом зрілости у гімназії, куди ходила рівночасно, то це майже винятковий у нас приклад. Недавній її концерт виявив її винятковий музичний хист. Велика програма ставила перед піяністкою дуже високі вимоги, не тільки технічні, але і з погляду змісту. Вага програми може більше пересунулась на змістовиразовий бік, що залежний подекуди не тільки від психічної вражливости виконавця, але і від його життєвого досвіду, придбаного життєвими переживаннями.

А проте маю враження, що молоденька піяністка у дотеперішній стадії свого музичного розвою захоплюється найсильніше і висловлюється найбільш маркантно у сфері піяністичної стихії, ніж у сфері внутрішньої концентрації і експресії. Не можна дивуватись, що нпр. у Сонаті Е-дур оп. 109 Бетговена, піяністка, хоч дуже добре технічно опанувала твір, і при значній вдумчивости, навіть молодечій інтуїції, не зможе ще схопити всієї глибини Бетговенівської романтики останніх сонат. Також в органовому концерті (Бах, чи пак Вівальді-Страдоль) вище поставив би я виконання вступу та фуги від інтерпретації обох інтермец. З менших творів виконала піяністка рапсодію Ес-дур Брамса, а з українських незвичайно гарно дві прелюдії Барвінського та фугу Н. Нижанківського (вперше виконана). Цікавий цей твір мимо деякої нотної гущавини, визначається гарною градацією гематичної будови, яку піяністка пластично і з успіхом вивела.

Та найбільш піяністичного нерву і бравури, подиву гідних у такому молодечому віці, виказала піяністка у кінцевому концертовому етюді Ліста „Кампанелля" та наддатку „Капріччіо" Паганіні—Ліста. І може шкода, що піяністка не взяла в програму більше того роду творів, які найкраще виявили нам піяністичні її прикмети, її легку та елястичну руку. Як другий наддаток відограла дуже гарно поему київського композитора Косенка. Крім цього виявила піяністка незвичайну фізичну і памятеву вигревалість.

Назагал можна ворожити їй піяністичну карієру. Успіх концерту був одночасно таким же педагогічним успіхом учительки концертантки п. Галі Левицької.

До спогаду М. Кропивницького. Саксаганський в ролі Бондаря, Садовський в ролі Тараса. (Бондарівна).

М. РУДНИЦЬКИЙ

Давні характери - нові ідеольогії

Наша література кипить від ідеольогій. Що журнал, то твердинч з розмаяним гаслом як кінова афіша.

Наші передвоєнні письменники не мали зовсім „характеру". Писали всі в тім самім орґані і то часто в такім, де теоретичні статті на суспільні, політичні чи інші загальні теми зовсім не покривалися з новелями, повістями і поезіями. Нині це теж трапляється, але письменники самі дбають за свою ідеольогічну приналежність. Зясовують напрямні, будують основи, прокладають семафори у майбутнє, розчавляють джаґаном ідеольогічних противників — річ ясна: зрадників, хрунів, запроданців або попросту здеморалізованих типів, що не дозріли до їх ідеольогії.

Таки так — бідні були ці наші старші письменники. Ніякого світогляду, ніякого характеру, ніякої лінії. Згадаймо такий „Літ.-Наук. Вістник" з часів Франка, Маковея, Грушевського... Попросту жах! Там і Самійленко, і Коцюбинський, і Єфремов, і Грінченко, і Леся Українка, і Винниченко, і Стефаник, і Олесь, соціялісти та модерністи, побутовці, та народовці, угодовці, доктринери і революціонери...

І якби хто був спитав такого більшого письменника, чому він друкує свої твори у такій компанії, не склавши ніякої заяви, письменник був би у клопоті. Не вмів би був написати не то статті, а навіть заяви. Писав новелі або вірші і залишав їх чужому осудові — чи вони що варта чи ні.

Але як можуть бути що варта новелі або вірші без заяв, статтей, ідеольогічних підсумків?

Нині все це змінилось.

Нині вже знаємо, що кожний літературний твір дістає свою вартість завдяки орґанові, де він друкований. У цьому орґані редактор обґрунтовує ідеольогію письменства разом з цілим життям національно-державним не тільки сучасним, але бодай на 100 літ наперед. Наприклад змінить письменник орган. Коли він дивиться у будуччину, то зміняє водночас ідеольогію. Бо все те, що він написав досі — хитається. Вчорашні приятелі повертають свій рефлектор на його „творчість" і стверджують, що все там заломане від перехресних ідеольогічних промінів.

Нині автор, що хоче чимось бути — мусить воювати. Твори його можуть бути слабші, але коли він заявиться за якимсь орґаном, гуртком, орієнтацією — може рахувати на підгримку, як довго тільки при цій новій констеляції сам може втриматись.

Трапляється кілька разів до року, що якийсь автор дістає надхненний удар у голову або по голові і стає ударником. Те, чи він має талант — мало хто тим журиться. Важне те, що він „ідейник". А ідейником називається завсіди той, хто на щось навертається і повідомляє всіх голосно, що аж тепер найшов він правдивий шлях. Аж до найближчої зміни.

А що кожний працює тільки у своєму гурті і цінить думку найближчих своїх однодумців, то нема причини журитись. Люди без характеру находяться завсіди тільки у протилежному таборі. Ноторійна каналія, яка зміняла десять хлібодавців і десять орієнтацій стає ідейним провідником, коли тільки найде собі нову будочку, звідкіля може кидати громи на своїх противників — вчорашніх однодумців.

Приклад іде згори. Маємо нині кілька таких „ідеольогів", які твердять, що вся їх життєва діяльність довела їх до тої останньої позиції, яку вони тепер заступають і що тільки ця остання позиція — правдива.

При таких провідниках література бодай виглядає бадьоро. Заздалегідь знаєш, куди вона йде і чого вона хоче, коли знаєш, де хто друкує і під яким покровом. Давніше був хаос: — письменники і твори. Письменники не знали навіть, чи мають ідеольогію. Нині, якби і не було письменників і творів, напевне є ідеольогія. І то неодна, а десять. Промахнеться література на пятьох ідеольогіях, має шосту — автім чорт бери літературу! Важне, що є шляхи, якими вона має йти. Маєте сумніви — звертаєтесь до будьякого провідника, що побував уже у трьох таборах і він скаже вам, куди і як. Найкраще тримати з ним. Бо він знає найкраще, коли, як і чому зміняти ідеольогію.

До спогаду М. Кропивницького. Саксаганський в ролі Возьного (Наталка Полтавка).

Ясний промінь у копальні

П. Іаан Рамзя і його два товариші, що працюють в кітлівні копальні „Моджеюв" в Нівці під Сосновцем — нижче подаємо їх світлину — закупили до спілки цвертку льосу ч. 143170.

На той льос в IV-ій клясі 32-ої Державної Льотерії впало 50.000 зол. Всі три товариші не зрезигнували з дальших можливостей і закупили льос до І-шої кляси 33-ої Льотерії, що опріч звичайних шанс дає ще спромогу виграти в безплатному тягненню на ялинку.

Тягнення І-ої кляси вже 19-го ц. м.

котрого прості люди звали не інакше, як „вибачайте — Гузиця!"

Окрім моєї матери та Івана Карповича згрупувались біля Соболевих ще ось які особи: бувший актор Голубовський, Л. О. Жулінський[5]), А. П. Корнієнко і ще декотрі. Що-далі компанія все збільшувалась. Почали виставлять: „Сватання на Ганчарівці", „Заколдований принц", „Материнське благословение", „Принца з хохлом, бельмом і горбом", „Ворона в павлиньих перьях", „Наталка Полтавка", і деякі твори Островського. Коли маги брала участь, як актриса, то акомпаніювала котрабудь з її учениць.

Вислов лисого скарбника не канув у Лету і лихі наслідки не загаялись зявитись. Як тільки поналіплювали на парканах афіші четвертого чи пятого спектакля (афіші були писані, про друкарню тоді навряд чи й чув хто в Бобринці), то аматори парканової літератури подописували на них свої зауваги, з цинічними прислівями до прізвищ виконавців, а інші тут-же зводили хатні ліки, висловлюючи срамотню брудоту... Крім того декотрим з виконавців ще й ворота вимазали дьохтем!

Коли моя бабуся, у котрої на той час жила моя мати, побачила, що й її ворота в дьохті, то вчинила такий калабалик, що хоч з Бобринця втікай. Вона кляла мою матір і вимагала, щоб та зріклася зараз театру; але мати її не послухала і перенеслась на друге помешкання.

Більшість бобринецьких чиновників, що дослужились із канцеляристів та копіїстів до колежських асесорів та надвірних совітників, взагалі опріч судейських журналів, протоколів, „входящих", „осходящих" та „розносних" — ніякою іншою літературою не цікавились, а інші навіть і не чули про її існування. А крім того багатьом новітнім намірам стояла на перешкоді горілка; у декотрих чиновників ніколи не виходив з голови чад, і цілком „непитущого" чиновника в Бобринці не було. Під впливом Бахуса вчинялись побоїща і каліцтва; переможці розвалювали хати і будівлі... Не раз пяна компанія висмикувала наново засаджені дерева на бульварі і розносила по своїх домах; а вранці поліція ходила по дворах та відбирала ті дерева назад і знову несла садити їх на бульварі. Повивертать тумби (стовбчики) по всій вулиці — вважалося не за абияке завзяття. Коїлось це в часи горільчаного „откупу", коли панував звичай, дуже зручний: перед усіма празниками „откупщик" постачав на „сюприз" чиновникам горілку: більшим — більше, меншим — менше. Один мій дядько був за бухгальтера в повітовому казначействі і перед Великоднем, перед Різдвом, перед Зеленими Святками і перед іменинами він одержував по півтора відра горілки, а той дядько, що вчителював у повітовій школі, невіть за що, одержував теж по піввідра... Горільчаний пах віяв завжди в повіті над бобринецьким чиновництвом... Слуги чиновників теж одержували „малую толіку", кожний відповідно чинові свого патрона, і бігли до підвалу (льоху) з пляшками, мов на Йордан.

Далі, як казав Іван Карпович, справа з спектаклями пішла поганенько: збори із 35—40 карбованців, при вечірній страті карбованців 12—13 упали до 10—15 крб. Хтось піддав думку компанії поїхать на скільки вистав у Єлисаветград (50 верстов від Бобринця), там до-речи був ярмарок. Сказано — зроблено. У Єлисаветграді, проти поліції, при гостинці Пострелкина, був деревяний театр, уміщав він, в залежности від цін на місця, — від 200 до 400 карб. Першим спектаклем виставили „Сватання на Гончарівці".

Присусідився тоді до компанії й якийсь бурлака-актор, знайомий Соболева; його посадовили в касу. Збор дійшов до 450 карб., публіка підїзджає, ярмаркова, між якою чимало людей і на підпитку. Перший акт пройшов з успіхом, не дивлячись на те, що Голубовський трохи перехилив, куштуючи єлисаветградської „корчемної"; були оплески й викліки. Аж ось в антракті прибіг за лаштунки якийсь чоловік і покликав касіера.

— Там ціла юрба панів підійшла до каси, вимагають квитків, а в касі нікого нема!...

Кинулися шукати касіера, але за ним і слід замело — з грішми, з сюрдутом Соболева і прасованою сорочкою Жулінського зник, як у воду впав! Вчинився переполох, ґвалт. Послали за поліцією. Поліцмайстера в театрі не знайшли, а пристав зараз-же сів писати протокола... Публіка нетерпляче гукала, щоб починали другий акт; актори розгубились, тільки веселий Голубовський байдужінесько махнув рукою, кажучи: „Це не первина, траплялось!"

Користаючись із метушні, один гусарський офіцер поліз через оркестру на сцену, звелів робочим піднять завісу і почав співать куплети. За ним незабаром полізли й юнкери, а за ними й ще дехто з публіки. Звеліли оркестрі грати козачка і почали танцювати на сцені. Соболєва з переляку зомліла, її однесли в гостинницю; Соболев побіг шукать злодія-касіера, Іван Карпович, загримований на Прокопа, втік з театру.

Добігши до Інгулу, він вимив лице, а парик[6]) жбурнув у річку і майнув пішки на Бобринець. Корнієнко втік до знайомих... Між офіцерами чи між публікою знайшлись материні знайомі й при їх допомозі публіка втихомирилась і розійшлась. Мати позичила грошей, розплатилась у гостинниці й вернулась з компанією у Бобринець, догнавши Івана Карповича в Вошивісі (за 28 верстов від Єлисаветграда), в корчмі... На цім і скінчились гастролі[7]) бобринецьких аматорів.

Я чув про цей випадок від інших, але не в таких подробицях, як мені годі, ловлячи рибу, розповів новий знайомий, Іван Карпович Тобілевич.

Почало вже сутеніти, змотали ми вудки і пішли додому. Бачучи, що моєму приятелеві не хотілось розлучатись із вудкою, я її подарував йому, одділивши і частину наловленої риби.

Після цього я зустрічав Івана Карповича що-неділі, там-же над „Круглим плесом".

Вертаючись із Сугаклею в останнє, як я мав вже відїхати до Києва, я вволив бажання Івана Карповича, розповів йому, як у часи бомбардування Севастополя примандрувала до Бобринця трупа Молотковського й який тоді збудували на швидку деревяний театр, у дворі Шулимки, і як справжні актори відогравали спектаклі. Тоді в Бобринець переведено було тимчасово з Херсону мужеську гімназію і деякі урядові установи; чиновництва і всякого панства наїхало сила, завдяки чому збори театр мав гарні. Місяців через півтора трупа виїхала до Єлисаветграду і коли настали канікули, то школярі повітової школи гульню в війну замінили гульнею в театр. Грали по хатах, амбарах, вітряках, повітках... Брати Могильди виставляли спектаклі в хліві, на Рущині; Корнієнко у батьковім амбарі, де було складено товар; діти чиновника А. Е. Соколова в батьківськім саду; Фізов — на Грицьковій, у зруйнованій олійниці. Всі ці гуртки, звичайно, мали дитячий вигляд; замість музики турликали в саморобні паперові труби козачки та польки або пісні... Плату брали від 20 копійок... до трьох! Брали навіть замість грошей і гусячі пера (тоді Бобринець, сталевих пер ще й не бачив), папір, олівці, грифелі...

Поліція тодішня на всі такі події не звертала ніякої уваги, бо їй про те все було цілком байдуже; та й поліції було, як кіт наплакав, на увесь Бобринець аж три десятники, між якими був усім відомий незмінний Рибальченко — довготелесий і предобродушний, худий мов кощій, чоловяга; ніколи він не ходив рівно, а завжди якось боком, похитуючись, а „передавши кутімеду" іноді й спотикаючись...

Коли настало вчення й осінні холоди — спектаклі залишили.

Мій молодший дядько, Микола Добровинський, та товариш його, Артем Ворніков, почали виставлять спектаклі в домі моєї матери; зібрали підпискою гроші і змайстрували сякі-такі декорації та куліси... Репертуар був більше співочий: „Сватання на Ганчарівці", „Наталка Полтавка", „Кум-мірошник", „Іди жінко, в салдати", „Москаль-Чарівник"... Співи виконували під акомпаніямент фортепіяна; акомпаніювала мати, а в антрактах грали материні учениці; жіночі-ж ролі здебільшого грали хлопці. В цій компанії грав і я: Стецька в „Сватанні", Петра в „Наталці", Чупруна в „Москалі", „Шельменка-денщика" і „Шельменка-писаря".

Нашими спекталями цікавилися пани й деякі чиновники; що-разу дивився, перебуваючи на засланні в Бобринці, й Мусин-Пушкин, котрий часто приносив мені за лаштунки ласощі й радив матері неодмінно відвезти мене в Петербург до театральної школи, обіцяв написать рекомендальні листи; але мати злякалась його пророкування й зреклась протекції.

Дивився на наші спектаклі й „смотритель" повітової школи С. Д. Телятніков.

Ні один спектакль не обходився й без славетної бобринчанки „Рябої Оляни", котра завжди пролазила на дурницю й, коли їй казали, що треба платить гроші, вона згорда показувала рукою на три медалі, що висіли на її заялозеній кухвайці й питала:

— А хіба я ось цим не заробила такої шани, щоб мене скрізь почитували?

Оляна була справжня героїня й найгорлатніша перекупка на ввесь бобринецький базар; це була дебела баба, „гвардіонського" зросту... Часто вона галасала на ввесь базар про те, як в Одесі самотуж підкочувала бомби до гармат і як з бою виносила поранених москалів.

— Отакечки було візьму впоперек або за холку салдатика та й несу! — І ніби ненароком хапала котрого з дядьків за коміра (дядьки завжди насовувались навкруги неї з роззявленими ротами) й жбурляла його набік, мов мняча.

Раз якось бобринчани давали обід губернаторові. Отже Оляна й туди втислась і стала на порозі залі, мов скеля. Хотіли були її витурити, але вона вчинила такий репет, що губернатор не міг не звернути на неї уваги; він схопився зза столу, підійшов до героїні й почав приязно з нею розмовляти та розпитувать про кримську кампанію; коли-ж повернувся від неї, щоб знову сісти за стіл, Оляна вже не вдержалась: „Ото й по всьому? Я-ж думала, хоч стакан водки піднесуть!...

Губернатор хутко налив два бокали шампанського і цокнувся з Оляною; після цього вона чванливо спитала тих, що хотіли її вигнать: „А что, понімаєте тепер, хто я така?"

Цей випадок значно підбільшив її авторитет не тільки між перекупками, а й між краснорядцями.

Тоді-ж при нагоді розповів я Йвану Карповичові дещо і про київські спектаклі та про славетних артистів: Фабіянську, Андреєву, П. А. Нікітіна...

Довівши Івана Карповича до його дому, я попрощався з ним і скоро після того поїхав у Київ.

[5]) Батько Ол. Жулінського та Рост. Чичорського, що пізніше служили в трупі О. Саксаганського.

[6]) перуку.

[7]) гостинні виступи.

Нові книжки

о. Остап Гайдукевич, **Було колись.** (Із записника полевого духовника УГА). Видавнича Кооператива „Червона Калина". Львів, 1935.

Ще одна книжка спогадів з нашої визвольної боротьби. Ніколи їх не буде забагато. Скільки їх не було б — завжди це нова сторінка з того минулого, що завжди нам буде нагадуватись. Автор наведеної книжки, колишній полевий духовник УГА, що ділив з нашою армією долю й недолю, сам найкраще схарактеризував свої спогади, даючи до них як мотто. Шевченкові слова:

„І в келії, неначе в Січі,
Братерство славне ожива..." (Чернець)

Ціла книжка так і написана: перед нами виринають картини, а в них оживають ріжні моменти военного труду УГА від переходу за Збруч аж до „Останнього бою". Просто й безпретенсійно змальовує автор переходи XI-ої Бригади, що при ній був полевим духовником. Просто й безпретенсійно, але з такою дозою щирого чуття, що в нашій новітній мемуаристиці мабуть нема спогадів, що з таким сердечним теплом малювали би те, що „колись" — не так ще дуже давно — було. **о. д.**

Усмішки. Вибір сучасної української гуморески. Упорядкував Є. Ю. Пеленський. „Українська Бібліотека". Видавець Іван Тиктор. Львів, 1935.

Редакції „Української Бібліотеки" прийшла добра думка — призначити один випуск на вибір сучасної української гуморески. Перш за все тому, що знайомить нашу читаючу публіку з гумористами наддніпрянських авторів, з яких у нас відомий серед ширших кругів тільки Остап Вишня з численних передруків у пресі. Подруге-ж тому, що зібрано в книжці бодай зразки наших галицьких гумористів та фейлетоністів, твори яких пропали у щоденній чи тижневій пресі.

Літературні твори, що друкуються у пресі і не виходять окремими відбитками, пропадають раз на завжди. Так погребані веселі твори наших молодих авторів, що як гуморески чи злободневні фейлетони, появились в наших часописах. Замалий книжковий збут, чи може якісь інші обставини у видавничій ділянці, є мабуть причиною, що автори не дбають самі про те, щоби позбирати порозсівані по ріжних виданнях „усмішки" та зробити з них книжку, що була б усім та завжди доступна. А варто було б це зробити, бо маємо між нашими — галицькими — фейлетоністами справжні таланти а між їхніми творами непересічні речі.

„Українська Бібліотека" зробила скромну спробу, вміщуючи в однім томі двадцятьодин авторів і тридцятьсім творів. **о. д.**

Замовляйте спогади д-ра Е. Олесницького п. н. „СТОРІНКИ З МОГО ЖИТТЯ", Адмін. „Діла", Львів, Ринок 10.

Будь ласка ..

Щасливу думку піддає нам одна з наших передплатниць. Пригадує, що нема в нас устійнених правил товариської поведінки. Війна так вивернула коміть головою традиційні форми і звички, що нині не знаємо вже певно, що личить, а що ні...

Наприклад: поважні громадяни приходять на святочні академії у колірових сорочках, мягких комірниках і щоденних одягах тому, що чули про уельського князя, якто він ходить так на перегони. Поважні директори цілують у ручку прилюдно „смотриків", а молокососи не хотять уже цілувати в руку поважних дам, що могли б бути їх бабунями.

Чи згадувати ще про такі клопоти як свята? Іти на Великдень або Різдво самим у гості, чи чекати аж запросять, чи пересилати бажання? Чи можна йти на похорон у такій яскравій краватці як на метч? Чи можна в товаристві, коли хтось щось оповідає нараз почати говорити самому — як це трапляється у нас скрізь і то за столом із „сметанкою"?

Отже... добре! Пічнемо від найзвичайніших товариських форм. Беремо 5 офіціяльних підручників „доброго тону" і проціджуємо їх крізь наше галицьке сито.

ПОКЛІН НА ВУЛИЦІ.

Здіймаємо капелюх. Раз із розмахом, раз ледви пальцем торкаємось його беріжка. Це негарно. Не треба бути ані чемним як підлесник, що гупцює довкола достойника, ані з задертим носом як свіжо спечений достойник. Кланяйтесь завсіди перші; не чекайте, аж зробить це той, якого вважаєте нижчим від себе. У Англії жінки перші кланяються на вулиці мужчинам, даючи знак, що пізнають їх. Таким робом оминають нахаб, яких не хотять знати.

Коли курите, вийміть папіроску з губи, передаючи жінці поклін.

Не вимахуйте капелюхом минаючи жінку на вулиці, бажаючи цим звернути її увагу, що ви її кланяєтесь. Коли вона цього не запримітила сама — чекайте другої нагоди.

Не кричіть „добрийдень", „моє поважання", „цілую ручки" до особи, з якою не живете досить близько, або ще краще: взагалі не кричіть на вулиці, хоч би серце у вас кричало з чемности.

Не підморгуйте на знак привіту і не всміхайтесь занадто сильно.

Не підходіть до знайомого (знайомої), коли вони в чужому товаристві, а ви непевні, чи вони дуже бажають собі познайомитись з вами.

Не підходіть до знайомої самотної жінки на вулиці, коли вона не дуже бажає собі, щоб вас бачили з нею.

Горобці на дротах

ВИСОКА КУЛЬТУРА

Бернард Шов, як відомо, був недавно в Москві. Московські письменники, між ними Олексій Тондра, проводили свого англійського товариша по місті.

— Знаєте, хто це? — запитав Тондра, вказуючи шофера, що саме переїхав біля них. — Це д-р Андревич, колишній відомий адвокат у Москві.

— Гм, гм, — забурмотів Шов.

— А оцей портієр — каже Тондра далі — теж академик! Був колись доцентом на виділі геольогії.

— А кельнер, що нас обслуговував при обіді? — допитується Шов.

— Це історик мистецтва, що написав відомий твір про славянську культуру!

— А той при вінді?

— Археольог.

— Гм, щасливе місто — посміхається Шов добродушно. — Та невже справді нема в Москві людини без академічної освіти?

ХТО З НИХ НЕ ЗНАЄ МОВИ?

Чарлі Чаплін не знає добре ні одної мови опріч англійської. В часі свого побуту у Франції мусів мати багато розмов з журналістами. Один французький публіцист балакав з королем гумору, але майже його не розумів, бо не знав добре англійської мови. Коли просив у Чапліна вибачення за те, що так зле говорить по англійськи, дотепний Чарлі відповів посміхаючись:

— Але-ж, дорогий пане, ви знаменито говорите по англійськи, бо я вас досконало розумію. Це видно я не знаю гаразд по англійськи, коли ви мене не розумієте.

КОРОЛІВСЬКИЙ ГАРБУЗ.

Англійський король, Генрих VIII, ославлений Синьобородий, що зі своїх 8-ми жінок двом казав стяти голови, після екзекуції, виконаної на Анні Боляйн, добивався руки княжни Христини Медіолянської. Христина, сестрінка цісаря Карла V. саме повдовіла. Але вона не мала надто великої охоти до такого небезпечного подружжя, тому й відповіла королівському сватові, коли той предложив їй прохання свого пана:

— Маю тільки одну голову і сама конче її потребую.

ЛЕТІЛО ЮСОРОК...

Андрій Чайковський приїхав до Львова з рукописом великої історичної повісти. Видавці казали згідно, що історичні повісті у нас дуже потрібні, але велика повість на два-три томи вимагає великого вкладу.

— Тридцять-сорок аркушів, якби рахувати тільки гонорар по 25 золотих, то вже великі гроші, а папір, друк?... — каже видавець.

— Но, то купіть собі не від аркуша, а гуртом — відповідає Чайковський. — Дешево відступлю, бо потребую грошей.

— А скільки ви хотіли б готівкою на руку, бо це найважніше.

— Бодай половину.

— А не буде гонорар за високий?

— Знаєте що, погодімся, як чесні вороги на суді — каже Чайковський, — я візьму від вас десять процент з того, що ви заробите на мені зараз першого року. Це зовсім так само, як злодій забирає чоловікові останні штани, але чоловік безрадний мусить признати, що злодій теж мусить у штанах ходити...

Видавець покліпав очима і каже:

— Але-ж, пане меценас, я ще в вас нічого не вкрав.

— Но-но.... я цього не кажу, але ви ще мене можете колись потребувати...

*

У 1905 році грав Андрій Чайковський у Бережанах в аматорській виставі пєси Бобикевича „Настолщі". Ролю жінки грала тоді пізніша дружина Осипа Маковея. Грав Чайковський так добре і природно, що коли приїхав наш театр, намовляли його заграти в якійсь пєсі разом з актерами. Він не хотів.

— Чому, пане меценас? — спитали його.

— Бо я вже граю щодня в суді... мушу обороняти людей, в яких чесність і невинність не завсіди вірю.

— Чому-ж ви пішли на адвокатуру... Чи не краще було б стати актором?

— Ні... бо у нас є більше аматорів чужої власности, ніж аматорів театру. Подивіться, суд завсіди повний, усі перші місця заняті, а в нашому театрі що?!

*

Берлінський кореспондент „Манчестер Гардіян", Фойгт, пів години після гітлерівського перевороту був уже за кордоном. Бував він нераз довший час і у Львові і хто бачив його, подивляв його енергію, орієнтаційний і товариський хист. На перший погляд це — бідний студент, такий тихий і так скромно одягнений. Підчас останнього свого побуту у Львові просидів він у товаристві наших старших і досвідчених громадян 36 годин без перерви. Коли більшість із них покивувала вже сонно головами і перейшла на метафізику, один вічно гостинний діяч, побачивши, що англійський журналіст уже випорожнив сам дві пляшки коняку, спитав його:

— Напетесь ще чогось?

— Можна — відповів ляконічно англієць.

Надворі був сильний мороз. Фойгт мав на собі тільки зелений „непромакальник" і ходив без шапки. Люди зглядалися на нього на вулиці.

— Як ви так можете витримати? — спитав його хтось.

— Бо я не займаюсь спортом і вживаю багато алькоголю, — пояснив він тихо і скромно.

Нові видання

ІСТОРІЯ, СПОГАДИ

Т. Шевченко. Повне видання творів. Том XI. Листи. За редакцією Павла Зайцева. Український Науковий Інститут. Варшава—Львів, 1935.

ПОЛІТИКА, ПУБЛІЦИСТИКА

Богдан Войнарович. **Симон Петлюра.** (З нагоди 9-ої річниці трагічної його смерти). Накладом автора. Львів, 1935.

ПОПУЛЯРНІ ВИДАННЯ

Б. Лепкий. **Каяла.** Історичне оповідання з нагоди 750-ліття походу князя Ігоря Святославича на половців 1185 р. Образки й малюнок на окладинці Олени Кульчицької. Видання Товариства „Просвіта". Львів, 1935.

РІЖНІ

Йосиф Застирець. **Ілюстрована практична наука пасічництва.** Поступовий і популярний підручник закладання і ведення пасік, роблення вуликів, штучних роїв, варення медів, топлення воску, продажі меду і ін. Накладом автора. Львів, 1935.

НОВА ХАТА

ЧАСОПИС ДЛЯ ПЛЕКАННЯ ДОМАШНЬОЇ КУЛЬТУРИ

друкує цього року:

повість Ірини Вільде, подорожні нариси Софії Яблонської, огляд нашого ужиткового мистецтва пера В. Січинського, графольогічний порадник, косметичний порадник, трикотарський курс із докладними рисунками стібів.

КОЛІРОВІ ТАБЛИЦІ ВЗОРІВ. АРКУШІ ВЗОРІВ.

Річна передплата . . 16.— зол.
Квартальна . . . 4.50 зол.
Поодиноке число . . 0.80 зол.
Адміністрація: ЛЬВІВ, РИНОК 39.

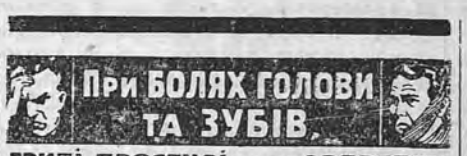

Дуфанець Андрій

МУЖЕСЬКА КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ

Львів, Пасаж Міколяша. Тел. 287-41

Модні матеріяли стало на складі по фабричних цінах.

НОВИЙ РОЗКЛАД ІЗДИ з орієнтаційною мапкою, що в формі книжки узгляднює всі залізничі шляхи Галичини та получення з важнішими осередками інших західньо-українських земель, Польщі й заграниці — появиться в першій половині травня ц. р. накладом Кружка „Рідної Школи" в Станиславові.

Ціна цього першого великого розкладу їзди в українській мові тільки 50 сот. Дохід призначений на „Рідну Школу", тому кожний українець, як також товариства й установи, купують тільки цей новий розклад їзди.

Набувати від 15. ц. м. у всіх книгарнях і кіосках. Більші замовлення слати на адресу: **Союзна Друкарня, Станиславів, Собіського 24.**

ДЛЯ ВСІХ НЕОБХІДНИЙ — ВСЕ АКТУАЛЬНИЙ —

III. УКРАЇНСЬКИЙ СТАТИСТИЧНИЙ РІЧНИК УКРАЇНСЬКОГО ЕКОНОМІЧНОГО БЮРА

під редакцією: Проф. Др. В. Кубійовича, Ред. Л. Лукасевича, Ред. Е. Чеховича.

Зміст: I. Людність і Територія, II. Сільське господарство, III. Гірництво і промисловість, IV. Торговля і комунікація, V. Політична і культурна статистика, VI. Показчик україн. культури, VII. Місцелянеа, VIII. Карта України.

Текст український і англійський. 290 стор. друку. **Ціна тільки зл. 1.90.**

Головний Склад: Книгарня Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, Ринок 10. Замовляти теж можна через ПКО Конто 4.423 Варшава, Е. Чехович, вплачуючи зл. 2.20 (кошт річника і порто).

Найкращий дарунок

при всякій нагоді є

Річник НАЗУСТРІЧ

з 1934 р.

Окладинки для річників можна замовляти в нашій Адміністрації по таких цінах:

звичайна (півполотно) 3.20 зол.
з переплетом 4.50 зол.
ціле полотно з золотим написом . . . 4.— зол.
з переплетом 5.50 зол.
пергамоїд (імітація скіри) . . . . . 6.50 зол.
з переплетом 8.50 зол.
Почтова оплата за пересилку . . від 0.70—1.40 зол.

НАЗУСТРІЧ, ЛЬВІВ, РИНОК 10.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячна . . . . 0.90 зол.
Чвертьрічна . . . 2.70 „
Піврічна . . . . 5.40 „
Річна . . . . . 10.— „

В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ: Місячна 4.50 Кч., чвертьрічна 13 Кч., піврічна 25 Кч., річна 50 Кч. Поодиноке число 2.50 Кч.
В АВСТРІЇ: Місячна 1.10 шіл., чвертьрічна 3 шіл., піврічна 6 шіл., річна 11 шіл. Поодиноке число 0.60 шіл.
В ІНШИХ КРАЯХ: Піврічна 7 зол., річна 12.50 зол. або їх рівновартість в іншій валюті.

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ:

Звичайні (в рубриці „Оголошення") 30 сот. — В тексті (перед звичайними оголошеннями) 60 сот. — Остання сторінка (1/1) 660 зол. — 1/1 стор. в тексті 1.320 зол. — Перед текстом і на першій сторінці оголошень не приймаємо.

Ціни оголошень розуміється за одношпальтовий рядок (шир. 60 мм.) висотою 1 мм. Застереження місця на 30% дорожче.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ по 10 сот. за слово. Перше слово і товстий друк числимо подвійно. Найменше оголошення (9 слів) 1.— зол. Дрібні оголошення поміщується по вплаченні належитости готівкою або почтовими марками.

Адреса Редакції і Адміністрації: „Назустріч", Львів, Ринок 10. **„Nasoustritch", Lwów, Rynok 10. Pologne. — „Nasustritsch" Lwów, Rynok 10 Polen.**

Редагує КОЛЄГІЯ.
Друкарня Вид. Спілки „Діло", Львів, Ринок 10

Opłatę pocztową zapłacono ryczałtem.

Конто ПКО 153.558 „СМОЛОСКИПИ".
За редакцію відповідає АННА МУЧІЙ-БОДНАРОВИЧ.